

WAŁBRZYCH

Załącznik
do Uchwały nr .....
Rady Miejskiej Wałbrzycha
z dnia .....

GMINNY PROGRAM
Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha
NA LATA 2016 - 2025
Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 ROKU

(projekt zmiany)

WAŁBRZYCH 2016
(AKTUALIZACJA 2023)

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 powstał przy dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu pn. "Program rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025", który współfinansowany jest ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 w ramach konkursu dotacji, pn. "Przygotowanie programów rewitalizacji na terenie Województwa Dolnośląskiego", na podstawie umowy o udzielenie dotacji celowej zawartej pomiędzy Ministrem Infrastruktury i Rozwoju a Województwem Dolnośląskim z dnia 26 października 2015 roku.

Opracował Zespół Biura Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu:

Dominika Michalak, Agnieszka Torzecka, Katarzyna Wojnicka i Elżbieta Greszta

pod kierownictwem Justyny Pichowicz

przy udziale Urbanisty Miejskiego, Roberta Szymali

a także dzięki współpracy ze społecznością lokalną, liderami podmiotów działających na obszarze rewitalizacji Wałbrzycha, samorządowcami i współpracownikami z jednostek organizacyjnych Gminy Wałbrzych.

Merytoryczną opiekę zapewnił zespół ekspertów Instytutu Rozwoju Miast i Regionów:

dr Aleksandra Jadach-Sepiolo oraz Katarzyna Spadło,

w ramach realizacji umowy nr DPM/BDG-II/POPT/97/15 z dnia 15 października 2015 roku,

współfinansowanej ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Aktualizację GPR w roku 2020 opracowano w ramach projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji pn. „Finansowe i planistyczne narzędzia w programowaniu i wdrażaniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Spis treści

Spis treści	3
Wstęp	5
1. Metodyka diagnozy	8
2. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha	19
2.1. Podobszar Biały Kamień	21
2.1.1. Potencjały, zasoby i potrzeby	26
2.1.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji	34
2.2. Podobszar Stary Zdrój	41
2.2.1. Potencjały, zasoby i potrzeby	47
2.2.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji	54
2.3. Podobszar Śródmieście	60
2.3.1. Potencjały, zasoby i potrzeby	68
2.3.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji	75
2.4. Podobszar Sobięcin	87
2.4.1. Potencjały, zasoby i potrzeby	93
2.4.2. Zdiagnozowane problemy i przyczyny degradacji	99
2.5. Podobszar Nowe Miasto	107
2.5.1. Potencjały, zasoby i potrzeby	114
2.5.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji	120
2.6. Podobszar Podgórze	128
2.6.1. Potencjały, zasoby i potrzeby	134
2.6.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji	139
3. Wizja, cele i kierunki działań obszaru rewitalizacji	146
3.1. Podsumowanie wizji i kierunków działań podobszarów rewitalizacji	146
3.2. Uwspólniona wizja obszaru rewitalizacji	149
3.3. Uwspólnione cele i kierunki działań obszaru rewitalizacji	151
3.3. Integralność systemu celów z wizją i kierunkami działania	153

4. Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych	154
4.1. Mechanizmy integrowania działań	160
4.2. Szacunkowe ramy finansowe gminnego programu rewitalizacji	177
5. Realizacja zasady partycypacji i partnerstwa	181
5.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowania GPR	182
5.2. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania GPR	188
5.3. Partycypacja społeczna na etapie aktualizacji GPR	193
6. Opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy	196
7. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach podejmowanych w trybie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego	202
8. Sposób realizacji GPR Wałbrzycha w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	203
8.1. Planistyczne produkty pilotażu	205
8.2. Zakres niezbędnych zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	210
8.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego konieczne do uchwalenia lub zmiany	210
8.4. Ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji	218
8.5. Uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji	219
9. System zarządzania, monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji	220
9.1. Opis struktury zarządzania realizacją GPR	220
9.2. Monitoring i ocena wdrażania GPR	226
9.2.1. Monitorowanie zjawisk kryzysowych obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha	229
9.2.2. Monitorowanie postępu realizacji przedsięwzięć ujętych w GPR	231
9.3. Koszty zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji	232
9.4. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji	232
Spis tabel:	236
Spis rysunków:	239
Spis ilustracji:	240
Załączniki	242

Wstęp

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Wałbrzych dźwiga się ze stanu kryzysu, który narastał przez ostatnie dziesięciolecia w tempie i o skali niespotykanej w podobnych miastach w Polsce.

W wyniku nagłej decyzji Rządu RP o likwidacji przemysłu wydobywczego, Miasto doświadczyło dotkliwej dla mieszkańców kumulacji szeregu negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. W większej części Miasta nawarstwiły się problemy degradacji gospodarczej, społecznej, środowiskowej i technicznej.

Sytuacja ta wymaga zdecydowanego i konsekwentnego przeciwdziałania tym zjawiskom. Wałbrzych od lat realizuje w miarę własnych możliwości oraz dzięki funduszom unijnym i krajowym, program naprawy (m.in. program Wałbrzych na nowej drodze, program budowy mieszkań komunalnych, program Zielony Wałbrzych 2020, modernizacja szkół, liczne projekty społeczne). Wałbrzyskanie zaczynają dostrzegać pozytywne zmiany i włączać się w działania na rzecz odbudowy Miasta.

Jednym z najważniejszych procesów, który rozpoczął się w Wałbrzychu na początku XXI stulecia i winien być prowadzony nieustannie, aż do czasu osiągnięcia stabilnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, jest rewitalizacja. Idea przywracania vitalności zdegradowanym obszarom traktowana jest powszechnie jako czynnik warunkujący rozwój i poprawę życia mieszkańców.

W poprzednim okresie programowania unijnych funduszy (w latach 2007-2013) udało się zmodernizować znaczną część zdegradowanego obszaru Śródmieścia. Modelowym projektem wpisującym się w ideę rewitalizacji społecznej było utworzenie w Śródmieściu Centrum Aktywności Lokalnej. W sumie zrealizowanych zostało 58 projektów na łączną kwotę ponad 45,5 mln zł. Na sukces ten złożył się w znacznej mierze trud - w tym finansowy - podjęty przez mieszkańców. Wspólnoty mieszkaniowe były ważnym partnerem Gminy w realizacji działań rewitalizacyjnych. Wałbrzych posiada więc bogate i pozytywne doświadczenia koordynacji i współdziałania z mieszkańcami na rzecz odnowy Miasta. W oparciu o te praktyki przygotowaliśmy Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025. Nadal bowiem ogromnym wyzwaniem jest pobudzenie aktywności mieszkańców i niwelowanie negatywnych zjawisk dotyczących większą część Miasta.

Rewitalizacja jest jednym z priorytetów działania Rządu. Państwo polskie dało temu wyraz tworząc system wspierania rewitalizacji w Polsce, którego elementami są ustawa o rewitalizacji, założenia Narodowego Planu Rewitalizacji oraz Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji zostały wskazane jako jeden z obszarów strategicznej interwencji zarówno w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jak i w Umowie Partnerstwa, dokumencie określającym kierunki interwencji w latach 2014-2020 trzech polityk unijnych w Polsce: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa.

Szczególne miejsce w tych dokumentach zajmuje, obok Bytomia i Łodzi, Miasto Wałbrzych. Miasto, które po likwidacji przemysłu wydobywczego utraciło wiele wcześniejszych funkcji, a problemy spotęgowane zostały trudnościami dostosowania się społeczeństwa do nagłych zmian strukturalnych w gospodarce, co z kolei przyniosło wysoki poziom bezrobocia oraz odpływ ludności (zwłaszcza młodej i wykształconej). Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna przewidziano dodatkową możliwość udzielenia wsparcia dla specyficznych grup projektodawców, rozumianych m.in. jako jednostki samorządu terytorialnego, dysponujące słabszym potencjałem na tle pozostałych beneficjentów. Z takiego wsparcia korzysta Wałbrzych programując przyszłe działania rewitalizacyjne: Gminny Program Rewitalizacji na lata 2016-2025 opracowany został przy wsparciu dotacji przyznanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego na działania wspierające gminy Województwa Dolnośląskiego w zakresie przygotowania programów rewitalizacji. Dodatkowo Wałbrzych wspomagany jest przez Ministerstwo Rozwoju (obecnie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej) w zakresie stworzenia pilotażowych i modelowych w skali kraju koncepcji działań rewitalizacyjnych, których projektowanie i testowanie zamknie się z końcem 2019 roku.

Dokument, który Państwu przedstawiamy, stworzony został przy szerokim udziale mieszkańców Wałbrzycha i innych interesariuszy rewitalizacji. Przeprowadzony został szereg debat, warsztatów i spotkań z ekspertami, przedstawicielami instytucji publicznych, aktywistami miejskimi, lokalnymi organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i mieszkańcami.

Program koncentruje się na obszarach zdegradowanych, wyznaczonych w drodze uchwały Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 marca 2016 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Wałbrzycha. Poza pogłębioną diagnozą obszarów miasta wymagających wsparcia, tworzy ramy prowadzenia działań rewitalizacyjnych odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby i prowadzonych w oparciu o istniejące potencjały, wyznacza kierunki i - poprzez ujęcie w nim przedsięwzięć rewitalizacyjnych wielu podmiotów - umożliwia realizację celów w nim wskazanych.

W 2020 roku dokonano aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025. Podstawą przystąpienia do aktualizacji było, pozytywnie zaopiniowane przez Komitet Rewitalizacji Uchwałą z dnia 11 czerwca 2019 r., Sprawozdanie Prezydenta Miasta Wałbrzycha pn. „Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025”. W Sprawozdaniu przedstawiono wyniki monitorowania postępu w osiągnięciu celów GPR, jak również efekty oceny aktualności zapisów programu rewitalizacji. Zgodnie z wnioskami zawartymi w Sprawozdaniu, celem aktualizacji było dostosowanie dokumentu do stanu faktycznego w zakresie:

- opisów przedsięwzięć podstawowych z uwagi na konieczność odwzorowania ich stanu faktycznego oraz uzupełnienia o nowe działania, które Gmina Wałbrzych planuje do realizacji, a których dotąd nie wpisano do programu,
- systemu monitorowania, w zakresie poprawy jego efektywności oraz dostosowania do zweryfikowanej listy przedsięwzięć podstawowych,
- otoczenia lokalnych dokumentów strategicznych – z uwagi na aktualizację części opracowań (w szczególności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wałbrzych),
- mechanizmów integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych – w związku ze zmianami na liście projektów podstawowych,
- szacunkowych ram finansowych gminnego programu rewitalizacji – w związku z koniecznością dostosowania do zweryfikowanej listy przedsięwzięć podstawowych,
- systemu zarządzania procesem rewitalizacji - z uwagi na konieczność odwzorowania stanu faktycznego organizacji procesu rewitalizacji,
- określenia niezbędnych zmian w uchwałach podejmowanych w trybie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego – w związku ze zmianą toczenia prawnego analizowanych aktów prawnych,
- narzędzi planistycznych wynikających z ustawy o rewitalizacji – w związku ze zmianą polityki planowania przestrzennego miasta.

Aktualizacja dokumentu prowadzona była zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 802) oraz Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 2 sierpnia 2016 r.

Aktualizacja GPR nie obejmowała części diagnostycznej dokumentu, w związku z powyższym zapisy rozdziałów 1, 2 i 3 przedstawiają stan aktualny na dzień przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha, tj. 18 października 2016 roku. Wyjątek stanowiły korekty wynikające ze zmian nazw ulic zgodnie z Uchwałą nr XLV/557/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie zmiany nazwy placu Na Rozdrożu w Wałbrzychu oraz Uchwałą nr XLVI/562/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 13 lipca 2017 r. w sprawie zmiany nazw ulic i placów w Wałbrzychu. Ponadto poprawiono oczywiste omyłki pisarskie i błędy redakcyjne w celu poprawa jakości przekazywanych w dokumencie informacji.

1. Metodyka diagnozy

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego przeprowadzony został przez samorząd Wałbrzycha proces delimitacji (określenia granic obszarów). Do jego opracowania wykorzystane zostały dostępne informacje, dokumenty i opracowania o charakterze diagnostycznym i strategicznym oraz dane statystyczne, pozyskane z wałbrzyskich instytucji. Diagnoza stanu miasta obejmuje analizę danych statystycznych dostępnych w Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiego Zarządu Budynków, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Powiatowego Urzędu Pracy, Komendy Miejskiej Policji, Straży Miejskiej, Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, Krajowego Rejestru Sądowego, Biura Ewidencji Ludności i Dowodów Osobistych, Biura Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu (obecnie Biuro Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego) oraz innych jednostek podległych Gminie.

W ramach prac nad delimitacją obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, **przeprowadzono analizę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta w odniesieniu do każdej ulicy**. Wybór wskaźników wybranych do opisu sytuacji kryzysowej w poszczególnych obszarach miasta wynika ze specyfiki Wałbrzycha oraz jest odzwierciedleniem problemów, przed którymi stoi miasto. Likwidacja przemysłu wydobywczego doprowadziła do wysokiego poziomu bezrobocia, który jest skutkiem długotrwałym i trwającym do dziś. Dodatkowym wyzwaniem jest fakt, iż często jest to bezrobocie strukturalne. Przyczyniła się ona również do degradacji struktury społeczno – gospodarczej, czego efektem jest spadek poziomu przedsiębiorczości oraz intensyfikacja problemów społecznych. Dobór wskaźników oraz metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji opisane zostały szczegółowo w załączniku do Uchwały Nr XIX/285/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Wałbrzycha pod nazwą "Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji". Dodatkowo przeanalizowano dane odnoszące się do sytuacji w sferze technicznej (informacje o stanie technicznym budynków mieszkalnych) i - uzupełniająco - środowiskowej oraz analizę sytuacji kryzysowej w sferze funkcjonalno-przestrzennej.

Wybór wskaźników zdeterminowany został przede wszystkim specyfiką miasta, ale w procesie delimitacji brano też pod uwagę dostępność danych statystycznych oraz - w zależności od rodzaju danych - możliwość ich prezentacji. Proces wyznaczenia obszaru rewitalizacji przeprowadzony został zgodnie z Ustawą o rewitalizacji, Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, a także Wytycznymi Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020.

Wypracowana metodologia wiąże dwa sposoby wnioskowania - łączy diagnozy wskaźnikowe z oceną ekspercką. Pozwoliło to na wyznaczenie miejsc, gdzie nagromadzają się problemy społeczne i gospodarcze wskazane poprzez statystyczne analizy rzetelnie zebranych danych, a jednocześnie tworzących układ charakteryzujący się wewnętrznymi powiązaniem funkcjonalno-

przestrzennymi, uwzględniając przy tym stan techniczny zabudowy i zagospodarowania terenu, jak również indywidualny charakter każdego obszaru.

PRZYCZYNY I SKUTKI NEGATYWNYCH ZJAWISK - SFERA SPOŁECZNA

Jednym z głównych kierunków analiz była ocena natężenia zjawiska zapotrzebowania mieszkańców na pomoc socjalną. Dane obrazują liczbę beneficjentów MOPS, w tym przypadku rodzin, które z powodu indywidualnej sytuacji życiowej uprawnieni są do korzystania ze wsparcia finansowego. Badaniu ilościowemu poddano ogólną liczbę rodzin korzystających z ww. pomocy oraz liczbę rodzin korzystających ze świadczeń socjalnych z tytułu ubóstwa. Analiza wskaźnika obejmuje dane na temat udzielania pomocy w postaci świadczeń pieniężnych, tj. zasiłków oraz różnego rodzaju dodatków, beneficjentom MOPS, spełniających ustalone ustawowo kryterium dochodowe. Jest to jeden z najważniejszych wskaźników obrazujących sytuację kryzysową w mieście, gdyż pozwala zidentyfikować obszary zamieszkane przez osoby będące w najtrudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz towarzyszące temu bezrobocie. Ubóstwo jest zjawiskiem szczególnie niepokojącym, prowadzącym często do wykluczenia z życia społecznego.

Następnie przeanalizowano udział osób bezrobotnych w liczbie wszystkich mieszkańców danej ulicy. Pozwoliło to ocenić społeczną sytuację mieszkańców i uzupełniło analizy przeprowadzone na podstawie danych statystycznych pozyskanych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W ocenie tej wyszczególniono mieszkańców w wieku powyżej 50 roku życia, jak również osoby młode - do 25 roku życia. Miało to na celu przedstawienie dezaktywizacji zawodowej pokolenia, która w przypadku miasta Wałbrzycha związana jest ze zmianami społeczno-gospodarczymi wywołanymi na początku lat 90-tych oraz skali zjawiska bezrobocia wśród młodego pokolenia. Dane przedstawiające liczbę osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców mówią o sytuacji kryzysowej, która jest często wynikiem transformacji ustrojowej kraju, a w przypadku Wałbrzycha, zmian społeczno-gospodarczych wywołanych upadkiem przemysłu węglowego. Zjawisko to z kolei prowadzi do degradacji społecznej i ekonomicznej miasta oraz wpływa negatywnie na poziom życia jego mieszkańców¹.

Przedstawiono również wskaźnik obrazujący wysokość bezrobocia wśród młodych osób, absolwentów szkół poszukujących często swojej pierwszej pracy. W wielu przypadkach barierą w podjęciu pracy jest niedopasowanie do wymogów rynku pracy z powodu niewłaściwego poziomu i typu wykształcenia. Brak zatrudnienia wśród młodego pokolenia jest sprawą priorytetową, ponieważ od tego zależy kształtowanie się sytuacji społecznej badanego obszaru, a w szerszym ujęciu również warunkuje rozwój gospodarczy miasta. Brak pracy jest najczęściej powodem emigracji zarobkowej młodego pokolenia wałbrzyszan.

---

¹ (źródło: Rynek pracy a osoby bezrobotne 50+. Bariery i szanse)

Nagłe bezrobocie oraz degradacja statusu społeczno-ekonomicznego spowodowały szereg innych problemów społecznych wśród mieszkańców Miasta (patologie, bezdomność, przestępczość i inne). W Wałbrzychu stwierdzona została ponadprzeciętna wartość wskaźnika przestępczości - wskaźnik liczby przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców wyniósł w 2014 r. 55,64, na tle średniej dla Polski 22,72 i województwa dolnośląskiego 31,32 (Bank Danych Lokalnych, GUS, dane za 2014 rok).

Dla zobrazowania sytuacji kryzysowej w Mieście, w obszarze bezpieczeństwa, przeanalizowano dane dotyczące udziału przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach na danej ulicy do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w Mieście. Dane ukazały obszary Miasta, w których najczęściej dochodzi do czynów naruszających normy prawa. Kategorie kryminalne wzięte pod uwagę w analizie to przestępstwa przeciwko: życiu i zdrowiu, porządkowi publicznemu, wiarygodności dokumentów oraz mieniu, czyli te zdarzenia, które są najbardziej dotkliwymi w codziennym życiu mieszkańców. Wskaźnik ten pomaga zobrazować poczucie bezpieczeństwa publicznego, a pośrednio także jakość życia społecznego w poszczególnych obszarach. Dodatkowo przeanalizowano odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych. Opisuje to zjawisko przestępczości wśród nieletnich i pokazuje w jakim zakresie należy wprowadzić działania zapobiegające i zwalczające demoralizację osób nieletnich. W myśl ustawy, za osoby nieletnie w przypadku przestępczości, uważa się osoby, które po ukończeniu 13 lat, a przed ukończeniem 17 roku życia, dopuściły się czynu karalnego oraz osoby w wieku do 21 roku życia, wobec których wykonywane są środki wychowawcze i poprawcze. W ujęciu ogólnym, powyższe podejście jest drogą do analiz pod kątem „nieletni-nieprzystosowany społecznie”, co w przyszłości pozwoli na programowanie działań ograniczających zjawisko naruszania zasad współżycia społecznego.

Dla pełniejszego zobrazowania sytuacji kryzysowej w sferze społecznej w podobszarach rewitalizacji Wałbrzycha, przedstawiono również negatywne zjawiska demograficzne dotyczące wałbrzyski obszar rewitalizacji.

Wałbrzych po likwidacji przemysłu wydobywczego węgla kamiennego utracił wiele wcześniejszych funkcji. Problemy spotęgowane zostały trudnościami dostosowania się społeczeństwa do nagłych zmian strukturalnych w gospodarce, co przyniosło nie tylko wysoki poziom bezrobocia oraz odpływ ludności (zwłaszcza młodej i wykształconej). Kurczenie się miasta, rozumiane jako zmniejszanie się liczby ludności, wpłynęło na spadek liczby osób korzystających z usług dostępnych na terenie Miasta, co tym samym ograniczyło ich ofertę.

Występujący ubytek kapitału demograficznego wywołuje następujące zmiany społeczne:

- zmniejszenie się liczby mieszkańców miasta;
- przyspieszony proces starzenia się jego populacji;
- postępujący proces feminizacji mieszkańców, szczególnie w starszych grupach wiekowych;
- wzrost liczby jednoosobowych gospodarstw domowych.

Ubytek kapitału ludzkiego powoduje zaś utratę:

- mieszkańców dobrze wykształconych;
- mieszkańców aktywnych i przedsiębiorczych;
- jednostek kreatywnych i innowacyjnych.

Ubytek liczby mieszkańców oraz zmiany na rynku pracy niosą za sobą dalsze zmiany społeczno-ekonomiczne w postaci ograniczenia wewnętrznego popytu na dobra i usługi konsumpcyjne, obniżenia bazy podatkowej miasta, ograniczenie popytu na usługi związane z czasem wolnym, zwiększenia popytu na usługi zdrowotne².

Największy spadek liczby mieszkańców w grupie wiekowej od urodzenia do 17 lat odnotowany został w 2011 r. w dzielnicy Stary Zdrój i Podgórze oraz w 2012 r. w dzielnicy Biały Kamień. Niewielki przyrost wielkości populacji odnotowano w roku 2013 we wszystkich podobszarach rewitalizacji, który prawdopodobnie częściowo wynikał z niskich współczynników dzietności, które utrzymywały się poniżej poziomu zastępowalności starszego pokolenia. W konsekwencji, rok następny oraz prognozy na kolejne dziesięciolecia, opracowane przez Urząd Statystyczny we Wrocławiu, pokazują tendencję jeszcze większego spadku udziału osób młodych – w wieku przedprodukcyjnym³.

Negatywne zjawiska demograficzne przedstawione zostały w rozdziale 2 poprzez wskaźnik obciążenia ekonomicznego w latach 2010-2014 w każdym z podobszarów rewitalizacji. Im wyższy wskaźnik, tym większe nasilenie sytuacji kryzysowej w tym zakresie. Zauważyć można od roku 2011 tendencję wzrostową we wszystkich sześciu podobszarach rewitalizacji. Wprawdzie w 2011 roku odnotowano duży spadek wskaźnika w czterech podobszarach, a w 2012 roku w pozostałych dwóch. Jednak kolejne lata obrazują tendencje wzrostowe; największy wzrost wskaźnika nastąpił w dzielnicy Biały Kamień, Śródmieście, Nowe Miasto i Stary Zdrój. Jest to niepokojący obraz sytuacji obszaru rewitalizacji Wałbrzycha, ponieważ znaczący wzrost odsetka mieszkańców w wieku poprodukcyjnym wraz z niskim prognozowaniem wskaźnika dzietności kobiet, a co za tym idzie spadek odsetka mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, może spowodować szereg negatywnych zmian. Zmianie mogą ulec: struktura społeczna i demograficzna miasta, sytuacja mieszkaniowa, zdrowotna i rehabilitacyjna, opiekuńcza, socjalna. Z każdym rokiem będzie się zwiększać liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, a zmniejszać liczba mieszkańców pracujących i opłacających składki, z których wypłacane są świadczenia. Starzejący się mieszkańcy będą wymagać wsparcia finansowego oraz opieki, co wiąże się ze zwiększonymi nakładami finansowymi i pracą różnych instytucji oraz środowisk. Może również mieć miejsce sytuacja, w której coraz więcej mieszkańców w wieku produkcyjnym będzie zmuszona rezygnować

---

² na podstawie materiału roboczego wypracowanego przez zespół ekspertów IRM w ramach umowy z MR, który służył wypracowaniu koncepcji projektu pilotażowego dla Wałbrzycha

³ Statystyczne Vademecum Samorządowca 2015, GUS

z pracy lub zawieszać działalność zawodową, po to, by opiekować się starszymi członkami rodziny. Przedwczesne odchodzenie z rynku pracy oraz dezaktywizacja zawodowa na rzecz sprawowania opieki nad osobami starszymi, czy chorymi, może wpłynąć również na wzrost liczby mieszkańców wykluczonych społecznie i zawodowo, dla których życie będzie toczyło się jedynie wokół choroby, niepełnosprawności i sytuacji zdrowotnej członka rodziny. Wówczas wsparcia i aktywizacji społeczno-zawodowej będą wymagać osoby starsze, chore oraz ich opiekunowie. Prognozy opracowane przez Urząd Statystyczny na kolejne dziesięciolecia zakładają, że przy braku wzrostu liczby ludności, niskim współczynniku dzietności i udziału osób młodych w populacji, należy spodziewać się przejścia ze społeczeństwa starego (mieszkańcy w wieku 65 lat i więcej), do bardzo starego, wymagającego szczególnej opieki i wsparcia, szybciej niż za dwie dekady.

PRZYCZYNY I SKUTKI NEGATYWNYCH ZJAWISK - SFERA GOSPODARCZA

Kondycję gospodarczą Wałbrzycha określa z jednej strony potencjał zatrudnionych, z drugiej zaś potencjał podmiotów gospodarki narodowej.

Opisując kryzysową sytuację podobszarów rewitalizacji w sferze gospodarczej, analizie poddano dane z Powiatowego Urzędu Pracy wskazujące na przyczyny pozostawania bez pracy mieszkańców poszczególnych ulic. Istotny jest tu wskaźnik pokazujący odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych, ponieważ obrazuje natężenie zjawiska charakterystycznego w Wałbrzychu (osoby o niskim poziomie wykształcenia stanowią 36% wszystkich bezrobotnych). Analiza wskaźnika ukazuje nie tylko szczególnie trudną sytuację społeczną mieszkańców, dla których odnalezienie się na rynku pracy oraz zapewnienie stałego źródła zarobkowania jest niezwykle utrudnione. Duży odsetek bezrobotnych bez wykształcenia ma także wpływ na możliwość rozwoju gospodarczego Miasta. Brak wykwalifikowanych pracowników jest często barierą dla potencjalnych inwestorów, szczególnie w aspekcie rozwijania działalności innowacyjnych. Poprawa sytuacji w tym zakresie może pozytywnie wpłynąć na rynek pracy - osoby o niskich kwalifikacjach, poprzez ukierunkowanie zawodowe zgodne z oczekiwaniami lokalnych pracodawców, będą mogły łatwiej odnaleźć się na rynku pracy.

O sytuacji kryzysowej na rynku pracy możemy mówić także przy występowaniu dużego odsetka osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych. Są to mieszkańcy nieposiadający kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu potwierdzonego świadectwem szkolnym, zaświadczeniem przeszkolenia lub uprawnieniami do wykonywania konkretnego zawodu. Całkowity brak kwalifikacji zawodowych, nie pozwala na skorzystanie z dostępnych na lokalnym rynku ofert pracy. Pod kątem gospodarczym jest to istotny problem, ukazujący odsetek osób, które pomimo oferty lokalnych przedsiębiorstw – zakładów pracy, nie wpisują się w ich zapotrzebowanie kadrowe. W tym przypadku poziom rozwoju gospodarczego, potencjał gospodarczy oraz stan edukacji przekłada się na lokalny rynek pracy, jak również społeczno-ekonomiczne aspekty życia w poszczególnych obszarach miasta. Z kolei analiza odsetka osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych pokazuje skalę zjawiska

bezrobocia strukturalnego w podobszarach rewitalizacji Wałbrzycha. Czas pozostawania bez zatrudnienia szczególnie niekorzystnie wpływa na osoby dotknięte bezrobociem oraz ich otoczenie, w tym na rynek pracy.

Przedsiębiorczość mieszkańców poszczególnych podobszarów rewitalizacji obrazuje wskaźnik: liczba aktywnych działalności gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Na poziom lokalnej aktywności gospodarczej ma wpływ wiele czynników, m.in. takich jak: lokalny poziom rozwoju gospodarczego, polityka zrównoważonego rozwoju miasta, lokalny rynek pracy oraz problemy ze znalezieniem stałego zatrudnienia, poziom dochodów mieszkańców i konsumpcja społeczna. Analiza ukazuje skalę poziomu przedsiębiorczości w obszarze rewitalizacji - sytuacja kryzysowa występuje w tych rejonach, gdzie wskaźnik jest poniżej średniej dla Miasta. Ważną informacją jest też stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych w danym podobszarze. Wysoki poziom wskaźnika świadczy o słabej kondycji podmiotów gospodarczych, najbardziej pożądanym z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości w Mieście, czyli mikroprzedsiębiorstw.

PRZYCZYNY I SKUTKI NEGATYWNYCH ZJAWISK - SFERA ŚRODOWISKOWA

Na potrzeby Gminnego Programu Rewitalizacji, analizie poddano wyniki monitoringu dopuszczalnych norm zanieczyszczenia powietrza. Dane pochodzą z raportu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska we Wrocławiu (WIOŚ) i przedstawiają wyniki pomiarów z 2014 r. Wybrane wskaźniki środowiskowe oceny stanu powietrza na terenie miasta przedstawiają (zgodnie z wymogami krajowymi i UE ze względu na ochronę zdrowia ludzkiego) wyniki pomiarów: dwutlenku siarki (SO₂), tlenku węgla (CO), pyłu PM₁₀ i PM_{2,5}, oraz benzo(a)pirenu (B(a)P) w pyłe PM₁₀.

Wyniki wieloletnich badań wskazują na zmniejszenie się w ostatnich latach zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem siarki, dwutlenkiem azotu i pyłu zawieszonego. Jednak, pomimo wyraźnego spadku emisji z zakładów przemysłowych, nadal niepokojący pozostaje wysoki poziom emisji pochodzącej z sektora bytowo-komunalnego, czyli tzw. emisji „niskiej”. Niemal na całym obszarze rewitalizacji przekroczone są dopuszczalne poziomy pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz poziomy benzo(a)pirenu i arsenu, a także poziom ozonu. Problemem jest także niska jakość sieci przesyłowej niskiego napięcia, miejscowe i okresowo wysokie stężenie pyłów i zanieczyszczeń gazowych, a także spalanie w małych piecach domowych niskiej jakości paliw oraz odpadów. Niska emisja zanieczyszczeń powietrza jest emisją pochodzącą z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania. Mimo stosunkowo niewielkiego udziału niskiej emisji w globalnej emisji zanieczyszczeń, jej wpływ na lokalny stan zanieczyszczenia w gminie jest istotny, głównie ze względu na lokalizację tych źródeł oraz warunki wprowadzania zanieczyszczeń do atmosfery. Z procesem spalania węgla, zwłaszcza w niskosprawnych paleniskach indywidualnych i małych kotłach z rusztem stałym, związana jest emisja benzo(a)pirenu należącego do grupy węglowodorów aromatycznych. Zasięg

oddziaływania tego rodzaju źródeł ma charakter lokalny, jednak ze względu na powszechność stosowania są one szczególnie uciążliwe i przyczyniają się znacząco do pogorszenia stanu jakości powietrza. Ten problem dotyka południową część miasta, w której nie ma możliwości przyłączenia zabudowy wielorodzinnej do sieci ciepłowniczej. Znacznym problemem jest również emisja ze środków transportu. Na podstawie „Oceny jakości powietrza na terenie województwa dolnośląskiego w 2014 roku”, strefa miasta Wałbrzycha została zakwalifikowana, wg kryterium ochrony zdrowia: do klasy C z powodu przekroczeń dopuszczalnych poziomów substancji PM10 i do klasy C z powodu przekroczeń O3.

Niegdyś istotnym czynnikiem wpływającym na stan jakości powietrza na terenie miasta był lokalny przemysł wydobywczy, który emitował do atmosfery znaczne ilości pyłów. Po likwidacji zagłębia węglowego, zostało tu jednak wiele obiektów i terenów poprzemysłowych, a największe zmiany nastąpiły na skutek przekształcenia powierzchni terenu. Widoczne są pozostałości napowierzchniowe: hałdy i zwałowiska pokopalniane, które stanowią źródło zanieczyszczeń pyłowych, a czasami i gazowych.

PRZYCZYNY I SKUTKI NEGATYWNYCH ZJAWISK - SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Najważniejszymi determinantami rozwoju przestrzennego Miasta, w tym obszarze rewitalizacji, w którym procesy osadnicze trwały już od XIII w., a najbardziej intensywny okres urbanizacji przypadł na XIX w. w wyniku procesów uprzemysłowienia, były⁴:

- **czynniki geograficzne:** obszar rewitalizacji leży w rejonie Sudetów, w rejonie Pogórza Wałbrzyskiego (część północna), Gór Wałbrzyskich i Kotliny Wałbrzyskiej (część południowa). Pasma górskie oddzielają poszczególne podobszary od siebie. Dawne ciągi potoków i dolin pozwoliły na prowadzenie dróg, jak i tworzenie się w nich elementów struktury osadniczej Miasta.
- **historia przemysłowa Wałbrzycha:** związana z uprzemysłowieniem Miasta, w tym wyznaczonych podobszarów rewitalizacji, w oparciu o wydobycie węgla. Tradycje górnicze sięgają XVIII w., jednak okres intensywnej industrializacji nastąpił w XIX w., produkcja rzemieślnicza ustąpiła przemysłowej. Intensywne wydobycie węgla sprawiło, że w Mieście powstały inne gałęzie powiązane z wydobyciem i wykorzystaniem tego surowca - szklarskie, ceramiczne, koksowe. Doprowadziło to do powstania monokultury przemysłowej.

Przestrzennie Wałbrzych tworzy więc policentryczną strukturę - budują ją poszczególne dzielnice, osiedla i wsie włączone w granice administracyjne miasta. Okresy rozwoju poszczególnych dzielnic włączonych do obszaru rewitalizacji, wpływały też na strukturę zabudowy, co przekłada się na wyzwania związane z rewitalizacją. Wynikiem rozbudowy do początku XX w. były zarówno budowle przemysłowe i gmachy użyteczności publicznej (m.in. miejski ratusz), elementy

---

⁴ na podstawie materiału roboczego wypracowanego przez zespół ekspertów IRM w ramach umowy z MR, który służył wypracowaniu koncepcji projektu pilotażowego dla Wałbrzycha

infrastruktury (sieci kolejowe ze stacjami), jak i spory zasób kamienic. Nowe Miasto (*Neustadt*) powstało jako rozplanowana i atrakcyjna dzielnica we wczesnym XX w. w oddaleniu od terenów przemysłowych. Tkanka miejska nie ucierpiała w czasie II wojny światowej, jej konsekwencją była jednak całkowita wymiana ludności - rdzenna ludność niemiecka została zasiedlona ludnością napływową - repatriantami i przesiedleńcami z terenów ZSRR. Efektem powojennej urbanizacji była m.in. realizacja dużych osiedli blokowych (Podzamcze). W efekcie miasto tworzy strukturę policentryczną - składa się z oddzielonych od siebie górami dzielnic o często odmiennym charakterze, połączonych ciągami komunikacyjnymi.

Główne wyzwania **przestrzenne i urbanistyczne obszaru rewitalizacji** to:

- Konsekwencje procesów **depopulacji miasta** połączone z procesami starzenia społeczeństwa. Wpływa to negatywnie na atrakcyjność gospodarczą obszaru rewitalizacji i szanse rozwojowe (związane z osłabieniem kapitału ludzkiego, wpływów do budżetu i zwiększeniem obciążeń JST), przestrzennie odzwierciedla się to między innymi poprzez zwiększającą się **liczbę pustostanów**. Starzenie się społeczeństwa wiąże się z koniecznością zapewnienia dobrego poziomu dostępu do usług (podstawowych, społecznych, transportu zbiorowego);
- Konsekwencje procesów **transformacji gospodarczej** - upadek monokultury przemysłowej. Przestrzennie odzwierciedlają to takie problemy, jak znaczący zasób terenów poprzemysłowych i pogórnicych. Łączna **powierzchnia terenów zdegradowanych – pogórnicych** w skali całego miasta to **680 ha**, co stanowi 8% powierzchni Wałbrzycha (8468 ha), część z nich przylega bezpośrednio do wyznaczonych podobszarów rewitalizacji;
- Wyzwanie związane z **poprawą powiązań w ramach aglomeracji Wałbrzyskiej**, jak i szerzej z **Wrocławiem jako głównym ośrodkiem metropolitalnym** w sąsiedztwie - dostępność komunikacyjna jest istotna ze względu na dostęp do usług, miejsc pracy dla wałbrzyszan, jak i możliwość uruchomienia procesów migracyjnych (np. dzięki poprawie jakości zamieszkania). Wyzwaniem jest tu też organizacja infrastruktury przesiadkowej (m.in. brak integracji transportu w ramach dworca Wałbrzych Miasto, konieczność odciążenia od ruchu kołowego Śródmieścia i centralnych części pozostałych podobszarów rewitalizacji);
- **Problem stanu istniejącego zasobu mieszkaniowego** - w tym substancji kamienicznej. Choć Miasto nie zostało zniszczone w czasie wojny, problemem jest kwestia konsekwencji "luki remontowej", wpływająca na stan techniczny budynków. Odzwierciedla to m.in. kondycja zasobu mieszkaniowego (97% budynków mieszkalnych stanowiących zasób gminy powstało przed 1945 r., stan techniczny 42% komunalnego zasobu mieszkaniowego określany jest jako liche i zły, 17% zasobu, ze względu na stan techniczny kwalifikuje się do rozbiórki);
- **Budowa i poprawa jakości zamieszkania w Wałbrzychu** - odnosi się to do budowania atrakcyjności osiedleńczej Miasta i wiąże się z kształtowaniem usług (handlu i rekreacji),

jakości przestrzeni publicznych, tworzenie infrastruktury społecznej (centrów aktywności lokalnej, bibliotek), ale także subiektywnym poczuciem bezpieczeństwa. Ma to znaczenie w kontekście budowania atrakcyjności dla nowych mieszkańców;

- **Utrzymanie i finansowanie zasobu kulturowego miasta** - dotyczy to przede wszystkim dużych obiektów publicznych, zrealizowanych w okresie rozkwitu gospodarczego na początku XX w., a obecnie pozostających pustostanami (obiekty pałacowe, obiekty kopalniane). Problem ten jest o tyle istotny, iż obiekty te utraciły często pierwotne funkcje, nie posiadają właścicieli mogących zainwestować znaczne środki wymagane na ich remont ze względu na stan i brak użytkowania. Ważnym elementem jest też kwestia weryfikacji i aktualizacji wiedzy na temat zasobu kulturowego w Wałbrzychu określonej m.in. w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz programach poświęconych ochronie dziedzictwa miasta.

Główne kwestie planistyczne:

- podobnie jak w innych miastach Polski obecne **dokumenty planistyczne** miasta (Studium, mpzp) jedynie częściowo uwzględniają perspektywiczne wyzwania, przed którymi stoi Wałbrzych. Wcześniejsze dokumenty planistyczne (miejscowy plan ogólny z 1977 r., plany ogólne z 1989 r. i 1994 r.) zakładały przeznaczenie terenu dla liczby ok. 190 000 mieszkańców (plan z 1994 r. przeznaczał część terenów mieszkaniowych na przemysł). Główny dokument planistyczny (Studium) powstał w 1999 r. Studium choć zmieniane trzykrotnie (w 2003, 2008 i 2011 r.) utrzymało rezerwy mieszkaniowe na poziomie ok. 380 ha.
- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego** powstały i obowiązują dla terenów inwestycyjnych (m.in. terenów WSSE czy terenów pokopalnianych - Sobięcín, Biały Kamień), ale brakuje ich dla większości terenów dzielnic mieszkaniowych, które mogą podlegać rewitalizacji.

Najważniejsze zidentyfikowane problemy obszaru rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej to:

- niski poziom estetyki otoczenia na terenach mieszkaniowych i turystycznych;
- degradacja naturalnej rzeźby terenu spowodowana działalnością gospodarczą;
- dekapitalizacja zabytkowej zabudowy, w tym architektury rezydencjonalnej, zabytków przemysłu i techniki;
- zbyt duże natężenie ruchu kołowego w centrum miasta, niewystarczający poziom wykorzystania transportu publicznego;
- zbyt niskie wykorzystanie tras rowerowych w mieście,
- brak centrów przesiadkowych.

PRZYCZYNY I SKUTKI NEGATYWNYCH ZJAWISK - SFERA TECHNICZNA

Zmniejszająca się liczba mieszkańców Wałbrzycha wywołuje coraz wyższe koszty eksploatacji ze względu na niską intensywność użytkowanych terenów i wysokie wskaźniki obciążenia kosztami infrastruktury. Podejmowane działania rewitalizacyjne Wałbrzycha muszą zatem przeciwdziałać głównemu problemowi, jakim jest kurczenie się Miasta.

Najważniejszymi zidentyfikowanymi problemami na obszarze rewitalizacji Miasta Wałbrzycha w sferze technicznej są:

- degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym,
- nefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska,
- niski stopień wykorzystania lokali użytkowych,
- degradacja stanu technicznego obiektów zabytkowych,
- degradacja zabudowy regulacyjnej rzek przepływających przez obszary mieszkaniowe,
- zjawisko niekontrolowanej i intensywnej suburbanizacji,
- niechęć do zamieszkania w "starych" dzielnicach Wałbrzycha,
- zaległości czynszowe, zajmowanie pustostanów, dewastacja lokali socjalnych.

W gospodarowaniu zasobem mieszkaniowym istotnymi elementami są: analiza jakości, analiza wielkości oraz stan techniczny zasobu określany wg podanej specyfikacji:

- budynki w stanie dobrym (procentowe zużycie budynku 0-15 %),
- budynki w stanie zadowalającym (procentowe zużycie budynku 15,01-30 %),
- budynki w stanie średnim (procentowe zużycie budynku 30,01-50 %),
- budynki w stanie lichym (procentowe zużycie budynku 50,01-70 %),
- budynki w stanie złym (procentowe zużycie budynku 70,01-100 %),
- budynki do rozbiórki – 17,29 %.

Analizę jakości i wielkości oraz stopień zużycia technicznego zasobu mieszkaniowego w sześciu podobszarach rewitalizacji przedstawiono w rozdziale 2. W Wałbrzychu ok. 96% budynków zostało wybudowanych przed 1945 rokiem. Zabudowa ta charakteryzuje się dużym stopniem dekapitalizacji oraz niskim wskaźnikiem wyposażenia w urządzenia komunalne. Około 3% budynków zostało wybudowanych w latach 1945-1978, natomiast po 1980 roku 1%.

Gmina Wałbrzych stoi też przed ogromnym wyzwaniem powiększania zasobu komunalnego, który spełniał będzie kryteria lokali socjalnych. Szacuje się, że w 2018 roku aż 1100 osób będzie oczekiwać na lokal socjalny. Z uwagi na ograniczone zasoby gminne spełniające kryteria lokalu socjalnego, możliwe będzie przyznanie tylko 50 mieszkań. Na przestrzeni sześciu lat najwięcej lokali socjalnych Gmina przyznała w latach 2014-2015 (łącznie 220 lokali). Optymistycznie

wyglądają prognozy dotyczące powiększania się zasobu lokali socjalnych - z 415 w roku 2013 do prognozowanych 740 w roku 2018.

Obiektami budowlanymi, poza obiektami o znaczeniu mieszkaniowym, jest również infrastruktura techniczna, w tym wodociągowa i kanalizacji sanitarnej. Od stanu technicznego tej infrastruktury zależy prawidłowe funkcjonowanie obiektów mieszkalnych i ich otoczenia. We wszystkich podobszarach rewitalizacji stan urządzeń wodociągowych i kanalizacji sanitarnej, ze względu na szkody górnicze, upływ czasu, przemiany społeczno-gospodarcze, zmiany strukturalne i funkcjonalne, jest niezadowolający. Infrastruktura ta jest bardzo zdekapitalizowana i nie gwarantuje odpowiedniego poziomu jakości świadczenia usług odbiorcom, dlatego wymaga przebudowy i modernizacji.

PODSUMOWANIE

Zgodnie z zapisami pkt 5.2 Załącznika do „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”⁵ diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych zawarta w programie rewitalizacji obejmuje analizę sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej dla całego obszaru gminy i w pogłębiony sposób przedstawia obszar rewitalizacji. Szczególne znaczenie odgrywają kwestie społeczne, uzasadniając potrzebę podjęcia działań wyprzedzających na obszarze rewitalizacji. Przedstawiona diagnoza odpowiada ww. wymaganiom:

- czynniki i zjawiska kryzysowe zostały przedstawione z uwzględnieniem skali i potrzeb rewitalizacyjnych, które z nich wynikają,
- analizy dotyczące skali i potrzeb rewitalizacyjnych zostały pogłębione w odniesieniu do poszczególnych podobszarów rewitalizacji, co odnosi się wprost do zapisu art. 14 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, gdzie stwierdzono, że w przypadku podziału obszaru rewitalizacji na podobszary, GPR opracowuje się z podziałem na podobszary,
- zarówno w odniesieniu do całej gminy, jak i w pogłębiony sposób w podobszarach rewitalizacji, przeanalizowano czynniki i zjawiska kryzysowe występujące we wszystkich sferach tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Zgodnie z wymaganiami odnośnie diagnozy zawartymi w art. 4 ust. 1 pkt 2) oraz art. 15 ust. 1 pkt 1) ustawy o rewitalizacji, w prowadzonych analizach wykorzystano obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań, zaś szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji obejmuje analizę negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru.

---

⁵ Wersja z dnia 2 sierpnia 2016 r., s. 25-26.

2. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha

Obszar rewitalizacji Wałbrzycha wskazany został w uchwale Nr XIX/285/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Wałbrzycha. Załącznikiem do powyższej uchwały jest diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Wałbrzycha (Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji). Na podstawie analizy danych statystycznych zostały wyodrębnione obszary zdegradowane, a następnie wyłoniono obszar, na którym prowadzona będzie rewitalizacja. Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, jako obszary rewitalizacji wybrano tereny cechujące się największą koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz zdegradowane obszary przemysłowe do nich przylegające, mogące przyczynić się do ich wzrostu, o istotnym znaczeniu dla rozwoju miasta, na których gmina zamierza prowadzić działania rewitalizujące zdegradowaną tkankę. W naszej ocenie spełnienie ustawowych warunków wyznaczenia obszaru rewitalizacji wymaga nie tylko spełnienia wskaźnika powierzchniowego i ludnościowego. Obszar ten powinien być tak określony, aby dawał szansę na koncentrację wysiłków wszystkich interesariuszy, także przestrzennie. Daje to szansę większego oddziaływania tych inicjatyw na większy obszar Miasta, co jest szczególnie ważne w przypadku miast o tak dużych obszarach występowania niekorzystnych zjawisk jak Wałbrzych.

Przeprowadzone badania wskazały nagromadzenie negatywnych zjawisk w południowej części Miasta. Skala występującego na tym obszarze problemu potwierdzona została zarówno diagnozą wskaźnikową, jak również przez mieszkańców w trakcie dyskusji prowadzonych w ramach konsultacji odnoszących się bezpośrednio do programu rewitalizacji, jak i innych spotkaniach (np. w ramach programu Zielony Wałbrzych), oczekujących poprawy istniejącej trudnej sytuacji. Skłoniło to zespół, mający jednocześnie świadomość ustawowych ograniczeń, do skupienia działań rewitalizacyjnych w tej części Miasta.

Jest to obszar o łącznej powierzchni 4 163 420 m² (4,9% powierzchni miasta), zamieszkały przez 31.761 osób, co stanowi 28,4% mieszkańców miasta. Obszar rewitalizacji podzielony jest na 6 podobszarów, obejmujących najbardziej zdegradowane części dzielnic: Biały Kamień, Stary Zdrój, Śródmieście, Sobięcín, Nowe Miasto, Podgórze.

Historyczne i środowiskowe uwarunkowania rozwoju przestrzennego Wałbrzycha wpłynęły na charakter obszaru rewitalizacji, który składa się z sześciu nie posiadających ze sobą wspólnych granic podobszarów, charakteryzujących się najwyższymi przekroczeniami wskaźników kryzysu, najbardziej reprezentatywnych dla miasta (ponadprzeciętny poziom ubóstwa, bezrobocia, przestępczości, niski poziom kwalifikacji bezrobotnych) oraz jednoczesnym potencjałem rozwojowym.

Ogólna charakterystyka podobszarów rewitalizacji Wałbrzycha:

- 1) **Biały Kamień** – teren o pow. 476 220 m², zamieszkały przez 5189 osób, obejmujący zespół zabytkowej zabudowy mieszkaniowo-usługowej zlokalizowany w dolinie Szczawnika, będący pierwotnie samodzielny miastem, z dobrze wykształconą siecią infrastruktury społecznej.
- 2) **Stary Zdrój** – teren o pow. 430 529 m², zamieszkały przez 3255 osób, obejmujący zespół zwartej zabudowy mieszkaniowo-usługowej zlokalizowany w dolinie Pełcznicy, wzdłuż linii kolejowej, gdzie zlokalizowane są obiekty przemysłowe Wałbrzyskich Zakładów Graficznych Kalkomania.
- 3) **Śródmieście** – teren o pow. 1 562 206 m², zamieszkały przez 5565 osób; najstarsza część miasta o zwartej XIX-wiecznej strukturze przestrzennej mieszkaniowo-przemysłowej. Do podobszaru dołączono obszar zdegradowany niezamieszkały: "Porcelana Krzysztof" oraz "Stara Kopalnia". W Śródmieściu zlokalizowane są funkcje o charakterze ponadlokalnym.
- 4) **Sobięcin** - teren o pow. 552 496 m², zamieszkały przez 4083 osób obejmujący zabudowę mieszkaniowo-usługową otoczony kompleksem pokopalnianym i Wałbrzyskimi Zakładami Koksowniczymi Victoria SA. Wyznaczony podobszar ma mocno zróżnicowaną strukturę przestrzenną z licznymi zaburzeniami wynikającymi z przemysłowego charakteru terenów sąsiednich, jak również stanowi ważny węzeł komunikacyjny dla miasta.
- 5) **Nowe Miasto** – teren o pow. 593 392 m², zamieszkały przez 7564 osób, obejmuje zwarty zespół zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z dobrze rozwiniętą siecią infrastruktury społecznej oraz obiektami poprzemysłowymi po zamkniętej w 1930 r. KWK „Herman”.
- 6) **Podgórze** – teren o pow. 548 577 m², zamieszkały przez 6105 osób; obszar zabudowy mieszkaniowo-usługowej, będący kontynuacją zabudowy Śródmieścia, zlokalizowany wzdłuż rzeki Pełcznicy, otoczony terenami przemysłowymi od zachodu. Przy ulicy Górniczej znajdują się obiekty poprzemysłowe po zamkniętej w 1992 r. KWK Mieszko. Na terenie dzielnicy znajduje się węzeł kolejowy wraz z dworcem Wałbrzych Główny.

Granice obszaru rewitalizacji Wałbrzycha można dokładnie prześledzić korzystając z aplikacji internetowej webEWID (www.gis.walbrzych.pl), będącej przestrzenną bazą danych. Granice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zostały dodane do zakładki warstwy wektorowe.

W dalszej części Rozdziału 2, przedstawiono szczegółową charakterystykę podobszarów, uwzględniającą rys historyczny, potencjały i zdiagnozowane przez mieszkańców i innych interesariuszy problemy i potrzeby oraz wstępnie zaproponowane kierunki działań rewitalizacyjnych.

Zdjęcie 1. Pozostałość reliefu na bocznej ścianie dawnej kuźni

2.1. Podobszar Biały Kamień

Miejska jednostka urbanistyczna "Biały Kamień" zajmuje obszar 2 890 000 m², zamieszkały przez 12 546 mieszkańców .

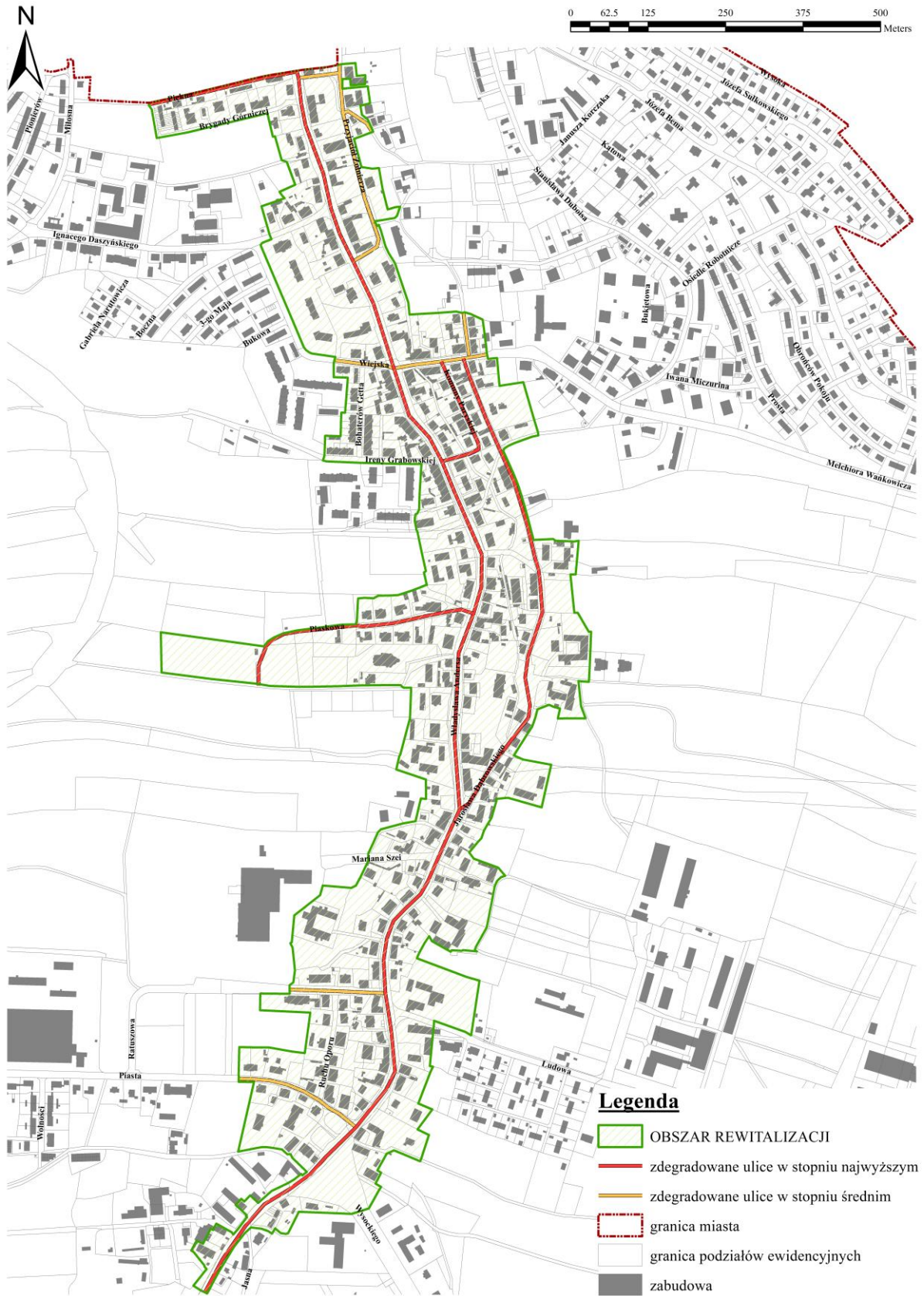
Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarczej sytuacji Miasta, odnosząca się do każdej ulicy Wałbrzycha, ukazała obszar Białego Kamienia najbardziej dotknięty stanem kryzysowym. W wyniku tego wyznaczono ulice o największych potrzebach, do których włączono sąsiadujące tereny, noszące w sobie potencjał rozwojowy. Wyznaczony w drodze Uchwały obszar rewitalizacji w tej dzielnicy zajmuje 476 220 m² i zamieszkały jest przez 5 189 osób - tj. 41,36 % mieszkańców i 16,47 % powierzchni jednostki urbanistycznej.

Obszar zlokalizowany jest w zachodniej części Miasta i przylega do jego granic. Swoją północną i zachodnią częścią sąsiaduje z Uzdrowską Gminą Szczawno-Zdrój. Od wschodu i zachodu granica podobszaru niemal w całości pokrywa się z granicą historycznego układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków. Od południa jego granicę stanowi zabudowa mieszkaniowa ulicy Generała Władysława Andersa. Sercem tej jednostki jest zbieg ulic Generała Władysława Andersa i Melchiora Wańkowicza - rozwijające się wewnątrz urbanistyczne o charakterze centrotwórczym, nazywane przez mieszkańców „Mijanką”.

Tabela 1. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Biały Kamień

Lp.	Ulica lub jej część
1	Bohaterów Getta
2	Brygady Górniczej
3	Hugona Kołłątaja
4	Ignacego Daszyńskiego
5	Ireny Grabowskiej
6	Jarosława Dąbrowskiego
7	Jasna
8	Komuny Paryskiej
9	Ludowa
10	Mariana Szei
11	Melchiora Wańkowicza
12	Piaskowa
13	Piasta
14	Piękna
15	Piotra Wysockiego
16	Przyjaciół Żołnierza
17	Ratuszowa
18	Ruchu Oporu
19	Św. Jerzego
20	Wiejska
21	Władysława Andersa

Rysunek 1. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Biały Kamień

Opis podobszaru Biały Kamień

Pierwotnie Biały Kamień był samodzielnym miastem, o czym świadczy do dziś obecność ulicy Ratuszowej, na której wznosił się budynek dawnego miejskiego Ratusza (obecnie niepubliczne przedszkole). Miejscowość została przyłączona do Wałbrzycha w 1951 roku. [Rozp. Rady Ministrów z dn. 14.12.1950 r. w sprawie zmiany granic miasta Wałbrzycha i Wrocławia Dz.U. Z 1950 r. Nr 57 poz. 509].

Zdjęcie 2. Biały Kamień z lotu ptaka

Pierwsze opisy miejscowości pochodzą z początku XIV wieku. Stąd również pochodzi najstarszy zapis o wydobyciu węgla w regionie wałbrzyskim (1561 r.). Od 1648 roku Biały Kamień stał się własnością ziemską Czettritzów. Podobnie jak sąsiedni Wałbrzych, w połowie XIX wieku Biały Kamień stał się częścią ogromnego zagłębia górniczego, w którym wydobywano rocznie około 30 tys. ton urobku. Na przełomie XIX i XX wieku zaczęły znikać istniejące tu gospodarstwa rolne. Następował znaczny wzrost liczby ludności. Wznoszono budynki wielorodzinne, obiekty kopalniane i przemysłowe. Biały Kamień stawał się miejscowością związaną ściśle z wydobyciem węgla. Powstała tu komunikacja kolejowa i tramwajowa. Po II wojnie Światowej do Białego Kamienia przybyła liczna grupa nowych mieszkańców, głównie górników reemigrantów z Francji. W latach 70-tych wydobycie w kopalni „Thorez”, zlokalizowanej w dzielnicy, sięgało 700 tys. ton rocznie. W zakładzie pracowało około 1 500 osób.

Biały Kamień otoczony jest terenami rolniczymi, łąkami, ogrodami oraz późniejszą zabudową mieszkaniową zlokalizowaną na stokach wzgórz w rejonie ulic Daszyńskiego i Wańkowicza. Mieszkańców cieszą piękne widoki łąk, ogrodów działkowych, górski pejzaż z górującym nad dzielnicą wzgórzem Chełmca objętego ochroną krajobrazową i oznaczonego jako Obszar Natury 2000 oraz zalesionych wzgórz, zmieniających kolory w zależności od pory roku.

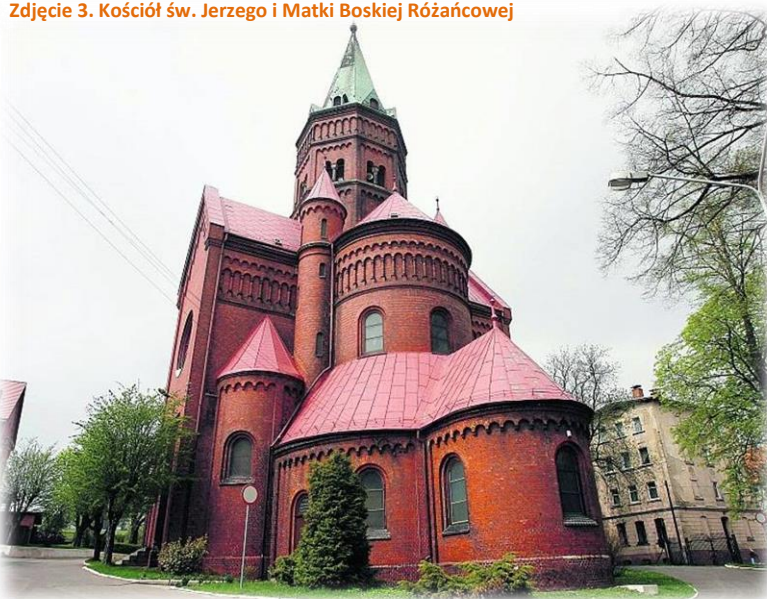
ZABUDOWA

Dzielnica charakteryzuje się zespołem zabytkowej zabudowy mieszkalno-usługowej, niemal w całości z przełomu XIX i XX wieku, położonym wzdłuż ulicy Andersa i potoku Szczawnik. Zabytkowa zabudowa mieszkaniowa, mieszkaniowo-usługowa z towarzyszącymi im budynkami użyteczności publicznej, niemal na całym obszarze objęte są ochroną konserwatorską (dec. A/713/694/Wł. z dnia 19 czerwca 1978 r.). Młodszy zasób zabudowy mieszkaniowej zlokalizowany jest na stokach wzgórz, w rejonie ulic Ignacego Daszyńskiego i Melchiora Wańkowicza.

O świetności tego obszaru, przypadającej na okres międzywojenny, świadczą zachowane do dziś liczne zabytki, wśród których na uwagę zasługują kamienice przy ul. Andersa, w większości ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Charakterystycznym obiektem jest dość niepozorny budynek o numerze 101-103 z roku 1925, którego elewację zdobi koński łeb na ścianie frontowej budynku oraz symbole dawnej kuźni widniejące na ścianie bocznej. Innym obiektem godnym uwagi jest willa pod nr 114 (Willa Scholz) czy obecna siedziba Powiatowej Inspekcji Pracy, gdzie mieścił się niegdyś żłobek KWK „Thorez”. Na Placu Ks. Hugona Kołłątaja, obok aktualnej siedziby MZB na Białym Kamieniu leży legendarny graniczny kamień, którego wciąż można zobaczyć i dotknąć. Być może jest to fragment głazu narzutowego "Biały Kamień", od którego swoją nazwę wzięła wałbrzyska dzielnica?

Ważnym dla mieszkańców zabytkiem jest Kościół św. Jerzego i Matki Boskiej Różańcowej przy ul. Św. Jerzego. Świątynię wybudowano w latach 1894-1898 i uroczyste poświęcono 28 września 1899 roku. Budowla reprezentuje styl neoromański, z wnętrzem w stylu neogotyckim. Dumnie góruje nad okolicą Białego Kamienia. Wysoka kościelna wieża pełni rolę dzwonnicy. Tuż po zakończeniu II wojny światowej, kościół miano zburzyć z powodu widocznych szkód górniczych. Świątynię udało się szczęśliwie uratować.

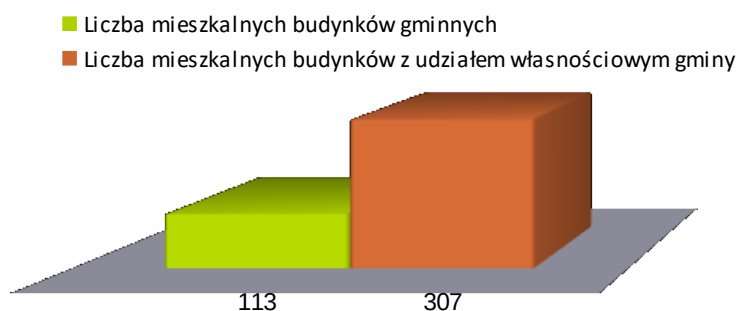
Zdjęcie 3. Kościół św. Jerzego i Matki Boskiej Różańcowej

Do zabytków zalicza się także budynek plebanii i kaplicy cmentarnej oraz dwa obrazy ołtarzowe: M.B. Różańcowej - Białokamieńskiej i św. Jerzego – Męczennika.

Gmina Wałbrzych posiada udział własnościowy w 420 budynkach zlokalizowanych w podobszarze. Zdecydowaną większość (73%) stanowią tu obiekty, w których funkcjonują wspólnoty mieszkaniowe, a Gmina posiada część udziału własnościowego. Gminne budynki mieszkalne to 27% tej zabudowy.

Rysunek 2. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - Biały Kamień

W zasobach komunalnych podobszaru Biały Kamień zdecydowaną większość stanowią mieszkania komunalne- 2101, w drugiej kolejności lokale użytkowe komunalne - 142. Gmina posiada też 70 komunalnych garaży. Spora część zasobów lokalowych gminy pozostaje niezagospodarowana. W podobszarze znajduje się 97 wolnych lokali mieszkalnych oraz 8 wolnych lokali użytkowych, co stanowi odpowiednio 13% i 7% wolnych lokali obszaru rewitalizacji.

O potencjale podobszaru świadczą zdecydowanie wyższe niż średnia wałbrzyska ceny mieszkań w podobszarze Biały Kamień. Analizując dostępne dane GUS z roku 2014 oraz aktualny obrót nieruchomościami w dzielnicy Biały Kamień, zauważyć jednak można, że ceny lokali mieszkalnych znacznie odbiegają od przeciętnych cen mieszkań w Polsce i województwie dolnośląskim.

Tabela 2. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r.

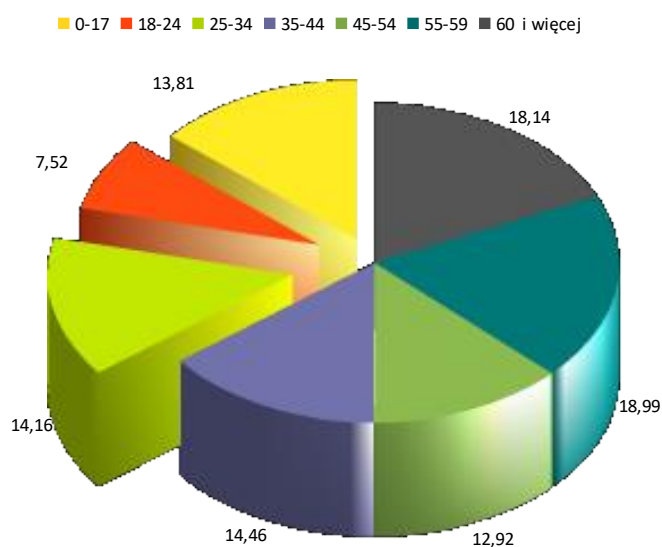
Średnia cena lokali mieszkalnych w Polsce wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w woj. dolnośląskim wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w Wałbrzychu wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w dzielnicy Biały Kamień [zł/m ²] lokalny rynek nieruchomości
4 117	3 378	1 791	2 243

LUDNOŚĆ

Najliczniejszą grupę mieszkańców Białego Kamienia stanowią osoby w wieku powyżej 55 roku życia (37,13%). Osoby młode w wieku między 18-24 lat to najmniejsza grupa wśród ludności na podobszarze (8,21%). 35,49% to osoby do 34 roku życia, mieszkańcy w wieku od 34-54 lat stanowią pozostałe 27,38%. Niepokojący jest fakt, że osoby po 45 roku życia stanowią ponad połowę mieszkańców Białego Kamienia.

Rysunek 3. Struktura demograficzna Białego Kamienia

Procentowy udział grup wiekowych ludności w ogólnej liczbie ludności jednostki urbanistycznej
Grupy wiekowe

2.1.1. Potencjały, zasoby i potrzeby

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Zaprezentowane poniżej dane obrazują poziom zaangażowania się mieszkańców dzielnicy w projekty ogólnomiejskie oraz lokalne, zgłoszone w ramach budżetu partycypacyjnego Wałbrzycha i dotyczące bezpośrednio obszaru, w którym mieszkają i pracują. Budżet partycypacyjny, zwany również obywatelskim, to specjalnie wydzielona kwota z budżetu naszego Miasta, o wydaniu której decydują od 2013 roku sami mieszkańcy Wałbrzycha. Dane zostały pozyskane ze zbiorów UM Wałbrzycha 2015 r. dot. projektów realizowanych z budżetu partycypacyjnego.

WAŁBRZYSKI
BUDŻET
PARTYCYPACYJNY

Tabela 3. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w roku 2013)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Białego Kamienia	Udział % projektów lokalnych z Białego Kamienia	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba mieszkańców Białego Kamienia* biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Białego Kamienia w głosowaniu na projekt lokalny
53	6	11,32	19 211	4 231	22,02

W dzielnicy Biały Kamień (łącznie z Konradowem) w 2013 roku uprawnionych do głosowania było 10 619 mieszkańców, to oznacza, że niemal 40% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 4. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w roku 2014)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Białego Kamienia	Udział % projektów lokalnych z Białego Kamienia	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Białego Kamienia* biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Białego Kamienia w głosowaniu na projekt lokalny
74	5	6,76	25 634	3 269	12,75

W 2014 roku uprawnionych do głosowania było 11 001 mieszkańców, to oznacza, że niecałe 30% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 5. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Białego Kamienia	Udział % projektów lokalnych z Białego Kamienia	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Białego Kamienia* biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Białego Kamienia w głosowaniu na projekt lokalny
42	6	14,29	23 282	3 239	13,91

* głosowanie prowadzone łącznie z Konradowem

W 2015 roku uprawnionych do głosowania było 11 496 mieszkańców, tj. około 28% osób uprawnionych do głosowania oddało swój głos na projekt lokalny. Dane z lat 2013-2014 wskazują na spadek udziału mieszkańców Białego Kamienia w głosowaniu na projekty lokalne o prawie połowę. Rok później można zauważyć jednak nieznaczną tendencję wzrostową.

Przykładem projektu zrealizowanego w 2015 roku w ramach Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego w podobszarze Biały Kamień jest plac zabaw z zewnętrzną siłownią przy ul. Andersa 121, projekt "Relax - centrum sportu i zabawy" (fot. obok).

Zdjęcie 4. Realizacja projektu w ramach budżetu partycypacyjnego - Biały Kamień

Tabela 6. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Biały Kamień, Konradów" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016

Numer projektu	Liczba oddanych ważnych głosów	Tytuł projektu	Lokalizacja	Kwota szacunkowa
1	418	Boisko do piłki nożnej	ul. Baczyńskiego 49	180.000 zł
2	441	Siłownia plenerowa do ćwiczeń zlokalizowana na świeżym powietrzu. Miejsce do wypoczynku i spotkań lokalnej społeczności.	Między ul. Dąbrowszczaków 2 a ul. Daszyńskiego 30	150.000 zł
3	782	Plac zabaw typu PARKUR oraz 4 elementowa otwarta siłownia – miejsce rekreacyjno – sportowe dla uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 oraz mieszkańców dzielnicy.	Teren zielony będący w trwałym zarządzie Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 przy ul. Wańkowicza 12, nr działki 153, obręb 14 Biały Kamień	58.000 zł
4	666	Plac zabaw dla dzieci – modernizacja i rozbudowa istniejącego placu przy ul. Gen. Bema 52	Ul. Bema 52, nr działki 39/9, obręb Biały Kamień	69.000 zł
5	675	Remont Ogrodzenia Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 w Wałbrzychu.	Obszar będący w trwałym zarządzie Publicznej szkoły Podstawowej nr 2, przy ul. Wańkowicza 13, nr działki 153, obręb Biały Kamień	104.000 zł
6	257	Dzielnicowe Centrum Informacji	Siedziba Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteki pod Atlantami” Filia nr 6, przy ul. Andersa 137	27.000 zł

5. Projekty, które otrzymały najwięcej głosów i zostaną wpisane do budżetu (kwota przeznaczona: 360 000 zł - 2 projekty po max. 180 000 zł)

Nr projektu	Tytuł projektu	Liczba głosów
3	Plac zabaw typu PARKUR oraz 4 elementowa otwarta siłownia – miejsce rekreacyjno – sportowe dla uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 oraz mieszkańców dzielnicy.	782
5	Remont Ogrodzenia Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 w Wałbrzychu.	675
4	Plac zabaw dla dzieci – modernizacja i rozbudowa istniejącego placu przy ul. Gen. Bema 52	666

Na bazie powyższych zestawień można stwierdzić, że istnieje duży potencjał wśród mieszkańców dzielnicy w zakresie zaangażowania się w projekty mające na celu rewitalizację dzielnicy.

Z kolei analizując dane Centrali Biblioteki Pod Atlantami z 2014 i 2015 roku, zauważa się niepokojący spadek liczby osób dorosłych korzystających z oferty biblioteki. Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast wyraźny wzrost aktywności dzieci korzystających z całej oferty biblioteki. Szczegółowe dane przedstawiono na poniższym zestawieniu.

Tabela 7. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami w Wałbrzychu

Filia nr 6 Biały Kamień	Oddział dla dorosłych	Oddział dziecięcy
Czytelnictwo 2015	660	391
Czytelnictwo 2014	662	388
Odwiedziny 2015	4665	2792
Odwiedziny 2014	4931	2653
Korzystanie z Internetu 2015	0	836
Korzystanie z Internetu 2014	0	537
Wypożyczenie książek 2015	18103	4507
Wypożyczenie książek 2014	19952	4838
Wypożyczenie czasopism 2015	1523	326
Wypożyczenie czasopism 2014	1394	325

Wprowadzie poziom czytelnictwa dorosłych mieszkańców dzielnicy w 2014 i 2015 roku uplasował się prawie na tym samym poziomie, to liczba osób odwiedzających bibliotekę spadła o ponad 300 osób rocznie, wypożyczenie książek również zmalało, natomiast wzrosła liczba osób wypożyczających czasopisma.

Liczba czytelników działu dziecięcego i liczba odwiedzin biblioteki przez dzieci wzrosła. Wzrosła też liczba dzieci korzystających z Internetu, natomiast o ponad 300 zmalała liczba dzieci wypożyczających książki. Nieznacznie wzrosła liczba wypożyczających czasopisma.

MOCNE STRONY

Usytuowanie dzielnicy – sąsiedztwo terenów zielonych, ogródków działkowych, parku i góry Chełmiec wraz ze ścieżką spacerowo-rowerową. Walory turystyczne i krajobrazowe. Powiązanie funkcjonalno - przestrzenne z miejscowością uzdrowską Szczawno-Zdrój. Biały Kamień stanowi swoistą bramę do uzdrowiska. Biały Kamień ma atuty i walory by stać się dzielnicą turystyczną i rekreacyjną. Kolorowe domki jednorodzinne rozsiane na zboczach gór wśród leśnego poszycia, tworzą bajeczną panoramę.

Posiadanie miejsca pełniącego funkcję centrum dzielnicy – tzw. Mijanka, przy ul. Andersa.

Zabytkowa zabudowa - szereg zabytkowych kamienic oraz obszar objęty ochroną konserwatorską.

Infrastruktura sportowa – Centrum Aktywnego Wypoczynku Aqua Zdrój, Stadion Tysiąclecia-kompleks sportowo-rekreacyjny, które stanowią doskonałe miejsce dla szeregu imprez, koncertów i meetingów, np. Międzynarodowy Turniej Koszykówki na Wózkach, Turniej Tańca Przedszkolaków

i Dzieci Szkolnych, Krajowe Mistrzostwa International Dance Organization Jazz Dance, Show Dance, Production, Belly Dance/Oriental, Mistrzostwa Polski w Tenisie Stołowym.

Zasoby edukacyjno-kulturalne – dwie szkoły podstawowe, trzy przedszkola, Zakład Doskonalenia Zawodowego, Biblioteka- Filia nr 6 z oddziałem dziecięcym, trzy Parafie, bliskość Centrum Nauki i Sztuki Stara Kopalnia.

Zasoby instytucjonalne – Straż Pożarna, Komisariat Policji, NZOZ, RWS, Państwowa Inspekcja Pracy.

Zasoby gospodarcze – Urząd Celny, Śląskie Konsorcjum Autobusowe, Prodak Kosmetik, Stara Piekarnia. Szczególnie w pobliżu tzw. Mijanki, wzdłuż głównej ulicy Andersa zlokalizowane są liczne rodzaje usług oraz handlu dobrze skomunikowane z centrum Wałbrzycha.

Zróżnicowanie kulturowe mieszkańców – w dzielnicy mieszkają Romowie, których tradycja i kultura przeplata się z tradycją i kulturą pozostałych mieszkańców dzielnicy.

ZASOBY

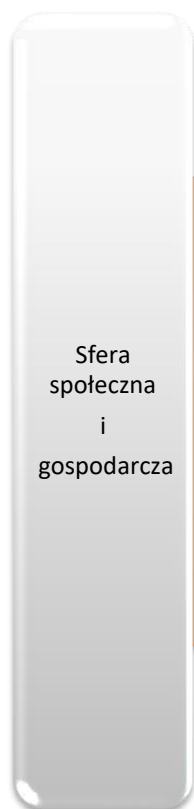
Poniżej przedstawiamy zestawienie podmiotów i miejsc służących mieszkańcom oraz stanowiących możliwości do wykorzystania potencjału Białego Kamienia.

SFERA	ZASOBY
Edukacja	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 6 im. A. Kamińskiego przy ul. Gen. Władysława Andersa 50. W 2015/2016 roku do szkoły uczęszczało 285 uczniów, głównie mieszkańców tejże dzielnicy.
	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 im. Orła Białego przy ulicy Melchiora Wańkowicza nr 13. Jest to największa placówka oświatowa w dzielnicy, która w roku 2015/2016 objęła nauczaniem 492 uczniów.
	Przedszkole Niepubliczne "Tęcza" przy ulicy Ratuszowej nr 5.
	Przedszkole Niepubliczne "Na Zielonym Wzgórzu" przy ul. I. Grabowskiej 59a.
	Dolnośląski Zakład Doskonalenia Zawodowego przy ulicy M. Wańkowicza numer 7. W Ośrodku Kształcenia Zawodowego w Wałbrzychu można uzyskać uprawnienia i kwalifikacje w zakresie: transportu, energetyki, informatyki, ogrodnictwa i leśnictwa oraz pedagogiki.
Kultura	Filia "Biblioteki Pod Atlantami" nr 6 z oddziałem dziecięcym. Biblioteka usytuowana jest przy ulicy Andersa 137. Filia organizuje szereg spotkań i zajęć, których głównym celem jest popularyzacja biblioteki i książek m. in. lekcje biblioteczne, zabawy okolicznościowe, twórcze środy, głośne czytanie z elementami pedagogiki zabawy. Biblioteka oferuje usługę „Książka na telefon”, czyli dostarczanie książek czytelnikom starszym i chorym z dzielnicy do ich domów.
Zdrowie	NZOZ "Przychodnia Piaskowa Góra" Sp. z o.o. Filia "Biały Kamień" przy ulicy Andersa 184. Filia "Biały Kamień" oferuje pacjentom: Poradnię Lekarza POZ (internistyczną), Poradnię Lekarza POZ (pediatryczną), Poradnię ginekologiczno-położniczą, Gabinet pielęgniarki i położnej środowiskowej. NZOZ prowadzi też punkt informacyjny, doradczy dla mieszkańców dzielnicy.

<p>Sport i rekreacja</p>	<p>Spółka Celowa Wałbrzyskie Centrum Sportowo – Rekreacyjne „AQUA – ZDRÓJ” Spółka z o.o. przy ulicy Ratuszowej 6. Centrum Aktywnego Wypoczynku AQUA ZDRÓJ w Wałbrzychu to największy ośrodek turystyczno-sportowy w Sudetach, położony u stóp góry Chełmiec. Oferuje bardzo szeroką gamę atrakcji dla wszystkich, którzy chcą aktywnie spędzić czas. W skład ośrodka wchodzi: Park Wodny, Zespół Saunowy, Zespół Fitness, Hotel *** wraz restauracją i barem, Hala Widowiskowo-Sportowa, Korty Squash, Zespół Odnowy Biologicznej i Rehabilitacji, 2 boiska treningowe, Stadion Piłkarski oraz parkingi.</p> <p>"Stadion Tysiąclecia" przy ulicy Ratuszowej 6 - mniejszy z wałbrzyskich stadionów powstał w dzielnicy Biały Kamień w 1966 roku, stąd też nazwa nawiązująca do tysiąclecia Chrztu Polski. Z pierwotnej pojemności ok. 25 tys. widzów (na ławkach) dziś zostało 3500 miejsc siedzących na remontowanych niedawno trybunach. Stadion był domem dla zespołu Zagłębia Wałbrzych (wcześniej, jako Julia Biały Kamień i Górnik Thorez Wałbrzych). Zagłębie rozegrało tu spotkania w pucharach Intertoto i UEFA. W historii stadionu są również zawody lekkoatletyczne czy fragment trasy Wyścigu Pokoju, Wałbrzyska Liga Tenisowa, Dni Otwarte Kortów.</p>
<p>Bezpieczeństwo</p>	<p>V Komisariat Policji, przy ulicy Andersa 161.</p>
<p>Religia</p>	<p>Parafia św. Jerzego i Matki Bożej Różańcowej w Wałbrzychu przy ulicy Św. Jerzego. Najokazalszy obiekt Białego Kamienia. Na terenie parafii znajduje się klasztor sióstr Elżbietanek. Przez długie lata parafia była siedzibą dekanatu. W 2015 powołano w parafii Bractwo św. Rity, drugie w Polsce. Parafia ściśle współpracuje z wieloma instytucjami, m.in. z MOPS, UP, RWS, Policją i Sądem pod kątem wspierania rodzin.</p> <p>Parafia Matki Bożej Częstochowskiej w Wałbrzychu, ulica Baczyńskiego 28. W parafii działają Grupy Modlitewne, w tym zyskujące na znaczeniu Bractwo Św. Józefa. Członkami Bractwa są mężczyźni, którzy zobowiązali się do niesienia sobie pomocy i okazywania uczynków miłosierdzia wobec wszystkich będących w potrzebie.</p> <p>Parafia Św. Rodziny w Wałbrzychu, przy ul. Bema 54. Parafia założona na mocy dekretu Biskupa Tadeusza Rybaka w 1997 r. Zaangażowanie mieszkańców w budowę kościoła było ogromne, mieszkańcy sami wykonali większość prac budowlanych.</p> <p>Zbór Kościoła Zielonoświątkowego, ul. Ruchu Oporu 2.</p> <p>Zbór Kościoła Chrześcijan Baptystów, ul. Ignacego Daszyńskiego 5. Zbór organizuje szereg spotkań i konferencji w zakresie religijnym i społecznym, m.in. Kościół a służba osobom niepełnosprawnym, Ogólnopolskie Zawody Sportowe Zborów Baptystycznych, Polsko-Amerykański Obóz "Przemiany 2016 In &Out".</p>
<p>Gospodar</p>	<p>Urząd celny, ulica Ludowa 63. W skład Urzędu Celnego w Wałbrzychu wchodzi: pion wsparcia, pion kontroli oraz pion postępowania.</p>

	<p>Zajezdnia Autobusowa, siedziba Śląskiego Konsorcjum Autobusowego, ulica Ludowa 1 d. Silnie oddziałujące m.in. na poziom bezrobocia w dzielnicy Śląskie Konsorcjum Autobusowe położone jest na rozległym terenie, na którym znajdują się m.in. pomieszczenie biurowe, hale warsztatowe, duży parking, myjka dla autobusów i pojazdów ciężarowych, czy stacja paliw CNG.</p>
	<p>Prodak Kosmetik sp. z o.o. , ulica Ludowa 61 d. Polska i prężnie rozwijająca się firma, istniejąca na rynku wysokojakościowej kosmetyki użytkowej od 1997 roku. Głównymi filarami działalności jest konfekcja pojedynczych produktów oraz produktów typu SET, pakowanie końcowe i od roku 2005 produkcja wytwórcza kosmetyków. Odbiorcami firmy są największe koncerny kosmetyczno-farmaceutyczne o zasięgu światowym.</p>
	<p>Bank PKO BP, ul. Andersa 149 a.</p>
	<p>Miejski Zarząd Budynków Sp. z o.o., ul. Andersa 48 oraz Biuro Obsługi Klienta MZB, ul. Andersa 165. Działa od ponad 50 lat, obecnie zarządza blisko 3000 budynków, z czego około 1700 stanowią budynki wspólnot mieszkaniowych. To jeden z większych pracodawców w Wałbrzychu, dający zatrudnienie ponad 400 pracownikom.</p>
	<p>Urząd Pocztowy, ulica Andersa 140.</p>
RWS	<p>Rada Wspólnoty Samorządowej Biały Kamień, Konradów, ulica Andersa 145. Jednostka pomocnicza Gminy Wałbrzych. RWS przede wszystkim prowadzi zajęcia świetlicowe, pomaga dzieciom w odrabianiu lekcji, organizuje zbiórki m.in. odzieży, podręczników szkolnych i żywności dla rodzin potrzebujących.</p>
Środowisko	<p>Park przy ulicy Ludowej. Miejsce, które mieszkańcy wykorzystują do celów rekreacyjno-sportowych. Na terenie parku można spotkać rodziny z dziećmi, biegaczy oraz turystów zwiedzających pozostałości po cmentarzu i Parafii Ewangelicko-Augsburskiej, która funkcjonowała tam do 1969 roku.</p>
	<p>"Zagłębie" - Zarząd Pracowniczych Ogródków Działkowych Wałbrzych, ul. Ludowa 34a.</p>
	<p>Chełmiec - szczyt górski o wysokości 851 m n.p.m., wchodzący w skład Masywu Chełmca, będący drugim pod względem wysokości wzniesieniem Gór Wałbrzyskich (Sudety Środkowe). Większość masywu pokrywa mieszany i świerkowy las. Na zboczach tej góry odbywały się mistrzostwa Europy w kolarstwie górskim w konkurencji downhill. Góra Chełmiec to raj dla rowerzystów, spacerowiczów i sympatyków Nordic Walking z atrakcyjnymi i zróżnicowanymi trasami MTB oraz szlakami dla turystów.</p>

Na kolejnej stronie prezentujemy zestawienie problemów i potrzeb określonych przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji z podobszaru Biały Kamień. Informacje zebrane zostały podczas spotkań prowadzonych na zlecenie Gminy Wałbrzych przez lokalną organizację pozarządową - Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych.

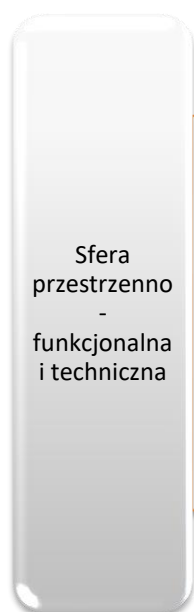

Występowanie problemów i patologii społecznych: bezrobocie, przemoc w rodzinie, kradzieże, uzależnienia (głównie od alkoholu), co przyczynia się do przekazywania negatywnych wzorców w rodzinie.

Niewystarczające wzorce aktywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, co skutkuje bezradnością rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Niewystarczająca oferta spotkań, zajęć, konsultacji angażujących mieszkańców.

Słabe zagospodarowanie gastronomiczne dzielnicy (mała liczba kawiarni, restauracji), mimo bliskiego sąsiedztwa z gminą uzdrowską Szczawno-Zdrój.

Stworzenie Klubu Seniora i Klubu Młodzieżowego, aby zaangażować społeczność lokalną. Większe możliwości wyjeżdżania przez dzieci i młodzież na wycieczki, kolonie, obozy celem czerpania pozytywnych wzorców aktywności i różnorodności świata. Potrzeba różnorodnych zajęć edukacyjnych dla rodziców, dzieci i młodzieży. Rozwój zajęć pozalekcyjnych w oparciu o RWS: festyny i wydarzenia integracyjne, w tym międzypokoleniowe i rodzinne. Większa ilość patroli policji i straży miejskiej. Wyłonienie animatora lokalnego angażującego mieszkańców. Tworzenie lub rozwój kawiarni, restauracji. Stworzenie kalendarza małych inwestycji.

Mała liczba kubłów na śmieci i pojemników do sortowania śmieci. Dewastacja, zanieczyszczenie terenów zielonych, placów zabaw itp. Niewystarczająca liczba miejsc rekreacyjnych dla mieszkańców (ławki, place zabaw, stoły do gier planszowych). Słabo rozwinięta komunikacja miejska. Niewystarczające środki finansowe na utrzymanie obiektów sportowych. Mała ilość miejsc parkingowych. Duża liczba niewyremontowanych kamienic i chodników. Mała liczba mieszkań socjalnych. Niewystarczające inwestycje w bezpieczeństwo na ulicach, np. słabe oświetlenie, brak spowalniaczy, przejścia dla pieszych w nieodpowiednich miejscach. Zanieczyszczenia terenów zielonych i gromadzenie odpadów komunalnych w korytach rzecznych.

Postawienie większej liczby kubłów na śmieci, w tym koszy na psie odchody. Stworzenie ścieżek ekologicznych, ścieżek rowerowych, placów zabaw, miejsc rekreacji na świeżym powietrzu. Większa liczba boisk i sal sportowych ogólnodostępnych. Tworzenie i rozbudowa parkingów. Dostosowanie chodników dla osób niepełnosprawnych. Parkingi dla samochodów. Zamontowanie oświetlenia i monitoringu.

Remonty lub wyburzenia bardzo zniszczonych kamienic. Tworzenie mieszkań socjalnych. Uzupelnienie brakujących "wiat" przy przystankach. Utrzymanie obiektów sportowych dla zapewnienia wysokiego standardu. Remont zabudowy regulacyjnej potoku Szczawnik.

2.1.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji

Negatywne zjawiska w sferze społecznej

W podobszarze rewitalizacji Biały Kamień w dziesięciu na szesnaście ulic, **wskaźnik obrazujący liczbę osób korzystających z pomocy MOPS na 1000 mieszkańców**, odbiega od średniej w Mieście, która wynosi 42,51 (ulice zaznaczone na pomarańczowo). Szczególne natężenie tego zjawiska kryzysowego odnotowano przy ul. Piaskowej – 101,60 i Komuny Paryskiej (91,74). Wskaźniki dotyczące pozostałych sześciu ulic Białego Kamienia nie odbiegają od średniego stanu w mieście - są to w większości ulice, które zostały dołączone do podobszaru Biały Kamień jako obszar powiązany funkcjonalno-przestrzennie z obszarem zdegradowanym.

Tabela 8. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Biały Kamień

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tyt. ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	Bohaterów Getta	50,28	44,69
2	Brygady Górniczej	32,79	16,39
3	Ignacego Daszyńskiego	60,49	61,78
4	Ireny Grabowskiej	8,22	6,85
5	Jarosława Dąbrowskiego	53,48	48,13
6	Komuny Paryskiej	91,74	110,09
7	Melchiora Wańkowicza	63,45	65,99
8	Piaskowa	101,60	106,95
9	Piasta	34,80	16,48
10	Piękna	74,07	74,07
11	Przyjaciół Żołnierza	48,47	45,92
12	Ratuszowa	22,56	30,08
13	Ruchu Oporu	46,63	36,27
14	Wiejska	21,74	15,53
15	Władysława Andersa	66,60	56,78
16	Wysockiego	0,00	0,00

Analizując wskaźniki określające **wysokość udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców badanej ulicy** i odniesienie tych wyników do średniej w mieście, na podobszarze rewitalizacji Biały Kamień otrzymano następujące dane: w dziesięciu na szesnaście ulic wskaźniki odbiegają od średnich wartości w mieście. Największe wartości wskaźnika odnotowano przy ul. Komuny Paryskiej - 91,74, ul. Melchiora Wańkowicza - 78,68 oraz ul. Piękną - 74,07. Obszar ten zamieszkuje w zdecydowanej większości mieszkańcy długotrwale pozostający bez pracy. W tabeli zostały wyszczególnione dwie grupy wiekowe najbardziej dotknięte problemem bezrobocia, mianowicie osoby w wieku powyżej 50 roku życia, jak również osoby młode - do 25 roku życia. W czterech na szesnaście ulic podobszaru Biały Kamień, na ul. Piasta, ul. Brygady Górniczej, ul. Komuny Paryskiej i ul. Przyjaciół Żołnierza, wskaźnik dot. liczby mieszkańców bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat zdecydowanie odbiega od średniej wartości w mieście, natomiast w przypadku dziesięciu ulic występuje silne natężenie negatywnego zjawiska dotyczącego liczby osób bezrobotnych w wieku do 25 lat na 1000 mieszkańców. Dane z tabeli wyraźnie wskazują,

że największe natężenie sytuacji kryzysowej w podobszarze Biały Kamień kumuluje się przy ul. Komuny Paryskiej (w trzech przypadkach wartość wskaźnika przekracza wartość referencyjną ustaloną dla miasta, przy ul. Melchiora Wańkowicza, ul. Piaskowej i ul. Ignacego Daszyńskiego).

Tabela 9. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Biały Kamień

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 r.ż. na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. na 1000 mieszkańców
1	Bohaterów Getta	27,93	11,17	0,00
2	Brygady Górnicej	49,18	21,86	0,00
3	Ignacego Daszyńskiego	73,36	15,44	7,72
4	Ireny Grabowskiej	24,66	6,85	2,74
5	Jarosława Dąbrowskiego	58,82	14,71	10,70
6	Komuny Paryskiej	91,74	18,35	9,17
7	Melchiora Wańkowicza	78,68	2,54	12,69
8	Piaskowa	74,87	16,04	10,70
9	Piasta	47,62	21,98	9,16
10	Piękna	74,07	0,00	37,04
11	Przyjaciół Żołnierza	48,47	17,86	5,10
12	Ratuszowa	30,08	0,00	0,00
13	Ruchu Oporu	15,54	5,18	0,00
14	Wiejska	52,80	9,32	9,32
15	Władysława Andersa	62,04	0,00	7,01
16	Wysockiego	0,00	0,00	0,00

Kryzysową sytuację w sferze społecznej w podobszarze rewitalizacji Biały Kamień obrazuje również **wskaźnik obciążenia ekonomicznego** (wynik dzielenia: ludność w wieku nieprodukcyjnym/ 100 osób w wieku produkcyjnym). W podobszarze tym występuje jeden z najwyższych wskaźników, co świadczy o niekorzystnej strukturze demograficznej.

Tabela 10. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego - Biały Kamień

Procent mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Procent mieszkańców w wieku produkcyjnym		Procent mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego
15,47%	66,39%		18,14%	50,62
	Kobiet	Mężczyzn		
	34,36%	32,03%		

W podobszarze rewitalizacji Biały Kamień, zjawisko szczególnego natężenia **przestępczości wśród nieletnich** kumuluje się wokół ośmiu ulic, w tym na pięciu ulicach odsetek czynów karnych spowodowanych przez nieletnich zdecydowanie odbiega od średniej sytuacji w Mieście. Istotne jest to, że miejsce popełnienia czynu karnego nie zawsze jest związane z miejscem zamieszkania przestępcy. W związku z tym, charakter panujących zjawisk w przypadku przestępstw wynikowo różni się od wcześniejszych analiz społecznych. W tym przypadku można także zauważyć, iż skala zjawiska nasila się również w tych rejonach, które nie są szczególnie narażone ubóstwem i bezrobociem.

Tabela 11. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Biały Kamień

Lp.	Nazwa ulicy	Udział przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w danej jednostce do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w mieście	Odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych
1	Bohaterów Getta	0,10	40,00
2	Brygady Górniczej	0,00	0,00
3	Ignacego Daszyńskiego	0,89	62,96
4	Ireny Grabowskiej	0,37	25,00
5	Jarosława Dąbrowskiego	0,52	45,45
6	Komuny Paryskiej	0,10	25,00
7	Melchiora Wańkowicza	0,79	60,00
8	Piaskowa	0,10	33,33
9	Piasta	0,21	100,00
10	Piękna	0,00	0,00
11	Przyjaciół Żołnierza	0,05	25,00
12	Ratuszowa	0,52	111,11
13	Ruchu Oporu	0,00	0,00
14	Wiejska	0,31	75,00
15	Władysława Andersa	1,99	46,91
16	Wysockiego	0,00	0,00

NEGATYWNE ZJAWISKA GOSPODARCZE

Pierwszy ze wskaźników obrazujących potencjał gospodarczy Białego Kamienia wskazuje, że niemal w całym podobszarze poziom aktywności gospodarczej mieszkańców jest niższy niż przeciętny poziom aktywności w Mieście. Na ulicach: I. Daszyńskiego, I. Grabowskiej, M. Wańkowicza, Ratuszowej i Ruchu Oporu, niższa niż średnia w Mieście jest liczba aktywnych działalności gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, i jednocześnie wyższy od średniej jest odsetek firm zamykanych. Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorców jest barierą w rozwoju obszaru i wymaga podjęcia działań wpływających na poprawę tej sytuacji.

Tabela 12. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Biały Kamień

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba aktywnych działalności gosp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Stosunek wykreślonych działalności gosp. do liczby aktywnych działalności gosp.
1	Bohaterów Getta	27,93	20,00
2	Brygady Górniczej	21,86	25,00
3	Ignacego Daszyńskiego	34,75	92,59
4	Ireny Grabowskiej	32,88	70,83
5	Jarosława Dąbrowskiego	40,11	46,67
6	Komuny Paryskiej	45,87	0,00
7	Melchiora Wańkowicza	48,22	57,89
8	Piaskowa	32,09	50,00
9	Piasta	76,92	45,24
10	Piękna	37,04	0,00
11	Przyjaciół Żołnierza	48,47	42,11
12	Ratuszowa	37,59	60,00
13	Ruchu Oporu	25,91	60,00
14	Wiejska	18,63	50,00
15	Władysława Andersa	45,57	0,00
16	Wysockiego	0,00	0,00

Szczególnie niekorzystna struktura osób pozostających bez pracy (brak kwalifikacji zawodowych, wykształcenia oraz długotrwale bezrobotni) występuje na jedenastu spośród szesnastu ulic podobszaru Biały Kamień. Największe odchylenia od wartości referencyjnych odnotowano na ulicach: I. Daszyńskiego, J. Dąbrowskiego, Komuny Paryskiej, Piaskowej, Ratuszowej, gen. W. Andersa, Przyjaciół Żołnierza, Pięknej i Wiejskiej. Taka sytuacja może zdecydowanie negatywnie wpływać na rynek pracy podobszaru.

Tabela 13. Struktura bezrobotnych Biały Kamień

Lp.	Nazwa ulicy	Odsetek osób bezrobotnych z wyksz. gimnazj. lub poniżej w ogólnej l. bezrobotnych	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawod. w ogólnej l. bezrobotnych
1	Bohaterów Getta	0,00	60,00	0,00
2	Brygady Górniczej	0,00	11,11	22,22
3	Ignacego Daszyńskiego	40,35	63,16	42,11
4	Ireny Grabowskiej	5,56	33,33	16,67
5	Jarosława Dąbrowskiego	56,82	61,36	59,09
6	Komuny Paryskiej	70,00	70,00	60,00
7	Melchiora Wańkowicza	29,03	51,61	29,03
8	Piaskowa	42,86	35,71	42,86
9	Piasta	26,92	61,54	34,62
10	Piękna	50,00	100,00	50,00

11	Przyjaciół Żołnierza	36,84	47,37	26,32
12	Ratuszowa	50,00	100,00	50,00
13	Ruchu Oporu	0,00	0,00	0,00
14	Wiejska	29,41	58,82	23,53
15	Władysława Andersa	0,00	55,93	38,98
16	Wysockiego	0,00	0,00	0,00

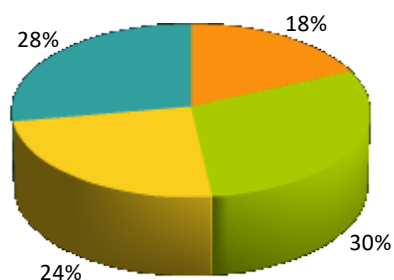
NEGATYWNE ZJAWISKA TECHNICZNE

Mimo postępującego procesu modernizacji obiektów wzdłuż ulicy Andersa, zabudowa nadal w większości pozostaje w złym stanie technicznym. Podobnie jest na pozostałych ulicach podobszaru Biały Kamień. Statystyki dotyczące wieku zabudowy mieszkaniowej w podobszarze Biały Kamień, są najkorzystniejsze spośród 6 podobszarów - aż 18% budynków powstało po 1988 roku, około 30% pochodzi z lat 1951-1987, pozostałe 52% zabudowy mieszkaniowej powstało przed 1950 rokiem.

Rysunek 4. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Biały Kamień

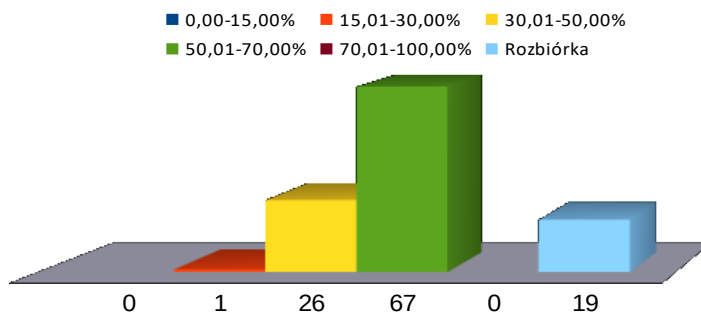
[opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków]

■ 1293 - 1907 ■ 1908 - 1950 ■ 1951 - 1987 ■ 1988 - 2015

Jednocześnie z uwagi na zły stan techniczny, w latach 2012-2016 w dzielnicy Biały Kamień wyburzono 21 budynków, co stanowi 15% wszystkich wyburzeń w Wałbrzychu. Gminny zasób mieszkaniowy charakteryzuje się złym stanem technicznym: niemal 17% budynków na podstawie przeprowadzonych przeglądów stanu technicznego kwalifikuje się do rozbiórki. Ponad połowa komunalnego zasobu jest w stanie lichym, a stan tylko 27 ocenia się jako zadowolający i średni.

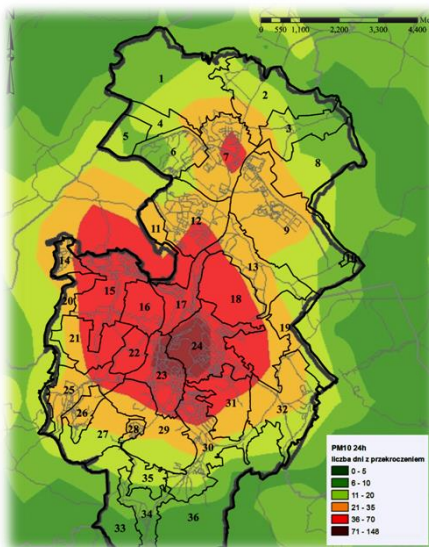
Rysunek 5. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar Biały Kamień

NEGATYWNE ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE

Dokonując analizy stanu powietrza dla Białego Kamienia (jednostka nr 15 na rys. 7), zaobserwować można, że we wschodniej części podobszaru odnotowano największe stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu – na poziomie 4,01-5,0 ng/m³. Na pozostałej części podobszaru rozkład tego stężenia wypada w przedziale 3,01-4,0 ng/m³. Wartość normatywna, zgodnie z Wytocznymi Komisji Europejskiej do decyzji 2011/850/UE, dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m³. O wysokim, średniorocznym poziomie benzo(a)pirenu decydują bardzo wysokie stężenia rejestrowane w sezonie grzewczym, które są w tym czasie kilkunastokrotnie wyższe.

Rysunek 7. Liczba dni z przekroczeniem pomiarów stężenia pyłu zawieszonego PM10 na obszarze Wałbrzycha w 2014 r.

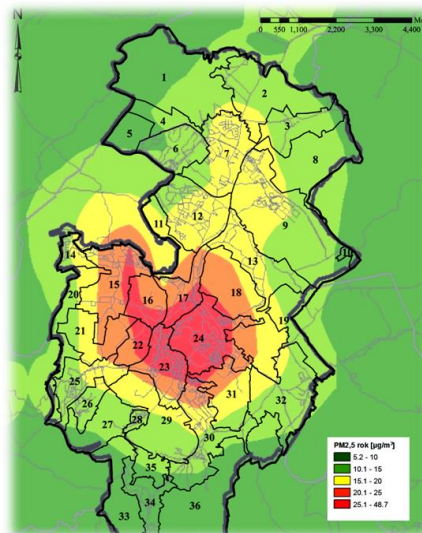
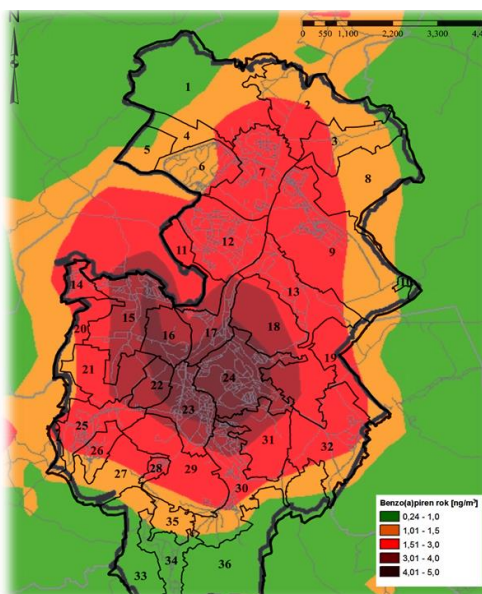

W przypadku pyłu zawieszonego PM10 w 2014 roku, dla podobszaru Biały Kamień (nr 15 na Rys. na 2) liczba dni z przekroczeniem pomiarów stężenia wypada w przedziale 36-70 dni i świadczy o wysokim poziomie zapylenia powietrza. W tym przypadku dopuszcza się możliwość przekroczenia danego poziomu z częstotliwością nie większą niż 35 razy w roku. Ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM10 są jednym z największych problemów ochrony powietrza. Te negatywne zjawiska kumulują się najmocniej w miesiącach zimowych, tj. grudzień i styczeń.

Rysunek 8. Poziom średnioroczny stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w Wałbrzychu (WIOŚ, 2014 r.)

Dla Białego Kamienia wyniki modelowania średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 pokazują we wschodniej części podobszaru poziom stężenia na poziomie najwyższym, tj. od 25.1 do 48.7 µg/m³, zaś w pozostałej części analizowanej jednostki stężenia na poziomie od 20.1 do 25 µg/m³. Dopuszczalny poziom roczny wynosi 25 µg/m³.

Rysunek 6. Wyniki pomiarów stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu na obszarze Miasta Wałbrzycha (WIOŚ)

Tak jak w przypadku pyłu PM10, wyniki pomiarów pyłu PM2,5 wskazują na źródła grzewcze jako główną przyczynę ponadnormatywnego zanieczyszczenia powietrza [opracowane na podst. danych z WIOŚ].

NEGATYWNE ZJAWISKA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNE

Charakter negatywnych zjawisk funkcjonalno-przestrzennych występujących na tym, jak i na pozostałych podobszarach, wynika wprost z genezy powstania tych terenów zurbanizowanych i przekształceń jakim ulegały one wraz z otaczającymi je obszarami miasta. Podobszar Białego Kamienia to zespół zabytkowej zabudowy mieszkaniowo-usługowej, który powstał i rozwijał się jako niezależny obszar (choć powiązany z otoczeniem m.in. komunikacyjnie), jednak utracił prawa miejskie na rzecz Wałbrzycha w latach powojennych. Zmiana ta wywołała zanik funkcji centrotwórczych w rejonie dawnego ratusza. Funkcje centralne przejął teren u zbiegu ulicy Władysława Andersa z ulicą Wańkowicza i ulicami Wiejską oraz Ireny Grabowskiej (określany jako „Mijanka” od pełnionej niegdyś funkcji na dawnej linii tramwajowej). Wspomniane ulice prowadzą do późniejszych zespołów mieszkaniowych zlokalizowanych na stokach wzgórz otaczających obszar zabytkowy. Mimo upływu lat nie udało się wykształcić w tym miejscu w pełni funkcjonalnego obszaru centrotwórczego. Na przeszkodzie - poza rozwojem obszaru Śródmieścia - stały uwarunkowania przestrzenne ograniczające te tereny. Ponadto istniejąca zabudowa mieszkaniowa „Mijanki”, jak i całego podobszaru, to w większości budynki z przełomu XIX i XX wieku, które mimo postępującego w ostatnich latach procesu modernizacji, nadal w większości pozostaje w złym stanie technicznym.

Niski poziom estetyki otoczenia i dekapitalizacja zabytkowej zabudowy (przez lata nieremontowanej) wraz ze zbyt dużym ruchem kołowym na ulicy Andersa sprawiły, iż teren o potencjalnie centrotwórczym charakterze nie był wystarczająco atrakcyjny, by funkcja ta mogła się rozwinąć.

Zdjęcie 5. Budynek Dworca Miasta

2.2. Podobszar Stary Zdrój

Jednostka urbanistyczna "Stary Zdrój" to obszar o powierzchni 1 480 000 m² zamieszkały przez 5637 osób.

Wyznaczony w drodze uchwały obszar rewitalizacji w tej dzielnicy zajmuje 430 529 m², co stanowi 29,09 % powierzchni jednostki urbanistycznej i zamieszkały jest przez 3255 osób – tj. 57,74 % mieszkańców jednostki urbanistycznej. Jest to część Starego Zdroju najbardziej dotknięta stanem kryzysu, co ukazała przeprowadzona diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej. Poza ulicami o największych potrzebach, do obszaru rewitalizacji dołączono sąsiadujące tereny, powiązane funkcjonalno-przestrzennie oraz noszące w sobie potencjały.

Tabela 14. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Stary Zdrój

Lp.	Ulica lub jej część
1	11-go Listopada
2	Armii Krajowej
3	Braci Śniadeckich
4	Giserska
5	Głogowska
6	Guglielmo Marconiego
7	Kazimierza Pułaskiego
8	Kujawska
9	Legnicka
10	Parkowa
11	Pocztowa
12	Poprzeczna
13	Przywodna
14	Rodziny Burczykowskich
15	Śląska
16	Stefana Batorego
17	Stefana Żeromskiego
18	Węglowa

Podobszar Starego Zdroju obejmuje w przeważającej części jego najstarszą część (o uzdrowiskowym rodowodzie). Na północy i południu powiększony o tereny z przełomu XIX i XX wieku. Od północy jego granicę stanowi -wyznaczony i przyłączony do podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój w ramach delimitacji - zdegradowany obszar niezamieszkały. Są to tereny byłej huty metali kolorowych, która w drugiej połowie XX wieku pełniła funkcję zajezdni miejskich autobusów. Po upadku Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego nieruchomość pozostawała niezagospodarowana, a znajdujące się na niej obiekty, z uwagi na katastrofalny stan techniczny, trzeba było rozebrać. W ramach

działań rewitalizacyjnych przewiduje się zrealizować na tym obszarze projekt o charakterze infrastrukturalnym, wykorzystując zdegradowany obszar na potrzeby rozwoju usług nauki. Będzie to przedsięwzięcie skierowane na rozwiązywanie problemów mieszkańców i interesariuszy obszaru rewitalizacji Wałbrzycha (kierunek działania wskazany w ramach celu 3, rozdział 3).

Od południa granica ta przebiega wzdłuż głównej ulicy - Armii Krajowej. Od wschodu granicę wyznacza rzeka Pełcznica, by następnie pokrywać się z granicami obszaru wpisanego do rejestru zabytków. Od zachodu natomiast powtarza przebieg granic historycznego układu urbanistycznego, by następnie przejść wzdłuż linii kolejowej w kierunku północnym.

Rysunek 9. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój

Otoczenie tego podobszaru to tereny mieszkaniowe i przepiękne kompleksy leśne. Na zachodzie rozprzestrzeniają się zalesione stoki Czarnoty i Ptasiej Kopy, na wschodzie ograniczony od południa rzeką Pełcznicą. Na jego granicy występują również tereny przemysłowe dawnej Porcelany Wałbrzych oraz pogórniczego krajobrazu - dawnego szybu Chwalibóg. W granicach tego podobszaru brak jest obowiązujących planów miejscowych.

Stary Zdrój był dawniej samodzielną miejscowością, słynącą z bogactwa wód źródłanych. Pierwsze informacje o nim pochodzą z roku 1357. Od roku 1751 oficjalnie został uzdrowiskiem, przyciągającym wielu gości z Europy, również znanych polityków, pisarzy i artystów. Powstała tu szeroka oferta uzdrowiskowa, wzdłuż dzisiejszej ulicy Pocztowej rozciągała się promenada, na której biło 8 źródeł wód mineralnych. O świetności uzdrowiska świadczą przebywający w nim niegdyś znamienici goście: Józef Poniatowski bratanek króla St. Augusta Poniatowskiego, Hugo Kołłątaj, czy księżna Izabela Czartoryska.

Stary Zdrój słynął również z wydobycia węgla (w rejonie ulicy Stefana Batorego - szyb Chwalibóg), na skutek czego w roku 1868 nastąpiło naruszenie wodonośnych, leczniczych źródeł. Spowodowało to upadek uzdrowiska. O jego istnieniu przypomina dziś nieliczna architektura: budynek dworcowy Wałbrzych Miasto przypominający swoją klasycystyczną zabudową pijalnię wód mineralnych, czy też „Lwi Gród” - dawny dom zdrojowy przy ul. Pocztowej, przed którym niegdyś odbywały się koncerty dla kuracjuszy. Obiekt od 1960 roku wpisany jest do rejestru zabytków (pod nr A/4655/669), obecnie znajduje się w rękach prywatnych i jest w bardzo złym stanie. W dzielnicy nadal funkcjonują nawiązujące do uzdrowiskowego dziedzictwa nazwy ulic: Uzdrowiskowa i Kuracyjna. Świadectwem funkcjonującego tu przemysłu wydobywczego jest z kolei tzw. Lisia Sztolnia – podziemny kanał, służący do odwadniania kopalnianych chodników i transportu węgla na łodziach. Była to też atrakcja turystyczna dla kuracjuszy ze Starego Zdroju. „Spływy” Lisią sztolnią znane były w całej Europie. Jednak na skutek rozwoju górnictwa i drażenia podziemnych szybów Lisia Sztolnia została zalana.

Włączenie Starego Zdroju - liczącego wówczas około 17 tys. mieszkańców - do gminy Wałbrzych nastąpiło w 1910 roku. Zgodnie z Uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 30 grudnia 2004 r., Stary Zdrój stał się jednostką pomocniczą Gminy Wałbrzych pod nazwą Wspólnota Samorządowa „Stary Zdrój”.

ZABUDOWA

Stary Zdrój to mały zespół wielorodzinnej zabudowy z początków XX wieku w złym stanie technicznym i w szczególnie niekorzystnej lokalizacji. Zabudowa ta położona jest w wąskiej dolinie rzeki Pełcznicy, przez którą przebiega linia kolejowa oraz ulica Wrocławska będąca główną arterią komunikacyjną miasta.

Występują tu przede wszystkim tereny wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej, obiekty publiczne (oświatowe i zdrowotne) oraz w północnej części kompleks terenów Politechniki Wrocławskiej. Funkcję centrotwórczą tworzy zabudowa dawnego uzdrowiska - zbiegu ulic Armii Krajowej i 11-ego Listopada. Specyficzna lokalizacja i brak uregulowanej niskiej emisji sprawiają, że obszar ten charakteryzuje się szczególnie niekorzystnymi uwarunkowaniami klimatycznymi.

Większość zabudowy podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój objęta jest ochroną konserwatora zabytków. Historyczny układ urbanistyczny dzielnicy Stary Zdrój wpisany został do rejestru w dniu 31 maja 1978 r. pod Nr A/716/697/Wł. Spośród wyróżniających się zabytkowych kamienic, poza wspomnianym Lwim Grodem, wymienić można Pałac Tielscha, dawną willę właściciela Kalkomanii - okazałą kamienicę u zbiegu ulic Armii Krajowej i 11 Listopada oraz wspomniany wcześniej budynek Dworca Miasto, dawny pałac rodzinny von Mutius- właścicieli uzdrowiska. Stacja kolejowa Wałbrzych Miasto swoją bryłą przypomina pijalnię wód. Zbudowano ją w roku 1853. Obecny wygląd budynek otrzymał po przebudowie z lat 1923-25. W latach 2010-2012 budynek został odrestaurowany zarówno na zewnątrz jak i wewnątrz. Inwestycja wyniosła blisko 10 milionów złotych i została sfinansowana z budżetu państwa i środków własnych PKP SA. Dzięki temu udało się uratować obiekt, który stanowi unikat architektury dworcowej nie tylko na Dolnym Śląsku, ale i w skali kraju.

Będąc w dzielnicy Stary Zdrój nie można przejść obojętnie obok okazałego Pałacyku Carla Tielscha – właściciela fabryki porcelany (ówczesnego lidera gospodarczego, współ-założyciela i współwłaściciela pierwszego wałbrzyskiego banku). Zbudowany na terenie fabryki był siedzibą jej dyrekcji. Piękny obiekt o powierzchni 1500 m² świadczy o dawnej świetności firmy. Wewnątrz zachwyca klatka schodowa w kształcie ośmiokąta. To obecnie jedyny użytkowy reprezentacyjny budynek z XIX wieku w dzielnicy. Od 1945 r. mieściła się tu siedziba dyrekcji rejonowej PKP w Wałbrzychu. Wieloletni brak inwestycji

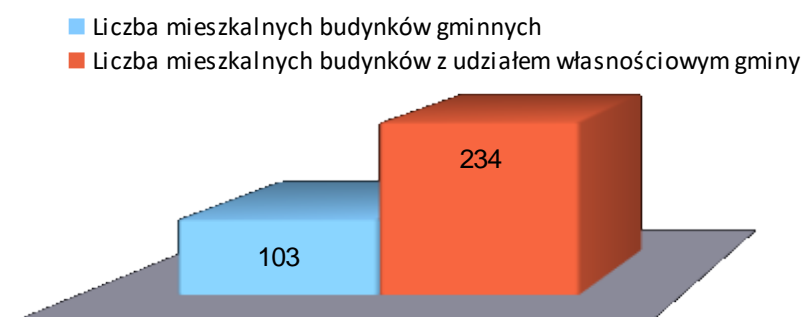
Zdjęcie 8. Spacer historyczny, w tle Pałac Tielscha

przyczynił się do znacznej degradacji obiektu. W grudniu 2007 roku Pałac stał się prywatną własnością. Do dziś trwają tu prace remontowe, dzięki którym pałac na nowo staje się wizytówką tej dzielnicy. Szczególnie zachwyca nocą, podświetlony iluminacją świetlną.

Zabudowa mieszkaniowa Starego Zdroju pozostaje w większości w złym stanie technicznym. Gmina Wałbrzych posiada udział własnościowy w 337 budynkach zlokalizowanych na podobszarze. Ponad 30% z nich to budynki stuprocentowo gminne, w pozostałych funkcjonują wspólnoty mieszkaniowe z częścią udziału własnościowego Gminy.

Rysunek 10. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych Stary Zdrój

Zasób gminny w obszarze Stary Zdrój to niemal dwa tysiące mieszkań komunalnych, nieco ponad sto lokali użytkowych i 46 garaży. W podobszarze jest 112 wolnych lokali mieszkalnych oraz 17 wolnych lokali użytkowych, co stanowi w obu przypadkach blisko 15% wszystkich wolnych lokali do zagospodarowania w mieście.

Średnia cena mieszkań jest tu zbliżona do średniej wałbrzyskiej, jednak nadal ponad dwukrotnie niższa od średnich cen lokali mieszkalnych w Polsce. Biorąc pod uwagę ceny mieszkań w województwie, oferta lokalnego rynku nieruchomości zlokalizowanych w dzielnicy Stary Zdrój, wydaje się dość konkurencyjna i może świadczyć o potencjale tego podobszaru.

Tabela 15. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym - Stary Zdrój

Średnia cena lokali mieszkalnych w Polsce wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w woj. dolnośląskim wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w Wałbrzychu wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w dzielnicy Stary Zdrój [zł/m ²] lokalny rynek nieruchomości
4 117	3 378	1 791	1 867

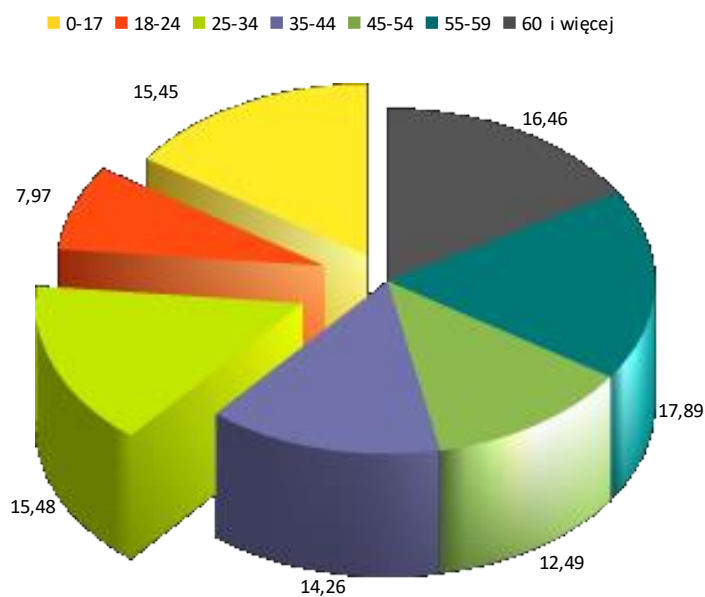
Atutem obszaru są korzystne powiązania funkcjonalno-przestrzenne m.in. z uzdrowiskowym Szczawnem-Zdrój. Lokalizacja zabudowy wzdłuż głównych arterii Miasta pozwala na łatwą komunikację (linią nr 8 do uzdrowiska, linią nr A, C, 2 do centrum miasta oraz połączenie kolejowe m.in. z Wrocławiem, a także bezpośrednie połączenie z Warszawą).

LUDNOŚĆ

Struktura ludności w podobszarze Stary Zdrój jest nieco korzystniejsza niż średnia w Mieście. 38,90% to mieszkańcy do 34 roku życia, nieco mniej, bo 34,35%, stanowi grupa mieszkańców w wieku 55 lat i więcej. Mieszkańców w wieku od 35 do 54 lat jest 26,75%, tj. nieco mniej niż w podobszarze Biały Kamień.

Rysunek 11. Struktura demograficzna podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój

Procentowy udział grup wiekowych ludności w ogólnej liczbie ludności jednostki urbanistycznej
Grupy wiekowe

Tabela 16. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Stary Zdrój

Przedział wiekowy	Procentowy podział grup wiekowych ludności [stan na koniec 2014 r.]				
	0-17	18-24	25-54	55-59	60 i więcej
% ludności Starego Zdroju	15,45	7,97	42,23	17,89	16,46
% ludności w Mieście	13,50	7,18	41,32	18,06	19,94
% ludności w woj. dolnośl.	17,81	7,21	43,53	8,13	23,32

Analiza porównawcza danych dot. Starego Zdroju, Miasta i województwa, plasuje ten podobszar na pozycji dość korzystnej w odniesieniu do Miasta, ponieważ nieco większy udział wśród mieszkańców stanowią tu osoby młode - do 17 roku życia, mniej jest z kolei osób, które przekroczyły 60 rok życia.

2.2.1. Potencjały, zasoby i potrzeby

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Poniższe dane obrazują poziom zaangażowania się mieszkańców dzielnicy w projekty ogólnomiejskie oraz lokalne dot. bezpośrednio obszaru, w którym mieszkają i pracują. Dane zostały pozyskane ze zbiorów UM Wałbrzycha 2015 r. dot. projektów realizowanych z budżetu partycypacyjnego.

WAŁBRZYSKI
BUDŻET
PARTYCYPACYJNY

Tabela 17. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w 2013 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Starego Zdroju	Udział % projektów lokalnych ze Starego Zdroju	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba mieszkańców Starego Zdroju biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Starego Zdroju w głosowaniu na projekt lokalny
53	5	9,43	19 211	1 051	5,47

W dzielnicy Stary Zdrój w 2013 roku uprawnionych do głosowania było 5798 mieszkańców, to oznacza, że zaledwie 18% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 18. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Starego Zdroju	Udział % projektów lokalnych ze Starego Zdroju	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Starego Zdroju biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Starego Zdroju w głosowaniu na projekt lokalny
74	11	14,86	25 634	3 484	13,59

W 2014 roku uprawnionych do głosowania było 6053 mieszkańców, to oznacza, że rekordowa liczba mieszkańców, tj. ponad 57% uprawnionych, oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 19. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Starego Zdroju	Udział % projektów lokalnych ze Starego Zdroju	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Starego Zdroju biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Starego Zdroju w głosowaniu na projekt lokalny
42	4	9,52	23 282	1 260	5,41

W 2015 roku uprawnionych do głosowania było 6322 mieszkańców, to oznacza, że swój głos na projekt lokalny oddało około 20% osób uprawnionych do głosowania.

Pomimo tego, że dane z lat 2013 – 2015 przedstawiają spadek udziału procentowego mieszkańców Starego Zdroju w głosowaniu na projekty lokalne realizowane w ramach budżetu partycypacyjnego, to rok 2015 obrazuje ogromne zaangażowanie społeczności lokalnej (3 484 osób). Wyniki świadczą o istnieniu dużego potencjału wśród mieszkańców dzielnicy w zakresie angażowania się w działania mające na celu poprawę jakości infrastruktury lokalnej.

Tabela 20. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Stary Zdrój" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016

Numer projektu	Liczba oddanych ważnych głosów	Tytuł projektu	Lokalizacja	Kwota szacunkowa
1	506	Plac zabaw i urządzenia do ćwiczeń Street Workout przy Gminnym Zespole Szkół nr 2 w Wałbrzychu	Teren niezagospodarowany przy Gminnym Zespole Szkół nr 2 – obok kompleksu sportowego „Orlik 2012”, działka 226/2 obręb Stary Zdrój	120.000 zł
2	283	Teren rekreacyjny wokół ulic: Braci Śniadeckich, Giserskiej, Legnickiej. Etap I – Plac Zabaw	Obszar pomiędzy ulicami Śniadeckich, Giserskiej, Legnickiej, działka nr 137/2 obręb Piaskowa Góra 13	120.000 zł
3	127	Centrum Aktywności Kulturalno Społecznej „Azymut”.	Lokal użytkowy, własność Gminy Wałbrzych przy ul. 11 Listopada 92-94	120.000 zł
4	344	Piękna dzielnica i elegancka okolica- Zagospodarowanie Parku na PL. Gedymina	Plac Gedymina działka 23/1	120.000 zł

5. Projekty, które otrzymały najwięcej głosów i zostaną wpisane do budżetu (kwota przeznaczona: 240 000 zł - 2 projekty po max. 120 000 zł)

Nr projektu	Tytuł projektu	Liczba głosów
1	Plac zabaw i urządzenia do ćwiczeń Street Workout przy Gminnym Zespole Szkół nr 2 w Wałbrzychu	506
4	Piękna dzielnica i elegancka okolica- Zagospodarowanie Parku na PL. Gedymina	344

Zestawienie danych z Centrali Biblioteki Pod Atlantami z 2014 i 2015 roku pokazuje wyraźny spadek liczby osób dorosłych korzystających z oferty biblioteki i jednoczesny znaczny wzrost aktywności dzieci korzystających z całej oferty biblioteki. Zmalała jedynie liczba dzieci wypożyczających czasopisma. Świadczy to o dużym potencjale w postawach i nawykach dzieci i młodzieży szkolnej.

Tabela 21. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami w Wałbrzychu

Filia nr 3 Stary Zdrój	Oddział dla dorosłych	Oddział dziecięcy
Czytelnictwo 2015	577	361
Czytelnictwo 2014	587	358
Odwiedziny 2015	5 482	3 230
Odwiedziny 2014	5 697	2 909
Wypożyczenie książek 2015	19 066	11 608
Wypożyczenie książek 2014	19 860	10 782
Wypożyczenie czasopism 2015	1 700	782
Wypożyczenie czasopism 2014	1 923	901

MOCNE STRONY

Usytuowanie dzielnicy – walory turystyczne i krajobrazowe. Ponad Starym Zdrojem wznosi się masyw zalesionych wzgórz z Ptasią Kopą (590 m n.p.m.) i Lisim Kamieniem (613 m n.p.m.), którym przebiega szlak turystyczny Europejski długodystansowy szlak pieszy E3 Atlantyk – Morze Czarne oraz gęsta sieć ścieżek spacerowych. Usytuowanie stanowi olbrzymią zaletę dzielnicy, wzdłuż rzeki Pełcznicy, u podnóża Lisiego Kamienia i Ptasiej Kopy - gdzie znajduje się dawny park zdrojowy ze wspaniałym drzewostanem, zachowana dawna promenada wzdłuż ul. Pocztovej. Sąsiedztwo terenów zielonych, ogródków działkowych, Parku z pomnikiem przyrody przy ul. Namysłowskiego - Dębem Chwalibóg liczącym ok. 300 lat, o obwodzie pnia 250 cm. Potencjałem dla Starego Zdroju jest również znajdujący się w pobliżu Park Sobieskiego, teren zielony przy ul. Przewodnej, plac zabaw dla dzieci przy ul. 11 Listopada, boisko Orlik, czy też sąsiedztwo rzeki Pełcznicy, która w tej części miasta płynie nadziemnym korytem.

Bliskość centrum miasta, dobra komunikacja, m.in. posiadanie dworca kolejowego.

Posiadanie miejsca pełniącego funkcję centrum dzielnicy – ulica Armii Krajowej, gdzie skupione jest centrum handlowe i usługowe Starego Zdroju.

Zasoby mieszkaniowo-zabytkowe - w tym: szereg zabytkowych kamienic, dawny Pałac Tielscha, Kościół Św. Barbary z zabytkowym pomnikiem Jana Nepomucena, Kościół Zmartwychwstania Pańskiego z cennymi organami oraz pozostałości po kościele ewangelickim.

Zdjęcie 9. Pomnik Jana z Nepomuk

Infrastruktura sportowa – boisko szkolne Orlik, które stanowi doskonałe miejsce dla szeregu imprez, koncertów i meetingów sportowych. Duża przestrzeń w pobliżu dawnego Hotelu Sudety i rzeki Pełcznicy.

Zasoby edukacyjno – kulturalne – dwa przedszkola, trzy szkoły podstawowe, szkoła tańca, dwa gimnazja, biblioteka, dwa kościoły. Szkoła tańca, kino. Uczelnia wyższa - Oddział Zamiejscowy Politechniki Wrocławskiej.

Zasoby instytucjonalne – NZOZ Przychodnia Zdrowia, Biuro Klienta MZB, Urząd Pocztowy, dwa banki, piekarnia.

Zasoby gospodarcze – strategiczne, m.in. wymienione w tabeli poniżej. W obszarze zlokalizowane są liczne drobne usługi publiczne.

Aktywne środowisko lokalne – prężnie działająca Rada Wspólnoty Samorządowej.

ZASOBY

W dzielnicy Stary Zdrój, w zależności od rodzaju sfery, znajduje się szereg podmiotów, które działają na rzecz mieszkańców i stanowią możliwy do wykorzystania potencjał dzielnicy:

SFERA	ZASOBY
Edukacyjna	Przedszkole Niepubliczne „Pod akacją”, ul. Kuracyjna 5.
	Przedszkole Niepubliczne Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety, ul. 11 – Listopada 59. Oprócz zajęć opartych na programie zatwierdzonym przez MEN oferują dzieciom również bezpłatne dodatkowe zajęcia, które mają ułatwić im start w podjęciu dalszej nauki. Są to: język angielski, muzyka z rytmiką, zajęcia logopedyczne, katecheza, gimnastyka ogólnorozwojowa oraz comiesięczne spotkanie z pracownikami Filharmonii Sudeckiej.
	Szkoła Podstawowa nr 22 im. Gwarków Dolnośląskich. Od września w budynku mieści się też przeniesiona z Osiedla Górniczego PSP nr 31. Gmach liczy ok. 5,7 tys. metrów kw. Budowla ta służyła celom edukacyjnym już w połowie lat 20. Jej przeznaczenie zmieniło się podczas wojny, kiedy pełniła rolę szpitala polowego i koszar SS. Dla potrzeb szkoły w 2011 roku oddano wielofunkcyjne boisko Orlik, jest też pełnowymiarowa sala gimnastyczna, dwie korekcyjne i sala zabaw dla maluchów.
	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 30 im. Armii Krajowej, ul. Chałubińskiego 13. Program wychowawczy uwzględnia tradycje, obrzędy i ceremoniał szkoły. Szkoła współpracuje z Fundacją Teresy i Zdzisława Knobel z Kanady, Niezależnym Ruchem Kombatanów AK w Warszawie i Szczawnie-Zdroju, Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo - Wschodnich w Warszawie.

	<p>Zespół Szkół Fundacji "Szkoła Gminna Menadżersko-Księgowa" w Wałbrzychu, ul. Armii Krajowej 35b. Szkoła jako jedna z sześciu na Dolnym Śląsku i jedyna w Wałbrzychu otrzymała w roku 2015 r. dofinansowanie z programu Unii Europejskiej Erasmus Plus. Grant został przeznaczony na sfinansowanie szkoleń z zakresu nauczania dwujęzycznego metodą CLIL. Uczniowie otrzymali Aniola Hospicjum, wyróżnienie za wolontariat uczniów.</p> <p>Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu, ul. Armii Krajowej 78. Jest przodującą wyższą uczelnią techniczną w regionie. Aktualnie kształci studentów na studiach dziennych inżynierskich i licencjackich na Wydziale Techniczno-Inżynieryjnym na kierunku Mechatronika Pojazdów. Kampus Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu dla około 80 studentów- pięć gmachów: dwa dydaktyczne, w których znajduje się m.in. siłownia, biblioteka i bar studencki, dom studencki i sala gimnastyczna oraz parking i boisko sportowe. Studenci mają do dyspozycji kilkadziesiąt sal wykładowych, kilkanaście laboratoriów (w tym nowoczesne laboratoria komputerowe), Internet, bibliotekę ok. 30 tys. woluminów, siłownię, klub studencki. Prężnie działa Samorząd Studencki i koła studenckie. Na Uczelni studiuje ok. 400 osób i zatrudnionych jest 30 pracowników.</p> <p>Szkoła Tańca CORDEX, ul. Armii Krajowej 43. W zajęciach Szkoły co rok uczęszcza ponad dwusetka miłośników tańca. Wśród nich są przedszkolaki, tancerze grup podstawowych i dorośli. Trenują również grupy turniejowe tancerzy tańca towarzyskiego, dwa zespoły hiphopowe oraz zespół breakdance. Tancerze angażowani są w koncerty i spektakle wystawiane w lokalnych i regionalnych instytucjach, m.in. w operach TOSCA, La Traviata i operetce Zemsta Nietoperza oraz audycjach muzycznych i koncertach Filharmonii Sudeckiej; w spektaklu Wałbrzyskiego Teatru Dramatycznego im. J. Szaniawskiego; w organizację pokazów przy okazji wielu uroczystości, m.in. Lions Club w Zamku Książ.</p>
Kultury	<p>Kino Apollo, ul. Armii Krajowej 42.</p> <p>Filia nr 3 "Biblioteki Pod Atlantami" z oddziałem dziecięcym, ul. Armii Krajowej 45. Biblioteka usytuowana w centrum dzielnicy. Biblioteka organizuje szereg spotkań i zajęć, których głównym celem jest popularyzacja biblioteki i książek, m.in. lekcje biblioteczne, zabawy okolicznościowe, zajęcia plastyczne, konkursy literackie i plastyczne. W ofercie jest usługa „Książka na telefon” czyli dostarczanie książek czytelnikom starszym i chorym z dzielnicy do ich domów.</p>
Zdrowia	<p>NZOZ Przychodnia Stary Zdrój sp. z o.o. Armii Krajowej 22-23. Pełna oferta medyczna dla mieszkańców.</p> <p>Przychodnia Rehabilitacyjna RENOMED, ul. Armii Krajowej 41. Lokal przystosowany jest dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Pełna oferta rehabilitacyjna.</p>
Sportowo-rekreacyjna	<p>Teren zielony, ul. Przywodna.</p> <p>Tereny leśne.</p> <p>Place zabaw dla dzieci, siłownia plenerowa, ul. 11 Listopada.</p> <p>Małe boisko Orlik przy ul. 11 Listopada. Kompleks boisk przy Gminnym Zespole Szkół nr 2 przy ul. 11 Listopada. Składa się on z boiska do piłki nożnej i boiska wielofunkcyjnego. Wyposażony jest w oświetlenie, trybuny, zaplecze sanitarne i szatnie oraz monitoring. Na Orliku rozgrywana jest podwórkowa liga mistrzów.</p> <p>Rzeka Pęcznica.</p>

Religijna	Parafia i Kościół Zmartwychwstania Pańskiego, ul. Guglielmo Marconiego 2. Neogotycki kościół został wybudowany z cegły w latach 1867-1870 według projektu Karla Lüdecke przez protestantów jako kościół dziękczynny z okazji zwycięstwa Prus nad Francją i został przejęty przez kościół rzymskokatolicki 1 marca 1972 roku. Do 1964 świątynia należała do kościoła ewangelicko-augsburskiego, wówczas za pośrednictwem Arcybiskupiej Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu została zakupiona przez parafię pod wezwaniem świętej Barbary. Ze względu na swój stan świątynia została gruntownie wyremontowana. W 1978 r. przy parafii wybudowano dom parafialny. Kościół posiada zabytkowe organy z 1871 r.
	Parafia i kościół Św. Barbary, ul. 11 Listopada 69. Świątynia została wzniesiona w 1870 roku w stylu neogotyckim. Posiada wysoką dzwonicę z zegarem umieszczonym z przodu budowli. Świątynia została zbudowana dla liczących w tym czasie 3000 osób. W kościele znajdują się organy wykonane w 1931 roku przez firmę W. Sauer Jnh. Dr Oscar Walcker z Frankfurtu nad Odrą. Instrument posiada 27 rejestrów oraz pneumatyczne: trakturę gry i trakturę rejestrów. Świątynia figuruje w gminnej ewidencji zabytków.
Gospodarcza	Biuro Obsługi Klienta MZB, ul. 11 Listopada 48.
	Piekarnia Frąckowiak, ul. Armii Krajowej 26.
	Cukiernia Oleńka, ul. Armii Krajowej 38, Bar mleczny Kanka, ul. 11 listopada 11, Salonik prasowy, Galeria "Pod Kaliną", ul. Armii Krajowej 54. Ponadto przy ul. Armii Krajowej szereg drobnych lokali handlowo-usługowych: Oprawa obrazów, Salon sukni ślubnych, Sklep rowerowy, Sklep z elektronarzędziami, iin.
	Dworzec Miasto PKP.
	Dworzec Kolejowy Wałbrzych Miasto (linia kolejowa). Zrewitalizowany budynek. Obok postój taksówek.
Organizacje prospołeczne	Rada Wspólnoty Samorządowej, ul. Armii Krajowej 37. Członkowie RWS realizują szereg zadań na rzecz mieszkańców dzielnicy, którą reprezentują i z którą się utożsamiają.
	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów. Zarząd Okręgowy, ul. Armii Krajowej 40.
	Klub Seniora "Familia".
	Integracyjny Dom dla Bezdomnych (dla mężczyzn), ul. Pocztowa 22, jadłodajnia. Dom zapewnia 60 miejsc noclegowych i pełne wsparcie.
	Dyżury Policji oraz Straży Miejskiej w siedzibie Rady Wspólnoty Samorządowej.

Na kolejnej stronie prezentujemy zestawienie problemów i potrzeb określonych przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji z podobszaru Stary Zdrój. Informacje zebrane zostały podczas spotkań prowadzonych przez lokalną organizację pozarządową - Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych.

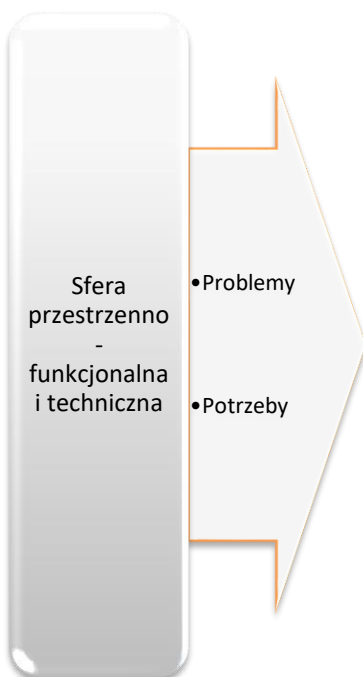

Wysokie bezrobocie oraz powielanie negatywnych wzorców. Brak dodatkowych zajęć, perspektyw rozwoju dla mieszkańców. Wysoka ilość negatywnych zjawisk społecznych: stagnacja, przemoc, alkoholizm. Brak animatorów lokalnych. Brak klubów młodzieżowych. Mała liczba wydarzeń społecznych w dzielnicy: festynów rodzinnych, spotkań dla różnych grup wiekowych.

Brak pomysłów na rozwój wśród małych i mikro firm. Brak środków finansowych na rozwój gospodarczy dzielnicy. Brak chęci do współpracy między firmami. Niedbanie o estetykę witryn sklepów. Brak kawiarni, restauracji, miejsc spotkań.

Organizacja dodatkowych, nieodpłatnych zajęć dla dzieci i młodzieży (karate, aerobik, gimnastyka, gry i zabawy, zajęcia plastyczne itp.). Edukacja dla rodziców z zakresu kompetencji wychowawczych. Rozwój RWS'ów – organizacja zajęć dla mieszkańców. Większa liczba patroli policji i straży miejskiej. Poradnictwo prawne dla mieszkańców. Powołanie animatora lokalnego. Powstanie klubu seniora.

Zwiększenie rozwoju gospodarczego w dzielnicy: powstanie miejsc, gdzie mieszkańcy będą mogli spędzać czas wolny (kawiarnie, restauracje). Zaangażowanie środków finansowych w rozwój gospodarczy dzielnicy.

Brak aktywnie działających ośrodków kultury, np. kina. Mała ilość terenów rekreacyjnych, na których mieszkańcy mogliby spędzać czas wolny. Nieskuteczna działalność służb odpowiedzialnych za porządek na dzielnicy, co powoduje, że dzielnica wygląda nieestetycznie: zaśmiecone zakątki, nieusunięte nieczystości po psach. Nieprzystosowanie dzielnicy do obsługi osób niepełnosprawnych - bariery architektoniczne.

Niewystarczająca ilość miejsc parkingowych, zniechęcająca mieszkańców do odwiedzenia dzielnicy. Zdewastowane kamienice i klatki schodowe. Brak monitoringu i oświetlenia. Zniszczone budynki, elewacje, klatki schodowe znacznie obniżające atrakcyjność dzielnicy. Duża ilość pustostanów. Brak ławek i koszy na śmieci. Brak oświetlenia i monitoringu w dzielnicy. Wymagająca remontu zabudowa regulacyjna rzeki Pełcznicy.

Zły stan infrastruktury wodociągowej oraz kanalizacji sanitarnej.

Parkingi dla osób chcących zrobić zakupy lub korzystać z usług w dzielnicy. Rozwój miejsc wypoczynku wśród zieleni, np. trasy leśne, parki, miejsca "zielonej rekreacji". Dostosowanie przestrzeni miejskiej dla osób starszych lub niepełnosprawnych. Renowacja klatek schodowych, remonty dachów. Zamontowanie ławek. Wybudowanie Orlika dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Remonty zdewastowanych budynków. Zamontowanie monitoringu i oświetlenie ulic bocznych. Wyburzenie budynków, które zagrażają życiu i bezpieczeństwu mieszkańców. Remont zabudowy regulacyjnej rzeki Pełcznicy.

2.2.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji

NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE

W podobszarze Stary Zdrój **wskaźniki określające liczbę rodzin korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz obrazujące skalę ubóstwa**, które jest najczęstszym powodem korzystania tychże rodzin z pomocy społecznej, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, przedstawiają się następująco: w obrębie 8 na 13 ulic wskaźniki znacznie odbiegają od średniej wartości w Mieście. Zdecydowanie największe natężenie kryzysowej sytuacji dotyczy ul. Pocztowej - 539,17 i ul. Braci Śniadeckich - 104,58; największa liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS na 1000 mieszkańców występuje również w obszarze ul. Pocztowej - 481,51 i Braci Śniadeckich - 98,04. Duże natężenie zjawiska kryzysowego kumuluje się również w obrębie ulic: Armii Krajowej, 11-go Listopada, Giserskiej i Legnickiej, na których wartości wskaźników mieszczą się w przedziale od 49,59 – do 99,53.

Tabela 22. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Stary Zdrój

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tyt. ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	11-go Listopada	83,08	83,08
2	Armii Krajowej	94,79	99,53
3	Braci Śniadeckich	98,04	104,58
4	Giserska	61,98	49,59
5	Głogowska	0,00	0,00
6	Guglielmo Marconiego	51,47	58,82
7	Kujawska	57,14	57,14
8	Kazimierza Pułaskiego	0,00	0,00
9	Legnicka	60,98	67,07
10	Parkowa	10,07	10,07
11	Pocztowa	481,57	539,17
12	Przywodna	0,00	0,00
13	Stefana Batorego	0,00	0,00

Analizując wskaźniki agregowane dla poszczególnych ulic podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój, określające **wielkość udziału osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców**, otrzymano następujące dane: w 6 na 13 przypadków wskaźniki odbiegają od średnich wartości w Mieście. Największe wartości wskaźników, zarówno w jednej i drugiej grupie wiekowej, odnotowano w obrębie 4 ulic: Legnickiej – 103,66; Armii Krajowej – 89,45; 11-go Listopada – 80,31 i Braci Śniadeckich – 58,82. Najwięcej obaw budzi obszar przy ul. Pocztowej, na której wskaźnik liczby osób bezrobotnych zdecydowanie przekroczył wartość referencyjną i wynosi 147,47. Obszar ten zamieszkują w większości mieszkańcy długotrwale pozostający bez

zatrudnienia, najczęściej w wieku powyżej 50 lat. Dane wskazują też wyraźnie, że liczba osób bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem zawodowym, w wieku powyżej 50 roku życia jest większa od liczby osób bezrobotnych w wieku do 25 lat i wskaźnik dot. tej grupy zdecydowanie odbiega od średniej wartości w Mieście (poza ulicą Kujawską, gdzie najsilniejsze jest natężenie zjawiska bezrobocia wśród osób młodych).

Tabela 23. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Stary Zdrój

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 r.ż. w przel. na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	11-go Listopada	80,31	23,38	9,85
2	Armii Krajowej	89,45	24,88	8,89
3	Braci Śniadeckich	58,82	19,61	6,54
4	Giserska	45,45	16,53	0,00
5	Głogowska	0,00	0,00	0,00
6	Guglielmo Marconiego	36,76	7,35	7,35
7	Kujawska	57,14	0,00	28,57
8	Kazimierza Pułaskiego	0,00	0,00	0,00
9	Legnicka	103,66	36,59	24,39
10	Parkowa	40,27	13,42	0,00
11	Pocztowa	147,47	85,25	4,61
12	Przywodna	0,00	0,00	0,00
13	Stefana Batorego	0,00	0,00	0,00

Kryzysową sytuację w sferze społecznej w podobszarze rewitalizacji Stary Zdrój obrazuje również **wskaźnik obciążenia ekonomicznego**, który osiąga wartość nieco niższą, niż w podobszarze Biały Kamień, ale nadal świadczy o niekorzystnej strukturze demograficznej.

Tabela 24. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego - Stary Zdrój

Procent mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Procent mieszkańców w wieku produkcyjnym		Procent mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego
15,45%	68,09%		16,46%	46,86
	Kobiet	Mężczyzn		
	36,41%	31,68%		

W podobszarze Stary Zdrój, **ulice przy których dochodzi najczęściej do zachowań i czynów naruszających normy prawa** to: ul. Armii Krajowej - 1,52; Pocztowej - 0,89; Parkowej - 0,52; 11-go Listopada - 0,37. Wokół pięciu ulic odsetek czynów karnych spowodowanych przez nieletnich zdecydowanie odbiega od średniej sytuacji w Mieście, są to ulice: Kujawska - 100,00;

Głogowska - 100,00; Parkowa - 83,33; Pocztowa - 65,38 i G. Marconiego - 60,00. Skala przestępczości wśród nieletnich mieszkańców Starego Zdroju jest największa w tych obszarach, gdzie jednocześnie kumuluje się szereg zjawisk kryzysowych.

Tabela 25. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Stary Zdrój

Lp.	Nazwa ulicy	Udział przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w danej jednostce do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w mieście	Odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych
1	11-go Listopada	0,37	50,00
2	Armii Krajowej	1,52	40,28
3	Braci Śniadeckich	0,00	0,00
4	Giserska	0,00	0,00
5	Głogowska	0,10	100,00
6	Guglielmo Marconiego	0,16	60,00
7	Kujawska	0,05	100,00
8	Kazimierza Pułaskiego	0,00	0,00
9	Legnicka	0,10	15,38
10	Parkowa	0,52	83,33
11	Pocztowa	0,89	65,38
12	Przywodna	0,05	33,33
13	Stefana Batorego	0,00	0,00

NEGATYWNE ZJAWISKA GOSPODARCZE

Największe **natężenie sytuacji kryzysowej w aspekcie przedsiębiorczości i kondycji lokalnych firm** w podobszarze Stary Zdrój występuje na 5 ulicach: Giserskiej, 11-go Listopada, Pocztowej, Braci Śniadeckich i G. Marconiego. W przypadku ulic: Pocztowej, Braci Śniadeckich i G. Marconiego odnotowano również największe wartości wskaźnika obrazującego stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do aktywnie działających w mieście.

Tabela 26. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Stary Zdrój

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba aktywnych działalności gosp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Stosunek wykreślonych działalności gosp. do liczby aktywnych działalności gosp.
1	11-go Listopada	43,08	50,00
2	Armii Krajowej	72,87	40,65
3	Braci Śniadeckich	32,68	80,00
4	Giserska	45,45	36,36
5	Głogowska	0,00	0,00
6	Guglielmo Marconiego	22,06	66,67
7	Kujawska	0,00	0,00
8	Kazimierza Pułaskiego	0,00	0,00
9	Legnicka	60,98	30,00
10	Parkowa	73,83	40,91

11	Pocztowa	34,56	100,00
12	Przywodna	0,00	0,00
13	Stefana Batorego	0,00	0,00

W przypadku podobszaru Stary Zdrój, największe **natężenie kryzysowego zjawiska w odniesieniu do rynku pracy** występuje w rejonie ulic: Braci Śniadeckich - 66,67; Pocztowej - 64,06; Armii Krajowej - 62,59 oraz G. Marconiego - 60,00. W obrębie trzech ulic: Pocztowej, Armii Krajowej oraz 11-go Listopada, wskaźniki przekroczyły wartość referencyjną Miasta aż w trzech wyszczególnionych zakresach. Odsetek osób bezrobotnych posiadających wykształcenie gimnazjalne lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych, w przypadku ul. Kujawskiej wynosi 100; ul. Pocztowej - 57,81; ul. Legnickiej - 52,94; 11-go Listopada - 49,43; Armii Krajowej - 48,34 i G. Marconiego - 40,00. Największy odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych odnotowano przy ul. Kujawskiej - 100, Pocztowej - 53,13; Parkowej - 50; Legnickiej - 41,18; Armii Krajowej - 40,40 oraz 11-go Listopada - 34,48.

Tabela 27. Struktura bezrobotnych Stary Zdrój

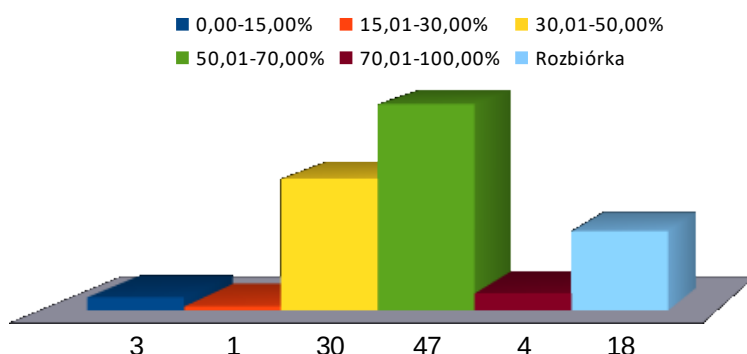
Lp.	Nazwa ulicy	Odsetek osób bezrobotnych z wyksz. gimnazj. lub poniżej w ogólnej l. bezrobotnych	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej l. bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawod. w ogólnej l. bezrobotnych
1	11-go Listopada	49,43	57,85	34,48
2	Armii Krajowej	48,34	61,59	40,40
3	Braci Śniadeckich	22,22	66,67	11,11
4	Gisierska	27,27	54,55	27,27
5	Głogowska	0,00	0,00	0,00
6	Guglielmo Marconiego	40,00	60,00	20,00
7	Kujawska	100,00	50,00	100,00
8	Kazimierza Pułaskiego	0,00	0,00	0,00
9	Legnicka	52,94	35,29	41,18
10	Parkowa	33,33	50,00	50,00
11	Pocztowa	57,81	64,06	53,13
12	Przywodna	0,00	0,00	0,00
13	Stefana Batorego	0,00	0,00	0,00

NEGATYWNE ZJAWISKA TECHNICZNE

Badania w zakresie zużycia technicznego budynków mieszkalnych w podobszarze Stary Zdrój wskazują, że najwięcej (77) jest tu budynków przeznaczonych do remontu - znajdujących się w stanie dobrym i lichym, których wskaźnik zużycia technicznego mieści się w przedziale od ok. 30%-70%. Kolejną grupę stanowią budynki kwalifikujące się do rozbiórki i będące w złym stanie technicznym (ponad 20% komunalnego zasobu).

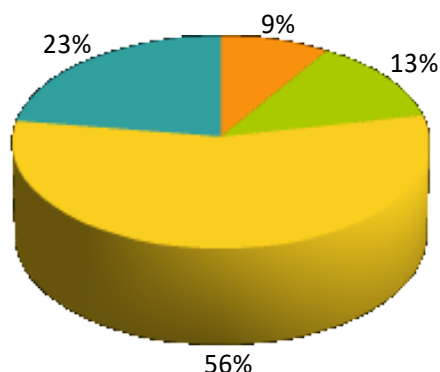
Rysunek 13. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar Stary Zdrój

Rozwijający się w tym rejonie przemysł górniczy miał destrukcyjny wpływ na substancję mieszkaniową, która dziś - mimo postępującej odnowy kamienic - nadal w większości jest w bardzo złym stanie technicznym. Dodatkowo, 79% budynków mieszkalnych zostało wybudowanych przed 1950 rokiem, z czego blisko 1/3 stanowią budynki ponadstuletnie.

Rysunek 12. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Stary Zdrój (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków)

■ 1293 - 1907 ■ 1908 - 1950 ■ 1951 - 1987 ■ 1988 - 2015

Na przełomie lat 2012 - 2016 na podobszarze Stary Zdrój doszło do 16 wyburzeń, które stanowią prawie 12% całkowitej liczby wyburzeń w Wałbrzychu.

NEGATYWNE ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE

Podobszar Stary Zdrój, zobrazowany jako jednostka nr 17 na rysunkach nr 6,7,8 (str. 39) pod kątem oceny stanu powietrza, charakteryzuje się bardzo podobnymi wartościami zanieczyszczeń jakie występują w podobszarze Biały Kamień. W południowej części podobszaru, położonej bliżej Śródmieścia, zaobserwowano stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu w przedziale 4,01-5,0 ng/m³, przy normie dopuszczalnej na poziomie nieprzekraczającym 1 ng/m³. W jego północnej części następuje niewielka poprawa i rozkład

ten kształtuje się w przedziale 3,01-4,0 ng/m³. Wyniki monitoringu środowiskowego dla liczby dni z przekroczeniem stężenia pyłu zawieszonego PM10 klasyfikują Stary Zdrój do strefy, w której przekroczenie wynosi 36-70 dni dla normy maksymalnej 35 dni w roku. Poziom średnioroczny stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 wypada na poziomie 25.1-48.7 µg/m³ w części południowej jednostki i na poziomie 20.1 do 25 µg/m³ w części północnej, przy rocznej normie dopuszczalnej 25 µg/m³.

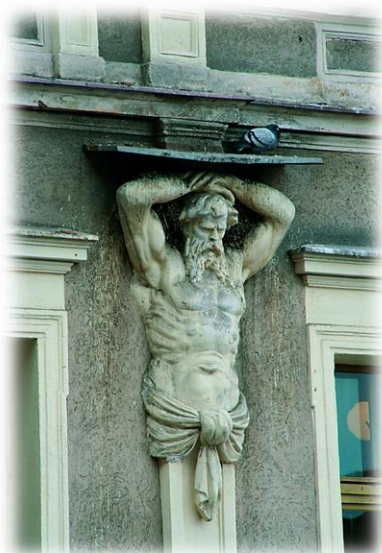
Ponadnormatywne wyniki wskaźników oceny stanu powietrza, przedstawione powyżej, wynikają głównie z przekroczeń rejestrowanych w sezonie grzewczym i wskazują jak wielkim problemem dla obszaru rewitalizacji miasta są indywidualne źródła ogrzewania, niska jakość stosowanych paliw, jak i złe nawyki spalania odpadów komunalnych w piecach [opracowane na podst. danych z WIOŚ].

NEGATYWNE ZJAWISKA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNE

Ten zespół zwartej zabudowy mieszkaniowo-usługowej (w dużej części wpisany do rejestru zabytków) przez swoją lokalizację w wąskiej dolinie jest pod silnym wpływem czynników geograficznych, które po części legły u podstaw jego problemów przestrzennych. Stary Zdrój był jednym z pierwszych uzdrowisk w regionie, które na skutek działalności górniczej w rejonie ulicy Stefana Batorego (szyb Chwalibóg) przekształcone zostało w osiedle mieszkaniowe. Rozwijający się w tym rejonie (obecnie nieistniejący) przemysł, miał destrukcyjny wpływ na substancję mieszkaniową, która - mimo postępującej odnowy - w większości jest w bardzo złym stanie. Brak dbałości o otoczenie i niski poziom jego estetyki mają bezpośredni wpływ na atrakcyjność tego obszaru. Pośrednio ma to wpływ na zachowania społeczne jego mieszkańców.

Specyficzna, ograniczająca rozwój lokalizacja i brak uregulowanej niskiej emisji (zarówno pochodzenia transportowego, jak i związanego z systemem grzewczym), sprawiają, że obszar ten charakteryzuje się szczególnie niekorzystnymi uwarunkowaniami klimatycznymi.

Północna część podobszaru to poprzemysłowy teren będący pierwotnie hutą metali kolorowych, przekształcony po jej zamknięciu w miejską zajezdnię autobusów. Po upadku Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego nieruchomość pozostawała niezagospodarowana, a znajdujące się na niej obiekty, z uwagi na katastrofalny stan techniczny, trzeba było rozebrać. Wspomniane powyżej uwarunkowania klimatyczne sprawiają, że zarówno funkcje produkcyjne, transportowe, jak i mieszkaniowe, nie powinny być w tym miejscu rozwijane. Z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo obiektów Politechniki Wrocławskiej teren ten może stanowić rozwinięcie funkcji centrotwórczych istniejących u zbiegu ulic Armii Krajowej i 11-go Listopada (pod rozwój usług nauki). Obecnie jednak, przez niski poziom estetyki, ten eksponowany teren ma bezpośredni wpływ nie tylko na odbiór Starego Zdroju, ale przez lokalizację przy ulicy Armii Krajowej, niemal w geometrycznym środku miasta, w sposób negatywny oddziałuje na ocenę całego miasta.

Zdjęcie 10. Płaskorzeźba na budynku w Śródmieściu

2.3. Podobszar Śródmieście

Miejska jednostka urbanistyczna "Śródmieście" to obszar zamieszkały przez 9406 osób, zajmujący 2 060 000 m².

Rewitalizacją objęty został podobszar o powierzchni 1 562 206 m², na którym zamieszkuje 5 565 osób, tj. 59,17% ludności dzielnicy Śródmieście. Jest to największy zdegradowany podobszar wyodrębniony w ramach prac nad delimitacją obszarów zdegradowanych w Wałbrzychu. Zajmuje 1 562 206 m², tj. 75,83% powierzchni jednostki urbanistycznej.

Jego granice ustalono poprzez połączenie zdegradowanych terenów mieszkaniowych Śródmieścia i zdegradowanych terenów przemysłowych w jego rejonie (Porcelana Kristoff) oraz w rejonie ulicy Piotra Wysockiego (Stara Kopalnia). Tereny obu zdegradowanych obszarów przemysłowych będą ulegać przekształceniu: teren zakładu porcelany zgodnie z Konsepcją Zagospodarowania Śródmieścia stanowić będzie w przyszłości obszar zabudowy usługowo-mieszkaniowej, tereny po byłej KWK Julia, częściowo zrewitalizowane, służyć będą realizacji projektów rewitalizacyjnych skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji Wałbrzycha. Projekty realizowane na obszarze przemysłowym (Stara Kopalnia) ujęte zostały zarówno na liście podstawowej i uzupełniającej (zał. 2A i 2B) proponowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych o charakterze infrastrukturalnym oraz nieinwestycyjnym (projekty społeczne skierowane do mieszkańców obszaru rewitalizacji).

Od północy granica podobszaru przebiega w pobliżu ulicy Wysockiego, by następnie objąć tereny mieszkaniowe przy ulicy Lubelskiej, Browarnej, Kolejowej i Czerwonego Krzyża. Jej kontynuacją w kierunku wschodnim jest granica historycznego układu urbanistycznego Starego Miasta. Od południa przebieg tych granic pokrywa się aż do terenów Zakładu Porcelany Kristoff, by następnie ulicą Gen. Władysława Sikorskiego i Piotra Wysockiego bieć w kierunku zachodnim. W części zachodniej podobszaru, jego granica biegnie wzdłuż linii kolejowej, a następnie zdegradowanymi terenami w rejonie ulic Gwarków i Piotra Wysockiego. Podobszar ten obejmuje poza wielofunkcyjną zabudowę Śródmieścia, będącego centrum administracyjnym miasta, tereny wspomnianego wyżej zakładu porcelany oraz tereny pokopalniane w części przekształcone w Park Wielokulturowy Stara Kopalnia oraz duży obszar łąk zdegradowanych w wyniku działalności górniczej (w tym funkcjonujących na szeroką skalę pod koniec lat 90-tych tzw. biedaszybów). Otoczenie tego podobszaru to zabudowa mieszkaniowa Białego Kamienia, Nowego Miasta, Podgórze i Sobięcina, oddzielone od podobszaru terenami przemysłowymi i zielonymi (zrekultywowane hały, Park Sobieskiego i częściowo nieużytkowane tereny rolne). Na niemal połowie podobszaru występują obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania o różnym stopniu aktualności.

Lokalizacja geograficzna Śródmieścia (w głębokiej dolinie), powoduje poważne problemy zanieczyszczeń niską emisją, pochodzącą zarówno z gospodarstw domowych, jak i ruchu drogowego. Śródmieście jest sercem i najstarszą częścią Wałbrzycha. Pierwsza zabudowa powstawała na wysokości ok. 430-490 m n.p.m., na wzniesieniu zwanym nieoficjalnie Wronim Wzgórzem nad lewym brzegiem przepływającej pod miastem Pełcznicy. Rzeka płynie pod wieloma ulicami Śródmieścia: Niepodległości, Mickiewicza, Aleją Wyzwolenia i Kolejową. Pojawia się na powierzchni dopiero w dzielnicy Stary Zdrój. Miasto Wałbrzych w swej historii nigdy nie posiadało murów obronnych i baszt, tak jak powszechnie budowało się miasta w średniowiecznej Europie. To Pełcznica była niegdyś naturalną granicą Śródmieścia.

Tabela 28. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Śródmieście

Lp.	Ulica lub jej część	Lp.	Ulica lub jej część
1	1-go Maja	34	Magistracki
2	Adama Mickiewicza	35	Mała
3	Adama Pługa	36	Jana Brzechwy
4	Andrzeja Szmidta	37	Marii Konopnickiej
5	Aptekarska	38	Marszałka Józefa Piłsudskiego
6	Bartosza Głowackiego	39	Mikołaja Kopernika
7	Bolesława Chrobrego	40	Młynarska
8	Bolesława Limanowskiego	41	Plac Solidarności
9	Browarna	42	Niska
10	Czerwonego Krzyża	43	Norberta Barlińskiego
11	Dojazdowa	44	Nowy Świat
12	Drohobycka	45	Piotra Skargi
13	Garbarska	46	Piotra Wysockiego
14	Gdańska	47	Poleska
15	Generała Józefa Zajączka	48	Przemysłowa
16	Generała Władysława Sikorskiego	49	Pszczyńska
17	Plac Grunwaldzki	50	Romana Dmowskiego
18	Henryka Sienkiewicza	51	Romualda Traugutta
19	Inwalidów Wojennych	52	Rycerska
20	Jana Kilińskiego	53	Rynek
21	Jana Matejki	54	Spokojna
22	Jana Skrzetuskiego	55	Stanisława Kunickiego
23	Andrzeja Wajdy	56	Stanisława Moniuszki
24	Józefa Pankiewicza	57	Stefana Batorego
25	Juliana Tuwima	58	Straży Pożarnej
26	Juliusza Kossaka	59	Świętej Jadwigi
27	Juliusza Słowackiego	60	Szpitalna
28	Kolejowa	61	Tadeusza Kościuszki
29	Kościelna	62	Plac Teatralny
30	Plac Kościelny	63	Wąska
31	Książęca	64	Wyzwolenia
32	Lotników	65	Zamkowa
33	Lubelska		

Rysunek 14. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Śródmieście

Dzielnica przypomina swym układem typowe miasto średniowieczne. Ma nieregularny układ ulic, dostosowany do konfiguracji terenu i etapów historycznych rozwoju Miasta. Najstarsze zapiski, pochodzące z roku 1191, podają, że istniała tu osada słowiańska, która uchodziła za miejsce pielgrzymek ze względu na obecność niewielkiego kościoła i źródła mineralnego. Życie obecnego Wałbrzycha rozpoczęło się właśnie w tym miejscu. Około roku 1305 istniała tu wieś Waldeberc, która była częścią dóbr należących do zamku Nowy Dwór. Prawa miejskie otrzymała około 1400 roku. Istniały tu wtedy młyn i karczma, a wśród mieszkańców było wielu tkaczy. Między Śródmieściem a Podgórzem funkcjonował folwark, należący do Ulricha von Czettritz, w miejscu obecnej siedziby Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa. W roku 1462 Czettritzowie kupili Nowy Dwór i od tego czasu przez kolejne stulecia Wałbrzych stanowił własność tego śląskiego rodu.

ZABUDOWA

Śródmieście jest to obszar wielofunkcyjny. Występują tu zarówno tereny usługowo-mieszaniowe, przemysłowe, pokopalniane, przyrodnicze, jak i niezagospodarowane. Całość objęta jest różnymi formami ochrony konserwatorskiej. Na tle całego miasta obszar ten zdecydowanie wyróżnia się największym skupiskiem obiektów zabytkowych. Najważniejszym z obszarów objętych ochroną konserwatorską jest historyczny układ urbanistyczny Śródmieścia wpisany do rejestru zabytków 8 grudnia 1977 r. (rej. Nr A/712/683/Wł).

Do głównych i najważniejszych w Śródmieściu ulic i placów należą: Aleja Wyzwolenia, Rynek, Plac Magistracki, na którym znajduje się Ratusz Miejski, Plac Grunwaldzki – największy w mieście węzeł komunikacji śródmiejskiej, Plac Kościelny, Plac Solidarności (ze stworzonym tu centrum przesiadkowym Park & Ride), ulica Słowackiego oraz Plac Teatralny, przy którym znajduje się Teatr Dramatyczny i amfiteatr miejski.

Punktem centralnym wałbrzyskiego Śródmieścia jest Rynek. Początkowo odbywały się

Zdjęcie 11. Śródmiejski Rynek

tu targi, które w XIX wieku przeniesiono na Plac Kościelny. W roku 1731 na Rynku wzniesiono Ratusz - barokową drewnianą budowlę. Wokół niego powstały kamienice z podcieniami. Do najcenniejszych i charakterystycznych, znanych każdemu mieszkańcowi, należą „Dom Pod Kotwicą”, „Dom z Trzema Różami” i „Dom Pod Atlantami”. Tuż obok kamienicy „Pod Kotwicą” stał

kiedyś pręgierz. „Pod Atlantami” urodził się i mieszkał pisarz Wolfgang Menzel (1798-1873). Obok tej kamienicy stał zajazd „Pod Czarnym Koniem”, którego gościem w 1790 roku był niemiecki poeta Johann Wolfgang Goethe.

Najstarszą ulicą Śródmieścia jest ul. Moniuszki, przy której stoi Kościół Parafialny pod wezwaniem Aniołów Stróżów. Wybudowany został w stylu neogotyckim w latach 1898-1904 jako jedno z ostatnich dzieł Alexisa Langerera. Od przeszło 100 lat jest główną świątynią Wałbrzycha. Kościół ten jest długi na 60 metrów, szeroki na 30 i wysoki na 22 metry. Przepięknie oświetlony stanowi niezwykłą atrakcję śródmiejskiego obszaru.

Rynek łączy się z Placem Kościelnym, który stał się miejscem oficjalnych uroczystości składania wieńców pod Pomnikiem Niepodległości z okazji świąt państwowych. Jest to najstarsza część Starówki Wałbrzyskiej, datowana na rok 1191. Znajduje się tutaj Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej. Plac w 2010 roku przeszedł gruntowny remont.

Szczególnie cennym obiektem na tym obszarze jest Kościół Ewangelicki Zbawiciela wpisany do rejestru zabytków (A/4622/1052 z dnia 25.01.1964 r.). Wzniesiony został w 1440 roku jako kościół parafialny. Przebudowano go w roku 1785 według projektu Carla Gottharda Langhansa z Kamiennej Góry, projektanta m. in. słynnej Bramy Brandenburskiej w Berlinie. We wnętrzu znajdują się wspaniałe organy, wybudowane w latach 1746-1748, w projektowaniu których uczestniczył późniejszy laureat pokojowej nagrody Nobla, wybitny teolog, znakomity muzyk i lekarz, Albert Schweitzer.

W pobliżu Rynku znajduje się jeszcze inny godny wspomnienia zabytek, znany jako Pałac

Zdjęcie 12. Pałac Albertich - Muzeum Porcelany

Albertich. Charakteryzuje go otwarty od frontu dziedziniec, obramowany dwoma skrzydłami bocznymi. Wzniesiony został w latach 1801-1803 w stylu klasycystycznym wg projektu L. Niederräckera. Od roku 1926 pałac jest własnością Miasta i mieści się tu Muzeum Porcelany w Wałbrzychu.

Dumą zabytkowego Śródmieścia i niewątpliwie jego atrakcją turystyczną jest pałac Czettritzów, objęty ochroną obszarową wraz z otaczającym go parkiem (wpis do rej 694/969/WŁ z 27.12.1983 r.). Wybudowany został w latach 1606-1628 przez rodzinę von Czettritz. Nastąpiło

to po pożarze Zamku „Nowy Dwór”, którego ruiny znajdują się w wałbrzyskiej dzielnicy Podgórze. W roku 1738 pałac zakupiony został przez Konrada Maksymiliana Hochberga, który rozpoczął modernizację obiektu. Dostawiono wówczas cylindryczną wieżę z klatką schodową. Od 1882 r. siedziba ulegała dalszej modyfikacji, ostatnią rozbudowę (w kierunku południowym)

przeprowadzono w roku 1922. Po wojnie kompleks był siedzibą różnych instytucji. Obecnie pałac jest siedzibą Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa. Obok pałacu zachowały się dwie zabytkowe wille, w jednej z nich mieszkała u schyłku życia i zmarła księżna Daisy von Pless.

Przepiękny jest zrewitalizowany Plac Magistracki ze starym ratuszem, siedzibą Urzędu Miasta. Śródmieście to bez wątpienia ozdobą Wałbrzycha.

Zdjęcie 14. Plac Magistracki z miejskim Ratuszem

W bezpośrednim sąsiedztwie centrum miasta znajduje się kolejna, wyjątkowa atrakcja regionu, świadek przemysłowego dziedzictwa wałbrzyszan. Są to zabytkowe obiekty oraz obszar przemysłowy byłej KWK Julia, w której wydobywie, w związku z restrukturyzacją przemysłu, zakończono w 1996 roku. W ocalonym zespole pokopalnianych obiektów powstało wówczas Muzeum Przemysłu i Techniki (rej. 356/A/1-14/04 w dniu 17.09.2004 r.). Następnie, w wyniku przeprowadzonej gruntownej rewitalizacji (której efekty przedstawione są na zdjęciu poniżej), obiekt przekształcony został w Park Wielokulturowy Stara Kopalnia.

Dziś Stara Kopalnia stanowi nowoczesne centrum nauki i sztuki, tworząc atrakcyjną przestrzeń dla turystyki, aktywnych działań na polu kultury i edukacji. Niepowtarzalność "Starej Kopalni", w którym zabytkowe obiekty architektury wraz z autentycznym wyposażeniem ujęte zostały w nowoczesny, kreatywny sposób, czyni z niej atrakcję miasta i regionu.

Zdjęcie 15. Kompleks byłej KWK Julia - obecnie Park Wielokulturowy Stara Kopalnia

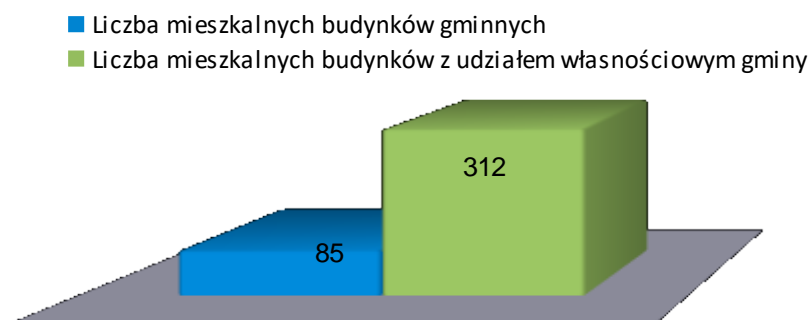

Wałbrzyski potencjał przemysłowy kreatywnie i z powodzeniem został przekształcony na unikalny w skali Polski oraz Europy zespół obiektów służących edukacji i sztuce.

W obiektach funkcjonuje Muzeum ze stałą wystawą prezentującą historię węgla i górnictwa oraz Galeria Sztuki i Wystawy - miejsce prezentacji najaktualniejszych trendów w sztuce i kulturze. Stara Kopalnia to miejsce działania Wałbrzyskiego Ośrodka Kultury. Organizowane są tu liczne warsztaty, działa też Centrum Ceramiki Unikatowej, sale konferencyjne i koncertowe. Stara Kopalnia stanowi ogromny potencjał dla sąsiadujących z nią trzech dzielnic: Białego Kamienia, Śródmieścia oraz Sobięcina. Należy jednak dodać, że znaczna część obiektów byłej KWK "Julia" czeka jeszcze na rewitalizację.

Zabudowa mieszkaniowa Śródmieścia, w której Gmina Wałbrzych posiada udział, to niemal 400 budynków i ponad 2 tysiące mieszkań komunalnych. Ponad 20% z tych budynków stanowi własność Gminy, w pozostałych funkcjonują wspólnoty mieszkaniowe, z częścią udziału własnościowego Gminy. Zasób mieszkaniowy Gminy Wałbrzych w Śródmieściu to także 210 lokali użytkowych i 98 garaży komunalnych. Większość lokali użytkowych stanowi własność prywatną.

Rysunek 15. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - Śródmieście

W podobszarze znajduje się 119 wolnych lokali mieszkalnych oraz 41 wolnych lokali użytkowych. Liczba ta stanowi odpowiednio ponad 16% i aż 36% wolnych lokali do zagospodarowania w mieście.

Bardzo niekorzystnie kształtują się ceny lokali mieszkalnych w podobszarze Śródmieście. Analizując dostępne dane GUS z roku 2014 oraz aktualny obrót nieruchomościami w Śródmieściu, zauważalny jest zdecydowanie niższy poziom cen lokali mieszkalnych w centrum Wałbrzycha, nie tylko w stosunku do średnich cen lokali mieszkalnych w Polsce (ponad 60% taniej), w województwie (dwukrotnie niższe ceny), ale również w stosunku do średniej w Wałbrzychu. Cena lokali mieszkalnych w podobszarze Śródmieście jest najniższa spośród wszystkich podobszarów rewitalizacji w Wałbrzychu. Jest to zarazem potencjał tego podobszaru - spory rynek tanich nieruchomości może przyciągnąć do Śródmieścia nowych mieszkańców.

Tabela 29. Obrót nieruchomościami w 2014 roku oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r.

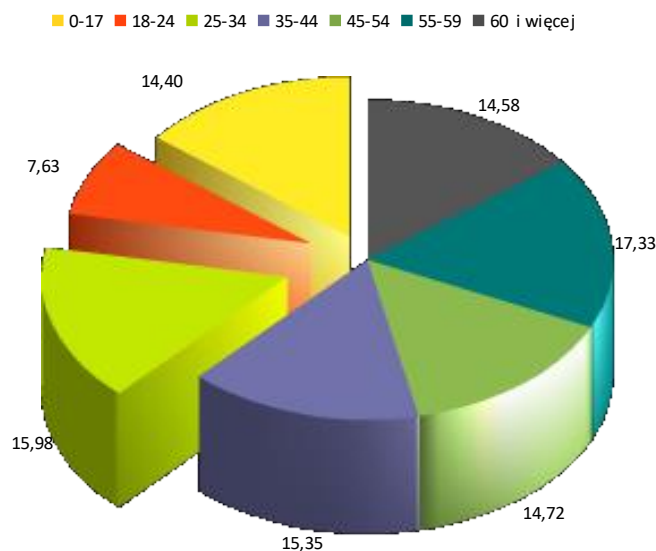
Średnia cena lokali mieszkalnych w Polsce wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w woj. dolnośląskim wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w Wałbrzychu wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w dzielnicy Śródmieście [zł/m ²] lokalny rynek nieruchomości
4 117	3 378	1 791	1 585

LUDNOŚĆ

Śródmieście ma stosunkowo korzystną strukturę demograficzną. Grupa mieszkańców do 34 roku życia (38,01%) jest nieco większa niż osób w wieku 55-59 lat (31,91%). Pozostałe 30,07% stanowią mieszkańcy w wieku od 35 do 54 lat.

Rysunek 16. Struktura demograficzna podobszaru Śródmieście

Procentowy udział grup wiekowych ludności w ogólnej liczbie ludności jednostki urbanistycznej

W porównaniu ze strukturą demograficzną Miasta i województwa, podobszar ten wyróżnia się najmniejszym udziałem osób po 60 roku życia w ogóle mieszkańców oraz nieco wyższym odsetkiem osób będących w przedziale wiekowym 25-54 lat.

Tabela 30. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Śródmieście

Przedział wiekowy	Procentowy podział grup wiekowych ludności [stan na koniec 2014 r.]				
	0-17	18-24	25-54	55-59	60 i więcej
% ludności Śródmieścia	14,40	7,63	46,06	17,33	14,58
% ludności w Mieście	13,50	7,18	41,32	18,06	19,94
% ludności w woj. dolnośl.	17,81	7,21	43,53	8,13	23,32

2.3.1. Potencjały, zasoby i potrzeby

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Na podstawie danych Urzędu Miejskiego Wałbrzycha dotyczących projektów realizowanych w ramach budżetu partycypacyjnego zobrazować można zaangażowanie mieszkańców Śródmieścia w partycypację działań społecznych.

Poniższe dane obrazują poziom zaangażowania się mieszkańców dzielnicy w projekty ogólnomiejskie oraz lokalne dot. bezpośrednio obszaru, w którym mieszkają i pracują. Dane zostały pozyskane ze zbiorów UM Wałbrzycha 2015 r. dot. projektów realizowanych z budżetu partycypacyjnego.

Tabela 31. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w roku 2013)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Śródmieścia	Udział % projektów lokalnych z Śródmieścia	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba mieszkańców Śródmieścia* biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Śródmieścia w głosowaniu na projekt lokalny
53	5	9,43	19 211	1 171	6,1

W dzielnicy Śródmieście (łącznie z Gajem) w 2013 roku uprawnionych do głosowania było 10757 mieszkańców, to oznacza, że zaledwie 10% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 32. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Śródmieścia	Udział % projektów lokalnych ze Śródmieścia	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Śródmieścia* biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Śródmieścia w głosowaniu na projekt lokalny
74	12	16,22	25 634	3 617	14,11

W 2014 roku uprawnionych do głosowania było 11151 mieszkańców, to oznacza, że ponad 32% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 33. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Śródmieścia	Udział % projektów lokalnych z Śródmieścia	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Śródmieścia* biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Śródmieścia w głosowaniu na projekt lokalny
42	4	9,52	23 282	750	3,22

* głosowanie prowadzone łącznie z Gajem

W 2015 roku uprawnionych do głosowania było 11565 mieszkańców, to oznacza, że swój głos na projekt lokalny oddało około 6,5% osób uprawnionych do głosowania. To rekordowo niskie zaangażowanie mieszkańców Śródmieścia, również na tle pozostałych podobszarów rewitalizacji. W całym Mieście w głosowaniu nad Wałbrzyskim Budżetem Partycypacyjnym na rok 2016 udział wzięło ponad 23% uprawnionych mieszkańców.

Dane wskazują niestety na pewnego rodzaju "załamanie" poziomu aktywności mieszkańców. Z tabeli wynika, że przełomowy był rok 2014, w którym zgłoszono 12 projektów dot. Śródmieścia, a głosowało ponad 3 tys. mieszkańców. Sytuację można wytłumaczyć systematycznie wydłużającym się okresem realizacji projektów ubiegłorocznych, które okazały się inwestycjami niedoszacowanymi lub niemożliwymi do realizacji ze względu na funkcjonujące procedury (np. środowiskowe). Długie oczekiwanie na realizację zgłoszonych i pozytywnie przegłosowanych projektów, jak widać, działa na mieszkańców Śródmieścia demotywująco, lecz rok 2014 r. pokazuje, że potencjał społeczny jest ogromny.

Tabela 34. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Śródmieście, Gaj" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016

Numer projektu	Liczba oddanych ważnych głosów	Tytuł projektu	Lokalizacja	Kwota szacunkowa
1	207	„Nasze zielone i bezpieczne podwórko Etap II- kontynuacja zadania realizowanego w ramach budżetu partycypacyjnego 2014r”.	Między ul. P. Wysockiego a B. Chrobrego, nr działki: 27, 38/4, 38/5, 46/1	165.000 zł
2	251	Rewitalizacja i zagospodarowanie dawnego terenu rekreacyjnego przy ul. Przemysłowej, ul. 1-go Maja i ul. Sikorskiego, Etap II	Między ul. Przemysłową, 1-go Maja a Sikorskiego, nr działki: 471/7	165.000 zł
3	224	Monitoring, oświetlenie placu zabaw oraz pozostałej części placu, ścieżki, ławki, boisko do siatkówki. Dokończenie zadania z 2014r.	Obszar ul. Chrobrego – Wysockiego 2-8, działki nr 38/5, 38/4, 46/1, 38/3, 42	165.000 zł
4	68	Przebudowa placu zabaw przy u. Aptekarskiej	ul. Aptekarska teren między pl. Magistrackim a Rynkiem	44 000 zł

Projekty, które otrzymały najwięcej głosów i zostaną wpisane do budżetu (kwota przeznaczona: 330 000 zł – 2 projekty po max. 165 000 zł)

Nr projektu	Tytuł projektu	Liczba głosów
2	Rewitalizacja i zagospodarowanie dawnego terenu rekreacyjnego przy ul. Przemysłowej, ul. 1-go Maja i ul. Sikorskiego, Etap II	251
3	Monitoring, oświetlenie placu zabaw oraz pozostałej części placu, ścieżki, ławki, boisko do siatkówki. Dokończenie zadania z 2014r.	224

Śródmieście charakteryzuje też duży potencjał edukacyjno-kulturalny. Z danych Biblioteki pod Atlantami wynika wprawdzie, że poziom czytelnictwa mieszkańców dorosłych Śródmieścia w porównaniu z latami ubiegłymi maleje, jednak w dziale dziecięcym zauważyć można duży wzrost liczby osób korzystających z oferty Biblioteki.

Tabela 35. Dane statystyczne Biblioteki pod Atlantami

Centrala - Śródmieście	Wypożyczalnia	Oddział dziecięcy
Czytelnictwo 2015	3 717	1 716
Czytelnictwo 2014	4 263	1 561
Odwiedziny 2015	20 792	22 953
Odwiedziny 2014	23 184	17 935
Korzystanie z Internetu 2015	0	13 076
Korzystanie z Internetu 2014	0	10 231
Wypożyczenie książek 2015	72 276	14 213
Wypożyczenie książek 2014	78 293	11 870
Wypożyczenie czasopism 2015	0	1 516
Wypożyczenie czasopism 2014	0	836

MOCNE STRONY

Usytuowanie dzielnicy - dzielnica z licznymi drobnymi usługami i działalnością handlową oraz szeroką ofertą kulturalną. Plac Grunwaldzki – główny węzeł komunikacji śródmiejskiej. W bliskim sąsiedztwie Parku Sobieskiego, wiele skwerków i terenów zielonych.

Liczne przestrzenie i miejsca sprzyjające rekreacji mieszkańców - Amfiteatr, plac Magistracki, teren przy fontannie w Rynku, ogród przy Muzeum Porcelany, Biuro Wystaw Artystycznych, park przy Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angeliusa Silesiusa, pobliski Park Sobieskiego, Centrum Kultury i Sztuki Stara Kopalnia oraz bary, kawiarnie i markety, w tym na pograniczu Śródmieścia i dzielnicy Sobięcín centrum handlowe Galeria Victoria.

Architektura i układ urbanistyczny - charakter mieszkaniowy z bardzo dobrze rozwiniętym zapleczem handlowo-usługowym, szereg zabytków.

Bardzo szeroka oferta instytucji kultury: teatrów, galerii, filharmonii, muzeum.

Posiadanie licznych miejsc publicznych, w tym pełniących funkcję centrum dzielnicy – Rynek, Amfiteatr, Plac Magistracki, w obrębie których odbywa się szereg przedsięwzięć kulturalnych i społecznych.

Zasoby mieszkaniowe - szereg zabytkowych kamienic mieszkalnych. Niskie ceny nieruchomości. Duże zaangażowanie mieszkańców w rewitalizację kamienic, podejmowane próby rewitalizacji podwórzy (m.in. w ramach projektu "Kolorowe podwórka").

Infrastruktura sportowa – boiska szkolne, hala sportowa, ścieżki rowerowe.

Zasoby instytucjonalne – obok Urzędu Miasta znajduje się tu Starostwo Powiatowe, siedziba PCPR i NFZ oraz inne urzędy i instytucje, ośrodki kultury: filharmonia, teatry, biblioteka, muzeum, OSIR, Internat Julia oraz placówki edukacyjne. Ponadto wiele instytucji zdrowia,

szpital, przychodnie, gabinety lekarskie, pogotowie ratunkowe. Ponadto Komenda Miejska Policji i Komisariat Policji IV, Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Dolnośląski Konserwator Zabytków - delegatura w Wałbrzychu, Urząd Statystyczny, Sąd Rejonowy, Prokuratura, Instytucja Pośrednicząca Aglomeracji Wałbrzyskiej, siedziba Straży Miejskiej, Zarząd Dróg, Komunikacji i Utrzymania Miasta, kilka banków, Poczta Polska.

Potencjał gospodarczy i społeczny - wzdłuż ul. Słowackiego, Gdańskiej, Sienkiewicza, Mickiewicza, Alei Wyzwolenia, w Rynku i na Placu Magistrackim.

Wielokulturowość- Gmina Żydowska, Francuzi, Romowie.

Aktywna społeczność lokalna - Partnerstwo EPICENTRUM realizujące działania prospołeczne, m.in. "Kolorowe podwórka". Prężnie działająca Rada Wspólnoty Samorządowej, kilka organizacji pozarządowych, Centrum Aktywności Lokalnej.

Baza edukacyjna - szkoły każdego szczebla, w tym jedna z najlepszych szkół średnich w Wałbrzychu - II LO im. H. Kołłątaja oraz państwowa uczelnia wyższa (PWSZ).

ZASOBY

W dzielnicy Śródmieście, w zależności od rodzaju sfery, znajduje się szereg podmiotów, które działają na rzecz mieszkańców i stanowią możliwy do wykorzystania potencjał dzielnicy:

SFERA	ZASOBY
Edukacyjna	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa, ul. Zamkowa 4. Największa wałbrzyska uczelnia, oferująca studia licencjackie, inżynierskie, magisterskie i podyplomowe w trybie stacjonarnym oraz niestacjonarnym na kierunkach: administracja, architektura wnętrz, filologia, kosmetologia, pedagogika techniki dentystyczne, bezpieczeństwo i higiena pracy, logistyka oraz zrównoważone zarządzanie zasobami środowiska. Na uczelni naukę pobiera około 3 000 studentów.
	II Liceum Ogólnokształcące nr 2 im. Hugona Kołłątaja, Al. Wyzwolenia 34. Szkoła oferuje naukę na profilach: matematyczno-fizycznym, matematyczno-informatycznym, humanistycznym, biologiczno-chemicznym, matematyczno-ekonomicznym.
	Zespół Szkół Politechnicznych „Energetyk”, Al. Wyzwolenia 5. Największa Szkoła Zawodowa w Wałbrzychu, w której kształcą się niemal 650 uczniów w zawodach: elektromechanik, technik: elektronik, elektryk, cyfrowych procesów graficznych, telekomunikacji, informatyk, teleinformatyk, organizacji reklamy. Współpracuje ściśle z wałbrzyskimi przedsiębiorstwami produkcyjnymi, w tym ze zlokalizowaną w Specjalnej Strefie Ekonomicznej "Invest-Park" TOYOTĄ.
	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 28 im. Jana Pawła II, Al. Wyzwolenia 43. W roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało do niej ponad 530 uczniów.
	Zespół Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki w Wałbrzychu, ul. Moniuszki 41.
	Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych, ul. A. Mickiewicza 24. Placówka kształci co roku około 60 uczniów.
	Niepubliczna Szkoła Podstawowa EUREKA, ul. Mickiewicza 17A.

Kultura	<p>Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 2, ul. Królewiecka 7. W roku szkolnym 2015/2016 do placówki uczęszczało około 250 uczniów.</p>
	<p>Przedszkole Niepubliczne "Siódemka", Al. Wyzwolenia 36.</p>
	<p>Przedszkole Niepubliczne "Jedyneczka", ul. A. Mickiewicza 17A.</p>
	<p>Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, Pl. Teatralny 1. Placówka z ponad 50-letnią tradycją i wspaniałym zespołem aktorskim. Oprócz spektakli prowadzi również działalność okołoteatralną o charakterze edukacyjnym dla dzieci i młodzieży. W ostatnich latach w ramach projektów rewitalizacyjnych na placu Teatralnym wybudowano amfiteatr, na którym wystawiane są sztuki plenerowe.</p>
	<p>Teatr Lalki i Aktora, ul. Brzechwy 16. Jest najstarszym teatrem na Dolnym Śląsku i jednym z najstarszych teatrów lalkowych w Polsce. Oferta adresowana jest do zróżnicowanej publiczności - zarówno dla dzieci jak i dla dorosłych. Teatr został uhonorowany Dolnośląską Nagrodą Kulturalną „Silesia” za szczególny wkład w rozwój dolnośląskiej kultury w 2012 roku. Co roku zdobywa nagrody w ogólnopolskich konkursach.</p>
	<p>Filharmonia Sudecka, ul. Słowackiego 4. Powstała w roku 1978 r. Orkiestra Symfoniczna, licząca około 80 muzyków, prezentuje dzieła kameralne, symfoniczne, oratoryjno-kantatowe i popularne począwszy od muzyki dawnej, poprzez największe kompozycje klasyczne i romantyczne, aż po muzykę współczesną.</p>
	<p>Wałbrzyska Galeria Sztuki - Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Słowackiego 26.</p>
	<p>Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna „Biblioteka Pod Atlantami”, Rynek 9. Samorządowa instytucja kultury, która posiada bogate kolekcje książek (prawie 300.000 woluminów), czasopism (ponad 150 tytułów w bieżącej prenumeracie) oraz zbiorów specjalnych (prawie 50.000 jednostek, w tym ponad 30.000 audiowizualnych). Szeroko wykorzystuje elektroniczne technologie w zakresie tworzenia i udostępniania baz danych, prowadzi działalność wydawniczą, a ostatnio także bazy danych na CD-ROM-ach. Atrakcyjność wizerunku programowego instytucji określa szerokie spektrum działań kulturalnych. Prowadzi szereg zajęć i projektów skierowanych do różnych grup społecznych - seniorów, dzieci, młodzieży.</p>
	<p>Centrum Nauki i Sztuki Stara Kopalnia, ul. Wysockiego 29. Otwarty w 2014 roku nowoczesny, zrewitalizowany kompleks obiektów powstały na bazie dawnej, wałbrzyskiej Kopalni Węgla Kamiennego „Julia”. Obiekt stanowi centrum nauki i sztuki, tworząc atrakcyjną przestrzeń dla turystyki, aktywnych działań na polu kultury i edukacji.</p>
	<p>Wałbrzyski Ośrodek Kultury, ul. Wysockiego 29. Organizator wielu imprez kulturalnych, rozrywkowych i oświatowych na terenie miasta. Misją WOK jest przygotowanie społeczności lokalnej do aktywnego uczestnictwa w kulturze, wychowywanie przez sztukę oraz organizacja czasu wolnego i promocja miasta poprzez kulturę.</p>
	<p>Zespół Pieśni i Tańca Wałbrzych, ul. Wysockiego 29. W Zespole tańczy i śpiewa blisko 200 osób. Są to dzieci, młodzież i studenci wałbrzyskich szkół i uczelni. Repertuar koncertowy budowany jest w oparciu o bogactwo narodowych i regionalnych tańców, pieśni, przyśpiewek i obyczajów. Dzięki wysokim ocenom Rady Ekspertów Ministerstwa Kultury, Zespół wielokrotnie był rekomendowany do wzięcia udziału w prestiżowych imprezach krajowych i zagranicznych.</p>
	<p>Muzeum Porcelany, ul. 1 Maja 9. Gminna instytucja kultury posiadająca zbiory z działu ceramiki, sztuki, historii miasta i regionu.</p>
<p>Explorapark Park Nauki i Techniki, ul. Moniuszki 66. Prowadzi program wystaw edukacyjnych przygotowanych przez Instytut Badań Kompetencji w Wałbrzychu. Głównym przesłaniem jest stworzenie dzieciom i młodzieży warunków do interaktywnej edukacji.</p>	

Zdrowia	Specjalistyczny Szpital im. A. Sokołowskiego, ul. S. Batorego 4. Opieka specjalistyczna na oddziałach m.in.: okulistycznym, chorób zakaźnych, rehabilitacyjnym, psychiatrycznym, anestezjologii i intensywnej terapii, laryngologicznym, leczenia alkoholowych zespołów abstynenckich, wewnętrznym. Na terenie obiektu znajduje się również przychodnia specjalistyczna.
	Poradnia Pedagogiczno – Psychologiczna, ul. Matejki 7.
	Przychodnia Śródmieście-Biały Kamień Sp. z o.o. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul. P. Wysockiego 24. Pełna oferta medyczna dla mieszkańców.
	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Przychodnia Krzysztof", ul. Limanowskiego 10. Przychodnia specjalistyczna specjalizująca się w dziedzinie dermatologii i wenerologii, medycyny pracy oraz medycyny rodzinnej.
	Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Wysockiego 11 a.
Sportowo-rekreacyjna	Park im. Jana III Sobieskiego. Położony pomiędzy dzielnicami Śródmieście i Nowe Miasto. Na terenie parku znajdują się aleje i ścieżki edukacyjne, korty tenisowe, boisko do gry w Pétanque, stoły do tenisa stołowego, szachownice, itp. W ramach rewitalizacji parku w latach 2012–2013 r. przebudowano 1,5 km ścieżek, rozbudowano i ogrodzono plac zabaw dla dzieci z siłownią terenową, wykonano nasadzenia drzew i krzewów, rozbudowano oświetlenie oraz zainstalowano monitoring.
Religijna	Kolegiata pw. Najświętszej Maryi Panny Bolesnej i Św. Aniołów Stróżów, ul. Garbarska 4.
	Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej najstarsza budowla Wałbrzycha potocznie zwana "Sercem Wałbrzycha", plac Kościelny.
	Gmina Wyznaniowa Żydowska, ul. Moniuszki 13/15. Synagoga- ul. Mickiewicza 18.
	Parafia Ewangelicko-Augsburska, plac Kościelny.
	Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ul. Kasztanowa 1, Pl. Grunwaldzki 1.
Gospodarcza	Banki.
	Powszechny Zakład Ubezpieczeń SA, ul. Przemysłowa 12.
	Zarząd Dróg Komunikacji i Utrzymania Miasta, ul. Matejki 1.
	Porcelana "Krzysztof" Sp. z o.o., ul. Limanowskiego 10. Jeden z czołowych producentów porcelany w Polsce. Firma dostarcza porcelanę do odbiorców z całego świata, dynamicznie rozwijając produkcję i wprowadzając na rynek nowe kolekcje.
Organizacje prospołeczne	Rada Wspólnoty Samorządowej, ul. B. Chrobrego 1/6. Członkowie RWS realizują szereg zadań na rzecz mieszkańców dzielnicy, którą reprezentują i z którą się utożsamiają.
	Organizacje pozarządowe, w tym: Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, Stowarzyszenie Civitas Christiana, Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej, Stowarzyszenie Krzewienia Trzeźwości "Odnowa".
	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, ul. M. Konopnickiej 19.
	Partnerstwo Lokalne na rzecz Śródmieścia Wałbrzycha (Epicentrum).

Na kolejnej stronie prezentujemy zestawienie problemów i potrzeb określonych przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji z podobszaru Śródmieście. Informacje zebrane zostały podczas spotkań prowadzonych przez lokalną organizację pozarządową - Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Uczestnicy spotkań określili też pożądane przez siebie kierunki działań i cele rewitalizacji podobszaru Śródmieście.

Sfera
społeczna
i
gospodar-
cza

- Problemy
- Potrzeby

Brak chęci i motywacji mieszkańców do podjęcia zatrudnienia. Notoryczne korzystanie ze wsparcia MOPS. Wysoki poziom karalności i uzależnień wśród mieszkańców. Niski poziom kreatywnego i abstrakcyjnego myślenia, brak doświadczeń w byciu osobą aktywną. Niskie kwalifikacje oraz brak przekonania o potrzebie kształcenia, szczególnie wśród osób młodych. Nieaktualne kwalifikacje osób bezrobotnych. Słabo rozwinięty sektor pozarządowy zajmujący się problematyką ubóstwa i bezradność. Mała ilość inicjatyw oddolnych.

Niewykorzystywanie tradycji wielokulturowości w rozwijanych działaniach gospodarczych – np. kuchni żydowskiej, greckiej, itd. Duża liczba sklepów nastawionych na sprzedaż taniego alkoholu. Niewystarczająca liczba kawiarni, restauracji, miejsc spotkań, które przyciągnęłyby mieszkańców do Śródmieścia. Brak bazy noclegowej, która zachęcałaby turystów do odwiedzenia Śródmieścia. Wysoki koszt wynajęcia/zakupu nieruchomości, który zniechęca.

Stworzenie warunków do opieki nad osobami zależnymi (dzieci, rodzice, osoby niepełnosprawne, chorzy). Wsparcie kierowane proporcjonalnie do chęci podjęcia zatrudnienia (pomoc finansowa, miejsce w żłobku, przedszkolu). Potrzeba rozbudzenia wartości związanych z pracą już od dzieciństwa, poprzez działania podejmowane przez opiekunów, doradców zawodowych. Rozwój projektów indywidualnych we współpracy z MOPS (szkolenia, działania aktywizujące, staże i na koniec, podjęcie zatrudnienia). Rozwój współpracy PUP ze szkołami, przychodniami, pracodawcami i organizacjami pozarządowymi. Praca streetworkerów.

Propagowanie wydarzeń sportowych i kulturalnych, mających miejsce w dzielnicy. Rozwój bazy noclegowej i kawiarniano - gastronomicznej, w tym dla turystów, czy matek z dziećmi. Większa dostępność instytucji kultury dla podmiotów zewnętrznych. Wydłużenie czasu otwarcia lokali i podmiotów uatrakcyjniających Śródmieście. Tworzenie klubów muzycznych. Rozwój sprzedaży kwiatów w Rynku.

Wykorzystanie potencjału historycznego przy tworzeniu i rozwijaniu przedsiębiorczości. Wzrost liczby turystów. Wykup przez miasto parterów kamienic i przeznaczenie ich na działalność kulturalną-galeryjną. Obniżenie stawki podatku od nieruchomości oraz umożliwienie czasowego niepłacenia podatku.

Sfera
przestrzenno
-
funkcjonalna
i techniczna

- Problemy
- Potrzeby

Niestosowna działalność w zabytkowych budynkach – np. „Ciuchlandia”. Niewystarczająca liczba urządzeń do gromadzenia /segregacji śmieci lub niewłaściwe ich wykorzystanie, skutkujące zanieczyszczeniem dzielnicy. Niewystarczające ukwiecenie dzielnicy, przez co staje się ona mało atrakcyjna i przyjazna. Niewielka liczba mieszkańców zamieszkujących dzielnice – mała atrakcyjność otoczenia. Brak nocnej komunikacji miejskiej utrudniającej przemieszczanie się w godzinach nocnych. Niewielka liczba bezpłatnych miejsc parkingowych powodująca niechęć osób poruszających się samochodami do odwiedzenia Śródmieścia. Brzydkie elewacje podwórzy. Mała ilość zielonych terenów rekreacyjnych. Niszczące kamienice. Brak monitoringu i oświetlenia. Występowanie dużej liczby pustostanów. Zły stan infrastruktury wodociągowej i kanalizacji sanitarnej.

Rozwój nocnej komunikacji, sprzyjającej aktywności kawiarniano - gastronomicznej. Wzrost liczby bezpłatnych miejsc parkingowych. Zwiększenie liczby miejsc spotkań - typu ogródki, kawiarnie. Rozwój ścieżek rowerowych. Postawienie większej liczby ławek na terenach zielonych i podwórkach. Uporządkowanie boksów śmietnikowych na całym Śródmieściu. Zagospodarowanie podwórek. Kompleksowe renowacje zabytkowych kamienic. Budowanie podwórkowych miejsc ćwiczeń, odpoczynku, placów zabaw dla dzieci. Renowacja bram, klatek schodowych i podwórek wewnętrznych. Stworzenie dworca autobusowego - dworzec przesiadkowy. Oświetlenie i monitoring dzielnicy.

2.3.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji

NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE

Podobszar Śródmieście tworzą łącznie 54 ulice. Część z nich nie została zakwalifikowana jako zdegradowane, jednak ze względu na układ funkcjonalno-przestrzenny Śródmieścia (zwarta zabudowa mieszkaniowa), włączono je do podobszaru rewitalizacji. Jak możemy zauważyć, w przypadku 23 ulic **wskaźniki dotyczące liczby osób korzystających z pomocy MOPS na tysiąc mieszkańców** odbiegają od średniej wartości w Mieście. Zdecydowanie największe odchylenie wartości wskaźnika od wartości referencyjnej w Mieście kumulują się wokół ulic: J. Kilińskiego - 400,00; Wąskiej - 250,00; Św. Jadwigi - 210,53; J. Skrzetuskiego - 181,82; gen. J. Zajączka - 154,19; P. Wysockiego - 130,72; Niskiej - 125,00; J. Tuwima - 117,65; J. Pankiewicza - 105,88; P. Skargi - 105,84 i pl. Kościelny - 103,45. Analizując wskaźniki dotyczące liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wnioski nasuwają się podobne. W obrębie 10 ulic występuje bardzo duże odchylenie wartości wskaźników od średniej wartości dla Miasta. Szczególne natężenie kryzysowej sytuacji dotyczy ulic: J. Kilińskiego - 266,67; Wąskiej - 250,00; Św. Jadwigi - 157,89; J. Skrzetuskiego - 136,36; gen. J. Zajączka - 132,16; Niskiej - 125,00; P. Wysockiego - 124,18; pl. Kościelnego - 120,69; J. Tuwima - 102,94 oraz Dojazdowej - 101,27.

Tabela 36. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Śródmieście

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tyt. ubóstwa w przel. na 1000 mieszkańców
1	1-go Maja	84,58	89,55
2	Adama Mickiewicza	93,98	91,87
3	Adama Pługa	76,19	79,37
4	Andrzeja Szmidta	4,76	4,76
5	Aptekarska	0,00	0,00
6	Bartosza Głowackiego	0,00	0,00
7	Bolesława Chrobrego	43,48	48,31
8	Bolesława Limanowskiego	34,72	34,72
9	Browarna	0,00	0,00
10	Czerwonego Krzyża	0,00	0,00
11	Dojazdowa	101,27	88,61
12	Garbarska	30,77	30,77
13	Gdańska	57,69	38,46
14	Gen. Józefa Zajączka	132,16	154,19
15	Henryka Sienkiewicza	37,59	0,00
16	Jana Kilińskiego	266,67	400,00
17	Jana Matejki	0,00	0,00

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

18	Jana Skrzetuskiego	136,36	181,82
19	Andrzeja Wajdy	71,92	51,37
20	Józefa Pankiewicza	94,12	105,88
21	Juliana Tuwima	102,94	117,65
22	Juliusza Kossaka	49,18	49,18
23	Juliusza Słowackiego	39,33	39,33
24	Kościelna	76,92	89,74
25	Plac Kościelny	120,69	103,45
26	Książęca	41,67	41,67
27	Lubelska	20,98	20,98
28	Plac Magistracki	21,74	21,74
29	Mała	66,67	66,67
30	Jana Brzechwy	45,02	41,80
31	Marii Konopnickiej	78,05	82,93
32	Marsz. Józefa Piłsudskiego	0,00	0,00
33	Mikołaja Kopernika	0,00	0,00
34	Młynarska	48,39	45,16
35	Niska	125,00	125,00
36	Norberta Balińskiego	0,00	0,00
37	Nowy Świat	56,82	0,00
38	Piotra Skargi	98,54	105,84
39	Poleska	0,00	0,00
40	Przemysłowa	13,42	6,71
41	Romana Dmowskiego	49,83	46,51
42	Romualda Traugutta	58,48	64,33
43	Rycerska	0,00	0,00
44	Rynek	62,73	66,42
45	Stanisława Kunickiego	0,00	0,00
46	Stanisława Moniuszki	35,66	35,66
47	Szpitalna	0,00	0,00
48	Świętej Jadwigi	157,89	210,53
49	Tadeusza Kościuszki	39,22	19,61
50	Plac Teatralny	85,71	57,14
51	Wąska	250,00	250,00
52	Wysockiego	124,18	130,72
53	Wyzwolenia	46,03	40,28
54	Zamkowa	0,00	0,00

Szczególne natężenie sytuacji kryzysowej obrazowanej liczbą osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców, występuje w obszarze 36 ulic Śródmieścia. Najtrudniejsza sytuacja społeczna występuje w obrębie 26 ulic: 1-go Maja, A. Mickiewicza, A. Pługa, A. Szmida, B. Chrobrego, Browarnej, Dojazdowej, Gdańskiej, gen. J. Zajączka, A. Wajdy, J. Słowackiego,

pl. Kościelny, Lubelskiej, J.Brzechwy, M. Konopnickiej, Młynarskiej, Nowego Światu, P. Skargi, R. Dmowskiego, R. Traugutta, Rynek, S. Moniuszki, Św. Jadwigi, T. Kościuszki, Wysockiego i Al. Wyzwolenia. Najwięcej obaw budzi sytuacja na obszarze ulic: J. Matejki, J. Kilińskiego oraz Wąskiej, na których stosunek liczby osób bezrobotnych do pozostałych mieszkańców jest najwyższy i wynosi odpowiednio: 333,33; 200,00 i 187,50. Liczba osób bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem zawodowym, w wieku powyżej 50 roku życia, jest większa od liczby osób bezrobotnych w wieku do 25 lat i wskaźnik dot. tej grupy zdecydowanie odbiega od średniej wartości wyznaczonej dla Miasta. Dane z tabeli wyraźnie wskazują, że największe natężenie sytuacji kryzysowej w dzielnicy Śródmieście kumuluje się wokół 30 ulic dzielnicy. Pozostałe 24 ulice nie odbiegają daleko od średniej wartości referencyjnej wyznaczonej dla Miasta. Są to obszary, które w większości zostały dołączone do podobszaru rewitalizacji Śródmieście z uwagi na powiązania przestrzenno-funkcjonalne z ulicami zdegradowanymi.

Tabela 37. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Śródmieście

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku pow. 50 r.ż. w przel. na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. w przel. na 1000 mieszkańców
1	1-go Maja	80,60	24,88	8,96
2	Adama Mickiewicza	71,97	20,27	6,34
3	Adama Pługa	66,67	19,05	6,35
4	Andrzeja Szmida	23,81	4,76	4,76
5	Aptekarska	22,22	0,00	0,00
6	Bartosza Głowackiego	0,00	0,00	0,00
7	Bolesława Chrobrego	62,80	14,49	4,83
8	Bolesława Limanowskiego	69,44	34,72	0,00
9	Browarna	90,91	45,45	45,45
10	Czerwonego Krzyża	0,00	0,00	0,00
11	Dojazdowa	113,92	25,32	12,66
12	Garbarska	46,15	30,77	0,00
13	Gdańska	115,38	19,23	19,23
14	Gen. Józefa Zajączka	132,16	30,84	17,62
15	Henryka Sienkiewicza	52,63	37,59	0,00
16	Jana Kilińskiego	200,00	0,00	66,67
17	Jana Matejki	333,33	333,33	0,00
18	Jana Skrzetuskiego	159,09	45,45	0,00
19	Andrzeja Wajdy	68,49	23,97	6,85
20	Józefa Pankiewicza	82,35	35,29	0,00
21	Juliana Tuwima	58,82	0,00	0,00
22	Juliusza Kossaka	16,39	0,00	0,00
23	Juliusza Słowackiego	42,13	11,24	5,62
24	Kościelna	38,46	25,64	0,00
25	Kościelny	103,45	86,21	17,24

26	Książęca	41,67	0,00	0,00
27	Lubelska	41,96	20,98	6,99
28	Magistracki	65,22	10,87	0,00
29	Mała	133,33	66,67	0,00
30	Jana Brzechwy	70,74	32,15	3,22
31	Marii Konopnickiej	53,66	12,20	9,76
32	Marsz. Józefa Piłsudskiego	0,00	0,00	0,00
33	Mikołaja Kopernika	0,00	0,00	0,00
34	Młynarska	70,97	35,48	6,45
35	Niska	62,50	0,00	0,00
36	Norberta Balińskiego	0,00	0,00	0,00
37	Nowy Świat	56,82	5,68	11,36
38	Piotra Skargi	98,54	36,50	10,95
39	Poleska	51,28	25,64	0,00
40	Przemysłowa	20,13	13,42	0,00
41	Romana Dmowskiego	59,80	19,93	13,29
42	Romualda Traugutta	93,57	29,24	11,70
43	Rycerska	86,96	43,48	0,00
44	Rynek	29,52	7,38	3,69
45	Stanisława Kunickiego	0,00	0,00	0,00
46	Stanisława Moniuszki	54,98	23,03	5,94
47	Szpitalna	0,00	0,00	0,00
48	Świętej Jadwigi	105,26	26,32	52,63
49	Tadeusza Kościuszki	78,43	19,61	19,61
50	Teatralny	57,14	0,00	0,00
51	Wąska	187,50	62,50	0,00
52	Wysockiego	45,75	19,61	6,54
53	Wyzwolenia	60,99	25,32	8,06
54	Zamkowa	0,00	0,00	0,00

Wskaźnik obciążenia demograficznego w podobszarze Śródmieście jest niekorzystny, procentowy udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym jest większy od mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, a więc przeważają tu osoby starsze, nieaktywne zawodowo.

Tabela 38. Wskaźnik obciążenia demograficznego - Śródmieście

Procent mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Procent mieszkańców w wieku produkcyjnym		Procent mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego
15,14%	68,91%		15,96%	45,12
	Kobiet	Mężczyzn		
	34,88%	34,03%		

W podobszarze Śródmieście **szczególne natężenie zjawiska przestępczości** kumuluje się wokół 14 ulic, w tym największe odchylenie wskaźnika odnotowano wokół następujących ulic: P. Wysockiego – 1,57; J. Słowackiego – 1,21 oraz S. Moniuszki – 1,10. Wokół 21 ulic odnotowano, że odsetek czynów karnych spowodowanych przez nieletnich zdecydowanie odbiega od średniej sytuacji w Mieście. Najwyższy udział przestępstw popełnianych przez nieletnich w ogólnej liczbie stwierdzonych przestępstw kumuluje się w obrębie ulic: Czerwonego Krzyża, Dojazdowej, Garbarskiej, Gdańskiej, Kościelnej, Lubelskiej, Młynarskiej, Poleskiej, Wąskiej i w każdej z nich jest równy 100.

Tabela 39. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Śródmieście

Lp.	Nazwa ulicy	Udział przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w danej jednostce do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w mieście	Odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych
1	1-go Maja	0,52	62,50
2	Adama Mickiewicza	0,63	37,50
3	Adama Pługa	0,16	50,00
4	Andrzeja Szmidta	0,31	85,71
5	Aptekarska	0,00	0,00
6	Bartosza Głowackiego	0,00	0,00
7	Bolesława Chrobrego	0,42	80,00
8	Bolesława Limanowskiego	0,21	50,00
9	Browarna	0,00	0,00
10	Czerwonego Krzyża	0,21	100,00
11	Dojazdowa	0,10	100,00
12	Garbarska	0,10	100,00
13	Gdańska	0,16	60,00
14	Gen. Józefa Zajączka	0,10	25,00
15	Henryka Sienkiewicza	0,16	42,86
16	Jana Kilińskiego	0,00	0,00
17	Jana Matejki	0,05	50,00
18	Jana Skrzetuskiego	0,00	0,00
19	Andrzeja Wajdy	0,31	54,55
20	Józefa Pankiewicza	0,00	0,00
21	Juliana Tuwima	0,16	37,50
22	Juliusza Kossaka	0,00	0,00
23	Juliusza Słowackiego	1,21	48,94
24	Kościelna	0,10	100,00
25	Kościelny	0,21	50,00
26	Książęca	0,00	0,00
27	Lubelska	0,05	100,00
28	Magistracki	0,10	40,00

29	Mała	0,00	0,00
30	Jana Brzechwy	0,05	33,33
31	Marii Konopnickiej	0,31	66,67
32	Marsz. Józefa Piłsudskiego	0,00	0,00
33	Mikołaja Kopernika	0,00	0,00
34	Młynarska	0,05	100,00
35	Niska	0,00	0,00
36	Norberta Balińskiego	0,16	75,00
37	Nowy Świat	0,47	75,00
38	Piotra Skargi	0,31	75,00
39	Poleska	0,05	100,00
40	Przemysłowa	0,16	37,50
41	Romana Dmowskiego	0,10	14,29
42	Romualda Traugutta	0,21	80,00
43	Rycerska	0,00	0,00
44	Rynek	0,47	52,94
45	Stanisława Kunickiego	0,00	0,00
46	Stanisława Moniuszki	1,10	60,00
47	Szpitalna	0,00	0,00
48	Świętej Jadwigi	0,00	0,00
49	Tadeusza Kościuszki	0,10	33,33
50	Teatralny	0,05	14,29
51	Wąska	0,05	100,00
52	Wysockiego	1,57	76,92
53	Wyzwolenia	0,89	38,64
54	Zamkowa	0,26	71,43

NEGATYWNE ZJAWISKA GOSPODARCZE

Również w podobszarze rewitalizacji Śródmieście największe odchylenie wskaźników obrazujących potencjał osób bezrobotnych na rynku pracy od wartości referencyjnej w Mieście, odnotowano na ulicach, gdzie występuje szczególne natężenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej. Dodatkowo, w przypadku 14 ulic podobszaru Śródmieście, wskaźniki przekroczyły wartość referencyjną aż w trzech wyszczególnionych zakresach. Są to ulice: 1-go Maja, A. Mickiewicza, A. Pługa, B. Chrobrego, Andrzeja Wajdy, J. Pankiewicza, Mała, Nowy Świat, P. Skargi, R. Dmowskiego, R. Traugutta, Rynek, T. Kościuszki i P. Wysockiego. Uzyskane wyniki świadczą o tym, że dany obszar jest zamieszkiwany przez dużą grupę osób długotrwale pozostających bez pracy, posiadających wykształcenie gimnazjalne lub poniżej (wokół 29 ulic Śródmieścia istnieje natężenie sytuacji kryzysowej w tym aspekcie, przedział odchylenia wskaźnika od 35,85 – do 100,00) oraz bez kwalifikacji zawodowych (30 ulic), co z kolei wpływa negatywnie na sytuację gospodarczą, ekonomiczną i społeczną całego podobszaru. Dodatkowym efektem występowania problemów w obszarze struktury bezrobotnych, jest

obniżenie zaangażowania i aktywności społecznej, co powoduje społeczną izolację oraz stanowi zagrożenie wykluczeniem zawodowym i społecznym tej grupy mieszkańców.

Tabela 40. Struktura bezrobotnych Śródmieście

Lp.	Nazwa ulicy	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowej w ogólnej liczbie bezrobotnych
1	1-go Maja	46,30	56,79	40,74
2	Adama Mickiewicza	59,15	73,24	46,48
3	Adama Pługa	52,38	71,43	66,67
4	Andrzeja Szmidta	0,00	0,00	20,00
5	Aptekarska	0,00	0,00	100,00
6	Bartosza Głowackiego	0,00	0,00	0,00
7	Bolesława Chrobrego	46,15	69,23	38,46
8	Bolesława Limanowskiego	40,00	80,00	30,00
9	Browarna	50,00	50,00	100,00
10	Czerwonego Krzyża	0,00	0,00	0,00
11	Dojazdowa	33,33	44,44	33,33
12	Garbarska	100,00	33,33	66,67
13	Gdańska	33,33	50,00	33,33
14	Gen. Józefa Zajączka	36,67	46,67	30,00
15	Henryka Sienkiewicza	42,86	28,57	42,86
16	Jana Kilińskiego	0,00	33,33	0,00
17	Jana Matejki	0,00	0,00	0,00
18	Jana Skrzetuskiego	57,14	57,14	28,57
19	Andrzeja Wajdy	45,00	65,00	55,00
20	Józefa Pankiewicza	71,43	71,43	57,14
21	Juliana Tuwima	25,00	50,00	0,00
22	Juliusza Kossaka	0,00	100,00	0,00
23	Juliusza Słowackiego	26,67	40,00	33,33
24	Kościelna	33,33	33,33	33,33
25	Kościelny	50,00	50,00	33,33
26	Książęca	50,00	50,00	50,00
27	Lubelska	33,33	50,00	16,67
28	Magistracki	33,33	66,67	33,33
29	Mała	50,00	100,00	50,00
30	Jana Brzechwy	54,55	31,82	36,36
31	Marii Konopnickiej	36,36	50,00	54,55
32	Marsz. Józefa Piłsudskiego	0,00	0,00	0,00
33	Mikołaja Kopernika	0,00	0,00	0,00
34	Młynarska	27,27	59,09	27,27
35	Niska	0,00	0,00	0,00
36	Norberta Balińskiego	0,00	0,00	0,00
37	Nowy Świat	50,00	60,00	40,00
38	Piotra Skargi	66,67	62,96	55,56

39	Poleska	0,00	100,00	0,00
40	Przemysłowa	33,33	66,67	33,33
41	Romana Dmowskiego	38,89	72,22	50,00
42	Romualda Traugutta	56,25	62,50	37,50
43	Rycerska	50,00	0,00	50,00
44	Rynek	50,00	75,00	50,00
45	Stanisława Kunickiego	0,00	0,00	0,00
46	Stanisława Moniuszki	31,08	52,70	29,73
47	Szpitalna	0,00	0,00	0,00
48	Świętej Jadwigi	100,00	50,00	50,00
49	Tadeusza Kościuszki	62,50	62,50	37,50
50	Teatralny	50,00	50,00	0,00
51	Wąska	66,67	33,33	0,00
52	Wysockiego	57,14	71,43	42,86
53	Wyzwolenia	35,85	47,17	26,42
54	Zamkowa	0,00	0,00	0,00

Przeprowadzona analiza wskazuje, że w obrębie 16 ulic występuje odchylenie wartości wskaźników w stosunku do średniej sytuacji w mieście. Liczba aktywnych działalności gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, w większości podobszaru jest wyższa niż przeciętnie w Mieście. Jest to zrozumiałe w podobszarze, który jest jednocześnie centrum handlowo-usługowym Wałbrzycha. Mimo to, na części ulic odnotowano w tym zakresie sytuację kryzysową. Obszar, gdzie stopień przedsiębiorczości mieszkańców jest niższy niż średnia w Mieście to ulice: A. Pługa, A. Mickiewicza, gen. J. Zajączka, J. Skrzetuskiego, J. Pankiewicza, J. Kossaka, Kościelnej, pl. Kościelnego, J. Brzechwy, Młynarskiej, P. Skargi, R. Traugutta, Rynek, S. Moniuszki, Szpitalnej i pl. Teatralny. W części ulic Śródmieścia odnotowano również większe niż średnia dla Miasta, wartości wskaźnika dot. stosunku wykreślonych działalności gospodarczych do aktywnie działających (ul. Kościelna - 200,00; J. Pankiewicza - 150,00; Rynek - 162,50; Niska - 133,33; Poleska - 125,00; P. Wysockiego - 110,34; Szpitalna i R. Traugutta - po 100,00). Powody występowania sytuacji kryzysowej w tym obszarze są złożone. Na kondycję przedsiębiorstw wpływ mają zarówno zjawiska w skali makroekonomicznej, jak i zjawiska kryzysowe samego podobszaru, m.in. niedopasowanie oferty do potrzeb i oczekiwań potencjalnych klientów, zbyt duże koszty utrzymania lub wynajmu lokali, zbyt mała liczba klientów korzystających z ofert lokalnych przedsiębiorstw, ubóstwo potencjalnych klientów.

Tabela 41. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Śródmieście

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba aktywnych działalności gosp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Stosunek wykreślonych działalności gosp. do liczby aktywnych działalności gosp.
1	1-go Maja	59,70	75,00
2	Adama Mickiewicza	47,52	82,22
3	Adama Pługa	53,97	64,71

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

4	Andrzeja Szmidta	119,05	88,00
5	Aptekarska	0,00	0,00
6	Bartosza Głowackiego	0,00	0,00
7	Bolesława Chrobrego	202,90	30,95
8	Bolesława Limanowskiego	90,28	46,15
9	Browarna	181,82	25,00
10	Czerwonego Krzyża	800,00	37,50
11	Dojazdowa	63,29	20,00
12	Garbarska	123,08	12,50
13	Gdańska	403,85	28,57
14	Gen. Józefa Zajączka	22,03	20,00
15	Henryka Sienkiewicza	112,78	66,67
16	Jana Kilińskiego	200,00	66,67
17	Jana Matejki	666,67	0,00
18	Jana Skrzetuskiego	45,45	0,00
19	Andrzeja Wajdy	61,64	61,11
20	Józefa Pankiewicza	23,53	150,00
21	Juliana Tuwima	176,47	58,33
22	Juliusza Kossaka	16,39	0,00
23	Juliusza Słowackiego	238,76	38,82
24	Kościelna	25,64	200,00
25	Kościelny	17,24	0,00
26	Książęca	0,00	0,00
27	Lubelska	118,88	29,41
28	Magistracki	326,09	36,67
29	Mała	266,67	0,00
30	Jana Brzechwy	35,37	81,82
31	Marii Konopnickiej	63,41	46,15
32	Marsz. Józefa Piłsudskiego	0,00	0,00
33	Mikołaja Kopernika	0,00	0,00
34	Młynarska	45,16	50,00
35	Niska	375,00	133,33
36	Norberta Balińskiego	0,00	0,00
37	Nowy Świat	295,45	32,69
38	Piotra Skargi	43,80	50,00
39	Poleska	102,56	125,00
40	Przemysłowa	93,96	42,86
41	Romana Dmowskiego	69,77	52,38
42	Romualda Traugutta	17,54	100,00
43	Rycerska	217,39	80,00
44	Rynek	29,52	162,50
45	Stanisława Kunickiego	0,00	0,00
46	Stanisława Moniuszki	49,03	69,70

47	Szpitalna	38,46	100,00
48	Świętej Jadwigi	157,89	33,33
49	Tadeusza Kościuszki	88,24	66,67
50	Teatralny	28,57	0,00
51	Wąska	62,50	0,00
52	Wysockiego	189,54	110,34
53	Wyzwolenia	107,02	50,54
54	Zamkowa	58,82	33,33

NEGATYWNE ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE

Analiza rysunków nr 7, 8, 9 (str. 39, nr jednostki 23) pozwala na dokonanie szczegółowej oceny warunków środowiskowych panujących w sercu Miasta. Wyniki modelowania przygotowane według danych za rok 2014 dla:

- ⤴ pomiarów stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu;
- ⤴ liczby dni z przekroczeniem pomiarów stężenia pyłu zawieszonego PM10;
- ⤴ poziomu średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5;

przedstawiają Śródmieście w niekorzystnej sytuacji. Większa część tego obszaru charakteryzuje się znacznymi przekroczeniami wskaźników, które służą ocenie jakości powietrza. Liczba dni z przekroczeniem pomiarów stężenia pyłu zawieszonego PM10 mieści się w tym przypadku w przedziale najwyższym (71-148 dni z przekroczeniem) i dotyczy północno-wschodniej części Śródmieścia. W pozostałej części jest to wynik w przedziale 36-70 dni z przekroczeniem, a warto przypomnieć, że norma to częstość nie większa niż 35 razy w roku. Pozostałe wyniki modelowania prowadzone przez WIOŚ również nie przedstawiają opisywanego podobszaru w pozytywnym świetle. Wyniki pomiarów stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu to wynik na poziomie 4,01-5,0 ng/m³ dla większej części Śródmieścia, przy normie 1 ng/m³. Wyniki monitoringu poziomu średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w odniesieniu do przeważającej części podobszaru rewitalizacji, wypada w przedziale od 25.1 do 48.7 µg/m³. Dopuszczalny poziom roczny wynosi 25 µg/m³. Podane wyniki wskazują na mocno pogłębione problemy środowiskowe opisywanego podobszaru [opracowane na podst. danych z WIOŚ].

NEGATYWNE ZJAWISKA TECHNICZNE

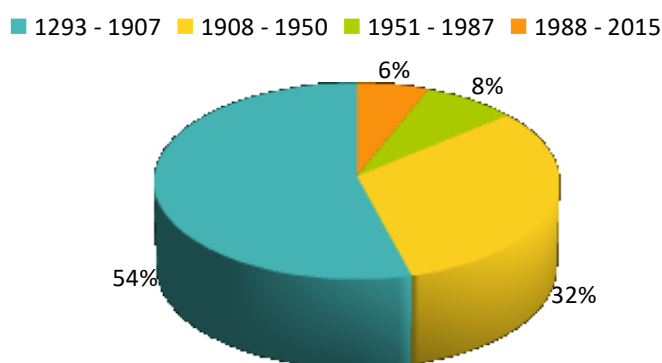
Mimo, iż obszar Śródmieścia był już rewitalizowany, nadal większość ponadstuletnich budynków (jest ich w podobszarze Śródmieście ponad 50%) jest w złym stanie technicznym, a zwarta struktura przestrzenna, zlokalizowany niemal w samym jego centrum kompleks przemysłowy Zakładu Porcelany Krzysztof oraz niekorzystne ukształtowanie terenu, powodują poważne utrudnienia w jego funkcjonowaniu.

Dodatkowo niekorzystnym zjawiskiem jest dominacja zabudowy mieszkaniowej powstałej przed 1950 rokiem, która stanowi aż 86%. Młodsze budynki mieszkalne (z lat 1988-2015) to zaledwie 6% całej zabudowy. Niewiele więcej, bo 8% stanowią mieszkania wybudowane

w latach 1951-1987. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Śródmieście przedstawiony został na poniższym wykresie (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków).

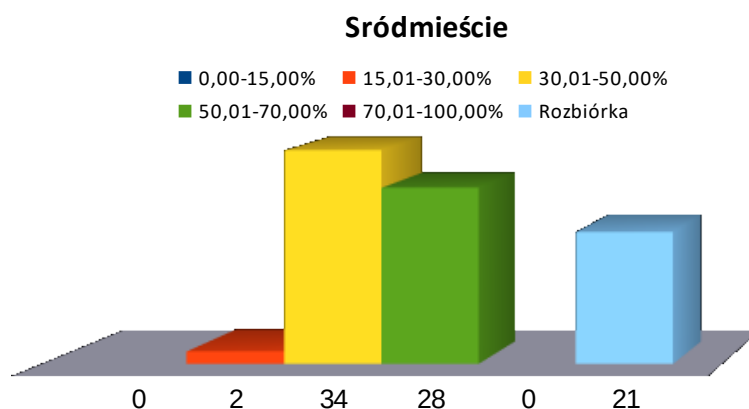
Na przełomie lat 2012 – 2016 na podobszarze doszło do 22 wyburzeń budynków, co stanowi ponad 15% całości wyburzeń w tym okresie w Mieście.

Rysunek 17. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Śródmieście

Kolejny wykres obrazuje stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych podobszaru Śródmieście. Na podstawie przeglądu stanu technicznego zasobu komunalnego stwierdzić można, że tylko dwa budynki są w stanie zadowalającym, największą grupę stanowią budynki, których stopień zużycia technicznego mieści się w przedziale od 15% do 30%. Niestety aż 49 budynków mieszkalnych jest w stanie lichym i nadającym się do rozbiórki. Poprawa jakości przestrzeni publicznej i stanu technicznego budynków mieszkalnych jest w podobszarze Śródmieście koniecznością.

Rysunek 18. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar rewitalizacji Śródmieście

Najstarsza część Wałbrzycha o zwartej XIX-wiecznej strukturze przestrzennej, jak większość latami zaniedbywanych terenów mieszkaniowych, boryka się z szeregiem problemów. Na jego obecny stan silny wpływ miała historia rozwoju przemysłowego i przestrzennego Wałbrzycha. Choć pełniła zawsze najważniejsze funkcje centrotwórcze, decyzje planistyczne II poł. XX wieku lokujące duże osiedla mieszkaniowe na północy Miasta bardzo negatywnie odbiły się na kondycji tego podobszaru silnie zaburzając jego charakter, strukturę funkcjonalną i społeczną. Jego centralne (w stosunku do pozostałych starych dzielnic) położenie nadal pozwoliło zachować centrotwórczy charakter, ale zogniskowało jednocześnie wszystkie występujące na obszarach zdegradowanych problemy. Podobszar ten, mimo od lat prowadzonego szeroko rozumianego procesu rewitalizacji, nadal posiada tereny o bardzo niskim poziomie estetyki ze zdekapitalizowaną często zabytkową zabudową (w tym rezydencjonalną), a duże natężenie ruchu kołowego i nadal niewystarczający poziom wykorzystania transportu publicznego wraz z lokalizacją w głębokiej dolinie, powoduje poważne problemy z niską emisją.

Na podobszar ten silnie oddziałują tereny poprzemysłowe. Istniejący niemal w jego centrum (choć historycznie zlokalizowany był na obrzeżach XVIII-wiecznego Wałbrzycha) Zakład Porcelany Krzysztof, ogranicza jego dostępność komunikacyjną. Spora część tego zakładu pozbawiona jest pierwotnej zabudowy i wymaga działań modernizacyjnych, gdyż obecnie swoim zdegradowaniem ma niekorzystny wpływ na odbiór estetyczny pozostałej części Śródmieścia. Nie mniej silny wpływ na funkcjonowanie i odbiór Śródmieścia mają tereny poprzemysłowe zlokalizowane po stronie zachodniej. Największy i niemal w całości zachowany kompleks budynków pokopalnianych, w części zrewitalizowany z uwagi na szczególne walory historyczne, kulturowe i architektoniczne, wpisany został do rejestru zabytków. Stanowi on jednak jedynie część zdegradowanych terenów przemysłowych (w większości pozostających w rękach prywatnych). W efekcie dotychczasowe działania restauratorskie i rewitalizacyjne ratujące zabytkowy zespół przemysłowy szczególnie uwidoczniły problemy funkcjonalno-przestrzenne i degradację terenów przemysłowych tego rejonu Miasta. Co istotne, dla części tych terenów, z uwagi na skomplikowany przebieg sieci infrastruktury technicznej, niełatwo jest znaleźć nowe funkcje, a degradacja wywołana działalnością górniczą i pojawiającymi się w latach 90-tych tzw. biedaszybami, wymaga prowadzenia rekultywacji na dużą skalę. Ponadto, mimo planowanych już w latach 70-tych nowych rozwiązaniach transportowych na terenach poprzemysłowych, brak jest na tym obszarze centrów przesiadkowych. Położenie Śródmieścia sprawia, że mogłoby stać się atrakcyjne dla ruchu rowerowego. Nadal jednak obserwuje się niskie wykorzystanie tras rowerowych, co po części może być związane z niekompletnym systemem powiązań.

**Zdjęcie 16. Kościół Św. Józefa
Oblubieńca**

2.4. Podobszar Sobięcin

Jednostka urbanistyczna "Sobięcin" zajmuje powierzchnię 1 181 000 m², mieszka tu 6284 osób. W drodze delimitacji wyodrębniono w dzielnicy dwa podobszary zdegradowane: Centralny Sobięcin i Zachodni Sobięcin.

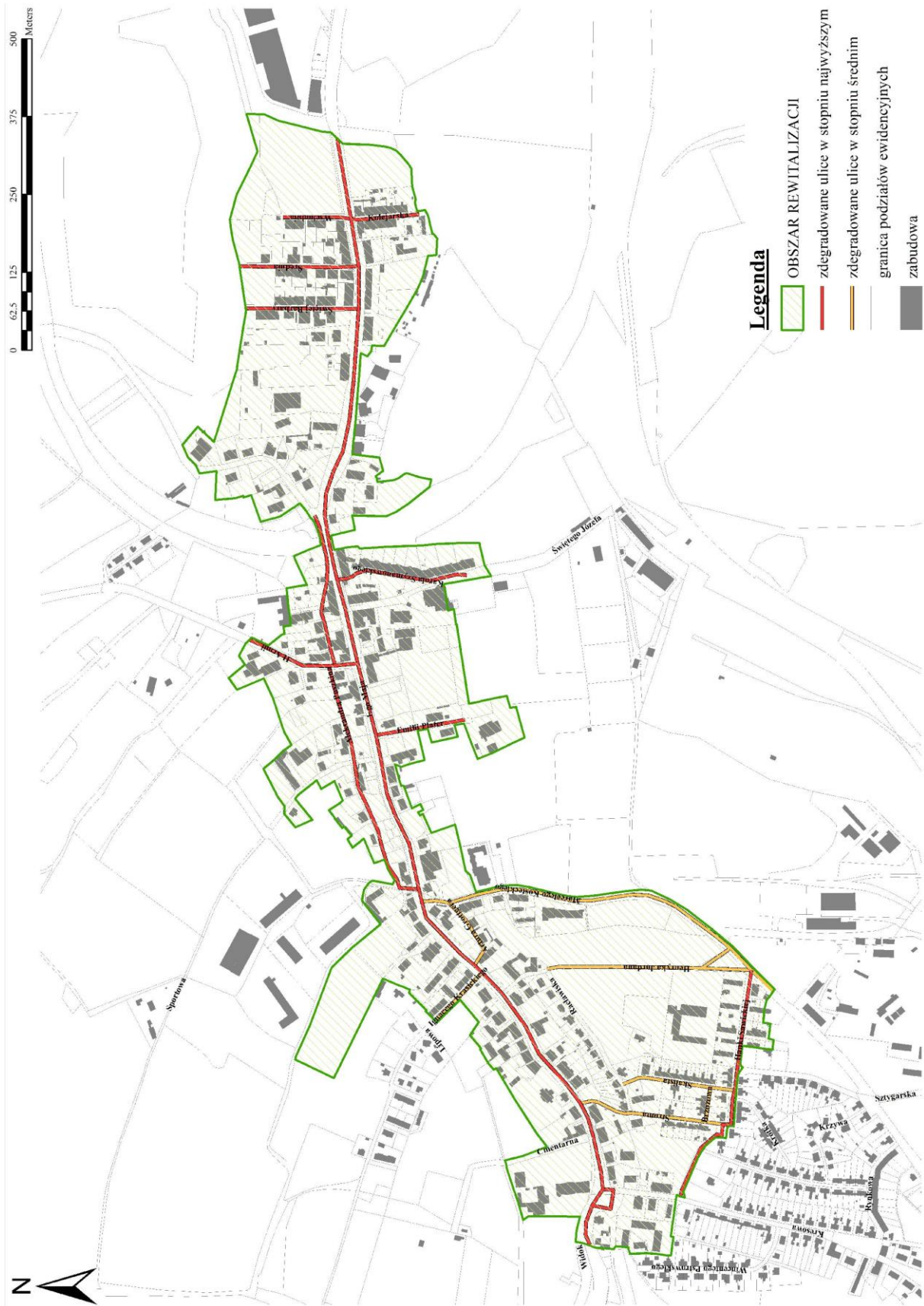
Dzielnica Sobięcin stanowi południowo-zachodnią część Wałbrzycha i sąsiaduje bezpośrednio z Gminą Boguszów-Gorce oraz dzielnicami Biały Kamień i Śródmieście. Zachodnia część Sobięcina otoczona jest pięknymi pejzażami lasów i gór (Chełmiec, Kopisko, Kuźnicka Góra, Brzezinka). Duże powierzchnie są dzisiaj nieużytkowane w wyniku nieczynnej już zabudowy poprzemysłowej, terenów pokopalnianych i hałd.

Wyznaczony podobszar rewitalizacji w całości pokrywa się z granicami podobszaru zdegradowanego Centralny Sobięcin. Jest to obszar o powierzchni 552 496 m² (46,78% powierzchni dzielnicy), zamieszkały przez 4 083 osób (64,97% ludności Sobięcina). Podobszar ten ma mocno zróżnicowaną strukturę przestrzenną z licznymi zaburzeniami wynikającymi z przemysłowego charakteru terenów sąsiednich. Granica północna podobszaru jest zgodna z granicą wpisu do rejestru zabytków, by w części zachodniej objąć tereny mieszkaniowe w rejonie między linią kolejową a Centrum Handlowym "Victoria". Od południa granica biegnie między terenami mieszkaniowymi i przemysłowymi. Następnie po stronie zachodniej obejmuje zespół mieszkaniowy zlokalizowany między ulicą Karkonoską i ul. 1-go Maja, w części zachodniej zamknięty ulicą Izerską i Placem Marceliny Darowskiej.

Tabela 42. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Sobięcin

Lp.	Ulica lub jej część		
1	1-go Maja	16	Krótką
2	Aleksandra Hercena	17	Kuźnicką
3	Aleksandra Puszkina	18	Karkonoską
4	Gwarków	19	Marceliny Darowskiej
5	Artura Grottgera	20	Raławicką
6	Brzozowa	21	Skalista
7	Cmentarna	22	Sportową
8	Emilii Plater	23	Średnią
9	Izerską	24	Stromą
10	Henryka Jordana	25	Świętego Józefa
11	Ignacego Krasickiego	26	Świętej Barbary
12	II Armii	27	Widok
13	Karola Szymanowskiego	28	Wschodnią
14	Kolejarską	29	Zachodnią
15	Kresowa		

Rysunek 19. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Sobocięcín

Pierwotnie obszar Sobiecina był samodzielnym miastem, które zostało przyłączone do Wałbrzycha w roku 1950 r. na skutek jego rozwoju przemysłowego. Powstanie i rozwój Sobięcina związane są ściśle z rozwojem górnictwa, z rodem Czettritzów i Hochbergów. Małeńka wieś, założona została około roku 1305. W XVI wieku rozpoczęto tu wydobywanie węgla w pierwszej kopalni odkrywkowej. Kolejna kopalnia uruchomiona została w roku 1751, wydobywało się z niej około 500 ton węgla rocznie. W roku 1787 we wsi istniał folwark, szkoła i dwa młyny wodne. Rozwijało się też tkactwo. Łącznie powstało tu i funkcjonowało obok siebie około siedmiu kopalń, które w XIX wieku zaczęły łączyć się w jedną. Sobięcina stał się ważnym ośrodkiem przemysłowym, w którym dodatkowo rozpoczęto produkcję koksu oraz wytapiano żelazo. Liczył wówczas około 11 tys. mieszkańców.

Kolejnym krokiem rozwoju było uruchomienie linii kolejowej łączącej Wałbrzych z Wrocławiem oraz Jelenią Górą. Na obszarze prężnie rozwijającego się Sobięcina budowano domy mieszkalne dla przybywających pracowników, wille i pałacyki dla dyrekcji kopalń i innych zakładów przemysłowych. W 1908 roku doprowadzono tu linię tramwajową, łączącą Sobięcina z Placem Grunwaldzkim w Wałbrzychu. Na tle rozwijającego się industrialnie Sobięcina powstawało jednocześnie nagromadzenie problemów społecznych, związanych z niskimi płacami, złymi warunkami pracy i warunkami socjalnymi mieszkańców oraz zanieczyszczeniem środowiska. Rozwój kopalnictwa nie wpływał niestety na polepszenie jakości życia robotników i ich rodzin.

Zdjęcie 17. Autor: Rafał Tarnawski.
Infrastruktura pokopalniana

Po II wojnie światowej sobięcińskie kopalnie połączono w jedną strukturę o nazwie „Victoria”, która funkcjonowała do lat 90-tych. Po tym czasie nastąpiła likwidacja kopalń. Obecnie w dzielnicy tej funkcjonuje jedynie namiastka przemysłu węglowego - Koksownia „Victoria”.

Po zapaści lat dziewięćdziesiątych obszar powoli odradza się, a rejon ulicy 1-go Maja między ulicami II Armii i Karkonowską ma potencjał do rozwoju obszaru o charakterze centrotwórczym. Otoczenie podobszaru to tereny przemysłowe i poprzemysłowe na południu oraz zielone (w tym leśne) na północy. Po stronie zachodniej zlokalizowane są kolejne tereny mieszkaniowe Sobiecina, ciągnące się aż do granic miasta z gminą Boguszów-Gorce. Nie zostały objęte obszarem rewitalizacji, lecz część terenów tego podobszaru objęta jest ustaleniami obowiązujących planów miejscowych.

Osią komunikacyjną Sobiecina jest ulica 1-go Maja, a wyżej Zachodnia, która prowadzi do Boguszowa i Kamiennej Góry. Do Szczawna Zdroju można dojechać ulicą II Armii i Andersa przez dzielnicę Biały Kamień.

ZABUDOWA

Sobiecin to tereny zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej zlokalizowanej wzdłuż ulicy 1-go Maja, otoczone nieużytkami, lasami, działkami ogrodowymi, terenami pokopalnianymi i kompleksem przemysłowym Wałbrzyskich Zakładów Koksowniczych Victoria SA, graniczący od strony południowej z jednorodnym przestrzennie osiedlem mieszkaniowym. Zwiastunem nowoczesności Sobiecina jest, wybudowane przy jego granicy ze Śródmieściem w roku 2010, największe Centrum Handlowe w mieście - Galeria „Victoria”, nawiązująca nazwą do byłej kopalni. Jest nowoczesnym kompleksem handlowo-usługowo-rozrywkowym.

Pod względem architektonicznym podobszar ten jest niezwykle różnorodny. Znajduje się tu wiele zabytkowych budowli (kościół, klasztor, szkoły, budynki mieszkalne, zespoły szybów kopalnianych, zabudowania pofabryczne). Są one w większości w złym stanie technicznym, najczęściej wskutek przemysłowej historii i wielu lat zaniedbań, szczególnie w okresie PRL-u. Zabudowa, jako historyczny układ urbanistyczny, wpisana została do rejestru zabytków w dniu 31 maja 1978 r. pod Nr A/712/696/Wł.

Za najcenniejszy obiekt na tym terenie uznać należy kościół Św. Józefa Oblubieńca (zdjęcie przy tytule rozdziału), o charakterystycznej szachulcowej konstrukcji, objęty ochroną konserwatorską (nr rej. A/1956/1303/Wł. z dn. 04.05.1990 r.). Budowę kościoła ukończono w roku 1910. 1 października 1920 roku Sobiecin otrzymał własną parafię, a kościół św. Józefa został mianowany kościołem parafialnym.

Górnictwem przeszłość tego obszaru przypomina szereg zabytków architektury przemysłowej na czele z najstarszym zachowanym przy ul. Sztygarskiej Szybem Wojciech wraz z budynkiem maszynowni (wpis do rej. 819/Wł. oraz 820/Wł. z dnia 25 lipca 1981 roku). Początek funkcjonowania

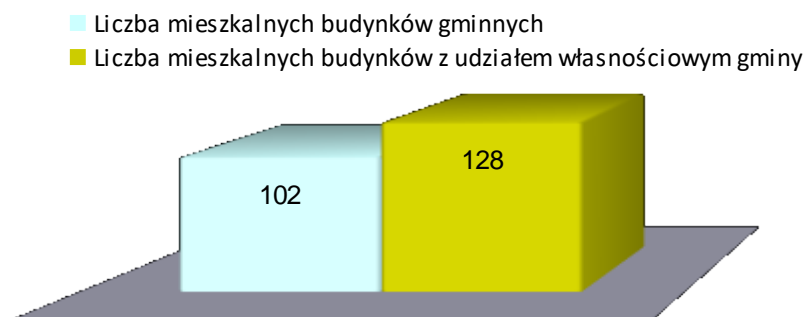
Zdjęcie 18. Szyb Wojciech z budynkiem maszynowni

szybu datuje się na lata 1846-1850. Budynek nadszybowy przeszedł kilka modernizacji związanych z rozwojem techniki. W latach 1859-60 wzniesiono masywną murowaną wieżę wyciągową typu Malakow, zachowana do dziś jest obecnie jedną z najstarszych tego typu wież w Europie. Wraz z budynkiem maszyny wyciągowej stanowią modelowe rozwiązanie dla II połowy XIX wieku. Zachowały pierwotny wygląd i prezentują wybitne walory architektoniczne i historyczno-techniczne. Budynek wykonany z surowej cegły nawiązuje do średniowiecznych wież obronnych.

Wśród zabytków Sobięcina nie brakuje budynków mieszkalnych, z których najstarszy (ul. 1 Maja 136) datowany jest na 1871 r. Stara substancja mieszkaniowa z przełomu XIX i XX wieku, narażona na wieloletnie oddziaływanie zakładów koksowniczych i szkody górnicze, jest niestety w większości w bardzo złym stanie technicznym, a ukształtowanie doliny w istotny sposób utrudnia prawidłowe funkcjonowanie tego obszaru.

W dzielnicy zlokalizowanych jest 230 mieszkalnych budynków należących do Gminy i budynków, w których Gmina jest członkiem wspólnoty mieszkaniowej. Udział budynków stuprocentowo gminnych (ponad 45%) jest tu znacznie wyższy od pozostałych podobszarów rewitalizacji. Spośród zasobu gminnego, największą liczbę stanowią mieszkania komunalne - ponad 1,5 tysiąca. Gmina posiada też 61 komunalnych lokali użytkowych i 70 komunalnych garaży. W dzielnicy Sobięcina znajduje się najwięcej wolnych lokali mieszkalnych w mieście. Jest ich aż 135, czyli ponad 18% całości wolnych lokali mieszkaniowych Wałbrzycha oraz 14 niewykorzystywanych lokali użytkowych, co stanowi ponad 12% tego typu lokali w mieście.

Rysunek 20. Wielkość zasobów mieszkaniowych podobszaru Sobięcina

Tabela 43. Obrót nieruchomości w 2014 r. i przegląd ofert biur nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r. - Sobięcina (ceny w zł za 1 m²)

Średnia cena lokali mieszkalnych w Polsce wg GUS	Średnia cena lokali mieszkalnych w woj. dolnośląskim wg GUS	Średnia cena lokali mieszkalnych w Wałbrzychu wg GUS	Średnia cena lokali mieszkalnych w dzielnicy Sobięcina
4 117	3 378	1 791	1 770

Średnia cena mieszkań w dzielnicy Sobięcina jest bardzo zbliżona do średniej wałbrzyskiej, jednak nadal ponad dwukrotnie niższa od średnich cen lokali mieszkalnych w Polsce.

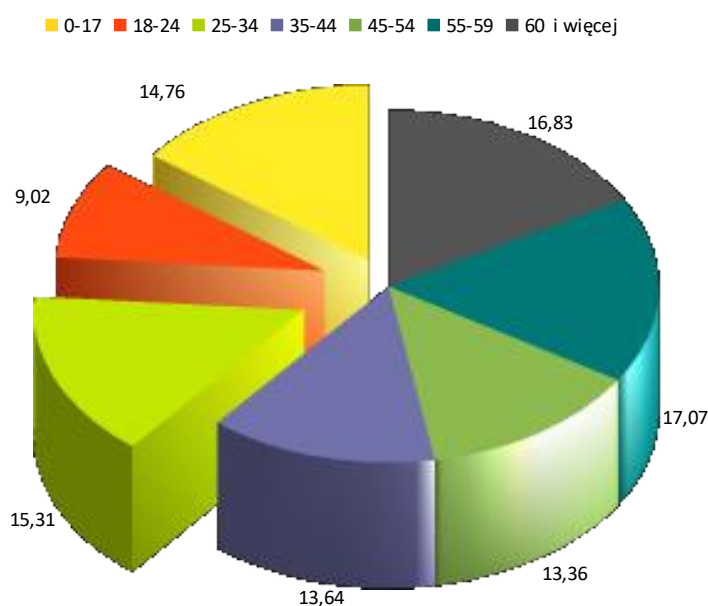

LUDNOŚĆ

Struktura ludności w podobszarze Sobięcin jest nieco korzystniejsza niż średnia w Mieście. 38,90% to mieszkańcy do 34 roku życia, nieco mniej, bo 34,53%, stanowi grupa mieszkańców w wieku 55 lat i więcej. Mieszkańców w wieku od 35 do 54 lat jest 27%, a więc porównywalnie jak w pozostałych podobszarach rewitalizacji.

Rysunek 21. Struktura demograficzna podobszaru rewitalizacji Sobięcin

Procentowy udział grup wiekowych ludności w ogólnej liczbie ludności jednostki urbanistycznej
Grupy wiekowe

Pomimo tego, że ok. 40% mieszkańców dzielnicy Sobięcin stanowią osoby młode, to jednak najliczniejszą grupą mieszkańców są osoby powyżej 55 roku życia. W porównaniu ze strukturą demograficzną Miasta i województwa, podobszar ten wyróżnia się najmniejszym udziałem osób po 60 roku życia w ogóle mieszkańców oraz nieco wyższym odsetkiem osób w wieku w przedziale wiekowym 25-54 lat.

Tabela 44. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Sobięcin

Przedział wiekowy	Procentowy podział grup wiekowych ludności [stan na koniec 2014 r.]				
	0-17	18-24	25-54	55-59	60 i więcej
% ludności Sobięcina	14,76	9,03	42,31	17,07	16,83
% ludności w Mieście	13,50	7,18	41,32	18,06	19,94
% ludności w woj. dolnośl.	17,81	7,21	43,53	8,13	23,32

2.4.1. Potencjały, zasoby i potrzeby

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Dane z lat 2013-2015 przedstawiają spadek udziału procentowego mieszkańców Sobięcina w głosowaniu na projekty lokalne zgłoszone do Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego. Nawet statystyki z roku 2014, pokazujące większe zaangażowanie społeczności lokalnej (1021 osób, tj. 22% uprawnionych), odbiegają od średniej dla Miasta, która wyniosła wówczas niemal 30%.

WAŁBRZYSKI
BUDŻET
PARTYCYPACYJNY

Tabela 45. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w roku 2013)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Sobięcina	Udział % projektów lokalnych z Sobięcina	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba mieszkańców Sobięcina biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Sobięcina w głosowaniu na projekt lokalny
53	5	9,43	19 211	913	4,75

W dzielnicy Sobięcina w 2013 roku uprawnionych do głosowania było 4469 mieszkańców, to oznacza, że nieco ponad 20% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

Tabela 46. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Sobięcina	Udział % projektów lokalnych z Sobięcina	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Sobięcina biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Sobięcina w głosowaniu na projekt lokalny
74	7	9,46	25 634	1 021	3,98

W 2014 roku uprawnionych do głosowania było 4642 mieszkańców, zwiększył się też nieznacznie (do niemal 22%) odsetek osób, które oddały swój głos na projekt lokalny.

Tabela 47. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Sobięcina	Udział % projektów lokalnych z Sobięcina	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Sobięcina biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Sobięcina w głosowaniu na projekt lokalny
42	2	4,76	23 282	664	2,85

W 2015 roku uprawnionych do głosowania było 4791 mieszkańców, to oznacza, że swój głos na projekt lokalny oddało znacznie mniej, bo około 14%, osób uprawnionych do głosowania.

Biorąc pod uwagę, że w całym Mieście w głosowaniu nad Wałbrzyskim Budżetem Partycypacyjnym na rok 2016 udział wzięło ponad 23% uprawnionych mieszkańców, spadek aktywności mieszkańców Sobięcina jest znaczny i wymaga podjęcia działań ukierunkowanych na wzrost zaangażowania społeczności w sprawy lokalne i rozwój swojej dzielnicy.

Tabela 48. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Sobięcina" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016

Numer projektu	Liczba oddanych ważnych głosów	Tytuł projektu	Lokalizacja	Kwota szacunkowa
1	341	Wymiana nawierzchni drogi w parku im. T. Kościuszki	Park im. T. Kościuszki przy ulicy H. Jordana	120.000 zł
2	323	Plac zabaw i urządzenia do ćwiczeń przy ulicy Kanii	Ul. Kanii, osiedle Kosteckiego	60.000 zł

5. Projekty, które otrzymały najwięcej głosów i zostaną wpisane do budżetu (kwota przeznaczona: 180 000 zł)

Nr projektu	Tytuł projektu	Liczba głosów
1	Wymiana nawierzchni drogi w parku im. T. Kościuszki	341
2	Plac zabaw i urządzenia do ćwiczeń przy ulicy Kanii	323

Podobnie jak w pozostałych podobszarach rewitalizacji, również w podobszarze Sobięcina zauważa się wyraźny spadek liczby osób dorosłych korzystających z oferty tamtejszej filii biblioteki miejskiej. Niepokojący jest również spadek poziomu czytelnictwa wśród dzieci - w dziale dziecięcym w 2015 roku wypożyczono o ponad tysiąc książek mniej niż rok wcześniej. Najmłodszy mieszkańcy Sobięcina w 2015 roku szerzej korzystali wyłącznie z Internetu. Jednym z działań, które może odwrócić negatywne tendencje, jest utworzenie nowoczesnej filii bibliotecznej w dzielnicy Sobięcina, która powinna zachęcać do korzystania z oferty biblioteki wszystkie grupy wiekowe.

Tabela 49. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami (liczba osób)

Filia nr 5 Sobięcina	Wypożyczalnia	Oddział dziecięcy
Czytelnictwo 2015	287	181
Czytelnictwo 2014	327	230
Odwiedziny 2015	2 980	7 172
Odwiedziny 2014	3 702	9 953
Korzystanie z Internetu 2015	363	2 205
Korzystanie z Internetu 2014	335	1 611
Wypożyczenie książek 2015	17 583	13 392
Wypożyczenie książek 2014	17 361	14 460
Wypożyczenie czasopism 2015	3 057	2 341
Wypożyczenie czasopism 2014	3 309	2 624

MOCNE STRONY

Sobięcín w świadomości mieszkańców uchodzi za najmniej atrakcyjną dzielnicę Wałbrzycha, w której z roku na rok mieszka coraz mniej ludzi. Mieszkańcy tej dzielnicy niewątpliwie dotkliwie odczuli likwidację kopalń, a co za tym idzie likwidację miejsc pracy, degradację społeczną, materialną i obyczajową, wykluczenie społeczne i zawodowe. Jednak ani statystyki, ani rozmowy z mieszkańcami pozostałych obszarów zdegradowanych Wałbrzycha nie potwierdzają szczególnego natężenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych tej dzielnicy w odniesieniu do innych obszarów zdegradowanych, np. Podgórze, Starego Zdroju, czy Nowego Miasta. Utrwalające się od pokoleń stereotypy mają niestety wciąż swoich orędowników. Zdecydowanie walka z negatywnym wizerunkiem Sobięcína jest w tej sytuacji dużym wyzwaniem.

Sobięcín, podobnie jak inne "stare" dzielnice Wałbrzycha, ma szereg potencjałów, które stanowią silne fundamenty działań rewitalizacyjnych.

Usytuowanie dzielnicy – sąsiedztwo terenów zielonych, Parku Kościuszki i góry Chełmiec wraz ze ścieżką spacerowo-rowerową. Walory turystyczne i krajobrazowe.

Dogodne powiązanie funkcjonalno-przestrzenne z centrum Miasta oraz z miejscowością uzdrowską Szczawno Zdrój i z Boguszowem-Gorce. Sobięcín jest węzłem drogowym w mieście, przez dzielnicę biegnie kilka tras: droga wojewódzka nr 367 Jelenia Góra – Wałbrzych, a także droga wojewódzka nr 375 Stare Bogaczowice – Wałbrzych. Na granicy Sobięcína oraz centrum Wałbrzycha znajduje się także węzeł drogowy łączący Sobięcín z drogą krajową nr 35. W odległości ok. 200 m od Sobięcína znajduje się również dworzec kolejowy Wałbrzych Fabryczny. Przez dzielnicę kursują autobusy komunikacji miejskiej nr 2, 18 oraz prywatna komunikacja: 2, 18.

Posiadanie miejsca pełniącego funkcję centrum handlowego dzielnicy i regionu – Galeria VICTORIA (ulica 1 Maja 64), w obrębie której odbywa się szereg przedsięwzięć kulturalnych, rozrywkowych i społecznych.

Zasoby mieszkaniowo-zabytkowe - szereg zabytkowych kamienic oraz inne obiekty dziedzictwa kulturowego (m.in. kościół, obiekty przemysłowe).

Infrastruktura sportowa i rekreacyjna – boiska szkolne oraz kompleks sportowo-rekreacyjny, które są miejscem organizacji imprez, np. Motocross i Enduro. Duży Park im. T. Kościuszki z rzadkimi gatunkami krzewów i drzew, a poza parkiem pomniki przyrody, jak choćby liczący sobie ok. 650 lat cis pospolity przy ulicy 1 Maja o obwodzie 3,1 m.

Zasoby edukacyjno – kulturalne – dwa przedszkola, jedna szkoła podstawowa, III LO oraz prywatne Liceum Ogólnokształcące prowadzone przez Siostry Niepokalanki, uczelnia wyższa, Biblioteka Filia nr 5 z oddziałem dziecięcym, parafia Św. Józefa Oblubieńca.

Infrastruktura społeczna -

Zakład Aktywności Zawodowej.

Nowoczesne miejsce pracy dla ponad sześćdziesięciu osób z niepełnosprawnością.

Domy zakonne księży salezjanów i sióstr franciszkanek, którzy prowadzą dom pomocy społecznej.

Zdjęcie 19. Zakład Aktywności Zawodowej

Zasoby instytucjonalne –

NZOZ Przychodnia Zdrowia, Biuro Klienta MZB, Urząd Pocztowy. Oddziały bankowe funkcjonujące w galerii handlowo-usługowej.

Zasoby gospodarcze – Galeria VICTORIA, Koksownia Victoria, Enitra sp. z o.o., PSB Mrówka, Urząd Pocztowy, drobne lokalne firmy usługowo-handlowe.

Aktywne środowisko lokalne – prężnie działający RWS, Stowarzyszenie Przyjaciół Sobięcina, Fundacja Edukacyjna im. Siostry Wandy Garczyńskiej.

ZASOBY

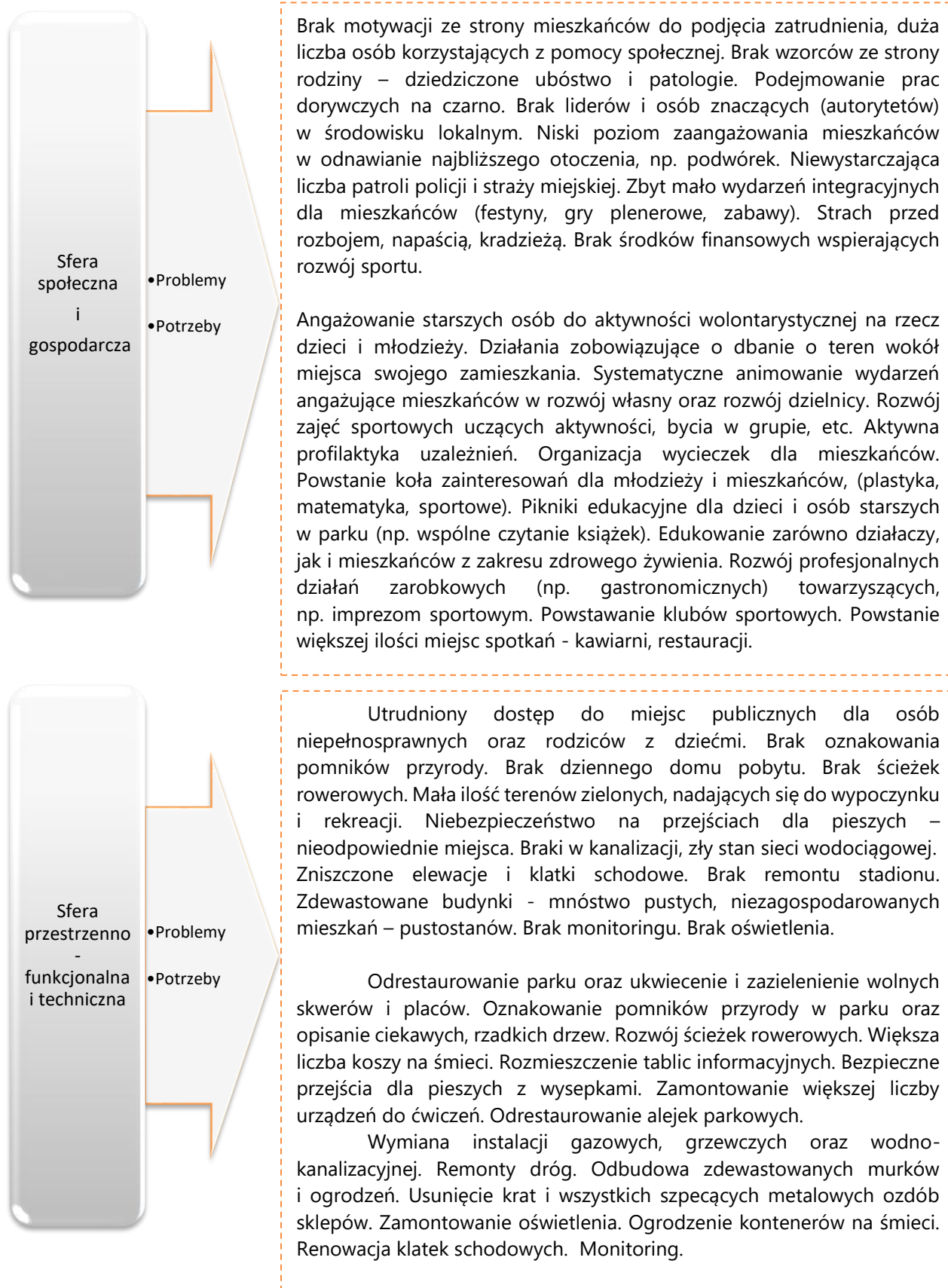
W dzielnicy Sobięcina, w zależności od rodzaju sfery, znajduje się szereg podmiotów, które działają na rzecz mieszkańców i stanowią możliwy do wykorzystania potencjał dzielnicy:

SFERA	ZASOBY
Edukacyjna	III Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika, ul. Jordana 4. Co roku uczęszcza do liceum ok. 460 uczniów.
	Prywatne Liceum Ogólnokształcące Sióstr Niepokalanek im. Bł. Matki Marceliny Darowskiej.
	Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości przy ulicy 1 Maja 131. Uczelnia otwiera i zapewnia możliwości ustawicznego kształcenia na studiach licencjackich, inżynierskich, magisterskich, podyplomowych i kursach. Uczelnia obejmuje dwa wydziały, na których można studiować 4 kierunki. Uczelnia pozwala na wybór spośród ponad 60 programów różnych specjalności w ramach kierunków studiów.
	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 17 im. M. Konopnickiej, ul. 1 Maja 105. Szkoła dysponuje profesjonalnie wyposażonymi salami, biblioteką, świetlicą, stołówką szkolną, salą gimnastyczną, boiskiem szkolnym i placem zabaw dla dzieci. W szkole można uzyskać wsparcie pedagoga, swoją działalność prowadzi Klub Ośmiu oraz Samorząd Szkolny. Do szkoły uczęszcza ok. 290 uczniów.
	Przedszkole Niepubliczne „Sobięcinek”, ul. II Armii 4.
Kultury	Filia nr 5 "Biblioteki Pod Atlantami" z oddziałem dziecięcym. Biblioteka organizuje szereg spotkań i zajęć, m.in. lekcje biblioteczne, zabawy okolicznościowe, zajęcia plastyczne, konkursy literackie, głośne czytanie. W bibliotece działa Klub Czytających Rodzin „Tęczowa Kraina” oraz usługa „Książka na telefon”.

	Kino CINEMA CITY w centrum handlowym Galeria "Victoria".
Zdrowia	NZOZ "Zdrowy Sobięcin". Przychodnia Zdrowia Nr 1 Sp. z o.o. przy ulicy Karkonoskiej 2. Pełna oferta medyczna dla mieszkańców.
Sportowo-rekreacyjna	Łowisko "Sobięcin", ul. Karkonoska.
	Place zabaw dla dzieci, siłownia plenerowa, wzdłuż ul. 1 Maja.
	Park im. T. Kościuszki. Jeden z najciekawszych pod względem dendrologicznym elementów zieleni w Wałbrzychu. Położony jest na wys. 470 – 475 m w uprzemysłowionej dzielnicy Sobięcin. Powstał w 1837 r. jako park ludowy w wyniku wydzielenia fragmentu lasu, obecnie wpisany jest do rejestru zabytków i zajmuje powierzchnię 5.42 ha.
	Stadion "Sobięcin", ul. Sportowa 10
Religijna	Parafia i zabytkowy kościół św. Józefa Oblubieńca w Wałbrzychu
	Fundacja Edukacyjna im. Siostry Wandy Garczyńskiej
Gospodarcza	Galeria VICTORIA, ul. 1 Maja 64. Galeria Victoria jest pierwszym nowoczesnym kompleksem handlowo-usługowo-rozrywkowym w Wałbrzychu i regionie. Jest to także pierwsze w mieście centrum handlowe posiadające wieloekranowe kino (Cinema City), liczne restauracje i kawiarnie oraz oferujące klientom dostęp do znanych polskich i międzynarodowych marek.
	Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze „Victoria” S.A., ul. Karkonoska 9. Najstarszy zakład koksochemiczny w kraju. Posiada 5 baterii koksowniczych typu Vi-75 i jest znaczącym w Europie producentem koksu odlewniczego.
	Enitra Sp. z o.o., ul. 1 Maja 62.
	Polskie Składy Budowlane Mrówka, ul. Skarżyska 2.
	Biuro Obsługi Klienta MZB, ulica 1 Maja 81a.
	Zakład Aktywności Zawodowej "Victoria", ul. 1 Maja 112. Zakład prowadzi działalność usługową w zakresie poligrafii, archiwizacji, niszczenia dokumentów i nośników, ubezpieczeń oraz call center. Zakład zatrudnia osoby ze stopniem niepełnosprawności.
	Urząd Pocztowy, ulica 1 Maja 146.
Organizacje prospołeczne	Rada Wspólnoty Samorządowej, ulica 1 Maja 112. Członkowie RWS realizują szereg zadań na rzecz mieszkańców dzielnicy, którą reprezentują i z którą się utożsamiają.
	Zakład Aktywności Zawodowej "Victoria", ul. 1 Maja 112.
	Stowarzyszenie Przyjaciół Sobięcina
	Dom Pomocy Społecznej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, ul. Zachodnia 17.
	Fundacja Edukacyjna im. Siostry Wandy Garczyńskiej

Na kolejnej stronie prezentujemy zestawienie problemów i potrzeb określonych przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji z podobszaru Sobięcina. Informacje zebrane zostały podczas spotkań prowadzonych przez lokalną organizację pozarządową - Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Uczestnicy spotkań określili też pożądane przez siebie kierunki działań i cele rewitalizacji podobszaru Sobięcina.

2.4.2. Zdiagnozowane problemy i przyczyny degradacji

NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE

W podobszarze Sobięcin do części zdegradowanych pod względem społecznym ulic dołączono przylegające im obszary stanowiące potencjał dla prowadzenia działań rewitalizacyjnych. Na 24 ulice podobszaru Sobięcin, w odniesieniu do 12 **wskaźniki obrazujące liczbę rodzin korzystających z pomocy MOPS na tysiąc mieszkańców** odbiegają od średniej wartości referencyjnej wyznaczonej dla Miasta. Zdecydowanie największa kumulacja sytuacji kryzysowej występuje wokół ulic: Średniej - 134,02; K. Szymanowskiego - 131,94; Św. Barbary - 116,79; Wschodniej - 96,77; 1-go Maja - 84,94; II Armii - 72,73; Brzozowej - 71,43; Gwarków - 68,49; M. Darowskiej - 68,18; Kolejarskiej - 63,64; A. Puszkina - 60,00; E. Plater - 50,51. Najwyższy udział rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców głównie z tytułu ubóstwa występuje również na 12 ulicach podobszaru.

Tabela 50. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Sobięcin

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tyt. ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	1-go Maja	84,94	91,01
2	Aleksandra Hercena	28,30	28,30
3	Aleksandra Puszkina	60,00	60,00
4	Gwarków	68,49	68,49
5	Artura Grottgera	40,00	40,00
6	Brzozowa	71,43	0,00
7	Emilii Plater	50,51	50,51
8	Izerska	29,07	0,00
9	Henryka Jordana	0,00	0,00
10	Ignacego Krasickiego	5,65	5,65
11	II Armii	72,73	66,67
12	Karola Szymanowskiego	131,94	114,58
13	Kolejarska	63,64	59,09
14	Kresowa	32,56	32,56
15	Karkonoska	21,38	19,74
16	Marceliny Darowskiej	68,18	68,18
17	Raławicka	0,00	0,00
18	Skalista	0,00	0,00
19	Sportowa	40,00	40,00
20	Stroma	0,00	0,00
21	Średnia	134,02	139,18
22	Świętego Józefa	37,04	37,04
23	Świętej Barbary	116,79	124,09
24	Wschodnia	96,77	104,84

Wyższy niż średnia w Mieście **udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat i do 25 roku życia w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców** występuje na szesnastu ulicach podobszaru rewitalizacji Sobięcin. Największe wartości wskaźników, zarówno w jednej, jak i drugiej grupie wiekowej, odnotowano w obrębie ośmiu ulic: 1-go Maja, E. Plater, Izerska, II Armii, K. Szymanowskiego, M. Darowskiej, Średniej oraz Św. Barbary. Najtrudniejsza sytuacja społeczna występuje w obszarze ulic: H. Jordana, Św. Barbary, Średniej i Wschodniej, na których wskaźnik liczby osób bezrobotnych zdecydowanie przekracza wartość referencyjną i wynosi odpowiednio: 250,00; 124,09; 123,71 i 112,90. Pozostające bez zatrudnienia osoby młode w wieku do 25 roku życia stanowią znaczną grupę w obszarze 14 ulic. Grupa młodych zagrożonych wykluczeniem zawodowym jest większa od liczby osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia.

Tabela 51. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Sobięcin

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	1-go Maja	80,42	24,82	8,94
2	Aleksandra Hercena	47,17	28,30	9,43
3	Aleksandra Puszkina	33,33	0,00	0,00
4	Gwarków	89,04	13,70	20,55
5	Artura Grottgera	80,00	0,00	0,00
6	Brzozowa	71,43	0,00	0,00
7	Emilii Plater	80,81	40,40	10,10
8	Izerska	63,95	23,26	11,63
9	Henryka Jordana	250,00	0,00	83,33
10	Ignacego Krasickiego	45,20	11,30	0,00
11	II Armii	72,73	30,30	12,12
12	Karola Szymanowskiego	90,28	24,31	13,89
13	Kolejarska	68,18	9,09	22,73
14	Kresowa	46,51	32,56	0,00
15	Karkonoska	42,76	14,80	4,93
16	Marceliny Darowskiej	56,82	22,73	11,36
17	Raławicka	0,00	0,00	0,00
18	Skalista	63,83	42,55	0,00
19	Sportowa	40,00	0,00	0,00
20	Stroma	23,26	0,00	23,26
21	Średnia	123,71	77,32	15,46
22	Świętego Józefa	74,07	0,00	0,00
23	Świętej Barbary	124,09	29,20	25,55
24	Wschodnia	112,90	16,13	24,19

Wskaźnik obciążenia demograficznego w podobszarze Sobięcina jest niekorzystny. Wśród mieszkańców przeważają osoby starsze, nieaktywne zawodowo, procentowy udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym jest większy od mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym.

Tabela 52. Wskaźnik obciążenia demograficznego - Sobięcina

Procent mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Procent mieszkańców w wieku produkcyjnym		Procent mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego
16,07%	67,05%		16,88%	49,14
	Kobiet	Mężczyzn		
	36,24%	30,81%		

Szczególne natężenie problemu przestępczości kumuluje się wokół 4 ulic Sobięcina: 1-go Maja - 4,83; ul. Karkonoska- 0,63; ul. Gwarków - 0,37 i ul. II Armii - 0,26. Porównując te dane z innymi zdegradowanymi obszarami Wałbrzycha, stwierdzić należy, że podobszar Sobięcina, wbrew stereotypowej ocenie mieszkańców, nie jest pod względem poziomu przestępczości obszarem silnie zdegradowanym. Występującym tu z dużym nasileniem negatywnym zjawiskiem jest udział nieletnich popełniających czyny karne. Wokół 14 ulic odnotowano, że odsetek czynów karnych spowodowanych przez nieletnich zdecydowanie odbiega od średniej sytuacji w Mieście. Najwyższy udział nieletnich w ogólnej liczbie stwierdzonych przestępstw kumuluje się w obrębie ulic: A. Hercena, A. Puszkina, H. Jordana, I. Krasickiego, M. Darowskiej, Raclawickiej, Stromej, Skalistej, Św. Józefa i wynosi na każdej z nich 100 %. Pozostałe ulice charakteryzują się również dużym natężeniem tego zjawiska (od 62,50 – do 87,50). Analiza danych prowadzi do stwierdzenia, że wyznaczony obszar Sobięcina charakteryzuje się negatywną sytuacją pod kątem bezpieczeństwa, szczególnie zaś z uwagi na wysoki odsetek czynów karalnych popełnianych przez osoby nieletnie.

Tabela 53. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Sobięcina

Lp.	Nazwa ulicy	Udział przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w danej jednostce do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w mieście	Odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych
1	1-go Maja	4,83	62,59
2	Aleksandra Hercena	0,10	100,00
3	Aleksandra Puszkina	0,16	100,00
4	Gwarków	0,37	87,50
5	Artura Grottgera	0,05	0,00

6	Brzozowa	0,00	0,00
7	Emilii Plater	0,00	0,00
8	Izerska	0,16	75,00
9	Henryka Jordana	0,05	100,00
10	Ignacego Krasickiego	0,21	100,00
11	II Armii	0,26	62,50
12	Karola Szymanowskiego	0,10	25,00
13	Kolejarska	0,05	9,09
14	Kresowa	0,10	50,00
15	Karkonoska	0,63	33,33
16	Marceliny Darowskiej	0,05	100,00
17	Raławicka	0,05	100,00
18	Skalista	0,05	100,00
19	Sportowa	0,00	0,00
20	Stroma	0,05	100,00
21	Średnia	0,16	75,00
22	Świętego Józefa	0,10	100,00
23	Świętej Barbary	0,16	42,86
24	Wschodnia	0,00	0,00

NEGATYWNE ZJAWISKA GOSPODARCZE

W podobszarze Sobięcin w obrębie 16 ulic na 24 włączonych do podobszaru rewitalizacji występuje **szczególne natężenie zjawisk kryzysowych w sferze gospodarczej**. O słabej kondycji przedsiębiorstw świadczy wyższy niż średnia dla Miasta stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych firm. Dotyczy to 12 ulic podobszaru: A. Hercena - 200; I. Krasickiego - 120; Karkonoska- 106,25; A. Puszkina, A. Grottgera, E. Plater i Wschodnia - po 100% w każdej ulicy.

Tabela 54. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Sobięcin

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba aktywnych działalności gosp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Stosunek wykreślonych działalności gosp. do liczby aktywnych działalności gosp.
1	1-go Maja	62,33	0,00
2	Aleksandra Hercena	18,87	200,00
3	Aleksandra Puszkina	13,33	100,00
4	Gwarków	61,64	55,56
5	Artura Grottgera	40,00	100,00
6	Brzozowa	71,43	0,00
7	Emilii Plater	10,10	100,00
8	Izerska	29,07	60,00
9	Henryka Jordana	166,67	0,00
10	Ignacego Krasickiego	28,25	120,00

11	II Armii	48,48	25,00
12	Karola Szymanowskiego	17,36	20,00
13	Kolejarska	4,55	400,00
14	Kresowa	13,95	0,00
15	Karkonoska	26,32	106,25
16	Marceliny Darowskiej	34,09	66,67
17	Raławicka	86,96	16,67
18	Skalista	21,28	0,00
19	Sportowa	200,00	20,00
20	Stroma	93,02	75,00
21	Średnia	25,77	0,00
22	Świętego Józefa	148,15	25,00
23	Świętej Barbary	14,60	25,00
24	Wschodnia	8,06	100,00

Na kryzysową sytuację w obszarze rynku pracy wskazuje analiza przedstawionych poniżej danych obrazujących **odsetek mieszkańców bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych, odsetek mieszkańców długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych oraz odsetek mieszkańców bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych.**

Największe odchylenie wskaźnika od wartości referencyjnej odnotowano na ulicach, które pojawiały się już w analizach wcześniejszych. Ponadto należy wymienić szczególnie te, wokół których wskaźniki przekroczyły wartość referencyjną aż w trzech wyszczególnionych zakresach, jest to 7 ulic Sobiecin: 1-go Maja, Brzozowa, K.Szymanowskiego, M.Darowskiej, Stroma, Św. Barbary i Wschodnia.

Przedstawione wyniki świadczą o tym, że dany obszar jest zamieszkiwany głównie przez dużą grupę osób długotrwale pozostających bez pracy (wokół 14 ulic jest największe odchylenie wskaźników w przedziale od 37,50 – do 100,00), posiadających wykształcenie gimnazjalne lub poniżej (wokół 14 ulic jest największe odchylenie wskaźników w przedziale od 56,79 – do 137,50) oraz bez kwalifikacji zawodowych (wokół 14 ulic jest największe odchylenie wskaźników w przedziale od 33,33 – do 100,00), co z kolei wpływa negatywnie na sytuację gospodarczą, ekonomiczną i społeczną całej dzielnicy.

Tabela 55. Struktura bezrobotnych Sobiecin

Lp.	Nazwa ulicy	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej l. bezrobotnych	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej l. bezrobotnych
1	1-go Maja	46,30	56,79	40,74
2	Aleksandra Hercena	20,00	40,00	20,00
3	Aleksandra Puszkina	60,00	0,00	60,00
4	Gwarków	46,15	53,85	46,15

5	Artura Grottgera	0,00	100,00	0,00
6	Brzozowa	100,00	100,00	100,00
7	Emilii Plater	25,00	100,00	25,00
8	Izerska	45,45	36,36	45,45
9	Henryka Jordana	0,00	33,33	33,33
10	Ignacego Krasickiego	37,50	75,00	25,00
11	II Armii	16,67	66,67	33,33
12	Karola Szymanowskiego	42,31	69,23	42,31
13	Kolejarska	53,33	46,67	53,33
14	Kresowa	30,00	70,00	20,00
15	Karkonoska	42,31	57,69	26,92
16	Marceliny Darowskiej	60,00	80,00	60,00
17	Raławicka	0,00	0,00	0,00
18	Skalista	33,33	33,33	0,00
19	Sportowa	0,00	100,00	0,00
20	Stroma	100,00	100,00	100,00
21	Średnia	54,17	45,83	45,83
22	Świętego Józefa	0,00	50,00	0,00
23	Świętej Barbary	50,00	64,71	38,24
24	Wschodnia	57,14	57,14	50,00

NEGATYWNE ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE

Wyniki oceny jakości powietrza dla podobszaru Sobięcin zobrazowano na podstawie danych WIOŚ (rys. 7, 8 i 9 str. 39- nr jednostki 25). Ukazują one:

- wyniki pomiarów stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu, dla którego wartość mieści się w przedziale 1,51-3 ng/m³, przy normie 1 ng/m³;
- liczbę dni z przekroczeniem pomiarów stężenia pyłu zawieszonego PM10, dla którego w północno-wschodniej części oszacowano liczbę dni z przekroczeniem w przedziale 36-70 dni a na pozostałej części w przedziale 21-35 dni (norma 35 dni w roku);
- poziom średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 – dla którego dopuszczalny poziom roczny wynosi 25 µg/m³ i w przypadku podobszaru Sobięcin nie odnotowano przekroczenia.

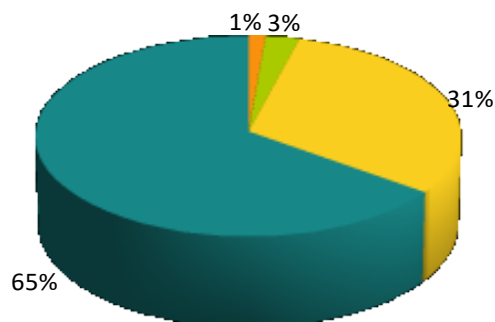
Analizując przedstawione wartości, sytuacja środowiskowa podobszaru wydaje się nieznacznie lepsza, gdyż w przypadku średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 wynik mieści się w dopuszczalnej prawem normie. Jednakże pozostałe dwa wskaźniki oceniające poziom zanieczyszczenia powietrza wskazują, że również Sobięcin jest dotknięty problemami środowiskowymi, których podłożem jest emisja zanieczyszczeń pochodzących głównie w miesiącach zimowych z domowych palenisk i indywidualnych, często przestarzałych, źródeł ogrzewania.

NEGATYWNE ZJAWISKA TECHNICZNE

Sobięcín na tle miasta Wałbrzycha charakteryzuje się największym zasobem budynków mieszkalnych wybudowanym przed rokiem 1951 i jest to aż 96% zabudowy.

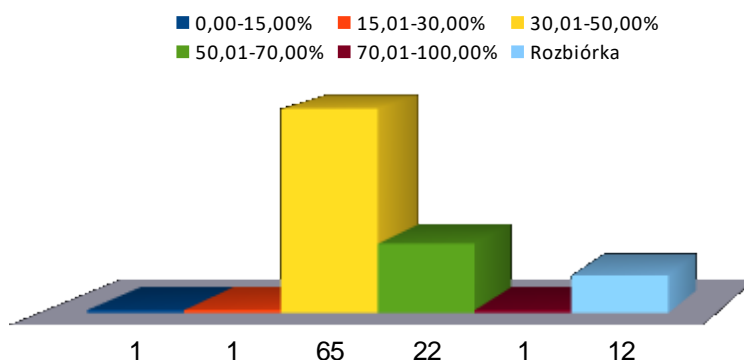
Rysunek 22. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze Sobięcín (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków)

■ 1293 - 1907 ■ 1908 - 1950 ■ 1951 - 1987 ■ 1988 - 2015

Wykres poniżej obrazuje stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych podobszaru Sobięcín. Na podstawie przeglądu stanu technicznego zasobu komunalnego stwierdzić można, że tylko dwa budynki są w stanie zadowalającym, największą grupę stanowią budynki, których stopień zużycia technicznego mieści się w przedziale od ok. 30% do 50%, 35 budynków mieszkalnych jest w stanie złym, lichym i nadającym się do rozbiórki.

Rysunek 23. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar rewitalizacji Sobięcín

W okresie 2012 – 2016 na Sobięcínie wyburzono 10 budynków, co stanowi ponad 7% całości wyburzeń w mieście.

NEGATYWNE ZJAWISKA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE

Podobnie jak w przypadku Podobszaru Biały Kamień, na podobszarze Sobięcína występują silne uwarunkowania wynikające z położenia i historii tego niegdyś samodzielnego miasta. Dodatkowo jednak występują tu problemy funkcjonalno-przestrzenne wynikające z mocno

zróżnicowanej struktury przestrzennej z licznymi zaburzeniami wynikającymi z przemysłowego charakteru terenów sąsiednich. Stara substancja mieszkaniowa z przełomu XIX i XX wieku narażona na wieloletnie oddziaływanie zakładów koksowniczych i szkody górnicze jest w większości w bardzo złym stanie, a ukształtowanie doliny w istotny sposób utrudnia prawidłowe funkcjonowanie tego podobszaru. Uwidocznione są tu postępujące procesy depopulacyjne wzmacniane zarówno wyżej wymienioną degradacją substancji mieszkaniowej, jak i bardzo niskim poziomem estetyki otoczenia, mającym wpływ na negatywne postrzeganie tego obszaru przez mieszkańców innych części miasta, mimo zabytkowego charakteru obszaru (połowa objęta jest ochroną). Utrata praw miejskich spowodowała zanik funkcji centrotwórczych, a jedyny obecnie obszar o takim potencjale (rejon ul. 1-go Maja między ulicami II Armii i Karkonoską), z uwagi na występujące tu negatywne zjawiska, nigdy się nie wykształcił.

Zdjęcie 20. Detal na jednym z budynków w dzielnicy Nowe Miasto

2.5. Podobszar Nowe Miasto

Jednostka urbanistyczna "Nowe Miasto" zajmuje powierzchnię 3 200 000 m² i zamieszkała jest przez 14 273 osób. W drodze delimitacji wyodrębniono tu dwa podobszary zdegradowane: Centralne Nowe Miasto i Południowe Nowe Miasto.

Dzielnica leży na wysokości 430-480 m n.p.m. Jej osią jest ulica Marszałka Józefa Piłsudskiego, na północnym-wschodzie łącząca się z Placem Górnika i ulicą 11-go Listopada, która rozpościera się aż do dzielnicy Stary Zdrój. Nowe Miasto leży też w sąsiedztwie Śródmieścia, od którego oddzielone jest Parkiem Sobieskiego.

Wyznaczony podobszar rewitalizacji w całości pokrywa się z granicami podobszaru zdegradowanego Centralne Nowe Miasto. Jest to podobszar o powierzchni 593 392 m² (18,54% powierzchni jednostki urbanistycznej "Nowe Miasto"), zamieszkały przez 7 564 osoby (52% ludności jednostki urbanistycznej). Od północy przebiega ulicą Olimpijską, a następnie granicą historycznego układu urbanistycznego osiedla Nowe Miasto, aż po Plac Górnika. Od wschodu obejmuje tereny mieszkaniowe w rejonie ulicy 11-ego Listopada. Od południa przebiega w rejonie ulic Kolonialnej, Osiedleńców i W. Bogusławskiego, by ponownie pokryć się z granicami obszaru zabytkowego. Od zachodu przebiega ulicą Żwirki i Wigury, aż do Placu Stanisława Skarżyńskiego.

Tabela 56. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Nowe Miasto

Lp.	Ulica lub część ulicy		
1	11-go Listopada	17	Olimpijska
2	Aleksandra Fredry	18	Osiedleńców
3	Bolesława Prusa	19	Polna
4	Elizy Orzeszkowej	20	Psie Pole
5	Franciszka Langerera	21	Samosierry
6	Fryderyka Chopina	22	Stanisława Kazury
7	Harcerska	23	Stanisława Kubeckiego
8	Ignacego Paderewskiego	24	Stanisława Skarżyńskiego
9	Jana Karłowicza	25	Stanisława Staszica
10	Jana Pietrusińskiego	26	Stara
11	Karola Namysłowskiego	27	Tadeusza Sygietyńskiego
12	Konstytucji 3-go Maja	28	Powstańców Warszawy
13	Kręta	29	Wojciecha Bogusławskiego
14	Lotników	30	Wojska Polskiego
15	Marszałka Józefa Piłsudskiego	31	Żwirki i Wigury
16	Michała Kleofasa Ogińskiego	32	Żytnia

Rysunek 24. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto

Podobszar ten to tereny zwartej wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej z towarzyszącymi im terenami usług oświaty, sportu i zdrowia. Ulica Marszałka

Zdjęcie 21. Nowe Miasto z lotu ptaka

Józefa Piłsudskiego pełni do dziś funkcję centrową jako dzielnicowy ośrodek usługowy. Całość podobszaru otoczona jest terenami zielonymi i kolejnymi zespołami zabudowy mieszkaniowej i usługowej. W granicach tego podobszaru brak jest obowiązujących planów miejscowych.

Nowe Miasto powstało po roku 1903 i rozwijało się jako reprezentatywna dzielnica, poza strefą przemysłową miasta. Decyzja

o jego budowie związana była z problemami mieszkaniowymi i brakiem terenów pod zabudowę w samym Wałbrzychu. **Zadanie zaprojektowania Nowego Miasta przypadło Josephowi Stübbenowi**, niemieckiemu urbanście i architektowi, któremu sławę przyniosły prace urbanistyczne w wielu miastach Europy (np. Berlinie, Luksemburgu, Poznaniu). Aby rozpocząć budowę tego osiedla miasto nabyło część dóbr ziemskich w Starym Zdroju i leżącą na północny-wschód od Śródmieścia prywatną parcelę. Był to południowy stok Wzgórza Parkowego, schodzący do doliny Starego Zdroju. Rada Miejska po nabyciu ziem zleciła projekt urbanistyczny, wedle którego wytyczono nie tylko układ komunikacyjny, ale i poszczególne parcele.

Ulica Marszałka Józefa Piłsudskiego jest sercem i zaczątkiem powstawania dzielnicy. Prace budowlane postępowały bardzo szybko. Do 1906 r. zbudowana była ul. Piłsudskiego (z pojedynczymi lukami i bez najdalszego, południowo-zachodniego odcinka) oraz budynek przy Placu Konstytucji 3 Maja. Istniały także budynki przy narożniku ulicy Staszica.

Zdjęcie 22. Kamienice przy ul. Staszica

W ostatnich latach pierzeja została uzupełniona dzięki gminnej inwestycji realizowanej w ramach projektu miejskiego "Nasz nowy Dom". W wybudowanych przy ul. Staszica kamienicach zamieszkało 49 rodzin.

Przed rokiem 1909 uzupełniono brakującą zabudowę ulicy Piłsudskiego oraz północnej pierzei placu Konstytucji 3 Maja. W tym samym roku rozpoczęto też zabudowę wschodniej części Placu Powstańców Warszawy oraz ulicy Psie Pole. Osiedle nazwano tak nie bez powodu. Projekt urbanistyczny zakładał, iż będzie to w pełni samowystarczalna jednostka - zakres usług, własne szkoły (liceum i szkoła celna), pocztę i dom starców, a w późniejszym okresie hotel i rozległe tereny sportowo-rekreacyjne (zrealizowane w latach 30 XX w).

W 1925 r. powstał tu ogromny kompleks sportowy ze stadionem na około 30 tys. widzów, wpisany we wschodnie zbocze parku. Na kompleks ten składały się: dwa boiska piłkarskie, stadion wielofunkcyjny, boisko do koszykówki oraz baseny. Całość połączona została pięknymi alejami i schodami. Po II wojnie światowej, w 1946 roku gospodarzem stadionu stał się Górnik Wałbrzych. W tym czasie stadion został przebudowany i zmodernizowany tylko w części trybun. Od roku 1993 stadion i otaczająca go infrastruktura są użytkowane sporadycznie. Obok powstała zaś

Zdjęcie 23. Stadion sportowy na Nowym Mieście

nowoczesna hala lekkoatletyczna. Modernizacja Stadionu Sportowego na Nowym Mieście w Wałbrzychu w celu utworzenia Regionalnego Centrum Lekkoatletycznego to projekt, który wpisany został w Kontrakcie Województwa Dolnośląskiego w 2016 roku. Przedsięwzięcie możliwe jest do dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej.

Po roku 1945 Nowe Miasto dalej było postrzegane jako dzielnica reprezentacyjna, aż do lat 60-tych, kiedy to zaczęła powstawać nowa zabudowa w obszarze dzisiejszej Piaskowej Góry, a następnie Podzamcza. Wieloletni brak inwestycji na Nowym Mieście doprowadził do degradacji zarówno budynków mieszkalnych, jak i użyteczności publicznej. Niekorzystny wpływ na stopień degradacji technicznej dzielnicy mają również skutki wydobycia węgla przez KWK „Thorez” [wikipedia].

Dzielnica ma głównie charakter mieszkalny, nie ma tu zakładów przemysłowych ani większych firm. Bardzo dobrze rozwinięte jest natomiast zaplecze handlowo-usługowe i infrastruktura. Nowe Miasto było i jest jeszcze sporadycznie nazywane **wałbrzyskim Paryżem**, ponieważ to właśnie tam osiedlało się najwięcej reemigrantów z Francji oraz renoma najnowocześniejszej dzielnicy mieszkaniowej w Wałbrzychu, pełniącej funkcję reprezentacyjną.

ZABUDOWA

Jest to wielofunkcyjny obszar miejski o niskiej intensywności zabudowy mieszkaniowej, głównie wielorodzinnej. Nowe Miasto z uwagi na historię swojego powstania zasługuje na szczególną uwagę. Jest to prawdopodobnie ostatnie w pełni zachowane założenie urbanistyczne zaplanowane przez Josefa Stübben'a, które dzięki konsekwentnej realizacji w latach 1903-1945, zachowało swój szczególny charakter. Założenie to figuruje jedynie w gminnej ewidencji zabytków, a na jego obszarze można odnaleźć szereg interesujących przykładów architektury z I połowy XX wieku. Projekt Nowego Miasta oparty został o pierwotny układ sieci komunikacyjnej. Zaproponowano tu dwa reprezentacyjne wnętrza urbanistyczne: plac-rynek i skwer. Wzdłuż ulic zaprojektowano kamienice, trzypiętrowe w centrum, dwupiętrowe przy

dalszych ulicach, zaś piętrowe na obrzeżach dzielnicy. Jako pierwsze powstały okazałe secesyjne kamienice, później nieco skromniejsze o formach neostylowych.

Nowe Miasto jest ciekawym przykładem włączania idei secesyjnych do neobarokowych koncepcji planistycznych. Z nową interpretacją układu funkcjonalnego oraz kompozycją opartą na naturalnej nieregularności po odejściu od schematów osiowych. [Komitet Archit. i Urbanistyki PAN: "Nowe Miasto w Wałbrzychu jako przykład przenikania idei secesyjnych do urbanistyki JOSEFA STÜBBENA"].

Znanym miejscem Nowego Miasta o charakterze centrowtórczym jest Plac Powstańców Warszawy, przy którym możemy zobaczyć dwa zabytkowe i reprezentacyjne dla podobszaru budynki. W pierwszym z nich ma obecnie siedzibę I LO im. I. Paderewskiego. Wybudowano

Zdjęcie 24. I Liceum Ogólnokształcące

go w stylu modernistycznym w roku 1928 jako obiekt edukacyjny.

Drugi budynek to siedziba Specjalistycznego Szpitala Ginekologiczno-położniczego im. E. Biernackiego. Pierwotnie funkcjonowały tu koszary policyjne i Szkoła Celna (1924 -1945).

Zdjęcie 25. Szpital Ginekologiczno-położniczy

Obiektem wartym zauważenia jest Mauzoleum upamiętniające 170 tys. Ślązaków, którzy zginęli podczas I wojny światowej, ofiary wypadków w kopalniach oraz 25 lokalnych bojowników ruchu narodowo-socjalistycznego. Powstało w latach 1936–1938 według projektu Roberta Tischlera z inicjatywy Ludowego Związku Opieki nad Niemieckimi Grobami Wojennymi. Mauzoleum znajduje się w południowej części Nowego Miasta, na północnym zboczu Góry Niedźwiadki, na wysokości ok. 510-530 m n.p.m. Nowe Miasto, podobnie jak Zamek Książ, posiada swój tajemniczy obiekt. Jest to schron z dużą siecią podziemnych korytarzy, podlegający departamentowi obrony cywilnej, który wcześniej był integralną częścią kopalni "Herman".

Podobnie jak pozostałe dzielnice Wałbrzycha, Nowe Miasto jest malowniczo usytuowane. Położone jest na wzniesieniach gór i otoczone ze wszystkich stron terenami zielonymi. Od północy dzielnicy rozciąga się założony w 1907 r., w późniejszym okresie zrewitalizowany Park Sobieskiego, uważany przez mieszkańców Nowego Miasta za zielone płuca dzielnicy. Park zajmuje 32,0 ha powierzchni, na której usytuowane jest schronisko "Harcówka", z pozostałych stron Sobieskiego znajdują się ogrody działkowe i lasy. W parku znajdziemy głązy narzutowe - ślad zasięgu lodowca skandynawskiego. W parku znajduje się ponad 100 gatunków roślin.

Dla osób aktywnych są tu korty tenisowe, stoliki do gier planszowych, stół do tenisa i plac zabaw dla najmłodszych. W roku 2012 park przeszedł rewitalizację na kwotę prawie 2 mln zł.

Nowe Miasto można podzielić na trzy obszary: północny, centralny i południowy. Każdy z nich charakteryzuje się odmiennymi cechami urbanistycznymi. W dzielnicy tej można zauważyć brak zakładów przemysłowych i dużych firm. Ma charakter typowo mieszkalny z dobrze rozwiniętym zapleczem usługowo-handlowym.

Nowe Miasto w części północnej to zabudowa wielorodzinna mieszkaniowa i mieszkaniowo-usługowa rozwijająca się dnem doliny między Starym Zdrojem a Nowym Miastem, otoczona terenami ogrodów działkowych i enklawami późniejszej zabudowy (w części jednorodzinnej). Charakteryzuje się złym stanem technicznym substancji mieszkaniowej z przełomu XIX i XX wieku i zaburzoną strukturą przestrzenną z uwagi na brak przestrzeni pomiędzy stromymi stokami doliny.

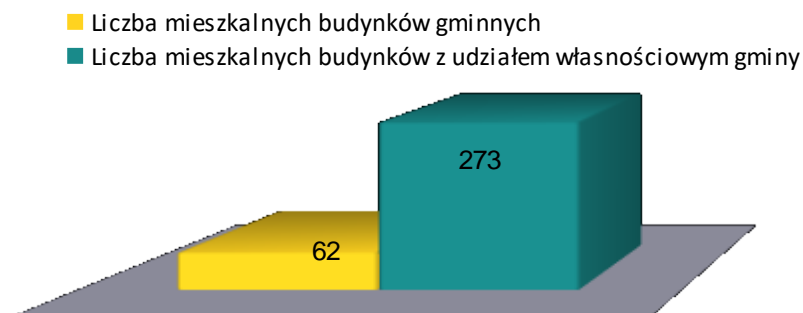
Centralne Nowe Miasto to zwarty zespół zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z towarzyszącymi jej usługami zlokalizowany w siodle między wzgórzami Parku Sobieskiego, a wzgórzem Mauzoleum, rozciągnięty w części północnej wzdłuż dna doliny w kierunku dalszej dzielnicy Rusinowa. Jest to jeden z cenniejszych obszarów zabudowy mieszkaniowej Wałbrzycha lecz niemodernizowany. 100-letnia zabudowa charakteryzuje się złym stanem technicznym i szkodliwą niską emisją zanieczyszczeń związanych z ogrzewaniem budynków. Duża intensywność zabudowy otaczającej wąskie ulice, przez brak wolnych terenów, stwarza poważne problemy parkingowe niemal na całym obszarze.

Południowe Nowe Miasto - jednorodny zespół zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej z lat 30-tych XX wieku, otoczony ogrodami działkowymi. Charakteryzuje się złym stanem technicznym części zabudowy i zaburzeniami struktury na granicy z innymi terenami wywołanymi współczesnym, odbiegającym od pierwotnego, zagospodarowaniem terenów przeznaczonych na kompozycyjne zamknięcie osiedla. Wąskie ulice utrudniają komunikację i parkowanie na całym obszarze.

Mimo inwestycji ostatnich lat, większość zabudowy mieszkaniowej Nowego Miasta wymaga poważnych nakładów finansowych. Gmina Wałbrzych posiada udział własnościowy w 420 budynkach zlokalizowanych na podobszarze. Zdecydowaną większość (81%) stanowią tu obiekty, w których funkcjonują wspólnoty mieszkaniowe, a Gmina posiada część udziału własnościowego. Gminne budynki mieszkalne to 19% tej zabudowy.

Rysunek 25. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzycha - podobszar Nowe Miasto

Zasób komunalny podobszaru Nowe Miasto to niemal 2 tysiące mieszkań komunalnych, niewiele, bo 47, lokali użytkowych i 75 komunalnych garaży. W podobszarze znajduje się 97 wolnych lokali mieszkalnych oraz 12 wolnych lokali użytkowych, co stanowi odpowiednio 13% i 10% wszystkich wolnych lokali do zagospodarowania.

Analizując dostępne dane GUS z roku 2014 oraz aktualny obrót nieruchomościami w dzielnicy Nowe Miasto, zauważyć można, że ceny lokali mieszkalnych w tym podobszarze nie odbiegają od średnich cen w Wałbrzychu. Co ciekawe, cena za metr kwadratowy mieszkania na Nowym Mieście jest o 168 zł wyższa niż w wałbrzyskim Śródmieściu.

Tabela 57. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r. - Nowe Miasto

Średnia cena lokali mieszkalnych w Polsce wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w woj. dolnośląskim wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w Wałbrzychu wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w dzielnicy Nowe Miasto [zł/m ²] lokalny rynek nieruchomości
4 117	3 378	1 791	1 753

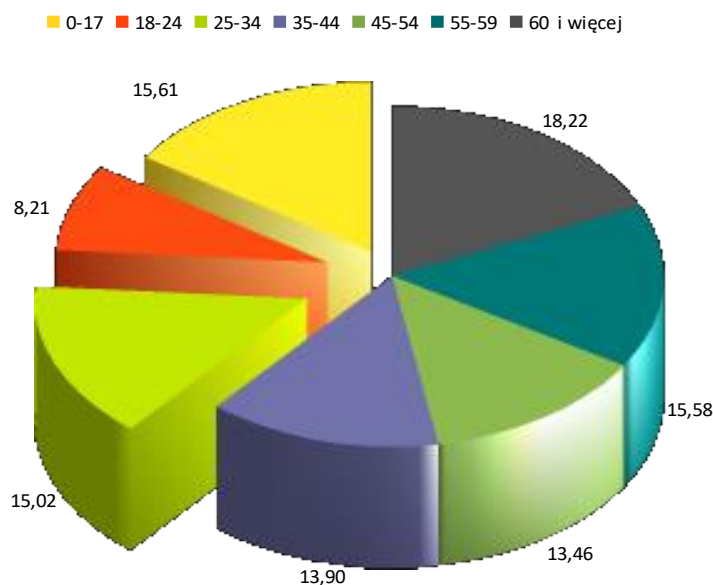
LUDNOŚĆ

Podobnie jak w pozostałych podobszarach rewitalizacji, struktura demograficzna Nowego Miasta nie odbiega znacznie od średniej w Mieście. 38,84 % to mieszkańcy w wieku do 34 roku życia, 27,36% osób jest w wieku od 35 do 54 lat, a 33,80% to osoby w wieku powyżej 55 lat. Nieco korzystniej od średniej Wałbrzycha podobszar ten wypada pod względem udziału osób w wieku do 17 lat w ogóle mieszkańców podobszaru (2 punkty procentowe więcej), a także udziału osób w wieku 55+ (ponad 4 pkt procentowe mniej).

Tabela 58. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Nowe Miasto

Przedział wiekowy	Procentowy podział grup wiekowych ludności [stan na koniec 2014 r.]				
	0-17	18-24	25-54	55-59	60 i więcej
% ludności Nowego Miasta	15,61	8,21	42,38	15,38	18,22
% ludności w Mieście	13,50	7,18	41,32	18,06	19,94
% ludności w woj. dolnośl.	17,81	7,21	43,53	8,13	23,32

Rysunek 26. Struktura demograficzna mieszkańców podobszaru Nowe Miasto

2.5.1. Potencjały, zasoby i potrzeby

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Poniższe dane obrazują poziom angażowania się mieszkańców dzielnicy w projekty ogólnomiejskie oraz lokalne dot. bezpośrednio obszaru, w którym mieszkają i pracują. Dane zostały pozyskane ze zbiorów UM Wałbrzycha 2015 r. i dotyczą projektów realizowanych z budżetu partycypacyjnego w trzech kolejnych edycjach.

WAŁBRZYSKI
BUDŻET
PARTYCYPACYJNY

Tabela 59. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w 2013 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Nowego Miasta	Udział % projektów lokalnych z Nowego Miasta	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba mieszkańców Nowego Miasta biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Nowego Miasta w głosowaniu na projekt lokalny
53	7	13,21	19 211	1 719	8,95

W dzielnicy Nowe Miasto w 2013 roku uprawnionych do głosowania było 7 331 mieszkańców, to oznacza, że 23% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny.

W 2014 roku uprawnionych do głosowania było 7 657 mieszkańców, swój głos oddało więc, podobnie jak w roku poprzednim, 23% osób uprawnionych.

Tabela 60. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Nowego Miasta	Udział % projektów lokalnych z Nowego Miasta	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Nowego Miasta biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Nowego Miasta w głosowaniu na projekt lokalny
74	8	10,81	25 634	1 768	6,9

Dopiero dane z 2015 roku wskazują na nieznaczny (około trzyprocentowy) spadek aktywności mieszkańców Nowego Miasta w głosowaniu na projekt lokalny w ramach Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego.

Tabela 61. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głos. w roku 2015)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Nowego Miasta	Udział % projektów lokalnych z Nowego Miasta	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Nowego Miasta biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Nowego Miasta w głosowaniu na projekt lokalny
42	4	9,52	23 282	1 598	6,86

Jest to jeden z nielicznych podobszarów rewitalizacji, gdzie poziom aktywności społeczności lokalnej wyrażony w postaci oddania swojego głosu w budżecie partycypacyjnym jest od trzech lat na niemal stałym poziomie, zbliżonym do średniej dla całego Miasta. Wyniki świadczą o istnieniu dużego potencjału wśród mieszkańców dzielnicy w zakresie angażowania się w działania mające na celu rewitalizację i przywrócenie dawnej świetności Nowego Miasta.

Tabela 62. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Nowe Miasto" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016

Numer projektu	Liczba oddanych ważnych głosów	Tytuł projektu	Lokalizacja	Kwota szacunkowa
1	715	„ Plac Zabaw Nowe Miasto”	Działka 249/7	135.000 zł
2	317	Remont schodów pomiędzy ulicą Orzeszkowej i Asnyka z przystosowaniem	Schody pomiędzy ulicą Elizy Orzeszkowej a placem Wincentego Pola	130.000 zł
3	178	Przebudowa i renowacja skweru w dzielnicy Nowe Miasto, oraz częściowa zmiana przeznaczenia poszczególnych części skweru.	Skwer pomiędzy ul. Psie Pole, Orzeszkowej i Samosierry	135.000 zł
4	388	Centrum językowo – multimedialne w Publicznej Szkole Podstawowej nr 23	Budynek Publicznej Szkoły Podstawowej nr 23 w Wałbrzychu.	135.000 zł

5. Projekty, które otrzymały najwięcej głosów i zostaną wpisane do budżetu (kwota przeznaczona: 270 000 zł - 2 projekty po max. 135 000 zł)

Nr projektu	Tytuł projektu	Liczba głosów
1	„ Plac Zabaw Nowe Miasto”	715
4	Centrum językowo – multimedialne w Publicznej Szkole Podstawowej nr 23	388

Podobnie jak w pozostałych podobszarach rewitalizacji, również w dzielnicy Nowe Miasto poziom czytelnictwa dorosłych mieszkańców na przestrzeni lat 2014-2015 zmalał, wzrosła liczba osób korzystających z Internetu oraz wypożyczających książki. Analizując dane Działu dziecięcego, należy zaznaczyć, że niewątpliwym wpływem na tendencję spadkową miał w tej dzielnicy rozpoczęty w 2015 r. remont placówki.

Tabela 63. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami - Nowe Miasto

Filia Nowe Miasto	Wypożyczalnia	Oddział dziecięcy
Czytelnictwo 2015	931	362
Czytelnictwo 2014	992	407
Odwiedziny 2015	10 415	1 682
Odwiedziny 2014	11 226	2 179
Korzystanie z Internetu 2015	520	31
Korzystanie z Internetu 2014	419	0
Wypożyczenie książek 2015	42 082	2 797
Wypożyczenie książek 2014	41 020	3 508
Wypożyczenie czasopism 2015	10 320	266
Wypożyczenie czasopism 2014	10 314	629

MOCNE STRONY

Usytuowanie dzielnicy – poza obszarem przemysłowym, z licznymi drobnymi usługami i działalnością handlową. Dzielnica o charakterze mieszkaniowym z dobrze rozwiniętą infrastrukturą komunalną.

Skwery przy ul. Psie Pole oraz przy Placu Konstytucji 3 Maja, Park Sobieskiego, place zabaw, urządzenia gimnastyczne i siłownie pod chmurką. Dzielnica otoczona terenami zielonymi-lasami i parkami miejskimi.

Doskonałe warunki turystyczne i krajobrazowe.

Posiadanie miejsca pełniącego funkcję centrum dzielnicy – Plac Konstytucji 3 Maja oraz teren Parku Sobieskiego, w obrębie których odbywa się szereg przedsięwzięć kulturalnych i społecznych.

Architektura i układ urbanistyczny.

Szereg zabytków, m.in. osiedle domków rodzinnych przy ul. Kazury, zabytkowe kamienice mieszkalne.

Zdjęcie 27. Park Sobieskiego

Chlubą dzielnicy jest zabytkowy budynek I Liceum Ogólnokształcącego oraz budynek Szpitala Ginekologiczno-Położniczego.

Infrastruktura sportowa – hala lekkoatletyczna, kompleks sportowy "Górnik" - stadion z bieżnią i murawą, urządzenia gimnastyczne przy ul. Paderewskiego.

Zasoby edukacyjno – kulturalne – Zespół Żłobków Samorządowych nr 1, PSP nr 23, ul. A. Struga, I LO, Biblioteka Filia nr 1, Szkoła Podstawowa nr 22 im. Gwarków Dolnośląskich przy ul. 11 Listopada 75. Od września 2012 r. w budynku mieści się też przeniesiona z Osiedla Górniczego PSP nr 31.

Zasoby instytucjonalne – Komisariat Policji, NZOZ, RWS, Specjalistyczny Szpital Ginekologiczno-Położniczy, BOK MZB.

Aktywne środowisko lokalne – prężnie działający RWS. Organizowanie zawodów piłkarskich podwórkowych na ORLIKU. Doświadczenie szkół w prowadzeniu wolontariatu – pomoc w Domu Małego Dziecka i opracowywaniu planów marketingowych dla zakładanych spółdzielni socjalnych.

Potencjał gospodarczy i społeczny wzdłuż ul. Piłsudskiego i 11 Listopada.

Wielokulturowość- szczególnie duża liczba mieszkańców rodem z Francji.

ZASOBY

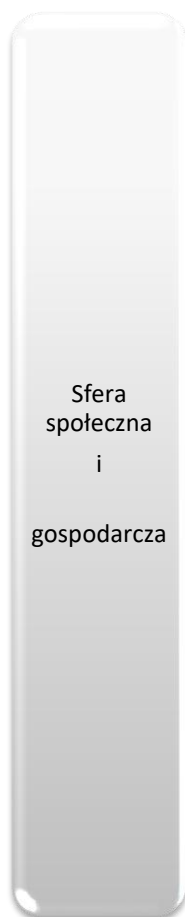
W dzielnicy Nowe Miasto, w zależności od rodzaju sfery, znajduje się szereg podmiotów, które działają na rzecz mieszkańców i stanowią możliwości do wykorzystania potencjału dzielnicy:

SFERA	ZASOBY
Edukacyjna	I Liceum Ogólnokształcące im. I. Paderewskiego, ul. Paderewskiego 17. Placówka obejmuje nauką ponad 620 uczniów. Liceum posiada oddziały dwujęzyczne (profile: humanistyczno-językowy, matematyczno-fizyczny z informatyką lub przyrodniczy, biologiczno-chemiczny z ekologią, MYP, klasa dwujęzyczna z wykładowym językiem angielskim).
	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 23 im. Wojsk Ochrony Pogranicza, ul. A. Struga 3. Do placówki uczęszcza 420 uczniów.
	"BAJKA "Przedszkole Niepubliczne, ul. Bogusławskiego 2.
	Żłobek nr 1, ul. Paderewskiego 2
	Fundacja Pomocy Dzieciom i Młodzieży Salvator. Dom Małego Dziecka, ul. A. Asnyka 13
Kultury	Filia nr 1 "Biblioteki Pod Atlantami" z oddziałem dziecięcym, ul. Piłsudskiego 72. W ramach popularyzacji biblioteki i czytelnictwa organizowane są tu cykliczne konkursy literackie i plastyczne, spotkania, zajęcia, lekcje biblioteczne, słuchowiska, realizowana jest usługa "Kuferek dla przedszkolaka" czyli bezpłatna dostawa książek dla przedszkolaków.

Zdrowia	NZOZ Przychodnia Nowe Miasto sp. z o.o., ul. 11 Listopada 116. Pełna oferta medyczna dla mieszkańców.
	Specjalistyczny Szpital Ginekologiczno-Położniczy im. Biernackiego, ul. I. Paderewskiego 10. Jedna z najlepszych placówek tego typu w regionie. Zakres działalności: oddział patologii ciąży i blok porodowy, oddział położnictwa i neonatologii, oddział intensywnej terapii i patologii noworodka, oddział ginekologiczny, diagnostyka, poradnie.
	Poradnia Ginekologiczna, ul. I. Paderewskiego 116.
Sportowo-rekreacyjna	Stadion Miejski i hala widowiskowa, ul. F. Chopina 1a. Kompleks sportowo-rekreacyjny.
	Siłownia plenerowa, ul. Paderewskiego.
	Schronisko "Harcówka", Park Sobieskiego.
	Park Sobieskiego. Położony pomiędzy dzielnicami Śródmieście i Nowe Miasto. Na terenie parku znajdują się aleje i ścieżki edukacyjne, korty tenisowe, boisko do gry w Pétanque, stoły do tenisa stołowego, szachownice itp. W ramach rewitalizacji parku w latach 2012–2013 r. przebudowano 1,5 km ścieżek, rozbudowano i ogrodzono plac zabaw dla dzieci z siłownią terenową, wykonano nasadzenia drzew i krzewów, rozbudowano oświetlenie oraz zainstalowano monitoring.
Religijna	Kościół pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, ul. Asnyka 12 a.
Organizacje prospołeczne	Rada Wspólnoty Samorządowej, ul. Piłsudskiego 102. Członkowie RWS realizują szereg zadań na rzecz mieszkańców dzielnicy, którą reprezentują i z którą się utożsamiają.
	Fundacja Pomocy Dzieciom i Młodzieży Salvator. Dom Małego Dziecka, ul. A. Asnyka 13.

Na kolejnej stronie prezentujemy zestawienie problemów i potrzeb określonych przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji z podobszaru Nowe Miasto. Informacje zebrane zostały podczas spotkań prowadzonych przez lokalną organizację pozarządową - Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Uczestnicy spotkań określili też pożądane przez siebie kierunki działań i cele rewitalizacji podobszaru Nowe Miasto.

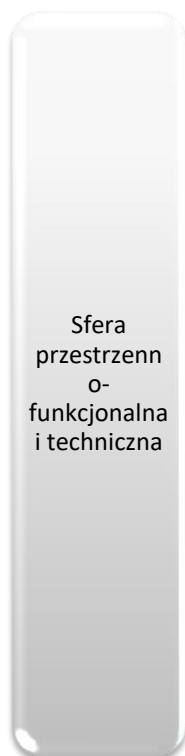

- Problemy
- Potrzeby

Duże bezrobocie powiązane z uzależnieniami (alkoholizm, przestępczość, karalność). Przywiązanie do wsparcia materialnego, oferowanego przez państwo. Niski poziom wykształcenia kompetencji kluczowych (niezaradność wychowawcza, dziedziczna bezradność). Niskie kwalifikacje społeczne (niedbanie o własne otoczenie, brak ciekawych form spędzania czasu wolnego). Niski poziom przekonania o potrzebie kształcenia, szczególnie wśród osób młodych. Niewystarczająca świadomość mieszkańców nt. ekologii, środowiska. Mała ilość akcji społecznych np. akcje malowania klatek i sadzenia roślinności.

Brak tradycji konsumenckich w restauracjach i barach. Brak kin i kawiarni – miejsc do spędzania czasu wolnego dla mieszkańców. Brak rozwiniętej infrastruktury informacyjnej dla turystów. Zbyt duża liczba sklepów z alkoholem powodująca nagromadzenie się, zwłaszcza wieczorami, osób kupujących i spożywających alkohol w obrębie sklepów. Niewystarczające środki finansowe na rozwój sportu.

Aktywizacja zawodowa obejmująca wzmacnianie kompetencji miękkich. Wykreowanie modelu wsparcia/aktywizacji zawodowej, który powinien obejmować: indywidualność, interdyscyplinarność, atrakcyjność, elastyczność, wielopoziomowość wsparcia. Rozwój projektów interdyscyplinarnych - partnerskich we współpracy ze szkołami, przychodniami i pracodawcami. Edukacja mieszkańców z kompetencji społecznych i kulturalnych, np. organizacja zajęć m.in.: muzycznych, tanecznych. Większa ilość wydarzeń integrujących mieszkańców. Zwiększona współpraca z komisariatami policji. Aktywizacja zawodowa obejmująca wzmacnianie kompetencji miękkich. Uruchomienie świetlic – klubów spotkań w godzinach popołudniowych. Rozwój tradycji konsumenckich. Wspieranie tworzenia spółdzielni socjalnych i indywidualnych działalności gospodarczych. Rozwój infrastruktury informacyjnej dla turystów. Zwiększenie puli środków na działalność sportową.

- Problemy
- Potrzeby

Zanieczyszczone skwery i ulice. Mała ilość kwiatów i zieleni. Niedbanie o elementy architektury historycznej, zakrywanie ich. Słabo rozwinięta komunikacja miejska z innymi dzielnicami Wałbrzycha. Mała ilość miejsc do spędzania czasu wolnego przez mieszkańców, np. odkryty basen. Katastrofalny stan nieremontowanych ulic i budynków w dzielnicy. Odnawianie zabytkowych kamienic w niewłaściwy sposób - kolorowe elewacje niepasujące do stylu budynków (nietrafione remonty, brak dbałości o historyczną ciągłość, samowola budowlana). Duża ilość odstrasających wyglądem komórek zewnętrznych. Brak oświetlenia i monitoringu w dzielnicy. Zły stan kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej.

Zwiększenie ilości zagospodarowanych, zadbanych terenów zielonych i postawienie ławek. Zadbanie o ukryte, mało widoczne elementy architektury historycznej. Zamontowanie wiat przystankowych z miejscami do siedzenia. Wykreowanie pomysłu, a następnie rewitalizacja miejsc historycznych znajdujących się w dzielnicy. Uporządkowanie skwerów i miejsc do parkowania. Stworzenie ścieżki zdrowia z urządzeniami np. do podciągania, koordynacji ruchowej, ćwiczeń wokół Stadionu. Budowa odkrytego basenu.

Remont zniszczonych chodników. Naprawa nawierzchni drogowej. Remonty zdewastowanych kamienic oraz renowacja elewacji zewnętrznych. Rozbudowa lub naprawa oświetlenia. Monitoring głównych ciągów komunikacyjnych i monitoring miejsc rewitalizowanych.

2.5.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji

NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE

Podobszar rewitalizacji Nowe Miasto to łącznie 29 ulic. Na siedemnastu z nich **wskaźnik obrazujący liczbę rodzin korzystających z pomocy MOPS na 1000 mieszkańców** odbiega od średniej wartości referencyjnej w Mieście. Zdecydowanie największe natężenie zjawisk kryzysowych kumuluje się wokół ulic: S. Kubeckiego - 222,22; J. Pietrusińskiego - 153,85; I. Paderewskiego - 123,08; Kręta - 104,17. Wskaźnik ten w przypadku pozostałych ulic mieści się w przedziale od 50,63 – do 92,90. Warto podkreślić, że na 29 ulic znajdujących się w obszarze rewitalizacji, na ponad połowie występuje szczególna kumulacja kryzysowych zjawisk. Dotyczy to również sytuacji mieszkańców korzystających z pomocy MOPS z tytułu ubóstwa, gdzie w największym stopniu zjawisko to występuje w przypadku ulic: S. Kubeckiego, J. Pietrusińskiego oraz I. Paderewskiego (od 42,94 do 222,22 osób korzystających z pomocy MOPS na 1000 mieszkańców).

Tabela 64. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Nowe Miasto

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tyt. ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	11-go Listopada	82,27	83,99
2	Adama Asnyka	60,61	54,55
3	Aleksandra Fredry	37,57	37,57
4	Elizy Orzeszkowej	68,78	79,37
5	Franciszka Langera	23,81	23,81
6	Fryderyka Chopina	42,17	51,20
7	Ignacego Paderewskiego	123,08	121,37
8	Jana Pietrusińskiego	153,85	128,21
9	Karola Namysłowskiego	61,43	58,02
10	Konstytucji 3-go Maja	42,94	42,94
11	Kręta	104,17	83,33
12	Marsz. Józefa Piłsudskiego	85,65	86,19
13	Michała Kleofasa Ogińskiego	31,01	25,84
14	Olimpijska	0,00	0,00
15	Prusa	50,63	50,63
16	Psie Pole	58,27	52,63
17	Samosierry	92,90	92,90
18	Stanisława Kazury	52,63	52,63
19	Stanisława Kubeckiego	222,22	222,22
20	Stanisława Skarżyskiego	24,69	24,69
21	Stanisława Staszica	41,67	0,00
22	Stara	76,92	76,92
23	Tadeusza Sygietyńskiego	31,45	0,00
24	Powstańców Warszawy	51,28	25,64

25	Wojciecha Bogusławskiego	74,07	71,76
26	Wojska Polskiego	11,90	11,90
27	Żwirki i Wigury	0,00	0,00
28	Żytnia	23,81	11,90

Na trzynastu ulicach **sytuacja społeczna pod względem znacznego natężenia zjawiska bezrobocia** jest zdecydowanie trudniejsza niż średnio w Mieście. Największe wartości wskaźników, zarówno w jednej, jak i drugiej grupie wiekowej, odnotowano w obrębie dziewięciu ulic: 11-go Listopada, E. Orzeszkowej, I. Paderewskiego, J. Pietrusińskiego, K. Namysłowskiego, marsz. J. Piłsudskiego, Samosierry, S. Kubeckiego i W. Bogusławskiego. Najwięcej obaw budzi obszar przy ulicach: Starej, S. Kubeckiego, J. Pietrusińskiego, B. Prusa i Samosierry, na których liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców, zdecydowanie przekracza wartość referencyjną i wynosi odpowiednio: 307,69; 200,00; 153,85; 113,92 oraz 109,29. W grupie osób bezrobotnych znaczący odsetek stanowią tu mieszkańcy powyżej 50 roku życia - aż na 17 ulicach odsetek ten jest wyższy niż średnia w Mieście. Odpowiednio odsetek osób bezrobotnych, które nie przekroczyły 25 roku życia, odbiega od średniej Wałbrzycha na czternastu ulicach podobszaru Nowe Miasto. Biorąc pod uwagę wszystkie wskaźniki sytuacji kryzysowej w podobszarze rewitalizacji, na Nowym Mieście zjawisko to natężone jest szczególnie wokół 21 ulic.

Tabela 65. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Nowe Miasto

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	11-go Listopada	79,96	23,28	9,50
2	Adama Asnyka	42,42	18,18	6,06
3	Aleksandra Fredry	49,13	11,56	5,78
4	Elizy Orzeszkowej	68,78	21,16	10,58
5	Franciszka Langera	47,62	11,90	0,00
6	Fryderyka Chopina	45,18	9,04	3,01
7	Ignacego Paderewskiego	95,73	32,48	8,55
8	Jana Pietrusińskiego	153,85	51,28	25,64
9	Karola Namysłowskiego	64,85	20,48	10,24
10	Konstytucji 3-go Maja	42,94	18,40	0,00
11	Kręta	83,33	41,67	0,00
12	Marsz. Józefa Piłsudskiego	76,02	25,16	8,03
13	Michała Kleofasa Ogińskiego	49,10	12,92	10,34
14	Olimpijska	0,00	0,00	0,00
15	Prusa	113,92	63,29	0,00
16	Psie Pole	39,47	3,76	1,88

17	Samosiery	109,29	21,86	27,32
18	Stanisława Kazury	43,86	8,77	8,77
19	Stanisława Kubeckiego	200,00	55,56	22,22
20	Stanisława Skarżyskiego	37,04	37,04	0,00
21	Stanisława Staszica	50,00	4,17	12,50
22	Stara	307,69	102,56	0,00
23	Tadeusza Sygietyńskiego	50,31	18,87	0,00
24	Powstańców Warszawy	25,64	0,00	0,00
25	Wojciecha Bogusławskiego	81,02	18,52	13,89
26	Wojska Polskiego	59,52	23,81	0,00
27	Żwirki i Wigury	0,00	0,00	0,00
28	Żytia	23,81	0,00	0,00

Na wykresie poniżej został zobrazowany **wskaźnik obciążenia ekonomicznego** w podobszarze rewitalizacji Nowe Miasto. W porównaniu do pozostałych obszarów Miasta, jest on zdecydowanie niekorzystny. Wśród mieszkańców przeważają osoby w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 66. Wskaźnik obciążenia demograficznego - Nowe Miasto

Procent mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Procent mieszkańców w wieku produkcyjnym		Procent mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego
15,84%	65,94%		18,22%	51,64
	Kobiet	Mężczyzn		
	34,00%	31,94%		

Szczególne natężenie zjawiska przestępczości odnotowano wokół 5 na 29 ulic obszaru rewitalizacji Nowego Miasta. Ulice podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto, przy których dochodzi najczęściej do zachowań i czynów naruszających zasady prawne to: ul. 11-go Listopada - 3,52; ul. Marsz. J. Piłsudskiego - 1,57; ul. I. Paderewskiego - 0,58; ul. Psie Pole - 0,37; K. Namysłowskiego - 0,26. W odniesieniu do 10 ulic podobszaru odnotowano szczególne nasilenie zjawiska czynów karnych spowodowanych przez nieletnich (od ponad połowy do 100% wszystkich stwierdzonych czynów karalnych popełnili tu nieletni). Najwyższy udział nieletnich w ogólnej liczbie stwierdzonych przestępstw kumuluje się w obrębie ulic: A. Fredry, J. Pietrusińskiego, Krętej, M. K. Ogińskiego, B. Prusa. Pozostałe ulice Nowego Miasta charakteryzują się również dużym odchyleniem wartości ww. wskaźnika, które mieści się w przedziale od 53,57 – do 66,67.

Tabela 67. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Nowe Miasto

Lp.	Nazwa ulicy	Udział przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w danej jednostce do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w mieście	Odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych
1	11-go Listopada	3,52	54,47
2	Adama Asnyka	0,00	0,00
3	Aleksandra Fredry	0,10	100,00
4	Elizy Orzeszkowej	0,10	25,00
5	Franciszka Langerera	0,00	0,00
6	Fryderyka Chopina	0,00	0,00
7	Ignacego Paderewskiego	0,58	73,33
8	Jana Pietrusińskiego	0,05	100,00
9	Karola Namysłowskiego	0,26	55,56
10	Konstytucji 3-go Maja	0,00	0,00
11	Kręta	0,05	100,00
12	Marsz. Józefa Piłsudskiego	1,57	53,57
13	Michała Kleofasa Ogińskiego	0,16	100,00
14	Olimpijska	0,00	0,00
15	Prusa	0,05	100,00
16	Psie Pole	0,37	15,22
17	Samosierry	0,10	50,00
18	Stanisława Kazury	0,00	0,00
19	Stanisława Kubeckiego	0,10	66,67
20	Stanisława Skarżyskiego	0,05	50,00
21	Stanisława Staszica	0,05	33,33
22	Stara	0,00	0,00
23	Tadeusza Sygietyńskiego	0,21	50,00
24	Powstańców Warszawy	0,00	0,00
25	Wojciecha Bogusławskiego	0,10	33,33
26	Wojska Polskiego	0,05	50,00
27	Żwirki i Wigury	0,00	0,00
28	Żytnia	0,00	0,00

NEGATYWNE ZJAWISKA GOSPODARCZE

Szczególne **natężenie sytuacji kryzysowej w obszarze "rynek pracy"** występuje na 16 ulicach podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto. Największe odchylenie wskaźnika od wartości referencyjnej odnotowano na ulicach, które pojawiały się już we wcześniejszych analizach: 11-go Listopada, A. Asnyka, E. Orzeszkowej, I. Paderewskiego, J. Pietrusińskiego, Marsz. J. Piłsudskiego, Psie Pole, Samosierry, S. Kazury, S. Kubeckiego, S. Skarżyńskiego, Powstańców Warszawy i W. Bogusławskiego.

Tabela 68. Struktura bezrobotnych Nowe Miasto

Lp.	Nazwa ulicy	Odsetek osób bezrobotnych z wyksz. gimnazj. lub poniżej w ogólnej l. bezrobotnych	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawod. w ogólnej l. bezrobotnych
1	11-go Listopada	49,43	57,85	41,38
2	Adama Asnyka	57,14	71,43	57,14
3	Aleksandra Fredry	29,41	41,18	11,76
4	Elizy Orzeszkowej	42,31	65,38	38,46
5	Franciszka Langerera	0,00	100,00	0,00
6	Fryderyka Chopina	26,67	60,00	26,67
7	Ignacego Paderewskiego	48,21	69,64	35,71
8	Jana Pietrusińskiego	66,67	66,67	50,00
9	Karola Namysłowskiego	26,32	57,89	26,32
10	Konstytucji 3-go Maja	42,86	71,43	28,57
11	Kręta	50,00	75,00	25,00
12	Marsz. Józefa Piłsudskiego	42,25	60,56	43,66
13	Michała Kleofasa Ogińskiego	36,84	47,37	26,32
14	Olimpijska	0,00	0,00	0,00
15	Prusa	33,33	44,44	33,33
16	Psie Pole	42,86	57,14	33,33
17	Samosierry	75,00	60,00	70,00
18	Stanisława Kazury	60,00	60,00	40,00
19	Stanisława Kubeckiego	66,67	72,22	77,78
20	Stanisława Skarżyskiego	66,67	100,00	66,67
21	Stanisława Staszica	33,33	58,33	41,67
22	Stara	25,00	58,33	25,00
23	Tadeusza Sygietyńskiego	12,50	62,50	0,00
24	Powstańców Warszawy	100,00	100,00	100,00
25	Wojciecha Bogusławskiego	48,57	57,14	48,57
26	Wojska Polskiego	20,00	60,00	0,00
27	Żwirki i Wigury	0,00	0,00	0,00
28	Żytnia	0,00	100,00	0,00

Wskaźniki dotyczące **poziomu aktywności gospodarczej mieszkańców** podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto są gorsze niż średnia dla Miasta w przypadku 21 ulic podobszaru. Największe natężenie sytuacji kryzysowej w tym aspekcie odnotowano przede wszystkim w obrębie ulic: A. Asnyka, Olimpijskiej, S. Staszica, F. Langerera, W. Bogusławskiego, Żytniej i Konstytucji 3-go Maja. Jeśli chodzi o kondycję lokalnych firm, to szczególnie w odniesieniu do siedmiu ulic, możemy mówić o zdecydowanie kryzysowej sytuacji - dane za 2014 rok wskazują tu takie obszary, gdzie dynamika likwidacji działalności gospodarczej była wyższa od rejestracji nowych firm (ul. Pohulanki i W. Reymonta - stosunek działalności zamykanych do aktywnych: 200; ul. Kaszubska - 140; ul. Rolnicza - 133,33; A. Mickiewicza, Małopolska i Okrężna - 100).

Tabela 69. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Nowe Miasto

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba aktywnych działalności gosp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Stosunek wykreślonych działalności gosp. do liczby aktywnych działalności gosp.
1	11-go Listopada	44,41	53,49
2	Adama Asnyka	24,24	25,00
3	Aleksandra Fredry	34,68	108,33
4	Elizy Orzeszkowej	31,75	41,67
5	Franciszka Langera	23,81	150,00
6	Fryderyka Chopina	42,17	64,29
7	Ignacego Paderewskiego	30,77	66,67
8	Jana Pietrusińskiego	102,56	75,00
9	Karola Namysłowskiego	37,54	72,73
10	Konstytucji 3-go Maja	24,54	75,00
11	Kręta	0,00	0,00
12	Marsz. Józefa Piłsudskiego	38,54	55,56
13	Michała Kleofasa Ogińskiego	31,01	50,00
14	Olimpijska	16,13	0,00
15	Prusa	50,63	0,00
16	Psie Pole	45,11	54,17
17	Samosierry	38,25	28,57
18	Stanisława Kazury	0,00	0,00
19	Stanisława Kubeckiego	22,22	0,00
20	Stanisława Skarżyskiego	61,73	40,00
21	Stanisława Staszica	8,33	200,00
22	Stara	0,00	0,00
23	Tadeusza Sygietyńskiego	44,03	42,86
24	Powstańców Warszawy	0,00	0,00
25	Wojciecha Bogusławskiego	23,15	120,00
26	Wojska Polskiego	59,52	80,00
27	Żwirki i Wigury	0,00	0,00
28	Żytnia	11,90	100,00

NEGATYWNE ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE

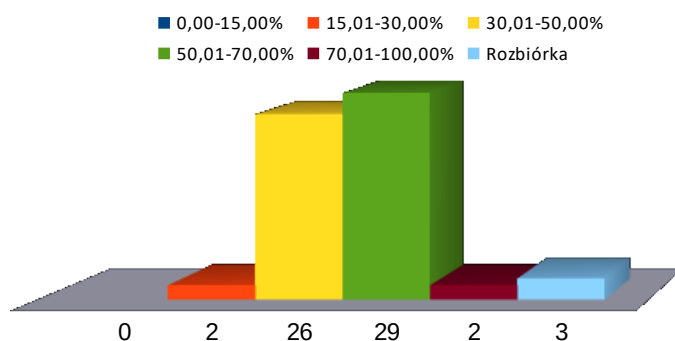
Na podobszarze Nowe Miasto, które jest przedstawione jako jednostka nr 24 na rysunkach 6, 7 i 8 na str. 39, wszystkie wskaźniki oceny jakości powietrza mają ponadnormatywne wartości. Porównując wyniki modelowania dla pozostałych podobszarów rewitalizacji, można stwierdzić, że występujące tu negatywne zjawiska środowiskowe są poważniejsze. Praktycznie na całym podobszarze przekroczenia dopuszczalnych norm są znaczne. Świadczy to przede wszystkim o wysokim stopniu zapylenia powietrza. Wynik liczby dni z przekroczeniem pomiarów stężenia pyłu zawieszonego PM10, w odniesieniu do obszaru objętego planem rewitalizacji,

sklasyfikowany jest w najwyższym przedziale (71-148 dni z przekroczeniem). Norma w tym przypadku wynosi maksymalnie 35 dni z przekroczeniem w roku pomiarowym. Rozkład poziomu średniorocznego stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} na Nowym Mieście jest jednorodny i mieści się w przedziale 25.1-48.7 µg/m³. W przypadku wyników pomiarów stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu, którego norma zgodnie z przepisami krajowymi i UE wynosi 1 ng/m³, odnotowano wynik w przedziale najwyższym, wynoszącym od 4,01 do 5,0 ng/m³. Zobrazowana powyżej sytuacja środowiskowa Nowego Miasta pokazuje, że problemy wynikające przede wszystkim z tzw. niskiej emisji kominowej, są poważne. Istnieją zatem przesłanki, aby działania na rzecz środowiska stały się kierunkiem działań rewitalizacyjnych.

NEGATYWNE ZJAWISKA TECHNICZNE

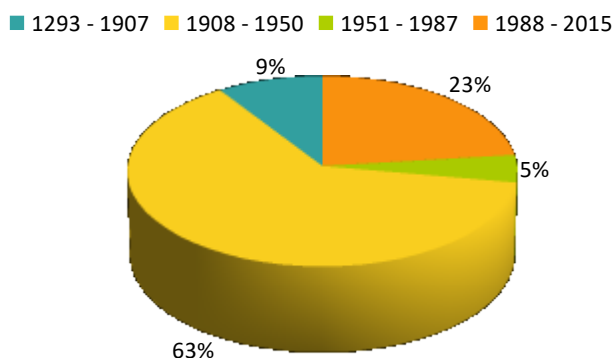
Nieznacznie lepiej niż w pozostałych podobszarach rewitalizacji Wałbrzycha, przedstawia się sytuacja w podobszarze Nowe Miasto, gdzie w stanie nadającym się do rozbiórki są tylko 3 budynki z zasobu komunalnego. Jednak i tu przewagę stanowią obiekty mieszkalne będące w stanie lichym (29). Stan 28 budynków mieszkalnych ocenia się jako średni i zadowalający (2).

Rysunek 27. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar Nowe Miasto

Aż 72% zabudowy mieszkaniowej pochodzi sprzed 1950 roku. Niemały jest też odsetek budynków stosunkowo młodych, bo powstałych po 1988 roku. W latach 2012-2016 w dzielnicy Nowe Miasto wyburzono tylko 4 budynki, co stanowi zaledwie 3% wszystkich wyburzeń budynków w mieście.

Rysunek 28. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze Nowe Miasto

NEGATYWNE ZJAWISKA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNE

Jest to część miasta o wyjątkowych walorach architektonicznych, krajobrazowych i kulturowych. Zwarty zespół zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i mieszkalno-usługowej o szczególnym położeniu jest, jak się wydaje, najcenniejszym obszarem zabudowy mieszkaniowej z początków XX wieku. Obszar Nowego Miasta, założony wg projektu Josepha Stubbena jest prawdopodobnie jednym z ostatnich jego dzieł o niezaburzonej strukturze w Europie. Niestety stara, niemodernizowana, 100 letnia zabudowa charakteryzuje się złym stanem technicznym i szkodliwą niską emisją zanieczyszczeń związanych z ogrzewaniem budynków. Niski poziom estetyki zaniedbanych wnętrz kwartałów sprawia wyjątkowo złe wrażenie. Duża intensywność zabudowy otaczającej wąskie ulice, przez brak wolnych terenów, stwarza poważne problemy parkingowe niemal na całym obszarze, mające bezpośredni wpływ na funkcjonalność lokalnego systemu ulic. Podobszar ten rozciągnięty w południowej części wzdłuż dna doliny w kierunku Rusinowej, mimo dogodnej lokalizacji, przez brak niezbędnej infrastruktury nie jest powiązany z systemem tras rowerowych Wałbrzycha.

2.6. Podobszar Podgórze

Jednostka urbanistyczna "Podgórze" zajmuje powierzchnię 3 000 000 m² i zamieszkała jest przez 9 962 osób. W drodze delimitacji wyodrębniono tu trzy podobszary zdegradowane: Centralne Podgórze, Wschodnie Podgórze i Południowe Podgórze.

Krajobrazowo to jedna z najpiękniejszych dzielnic Wałbrzycha. Bujna przyroda leśna i górskie krajobrazy to charakterystyczne cechy dla tego obszaru. Podgórze jest najwyżej położoną jednostką miasta w jego południowym obszarze, a dokładniej w górnym odcinku doliny Pełcnicy, na wysokości 475-540 m n.p.m. po obu stronach rzeki, która nieopodal rozpoczyna swój podziemny bieg.

Lp.	Ulica lub jej część
1	Adama Mickiewicza
2	Bartosza Głowackiego
3	Bohaterów Pracy
4	Cicha
5	Handlowa
6	Józefa Poniatowskiego
7	Kaszubska
8	Katowicka
9	Małopolska
10	Marii Skłodowskiej-Curie
11	Maurycego Beniowskiego
12	Mączna
13	Niepodległości
14	Okrężna
15	Piotra Skargi
16	Pohulanka
17	Poznańska
18	Przeskok
19	Rolnicza
20	Szkolna
21	Świdnicka
22	Władysława Reymonta

Tabela 70. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Podgórze

Wyznaczony podobszar rewitalizacji w całości pokrywa się z granicami podobszaru zdegradowanego Centralne Podgórze. Jest to podobszar o powierzchni 548 577 m² (18,28% powierzchni jednostki urbanistycznej "Podgórze"), zamieszkały przez 6 105 osób (61,18% ludności jednostki urbanistycznej).

Jego granica od północy styka się z granicą podobszaru rewitalizacji Śródmieście. Od wschodu przebiega terenami mieszkaniowymi związanymi z ulicą Niepodległości. Od południa pokrywa się z granicą historycznego układu urbanistycznego dzielnicy Podgórze. Od wschodu ponownie granica biegnie przez tereny zurbanizowane ulicy Niepodległości wraz ze zlokalizowanym w ich sąsiedztwie małym zespołem zabudowy w rejonie ulic Górniczej i Okrężnej. Podobszar ten to w przeważającej części wielorodzinna zabudowa mieszkaniowa uzupełniona zabudową mieszkalno-usługową. Analizując rozwój tego podobszaru w ostatnich latach można wyodrębnić u zbiegu ulic Niepodległości i Świdnickiej tereny o charakterze centrotwórczym.

Otoczenie tego podobszaru to tereny jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej, tereny pokopalniane (wraz z kontrowersyjnym obszarem składowiska odpadów niebezpiecznych), zrekultywowane hałdy oraz tereny zieleni (w tym leśne). W granicach podobszaru Podgórze brak jest obowiązujących planów miejscowych.

Rysunek 29. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Podgórze

Podgórze to najbardziej wysunięta na południe dzielnica Wałbrzycha. Należy także do najwyższej położonych części miasta. Główną osią komunikacyjną dzielnicy jest ulica Niepodległości. Na południu Podgórze sąsiaduje z jednostkami urbanistycznymi Glinik Stary i Glinik Nowy.

Na terenie Podgórza znajduje się Dworzec PKP Wałbrzych Główny, na linii Wałbrzych – Jelenia Góra, dawniej ogromny węzeł kolejowy wykorzystywany na potrzeby funkcjonującego zagłębia górniczego. Wiadukt kolejowy nad ul. Niepodległości jest wyjątkową w skali kraju atrakcją.

Wybudowany w 1880 roku nad głęboką doliną trójprzęsłowy wiadukt był niegdyś wizytówką Podgórza. Jego długość wynosi 125 metrów, wysokość zaś to około 22 metry. Od 1912 roku linia kolejowa i wiadukt były używane jako dwutorowe, po roku 1945 stały się jednotorowe.

Zdjęcie 29. Wiadukt kolejowy nad ul. Niepodległości

Na bocznym odcinku trasy Jedlina Zdrój – Kłodzko znajduje się niecodzienna atrakcja turystyczna - najdłuższy w Polsce tunel pod Małym Wołowcem o długości 1600 metrów. Pierwszy tunel o długości 1560 m wydrążono w latach 1876-1879. Drugi równoległy, o rekordowej długości 1601 m, wydrążono w latach 1907-1912. Wlot tuneli położony jest na wysokości 540 m n.p.m., a wylot na poziomie 535 m n.p.m. Maksymalna głębokość tuneli od powierzchni wynosi 181 m. Obecnie ruch pociągów odbywa się jedną nitką, druga wyłączona jest z eksploatacji.

Tradycja wiąże powstanie dzielnicy z istnieniem gródka na Zamkowej Górze, dla którego miało być osadą służebną. Wśród licznych ciekawostek architektury z różnych okresów, na uwagę zasługują ruiny dawnego Zamku Nowy Dwór, pochodzące z przełomu XIII i XIV wieku. Zamek zbudowany został na stożkowym i skalistym wzgórzu Zamkowa Góra wznoszącym się 618 m n.p.m. Całe wzgórze oraz otoczenie ruin zamku porośnięte jest lasem bukowym.

Wzniesiono go za czasów panowania książąt piastowskich z linii świdnicko-jaworskiej Bolka I Surowego lub Bolka II Małego. Dało to początek powstania osady Podgórze. Pierwszy dokument mówiący o zamku pochodzi z 1364 roku. Kres świetności zamku położyła wojna trzydziestoletnia w XVII w. W roku 1581 na zamku wybuchł pożar wywołany uderzeniem pioruna. Czettritzowie nie podjęli się jego odbudowy, a z upływającym czasem popadł w całkowitą ruinę.

Dzisiaj, odwiedzając ruiny, obserwować można zachowane pozostałości z charakterystycznym gotyckim portalem bramy, fundamentami budynków mieszkalnych, murów obronnych i pozostałościami po wieży.

Podgórze rozwijało się powoli, lecz systematycznie. Leżąc głównie w dolinie górskiej nie było tak narażone jak miasto i niżej położone wsie. Była to wówczas wieś głównie rolnicza, ale także ośrodek tkactwa chałupniczego. W 1649 roku, ówczesny właściciel Podgórza, Heinrich von Czettritz, podjął się eksploatacji węgla kamiennego na terenie osady. Wydobywano go wówczas metodą powierzchniową na wschodnim zboczu Niedźwiadków. Już w 1668 roku Czettritzowie nadali wsi ordynację górnictwem. Na przełomie XIX i XX wieku, Podgórze należało do najszybciej rozwijających się osiedli w gminie Wałbrzych, ale nadal pozostawało wsią, chociaż liczbą mieszkańców (ponad 15 tys.) przewyższało wiele miast powiatu. Przybyło sporo nowych domów oraz m.in. szkoła ewangelicka, szpital-przytułek, młyn wodny, tartak i kolejne kopalnie. W roku 1934 roku Podgórze wraz z Doliną Szwajcarską i częścią Gaju (obecnie stary Glinik) włączono do Wałbrzycha.

Zdjęcie 30. Spacer historyczny w dzielnicy Pogórze, Wzgórze Zamkowe

Po 1945 roku, funkcjonujące w dzielnicy kopalnie przemianowano na "Mieszko", a 1964 roku połączono z KWK „Bolesław Chrobry”, tworząc KWK „Wałbrzych”. Wówczas zaczęli wracać do Polski reemigranci z Francji, których wielu osiedliło się właśnie na Podgórzu. Tuż po II Wojnie Światowej dawny Dittersbach nosił nazwę Podzamcza. W części północnej, graniczącej z centrum Wałbrzycha, powstały inne, równie ważne jak kopalnie, zakłady przemysłowe, m.in. Zakład Przemysłu Lniarskiego, działający dzisiaj jako fabryka Wkładów Odzieżowych „Camela”. W 1949 roku zlikwidowano linię tramwajową, ze względu na górskie położenie dzielnicy, zastępując je trolejbusami, a następnie autobusami miejskimi. W latach siedemdziesiątych zorganizowano w dzielnicy Centrum Kształcenia Ustawicznego, dające możliwość uzyskania średniego wykształcenia osiedlonym głównie na Podgórzu mieszkańcom.

Po likwidacji kopalń i znacznym ograniczeniu transportu kolejowego znaczenie gospodarcze Podgórza podupadło. Dziś Podgórze, dysponujące niemałym potencjałem, czeka na swoją kolej w pracochłonnym i czasochłonnym procesie rewitalizacji.

ZABUDOWA

Centrum Podgórza to obszar zabudowy mieszkaniowo-usługowej zlokalizowany wzdłuż rzeki Pełcznicy w wąskiej dolinie opadającej w kierunku północy. Otoczony zespołami zabudowy mieszkaniowej na jej wschodnich stokach i terenami przemysłowymi po stronie zachodniej.

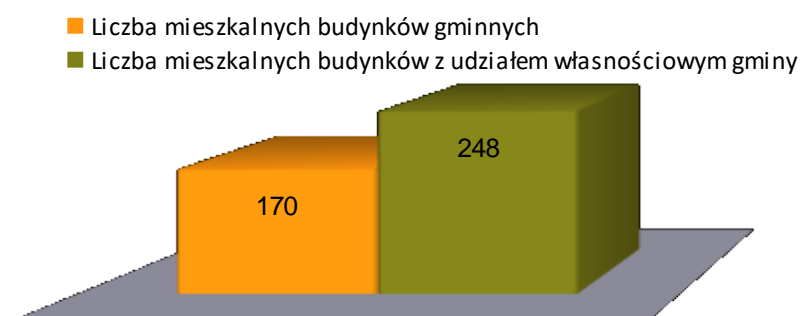
Stara zdekapitalizowana substancja mieszkaniowa niemal w całości narażona była na oddziaływanie szkód górniczych. Ukształtowanie terenu utrudnia w istotny sposób prawidłowe funkcjonowanie tego obszaru. Wschodnia część terenu Podgórze to zabudowa o zróżnicowanym charakterze, zlokalizowana wzdłuż ulicy Świdnickiej, przecinającej pasmo wzgórz między Podgórzem a Rusinową, otoczone terenami łąk i lasów. Zainteresowanie budzi górnicze osiedle domków jednorodzinnych wkomponowane w poszycie leśne Góry Niedźwiadki. To najbardziej urokliwa część Podgórze, szczególnie, gdy jest oglądana z oddali.

W dzielnicy tej strome nachylenie stoków i trudne warunki terenowe potęgują niekorzystne zjawiska dla zabudowy występującej na tym obszarze. Podobszar Podgórze tylko w części objęty jest ochroną konserwatorską jako historyczny układ urbanistyczny (ujęty w ewidencji zabytków).

Zasoby Gminy Wałbrzych w podobszarze Podgórze stanowią: 2653 mieszkania komunalne, 93 lokale użytkowe oraz 52 garaże komunalne.

W dzielnicy znajduje się 138 niezagospodarowanych lokali mieszkalnych, co stanowi ponad 18% wolnych lokali znajdujących się w całym mieście oraz 15 wolnych lokali użytkowych, stanowiących blisko 13% wszystkich wolnych lokali w mieście.

Rysunek 30. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - Podgórze

Analizując dostępne dane GUS z roku 2014 oraz aktualny obrót nieruchomościami w dzielnicy Podgórze, zauważalna jest dość wysoka, w porównaniu do średniej w Wałbrzychu, średnia cena za metr kwadratowy lokali mieszkalnych. Zabytkowy, położony w malowniczym otoczeniu, zasób mieszkaniowy podobszaru, stanowi jego duży potencjał.

Tabela 71. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert biur nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r.

Średnia cena lokali mieszkalnych w Polsce wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w woj. dolnośląskim wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w Wałbrzychu wg GUS [zł/m ²]	Średnia cena lokali mieszkalnych w dzielnicy Podgórze [zł/m ²] lokalny rynek nieruchomości
4 117	3 378	1 791	2 234

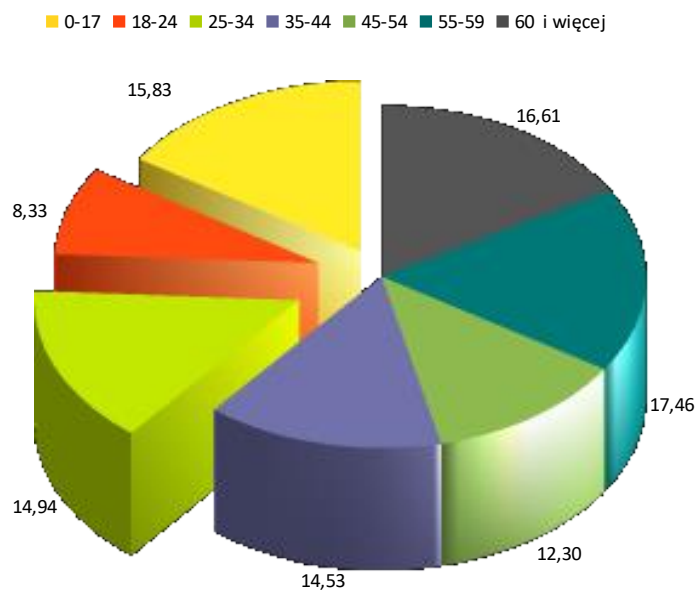

LUDNOŚĆ

Niemal 40% mieszkańców Podgórza to osoby w wieku do 34 roku życia, nieco ponad 34% stanowią osoby powyżej 55 roku życia. Pozostałe 26,83% mieszkańców mieści się w przedziale wiekowym od 35 do 54 r.ż.

Rysunek 31. Struktura demograficzna w podobszarze rewitalizacji Podgórze

Procentowy udział grup wiekowych ludności w ogólnej liczbie ludności jednostki urbanistycznej
Grupy wiekowe

W porównaniu do średniej w Mieście, Podgórze ma nieco korzystniejsze statystyki. Oznacza to, iż niekorzystne zjawiska demograficzne dotyczą tę część Miasta w nieco mniejszym natężeniu.

Tabela 72. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Podgórze

Przedział wiekowy	Procentowy podział grup wiekowych ludności [stan na koniec 2014 r.]				
	0-17	18-24	25-54	55-59	60 i więcej
% ludności Podgórza	15,83	8,33	41,77	17,46	16,61
% ludności w Mieście	13,50	7,18	41,32	18,06	19,94
% ludności w woj. dolnośl.	17,81	7,21	43,53	8,13	23,32

2.6.1. Potencjały, zasoby i potrzeby

Poziom zaangażowania mieszkańców dzielnicy w projekty ogólnomiejskie oraz lokalne wskazuje na potencjał podobszaru w obszarze aktywności społeczności lokalnej. Dane poniższe prezentują wyniki głosowania mieszkańców Wałbrzycha, w tym podobszaru rewitalizacji Podgórze, w ramach trzech edycji Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego.

WAŁBRZYSKI
BUDŻET
PARTYCYPACYJNY

Tabela 73. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w 2013 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Podgórza	Udział % projektów lokalnych z Podgórza	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba mieszkańców Podgórza biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Podgórza w głosowaniu na projekt lokalny
53	9	16,98	19 211	3 777	19,66

W dzielnicy Podgórze (łącznie ze Starym i Nowym Glinikiem) w 2013 roku uprawnionych do głosowania było 6 307 mieszkańców, to oznacza, że niemal 60% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny. To wyjątkowa aktywność w skali miasta, świadcząca o ogromnym potencjale społecznym tego obszaru.

Tabela 74. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Podgórza	Udział % projektów lokalnych z Podgórza	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Podgórza biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Podgórza w głosowaniu na projekt lokalny
74	6	8,11	25 634	1 703	6,64

W 2014 roku uprawnionych do głosowania było 6 626 mieszkańców, co oznacza, że 26% osób uprawnionych oddało swój głos na projekt lokalny. Widać tu bardzo duży spadek aktywności mieszkańców tego obszaru, jednak wciąż jest to udział na poziomie średniej w Mieście. Podobna frekwencja miała miejsce w głosowaniu na projekt lokalny w 2015 roku.

Tabela 75. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)

Liczba wszystkich projektów lokalnych	Liczba projektów dot. Podgórza	Udział % projektów lokalnych z Podgórza	Liczba wszystkich mieszkańców Wałbrzycha biorących udział w głosowaniu	Liczba wszystkich mieszkańców Podgórza biorących udział w głosowaniu na projekt lokalny	Udział % mieszkańców Podgórza w głosowaniu na projekt lokalny
42	4	9,52	23 282	1 774	7,61

Pomimo tego, że dane z roku 2014 w porównaniu z latami następnymi przedstawiają spadek udziału procentowego mieszkańców Podgórze w głosowaniu na projekty lokalne realizowane w ramach budżetu partycypacyjnego, to rok 2014 obrazuje bardzo duże zaangażowanie społeczności lokalnej (3 777 osób). Udział procentowy mieszkańców Podgórze w 2016 roku zwiększył się w porównaniu z rokiem 2015 o ponad 1%. Wyniki świadczą o istnieniu dużego potencjału wśród mieszkańców dzielnicy w zakresie angażowania się w działania mające na celu rewitalizację i przywrócenie dawnej świetności dzielnicy.

Przykładem zrewitalizowanej przestrzeni publicznej w podobszarze rewitalizacji Podgórze jest budowa parkingu przy miejskim cmentarzu w 2015 roku w ramach Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego.

Zdjęcie 31. Projekt zrealizowany w dzielnicy Podgórze w ramach budżetu partycypacyjnego

Tabela 76. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Podgórze, Stary Glinik, Nowy Glinik" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016

Numer projektu	Liczba oddanych ważnych głosów	Tytuł projektu	Lokalizacja	Kwota szacunkowa
1	780	Zaprojektowanie i wybudowanie terenu rekreacyjnego przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 5 w Wałbrzychu	Ul. Poznańska 8, teren Publicznej Szkoły Podstawowej nr 5, działka nr 30	150.000 zł
2	34	Utwardzenie powierzchni części działki przy ul. Skrzetuskiego i ul. P. Skargi wraz z budową dwóch zjazdów z drogi gminnej, z przeznaczeniem na tereny rekreacyjne	Obręb 33, działki nr 15/40, 15/35, część działki nr 18/6 oraz działki nr 13/4 przy ul. Skrzetuskiego i ul. P. Skargi	150.000 zł
3	874	„KP Gwarek Wałbrzych z bezpiecznym i nowoczesnym stadionem”	Stadion KP Gwarek Wałbrzych, ul. Jagiellońska 24	150.000 zł
4	86	Budowa bieżni okólnej wokół murawy na boisku klubu piłkarskiego „Podgórze”.	Ul. Nowy Dom na terenie boiska użyczonego przez Gminę Wałbrzych Klubowi Piłkarskiemu „Podgórze”	150.000 zł

5. Projekty, które otrzymały najwięcej głosów i zostaną wpisane do budżetu (kwota przeznaczona: 300 000 zł - 2 projekty po max. 150 000 zł)

Nr projektu	Tytuł projektu	Liczba głosów
3	„KP Gwarek Wałbrzych z bezpiecznym i nowoczesnym stadionem”	874
1	Zaprojektowanie i wybudowanie terenu rekreacyjnego przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 5 w Wałbrzychu	780

Zestawienie danych z Centrali Biblioteki Pod Atlantami z 2014 i 2015 roku wskazuje na wyraźny spadek liczby osób dorosłych korzystających z oferty biblioteki. Ta niekorzystna tendencja występuje w każdym z podobszarów rewitalizacji w Mieście. W podobszarze Podgórze

nie funkcjonuje osobny dział dla dzieci, stąd nie jest możliwe wyciągnięcie wniosków na temat aktywności w tej sferze najmłodszych mieszkańców dzielnicy.

Tabela 77. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami - Podgórze

Filia nr 2 Podgórze	Wypożyczalnia
Czytelnictwo 2015	637
Czytelnictwo 2014	738
Odwiedziny 2015	4371
Odwiedziny 2014	4918
Korzystanie z Internetu 2015	31
Korzystanie z Internetu 2014	104
Wypożyczenie książek 2015	13656
Wypożyczenie książek 2014	15214
Wypożyczenie czasopism 2015	1112
Wypożyczenie czasopism 2014	1039

POTENCJAŁY PODGÓRZA

Usytuowanie dzielnicy – sąsiedztwo terenów zielonych, ogródków działkowych, lasów i szlaków turystycznych. Walory turystyczne i krajobrazowe. Duży potencjał rekreacyjny- ścieżki rowerowe, szlaki górskie. Bliskość centrum miasta, dobra komunikacja do Śródmieścia, bliskość schroniska Andrzejówka w Rybnicy Leśnej oraz granicy z Czechami.

Zasoby instytucjonalne – NZOZ Przychodnia Zdrowia, Biuro Obsługi Klienta MZB, Urząd Pocztowy.

Potencjał gospodarczy zlokalizowany w centrum dzielnicy, przy ul. Niepodległości, centrum handlowo-usługowym Podgórze.

Posiadanie miejsca pełniącego funkcję centrum dzielnicy – ul. Niepodległości/ul. Katowicka.

Zasoby mieszkaniowe - szereg zabytkowych kamienic i budynków mieszkalnych.

Infrastruktura sportowa – boisko przy PSP nr 5 oraz przy ul. Nowy Dom, które stanowi doskonałe miejsce dla szeregu imprez, koncertów i meetingów sportowych.

Zasoby edukacyjno-kulturalne – żłobek, przedszkole, szkoła podstawowa, biblioteka, kościół.

Aktywne środowisko lokalne – pomoc sąsiedzka przy ul. Katowickiej. Współpraca z Teatrem Lalki i Aktora podczas organizowania

Zdjęcie 32. Żłobek miejski

BRAMATURGII- inscenizowane opowieści z bram i podwórek wałbrzyskich kamienic- Ul. Szkolna 1, ul. Niepodległości 47, teren pod wiaduktem. Wspólne kolędowanie i spotkania wielkanocne. Wolontariat w PSP nr 5 - współpraca ze Schroniskiem dla zwierząt. W podobszarze Podgórze mieści się też siedziba Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego w Wałbrzychu. Prężnie działająca RWS oraz Fundacja "Merkury". Tradycje kolejarskie i górnicze.

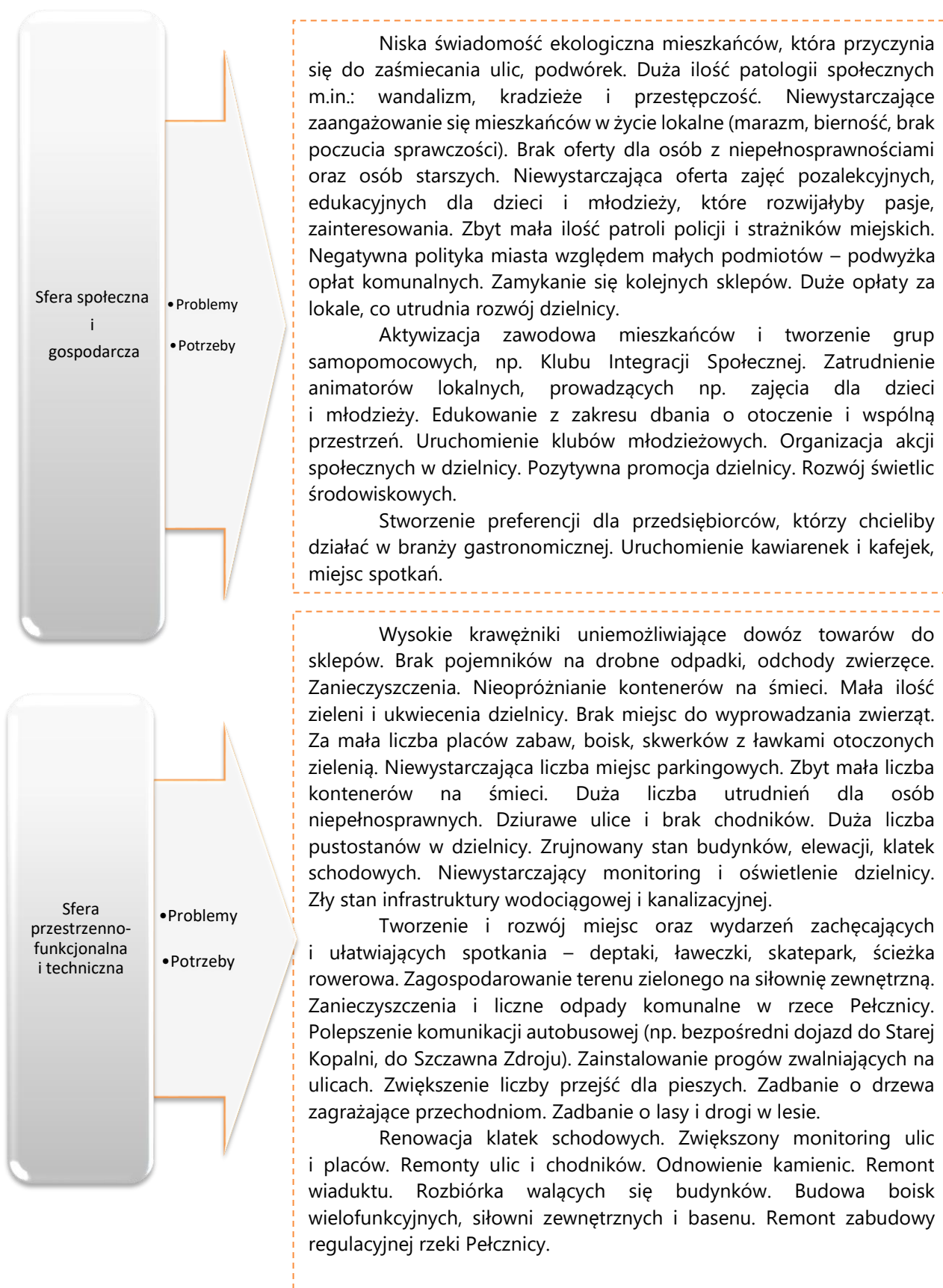
ZASOBY

W dzielnicy Podgórze, w zależności od rodzaju sfery, znajduje się szereg podmiotów, które działają na rzecz mieszkańców i stanowią możliwy do wykorzystania potencjał dzielnicy:

SFERA	ZASOBY
Edukacyjna	Publiczna Szkoła Podstawowa im. A. i CZ. Centkiewiczów Nr 5, ul. Poznańska 8 – ok. 550 uczniów. Placówka o charakterze otwartym, stanowiącym ważny element kulturotwórczy dla lokalnej społeczności poprzez pracę świetlicy, wycieczki, zabawy oraz wiele innych zajęć o charakterze sportowym i rozwijającym zainteresowania.
	Niepubliczne Przedszkole "Pod grzybkiem", ul. Niepodległości 90.
	Żłobek Samorządowy nr 3, ul. Niepodległości 15.
Kultury	Filia nr 2 "Biblioteki Pod Atlantami", ul. Niepodległości 66. Oprócz popularyzacji biblioteki i czytelnictwa placówka oferuje starszym i chorym czytelnikom z dzielnicy usługę „Książka na telefon”, czyli dostarczanie książek do ich domów.
Zdrowia	NZOZ Przychodnia Zdrowia Podgórze, ul. Niepodległości 58. Pełna oferta medyczna dla mieszkańców. Podstawowa opieka zdrowotna oraz ambulatoryjna opieka specjalistyczna.
Sportowo-rekreacyjna	Trasa turystyczna i widokowa w Góry Czarne – Borowa, Wołowiec i Niedźwiadki.
	Boisko, ul. Nowy Dom.
	Ruiny średniowiecznego zamku Nowy Dwór.
	Plac zabaw przy ul. Niepodległości obok przedszkola "Pod grzybkiem".
	Klub Piłkarski Gwarek, ul. Jagiellońska 24.
Siłownia plenerowa, ul. Świdnickiej.	
Religijna	Parafia pw. Św. Franciszka z Asyżu, ul. Poznańska 7.
	Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego SAC- Księża Pallotyni.
Gospodarcza	Schronisko dla zwierząt, ul. Łokietka 7.
	Biuro Obsługi Klienta Miejski Zakład Budynków, ul. Jagiellońska 7-9.
	Tartak przy ul. Żelaznej.
	Hotel "Zielone wzgórze", ul. Świdnicka 12 a.
	Camela S.A. Fabryka Wkładów Odzieżowych, ul. Cicha 5.
	PUPH Dompol Sp. z o.o.
	Rada Wspólnoty Samorządowej, ul. Niepodległości 24.
Jadłodajnia, ul. Niepodległości 80.	
Organizacje prospołeczne	Stowarzyszenie Przyjaciół Podgórze.
	Fundacja "Merkury" (w tym prowadzona przez Fundację świetlica środowiskowa przy ul. Reymonta oraz Ośrodek Profilaktyki Środowiskowej).
	Dom Pomocy Fundacji Tarkowskich, ul. Internatowa 1.
	Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

Poniżej prezentujemy zestawienie problemów i potrzeb określonych przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji z podobszaru Podgórze. Informacje zebrane zostały podczas spotkań prowadzonych przez lokalną organizację pozarządową - Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych.

2.6.2. Zidentyfikowane problemy i przyczyny degradacji

NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE

W podobszarze rewitalizacji Podgórze znajdują się 23 ulice cechujące się szczególną kumulacją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych lub łączące się z tymi ulicami i tworzące spójny obszar przestrzenno-funkcjonalny. W przypadku 13 ulic **wskaźniki dotyczącej liczby rodzin korzystających z pomocy MOPS na 1000 mieszkańców** odbiegają od średniej wartości referencyjnej wyznaczonej dla Miasta. Zdecydowanie największa kumulacja kryzysowych zjawisk występuje na ulicach: Szkolnej - 141,76; A. Mickiewicza - 102,56; P. Skargi - 95,24 i Niepodległości - 101,45 oraz 94,20. Odchylenie wartości wskaźników od wartości referencyjnej w Mieście dla pozostałych 8 ulic mieści się w przedziale od 43,86 do 79,43. Na tych samych trzynastu ulicach wyższa od średniej w Mieście jest również liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tytułu ubóstwa. W przypadku pięciu ulic ta wartość jest wyższa niż 100 (rodzin korzystających...) na tysiąc mieszkańców). Najbardziej zagrożone pogłębiającym się kryzysem społecznym są mieszkańcy ulic: Szkolnej, P. Skargi, A. Mickiewicza i Niepodległości, czyli największych ulic w podobszarze.

Tabela 78. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Podgórze

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tyt. ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	Adama Mickiewicza	102,56	102,56
2	Bartosza Głowackiego	66,99	86,12
3	Bohaterów Pracy	0,00	0,00
4	Cicha	33,33	16,67
5	Handlowa	27,03	0,00
6	Józefa Poniatowskiego	6,21	0,00
7	Kaszubska	32,65	28,57
8	Katowicka	79,14	71,94
9	Małopolska	46,88	46,88
10	Marii Skłodowskiej-Curie	43,86	43,86
11	Maurycego Beniowskiego	0,00	0,00
12	Mączna	0,00	0,00
13	Niepodległości	101,45	101,45
14	Niepodległości	94,20	100,68
15	Okrężna	28,04	28,04
16	Piotra Skargi	95,24	106,23
17	Pohulanka	35,71	35,71
18	Poznańska	71,94	79,14
19	Przeskok	55,56	55,56
20	Rolnicza	70,18	76,02
21	Szkolna	141,76	145,59
22	Świdnicka	79,43	87,24
23	Władysława Reymonta	10,31	6,87

W przypadku siedemnastu ulic podobszaru, **dane dotyczące liczby osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców** odbiegają od średniej w Mieście i stanowią o znacznym stopniu natężenia zjawiska kryzysowego w tym obszarze. Największe wartości wskaźników, zarówno w grupie wiekowej 50+, jak i w grupie osób do 25 roku życia, występują w obrębie sześciu ulic: obu części ul. Niepodległości, Poznańskiej, P. Skargi, Szkolnej i Świdnickiej. Najwięcej obaw budzi obszar przy ulicach: Szkolnej, P. Skargi, Rolniczej, Niepodległości, Cichej i Świdnickiej, na których wartość wskaźnika dot. liczby osób bezrobotnych zdecydowanie przekracza wartość referencyjną i wynosi odpowiednio: 95,79; 95,24; 93,57; 86,96; 85,37; 83,33 i 82,03. Dane pokazują, że skala zjawiska bezrobocia jest tu szczególnie dotkliwa zarówno wśród osób, które skończyły 50 rok życia, jak i osób w wieku do 25 roku życia. Znaczne natężenie sytuacji kryzysowej na Podgórzu zobrazowane trzema wskaźnikami kumuluje się w obszarze dziewiętnastu ulic tego podobszaru.

Tabela 79. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Podgórze

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
1	Adama Mickiewicza	72,82	20,51	0,00
2	Bartosza Głowackiego	66,99	9,57	14,35
3	Bohaterów Pracy	0,00	0,00	0,00
4	Cicha	83,33	0,00	0,00
5	Handlowa	54,05	0,00	0,00
6	Józefa Poniatowskiego	24,84	6,21	0,00
7	Kaszubska	57,14	24,49	4,08
8	Katowicka	50,36	7,19	7,19
9	Małopolska	62,50	15,63	15,63
10	Marii Skłodowskiej-Curie	57,02	21,93	0,00
11	Maurycego Beniowskiego	51,72	34,48	0,00
12	Mączna	62,50	10,42	0,00
13	Niepodległości	86,96	28,99	14,49
14	Niepodległości	85,37	23,26	8,83
15	Okrężna	56,07	18,69	0,00
16	Piotra Skargi	95,24	32,97	7,33
17	Pohulanka	0,00	0,00	0,00
18	Poznańska	64,75	21,58	14,39
19	Przeskok	41,67	20,83	6,94
20	Rolnicza	93,57	11,70	11,70
21	Szkolna	95,79	38,31	11,49
22	Świdnicka	82,03	26,04	13,02
23	Władysława Reymonta	27,49	10,31	0,00

Analiza **danych dotyczących bezpieczeństwa**, wskazuje ulice podobszaru rewitalizacji Podgórze, przy których dochodzi najczęściej do zachowań i czynów naruszających zasady prawne to: ul. Niepodległości - 2,99; Świdnicka - 1,63; M. Skłodowskiej-Curie - 1,47; P. Skargi i Szkolnej - 0,31 oraz Poznańska - 0,26. W analizie zostały wzięte pod uwagę najbardziej dotkliwe w codziennym życiu mieszkańców następujące kategorie kryminalne: przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, porządkowi publicznemu, wiarygodności dokumentów oraz mieniu. Największy odsetek czynów karnych popełnianych przez nieletnich występuje z kolei przy ul.: Kaszubskiej, P. Skargi, M. Skłodowskiej-Curie, Katowickiej, Rolniczej i Szkolnej. Nieletni są tutaj sprawcami ponad 50%, a w niektórych przypadkach 100% stwierdzonych przestępstw.

Tabela 80. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Podgórze

Lp.	Nazwa ulicy	Udział przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w danej jednostce do wszystkich przestępstw stwierdzonych w 7 kategoriach w mieście	Odsetek czynów karnych nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych
1	Adama Mickiewicza	0,00	0,00
2	Bartosza Głowackiego	0,16	33,33
3	Bohaterów Pracy	0,10	50,00
4	Cicha	0,00	0,00
5	Handlowa	0,00	0,00
6	Józefa Poniatowskiego	0,00	0,00
7	Kaszubska	0,05	100,00
8	Katowicka	0,16	60,00
9	Małopolska	0,00	0,00
10	Marii Skłodowskiej-Curie	1,47	66,67
11	Maurycego Beniowskiego	0,00	0,00
12	Mączna	0,00	0,00
13	Niepodległości	0,05	33,33
14	Niepodległości	2,99	44,53
15	Okrężna	0,00	0,00
16	Piotra Skargi	0,31	85,71
17	Pohulanka	0,00	0,00
18	Poznańska	0,26	38,46
19	Przeskok	0,05	12,50
20	Rolnicza	0,10	66,67
21	Szkolna	0,31	60,00
22	Świdnicka	1,63	47,69
23	Władysława Reymonta	0,05	0,00

W podobszarze rewitalizacji Podgórze **poziom wskaźnika obciążenia ekonomicznego** wynosi ok. 48 (osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym), i jest niższy od wartości wskaźnika obliczonego dla Miasta, jednak nadal jest to poziom

świadczący o negatywnej sytuacji demograficznej (starzejące się i nieaktywne zawodowo społeczeństwo).

Tabela 81. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego - Podgórze

Procent mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Procent mieszkańców w wieku produkcyjnym		Procent mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego
15,83%	67,56%		16,61%	48,01
	Kobiet	Mężczyzn		
	15,83%	16,61%		

NEGATYWNE ZJAWISKA GOSPODARCZE

Szczególne **natężenie sytuacji kryzysowej w odniesieniu do rynku pracy** występuje w przypadku 18 ulic podobszaru Podgórze. Na czterech z nich (A. Mickiewicza, Katowicka, Niepodległości - oba odcinki i P. Skargi) wskaźniki odbiegały od średniej w Mieście we wszystkich trzech analizowanych obszarach: osoby długotrwale pozostające bez pracy, bezrobotni posiadających wykształcenie gimnazjalne lub poniżej oraz bez kwalifikacji zawodowych. Największe odchylenie wskaźnika od wartości referencyjnej odnotowano na ulicach, które pojawiały się już w analizach wcześniejszych.

Tabela 82. Struktura bezrobotnych Podgórze

Lp.	Nazwa ulicy	Odsetek osób bezrobotnych z wyksz. gimnazj. lub poniżej w ogólnej l. bezrobotnych	Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawod. w ogólnej l. bezrobotnych
1	Adama Mickiewicza	59,15	73,24	46,48
2	Bartosza Głowackiego	35,71	28,57	21,43
3	Bohaterów Pracy	0,00	0,00	0,00
4	Cicha	40,00	60,00	20,00
5	Handlowa	50,00	50,00	0,00
6	Józefa Poniatowskiego	25,00	75,00	25,00
7	Kaszubska	35,71	57,14	28,57
8	Katowicka	42,86	85,71	42,86
9	Małopolska	25,00	50,00	25,00
10	Marii Skłodowskiej-Curie	30,77	76,92	23,08
11	Maurycygo Beniowskiego	0,00	100,00	0,00
12	Mączna	33,33	16,67	16,67
13	Niepodległości	50,00	66,67	33,33
14	Niepodległości	50,00	62,41	39,31
15	Okrężna	33,33	83,33	50,00
16	Piotra Skargi	65,38	61,54	57,69

17	Pohulanka	0,00	0,00	0,00
18	Poznańska	88,89	55,56	66,67
19	Przeskok	33,33	33,33	33,33
20	Rolnicza	43,75	43,75	31,25
21	Szkolna	68,00	52,00	56,00
22	Świdnicka	44,44	55,56	36,51
23	Władysława Reymonta	0,00	62,50	12,50

Przeprowadzona analiza poszczególnych ulic podobszaru rewitalizacji Podgórze wskazuje, że w obrębie aż 20 ulic występuje **zjawisko szczególnego natężenia negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej**. Najniższy odsetek aktywnych działalności gospodarczych odnotowano przede wszystkim w obrębie ulic: Okrężnej, Katowickiej, Małopolskiej, Przeskok, Rolniczej, W. Reymonta, M. Beniowskiego. W przypadku 12 ulic Podgórze możemy też mówić o wyjątkowo słabej kondycji przedsiębiorstw.

Tabela 83. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Podgórze

Lp.	Nazwa ulicy	Liczba aktywnych działalności gosp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Stosunek wykreślonych działalności gosp. do liczby aktywnych działalności gosp.
1	Adama Mickiewicza	51,28	100,00
2	Bartosza Głowackiego	52,63	18,18
3	Bohaterów Pracy	0,00	0,00
4	Cicha	33,33	50,00
5	Handlowa	0,00	0,00
6	Józefa Poniatowskiego	37,27	66,67
7	Kaszubska	20,41	140,00
8	Katowicka	14,39	50,00
9	Małopolska	15,63	100,00
10	Marii Skłodowskiej-Curie	35,09	12,50
11	Maurycego Beniowskiego	17,24	0,00
12	Mączna	41,67	50,00
13	Niepodległości	43,48	66,67
14	Niepodległości	42,68	78,62
15	Okrężna	9,35	100,00
16	Piotra Skargi	43,96	50,00
17	Pohulanka	35,71	200,00
18	Poznańska	64,75	66,67
19	Przeskok	13,89	0,00
20	Rolnicza	17,54	133,33
21	Szkolna	30,65	87,50
22	Świdnicka	42,97	42,42
23	Władysława Reymonta	10,31	200,00

NEGATYWNE ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE

Środowiskowa sytuacja podobszaru Podgórze, pod kątem oceny jakości powietrza (jednostka nr 30 na Rys. 6, 7 i 8 – str. 39), jest zróżnicowana. W północnej części podobszaru, położonej bliżej Śródmieścia, zaobserwowano stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu w przedziale 3,01-4,0 ng/m³, przy normie dopuszczalnej na poziomie nieprzekraczającym 1 ng/m³. W części południowej następuje spadek stężenia i mieści się w przedziale 1,51-3,0 ng/m³.

Wyniki monitoringu środowiskowego dla liczby dni z przekroczeniem stężenia pyłu zawieszonego PM10 pokazują, że w północnej części jednostki objętej rewitalizacją występuje od 36 do 70 dni z przekroczeniem dla normy maksymalnej 35 dni w roku. W części środkowej i południowej nie odnotowano naruszenia normy dla pyłu zawieszonego PM10.

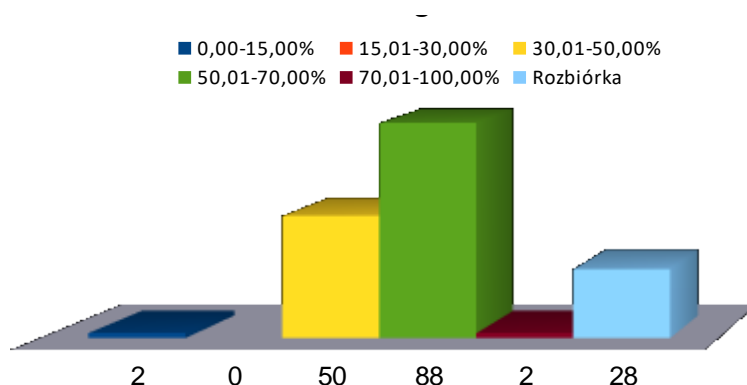
Poziom średnioroczny stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 wypada na poziomie 20.1-25 µg/m³ w części północnej jednostki i na poziomie 15.1 do 20 µg/m³ w części południowej, przy rocznej normie dopuszczalnej 25 µg/m³.

Ponadnormatywne wyniki wskaźników oceny stanu powietrza, tak jak w przypadku innych podobszarów rewitalizacji, wynikają z przekroczeń rejestrowanych w sezonie grzewczym i wskazują przede wszystkim na problem niskiej emisji kominowej [opracowane na podst. danych z WIOŚ].

NEGATYWNE ZJAWISKA TECHNICZNE

Biorąc pod uwagę dane z przeglądu technicznego budynków komunalnych w dzielnicy Podgórze, stan zdecydowanej większości budynków można ocenić jako niezadowalający. 50 jest w stanie średnim i aż 88 w stanie lichym. Przeprowadzenia kapitalnego remontu wymagają 2 budynki, w przypadku aż 28 ekspertyza techniczna wskazuje na konieczność rozbiórki.

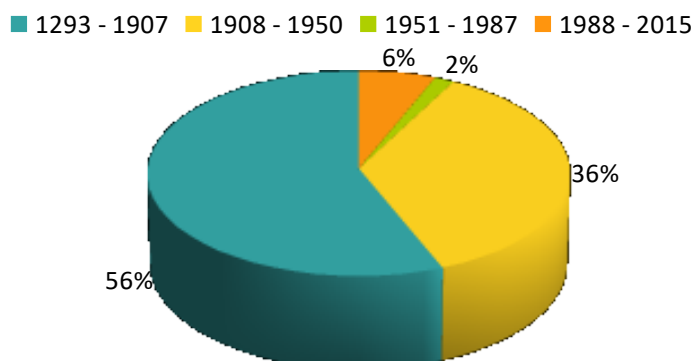
Rysunek 32. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar rewitalizacji Podgórze

Podgórze zajmuje drugie miejsce po Sobięcinie, spośród podobszarów rewitalizacji Wałbrzycha pod względem wieku zabudowy mieszkaniowej. Aż 92% budynków została tu

wybudowana przed 1950 rokiem, z czego zdecydowana większość to budynki datowane na lata 1293-1907.

Rysunek 33. Wiek zabudowy mieszkalnej w podobszarze rewitalizacji Podgórze (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków)

W okresie od 2012 r. do 2016 r. na Podgórzu, z uwagi na fatalny stan techniczny, zdecydowano się na wyburzenie 26 budynków, stanowiących blisko 19% wszystkich wyburzeń w mieście.

NEGATYWNE ZJAWISKA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNE

Podobszar ten, tak jak Sobięcín, dotkliwie odczuwa negatywny wpływ terenów przemysłowych sąsiadujących z zabudową mieszkaniową. Również pozostałe uwarunkowania przestrzenne i historyczne miały bezpośredni wpływ na obecny charakter tego niegdyś niezależnego od Wałbrzycha i dynamicznie rozwijającego się obszaru zurbanizowanego. Niestety również i tu stara zdekapitalizowana substancja mieszkaniowa niemal w całości narażona była na oddziaływanie szkód górniczych. Ukształtowanie terenu utrudnia w istotny sposób prawidłowe funkcjonowanie tego obszaru. Wszystko to wpływa na negatywne oceny Podgórza przez mieszkańców Wałbrzycha wzmacniane dodatkowo przez wyjątkowo niski poziom estetyki otoczenia terenów mieszkaniowych. Jak we wszystkich starych dzielnicach miasta także i tu uwidoczniiony jest negatywny wpływ migracji i depopulacji na prawidłowe funkcjonowanie obszaru w sferze funkcjonalno-przestrzennej.

3. Wizja, cele i kierunki działań obszaru rewitalizacji

METODYKA

Przeprowadzona na etapie delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji diagnoza poszczególnych podobszarów rewitalizacji, ukazała ich homogeniczność pod względem charakteru występujących w nich zjawisk kryzysowych, skali kryzysu, jak i zidentyfikowanych potrzeb. Analiza danych statystycznych, wyniki pogłębionej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, diagnoza obszaru rewitalizacji oraz analiza wniosków z towarzyszących powstawaniu GPR spacerów badawczych, warsztatów i spotkań, ukazały wspólne obszary problemowe sześciu podobszarów rewitalizacji dotyczące czterech sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Również potrzeby oraz cele określone z udziałem interesariuszy każdego z podobszarów, są w większości do siebie podobne, co zostało potwierdzone w trakcie warsztatów dla liderów lokalnych, w wyniku których opracowano kierunki działań i cele dla każdego podobszaru z osobna.

Zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, w przypadku podziału obszaru rewitalizacji na podobszary, gminny program rewitalizacji jest opracowywany z podziałem na podobszary. Z uwagi na zbieżność potrzeb podobszarów, składających się na tożsame cele i kierunki działań, ostatecznie wypracowane w trakcie warsztatów dla liderów lokalnych, cele i kierunki działań sformułowane na poziomie Gminnego Programu Rewitalizacji, nie zostały rozdzielone dla podobszarów rewitalizacji, lecz zostały uporządkowane na poziomie obszaru rewitalizacji jako całości. Z tego względu prace nad określeniem wizji, celów i kierunków działań przebiegały w dwóch etapach:

1. Określenie, zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, dla każdego z podobszarów rewitalizacji, potrzeb, celów i kierunków działań - na tym etapie bez ich hierarchizacji.
2. Przygotowanie uwspólnionej wizji obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha po roku 2025, a następnie opracowanie uwspólnionych celów strategicznych oraz odpowiadających im kierunków działań.

3.1 Podsumowanie wizji i kierunków działań podobszarów rewitalizacji

Wstępną wizję obszaru rewitalizacji określono podczas warsztatów dla liderów lokalnych, na podstawie zdiagnozowanych potencjałów i potrzeb poszczególnych podobszarów. Zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy o rewitalizacji, dla każdego z podobszarów rewitalizacji określono odrębnie potrzeby, cele i kierunki działań - bez ich hierarchizacji. Cele i kierunki działań dla każdego z podobszarów są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy, a także są z nimi spójne. Obejmują w szczególności:

Cele i kierunki działań podobszaru Biały Kamień

- Zwiększenie zainteresowania postawami prospołecznymi, podkreślenie roli i znaczenia działalności na rzecz aktywności lokalnej.

- Wyłonienie animatora lokalnego, który motywowałby społeczność do aktywnego udziału w życiu dzielnicy.
- Organizacja spotkań dla mieszkańców, wyrównujące szanse dla osób pochodzących z obszarów zagrożonych niedostosowaniem społecznym.
- Efektywne wykorzystanie niezagospodarowanych do tej pory obiektów budowlanych do prowadzenia działalności gospodarczej. Rozwój działalności gastronomicznej i rozrywkowej. Działania zachęcające przedsiębiorców do podejmowania działalności gospodarczej.
- Poprawa jakości życia mieszkańców oraz wizerunku i estetyki miasta. Uwrażliwienie mieszkańców na walory środowiskowe.
- Stworzenie lepszych warunków do zabawy i rekreacji dla mieszkańców. Odnowienie i poprawa istniejącego stanu technicznego budynków i infrastruktury towarzyszącej. Zahamowanie dotychczasowej degradacji budynków.
- Poprawa warunków bezpieczeństwa poprzez zamontowanie monitoringu oraz oświetlenia. Wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców.

Cele i kierunki działań podobszaru Stary Zdrój

- Zwiększenie bezpieczeństwa dla mieszkańców poprzez większą liczbę patroli policji i straży miejskiej.
- Pogłębienie więzi międzyludzkich (również międzypokoleniowych) wśród społeczności lokalnej.
- Dotarcie z ofertą edukacyjną do społeczności lokalnej – indywidualnie i grupowo.
- Zwiększenie oferty gastronomicznej dla mieszkańców dzielnicy. Zwiększenie liczby przywilejów dla przedsiębiorców lokalnych.
- Uwrażliwienie mieszkańców na walory środowiskowe.
- Stworzenie lepszych warunków do zabawy i rekreacji dla mieszkańców.
- Unowocześnienie przestrzeni publicznej, dostosowanie przestrzeni dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Poprawa istniejącego stanu technicznego budynków i infrastruktury towarzyszącej. Zahamowanie degradacji budynków. Odnowienie i uzyskanie wysokiego standardu dla mieszkalnych części wspólnych, tj. elewacji.
- Poprawa jakości życia mieszkańców oraz wizerunku i estetyki miasta. Poprawa atrakcyjności przestrzeni dzielnicy.

Cele i kierunki działań podobszaru Śródmieście

- Wzrost współpracy wewnątrzsektorowej oraz międzysektorowej na rzecz realizacji przedsięwzięć edukacyjnych.
- Stworzenie w Willy Daisy Centrum Świadczącego Usługi Społeczne.
- Stworzenie systemu aktualizacji bieżących wydarzeń kulturalno-sportowo-oświatowych.

- Aktywizacja mieszkańców: zajęcia z animatorami, zajęcia edukacyjne, zajęcia dla seniorów, dzieci i młodzieży, tematyczne (rozwijające pasje), międzypokoleniowe, zajęcia profilaktyczne.
- Rozwój Śródmieścia jako miejsca inspiracji i aktywności. Powstanie klubu turysty w siedzibie PTTK - integracja aktywnych turystów z mieszkańcami. Rozwój Uniwersytetów III Wieku.
- Gromadzenie podmiotów świadczących usługi społeczne i publiczne.
- Stworzenie Centrum Krzewienia Trzeźwości prowadzącego profilaktykę oraz wspieranie rodzin.
- Promowanie pozytywnych przykładów aktywności i współpracy. Aktywniejsza promocja Centrum – Śródmieścia.
- Rozwój działalności gospodarczych tworzących możliwości spotkań mieszkańców i aktywności w czasie wolnym. Wprowadzenie ulg podatkowych dla przedsiębiorców, prowadzących działalność w dzielnicy.
- Rozwój turystyki, uatrakcyjnienie Śródmieścia.
- Zwiększenie liczby miejsc aktywności fizycznej mieszkańców.
- Polepszenie stanu komunikacji miejskiej. Podwyższenie stanu atrakcyjności dzielnicy, poprzez odrestaurowanie zniszczonych budynków, elewacji, klatek schodowych.
- Zwiększenie bezpieczeństwa wśród mieszkańców dzielnicy poprzez zamontowanie oświetlenia i monitoringu. Poprawa stanu infrastruktury towarzyszącej, w tym wodociągów i kanalizacji.

Cele i kierunki działań podobszaru Sobięcín

- Zwiększenie bezpieczeństwa wśród mieszkańców poprzez zwiększenie ilości patroli policji i straży miejskiej.
- Poszerzenie oferty kształcenia mieszkańców z zakresu aktywności społecznej.
- Tworzenie inicjatyw oddolnych polepszających wizerunek społeczności lokalnej, tworzenie więzi społecznych i międzypokoleniowych.
- Zwiększenie zaangażowania przedsiębiorców w legalne zatrudnianie pracowników podczas prowadzenia działalności gospodarczej. Powstawanie miejsc pracy z możliwością uzyskania stałego wynagrodzenia.
- Powstanie miejsc aktywności fizycznej i rekreacji dla mieszkańców.
- Zaadaptowanie przestrzeni publicznych na cele rekreacyjne.
- Efektywne wykorzystanie niezagospodarowanych dotychczas pomieszczeń.
- Poprawa dostępu do infrastruktury miejskiej dla osób niepełnosprawnych.
- Poprawa istniejącego stanu technicznego zasobu mieszkalnego w celu zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom budynku. Założenie monitoringu i oświetlenia. Poprawa atrakcyjności przestrzennej dzielnicy.

Cele i kierunki działań podobszaru Nowe Miasto

- Zwiększenie bezpieczeństwa, wzrost świadomości i tożsamości lokalnej.
- Pogłębienie więzi lokalnej wśród mieszkańców z dzielnic z obszaru rewitalizacji.
- Organizacja szkoleń/zajęć motywujących, pozwalających na budowanie kompetencji miękkich wśród mieszkańców. Organizacja zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, zapobiegających marazmowi i patologii społecznej. Poszerzenie oferty organizacji czasu wolnego dla mieszkańców.
- Poprawa warunków i możliwości rozwoju infrastruktury gospodarczej. Rozwój infrastruktury turystycznej. Zwiększenie aktywności trenerów sportowych.
- Poprawa jakości życia mieszkańców oraz wizerunku i estetyki dzielnicy. Poprawa atrakcyjności dzielnicy.
- Stworzenie lepszych warunków do zabawy i rekreacji na świeżym powietrzu.
- Uwrażliwienie mieszkańców dzielnicy na walory środowiskowe.
- Poprawa istniejącego stanu technicznego infrastruktury technicznej, zahamowanie degradacji budynków.
- Zamontowanie oświetlenia i monitoringu.

Cele i kierunki działań podobszaru Podgórze

- Zorganizowanie działań zmierzających do wzrostu świadomości i tożsamości lokalnej. Pogłębienie więzi lokalnej wśród mieszkańców rewitalizowanej dzielnicy.
- Wzrost więzi międzypokoleniowych wśród mieszkańców oraz pogłębienie więzi z miejscem zamieszkania.
- Poprawa warunków bezpieczeństwa w dzielnicy.
- Kształtowanie postaw prospołecznych wśród mieszkańców.
- Wprowadzenie ulg dla przedsiębiorców lokalnych, prowadzących małe przedsiębiorstwa. Rozwój branży gastronomicznej i turystycznej.
- Zwiększenie atrakcyjności i estetyki dzielnicy. Poprawa stanu przestrzeni publicznych w dzielnicy. Zwiększenie ilości miejsc "zielonych".
- Polepszenie stanu komunikacji miejskiej.
- Wyremontowanie budynków, pomieszczeń, elewacji.
- Zainstalowanie monitoringu i oświetlenia.

3.2. Wspólna wizja obszaru rewitalizacji

Na podstawie wyników pracy interesariuszy poszczególnych podobszarów rewitalizacji, określona została wspólna wizja obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha po roku 2025. Na tej podstawie został określony cel nadrzędny (Misja) rewitalizacji oraz odpowiadające mu trzy cele strategiczne oraz kierunki działań, które powinny doprowadzić do osiągnięcia zamierzonych celów.

Wizja obszaru rewitalizacji zawiera w sobie opis pożądanego stanu docelowego w czterech aspektach: gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym oraz technicznym, jednak najistotniejszym podmiotem rewitalizacji jest zawsze Człowiek.

Wizja obszaru rewitalizacji Wałbrzycha po 2025 roku:

Obszar rewitalizacji miasta Wałbrzycha jest miejscem wyrównanych szans, przyjaznym i bezpiecznym, o estetycznej przestrzeni publicznej.

W obszarze rewitalizacji nastąpiła poprawa warunków zamieszkania, między innymi dzięki podniesieniu jakości infrastruktury publicznej i poprawie stanu technicznego budynków mieszkalnych.

W obszarze rewitalizacji zniwelowany został problem zanieczyszczenia atmosfery dzięki licznym inwestycjom ograniczającym zanieczyszczenie środowiska.

Termomodernizacje i likwidacja źródeł niskiej emisji w obrębie zabudowy mieszkaniowej pozwoliły na obniżenie kosztów użytkowania mieszkań oraz przyczyniły się do estetyzacji przestrzeni i poprawy jakości powietrza. Modernizacje przestrzeni publicznej i likwidacja barier architektonicznych wpłynęły na wzrost bezpieczeństwa mieszkańców oraz atrakcyjność osiedleńczą obszaru rewitalizacji.

Zrewitalizowany obszar sprzyja oddolnym inicjatywom, jego mieszkańcy są coraz bardziej aktywni i otwarci na współpracę.

Dzięki licznym mikroprzedsięwzięciom umacnia się również więź lokalna, a wałbrzyskanie mają poczucie współodpowiedzialności za swoje otoczenie i przestrzeń publiczną.

Obszar rewitalizacji daje możliwości rozwoju, mieszkańcy mają dostęp do oferty edukacyjnej na najwyższym poziomie, w tym bardzo dobrze rozwiniętego szkolnictwa zawodowego.

Coraz silniejsze są tutejsze mikroprzedsiębiorstwa. Zapewnione są stabilne miejsca pracy.

Osobom wymagającym wsparcia zapewniona jest odpowiednia pomoc nie tylko instytucjonalna, rozwija się także wolontariat i coraz prężniej działają organizacje pozarządowe.

Mieszkańcy obszaru są dumni ze swojego pochodzenia, dbają o dziedzictwo kulturowe, poprzez co budują pozytywny wizerunek Miasta, do którego warto przyjechać i w którym dobrze jest żyć.

Dużym atutem są zadbane tereny zielone oraz rozwinięta oferta kulturalna i rekreacyjna.

Pozytywne efekty rewitalizacji oddziałują na inne obszary Miasta i ich Mieszkańców.

Dzięki temu Wałbrzych i Wałbrzyskanie umacniają się.

3.3. Wspólnione cele i kierunki działań obszaru rewitalizacji

Odpowiedzią na zidentyfikowane podczas delimitacji oraz pogłębionej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej podobszarów rewitalizacji problemy, są - określone również z udziałem społecznym - cele oraz odpowiadające im kierunki działań. Mają one służyć eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, o których mowa w poprzednim rozdziale. Cel nadrzędny (misja) rewitalizacji oraz trzy cele strategiczne odpowiadają sformułowanej wizji. Są też zgodne z celami Strategii ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej. Do każdego celu przypisane zostały wskaźniki, które posłużą do oceny stopnia ich osiągnięcia w poszczególnych etapach wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha. Każda z propozycji projektowych przedstawiona w zał. 2A oraz 2B do GPR służyć będzie realizacji co najmniej jednego z określonych poniżej celów.

CEL NADRZĘDNY (MISJA):

Zrównoważenie rozwoju obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha poprzez działania na rzecz jego odnowy i ożywienia oraz wzmocnienia integracji społecznej

CELE STRATEGICZNE:

Cel 1

Wzrost aktywności, zaradności i poczucia współodpowiedzialności wśród mieszkańców

Kierunki działań: w ramach celu 1 planowane są następujące działania: wspieranie oddolnych inicjatyw i wszelkich form aktywności, w szczególności takich, które wiążą się z włączaniem osób i grup wykluczonych w różne przedsięwzięcia realizowane w obszarach kryzysowych oraz przyczyniających się do przełamywania ukształtowanej kultury zależności i wyuczonej bierności oraz związanego z tym braku wiary we własne siły i możliwość zmiany obecnej sytuacji, tworzenie przestrzeni działalności dla organizacji pozarządowych, współpraca instytucji i liderów lokalnych na rzecz osób narażonych wykluczeniem, pobudzanie aktywności i skłonności do współdziałania różnych grup, uruchomienie systemu mikrograntów dla lokalnych społeczności (m.in. projekty sąsiedzkie), działania o charakterze środowiskowym (integrujące, edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne i sportowe), zapobieganie i redukcja negatywnych zjawisk społecznych, rozwój wolontariatu, tworzenie i wspieranie działalności istniejących centrów aktywności lokalnej w podobszarach rewitalizacji, współpraca międzysektorowa na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji, rozwój kompetencji społecznych, wspieranie działalności organizacji prospołecznych, wzmocnianie lokalnego kapitału ludzkiego poprzez różnego typu działania edukacyjne i szkoleniowe oraz budowanie zaufania we własne siły, rozwój zakresu i poprawa jakości usług publicznych.

Cel 2

Wysoka jakość przestrzeni publicznej i poprawa warunków zamieszkania

Kierunki działań: cel 2 skupia działania ukierunkowane na poprawę jakości zamieszkania, adaptację, uzupełnienie i przebudowanie systemu usług dla ludności oraz zachowanie atrakcyjności istniejącej tkanki miejskiej, w szczególności najbardziej wartościowych elementów dziedzictwa materialnego poprzez: odnowę i termomodernizację budynków mieszkalnych i publicznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, ograniczanie niskiej emisji kominowej i komunikacyjnej, tworzenie nowych i utrzymanie funkcjonujących ścieżek rowerowych, przebudowę przystanków, modernizację dróg, ochronę obiektów dziedzictwa kulturowego, poprawę jakości drobnej infrastruktury publicznej, uzupełnianie i modernizacja oświetlenia, odnowę i utrzymanie terenów zielonych i rekreacyjnych, odnowę zabudowy regulacyjnej rzeki Pełcznicy i potoku Szczawnik, poprawę jakości komunikacji publicznej i jakości infrastruktury komunikacyjnej, organizację infrastruktury przesiadkowej, odnowę zdegradowanych przestrzeni publicznych i wspólnotowych, dostosowanie obiektów do pełnienia nowych funkcji społecznych, kulturalnych, edukacyjnych, tworzenie infrastruktury społecznej (centrów aktywności lokalnej, bibliotek), inwestycje w obiekty i usługi dla seniorów, kontynuację koniecznych rozbiórek i budowę nowych mieszkań; zapewnienie ładu przestrzennego, wykorzystanie instrumentów planistycznych w procesie rewitalizacji; kształtowanie pozytywnego wizerunku obszaru rewitalizacji, zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz miasta.

Cel 3

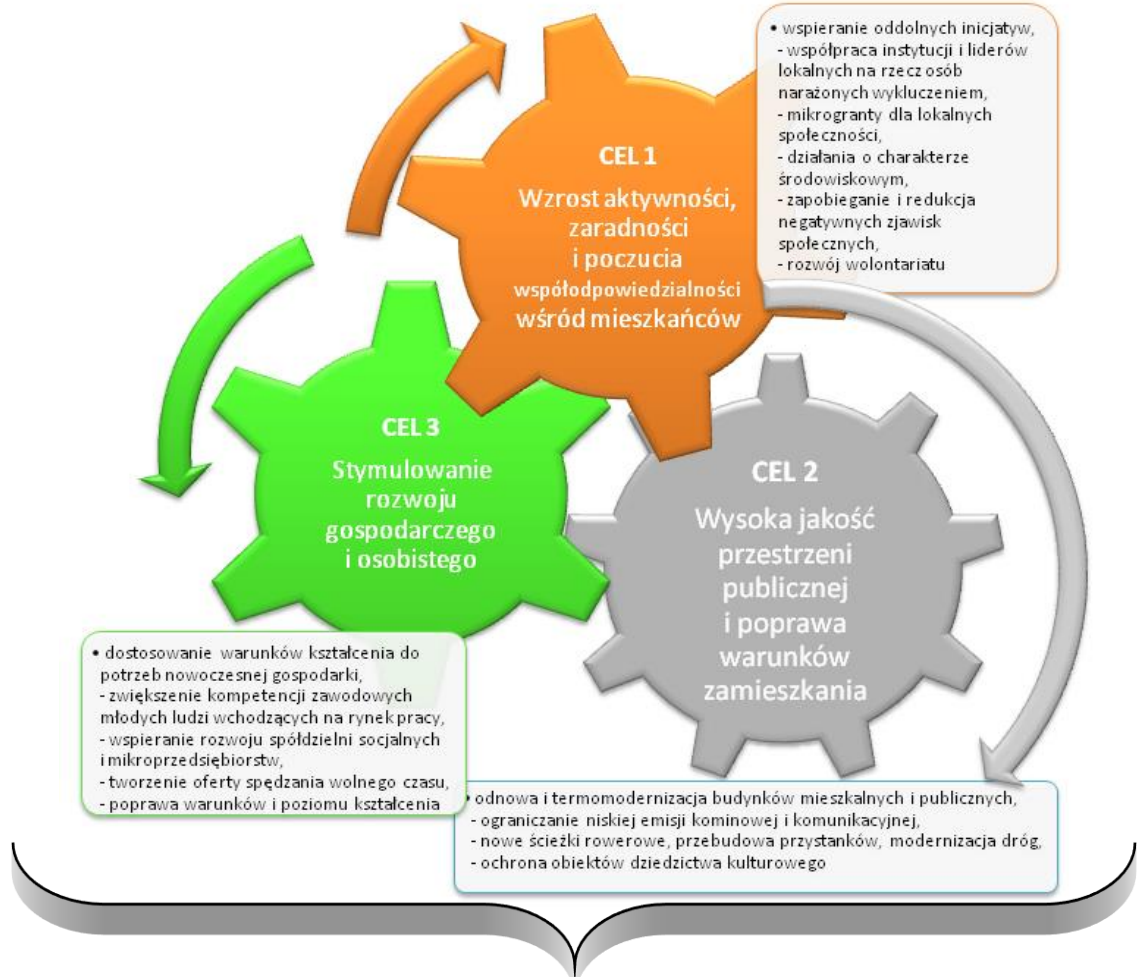
Stymulowanie rozwoju osobistego i gospodarczego

Kierunki działań: cel 3 określa realizację działań skupionych na dostosowaniu warunków kształcenia do potrzeb nowoczesnej gospodarki, zwiększeniu kompetencji zawodowych młodych ludzi wchodzących na rynek pracy. Dla osiągnięcia celu 3, ale także 1, wspierany będzie rozwój przedsiębiorczości społecznej (wparcie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej zarówno przez samorząd miasta, jak i przez organizacje pozarządowe), wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców, m.in. poprzez utworzenie inkubatora przedsiębiorczości, tworzenie oferty spędzania wolnego czasu, poprawa warunków i poziomu kształcenia, w tym tworzenie terenów rozwoju usług nauki, tworzenie i rozwijanie stref aktywności gospodarczej dla lokalnych przedsiębiorców, zapewnienie dobrego poziomu dostępu do usług (podstawowych, społecznych, transportu zbiorowego), utrzymanie i rozwój ulg i zwolnień dla przedsiębiorców.

3.3. Integralność systemu celów z wizją i kierunkami działania

MISJA
Zrównoważenie rozwoju obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha poprzez działania na rzecz jego odnowy i ożywienia oraz wzmocnienia integracji społecznej

WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI WAŁBRZYCHA
PO 2025 ROKU

4. Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zasadniczymi celami rewitalizacji Wałbrzycha jest przerwanie mechanizmów błędnego koła, które prowadzą do kumulacji i pogłębiania zjawisk kryzysowych, w tym przede wszystkim utrwalonego stylu życia o ograniczonej aktywności społecznej i gospodarczej oraz procesów negatywnej selekcji społecznej. Kurczenie się miasta jest najważniejszym problemem Wałbrzycha, stąd wybór rewitalizacji jako narzędzia realizacji polityki spójności jest uzasadniony do ograniczenia tego procesu. Głównym przedmiotem interwencji w obszarze zdegradowanym będą zjawiska i procesy społeczne, a w drugiej kolejności gospodarcze, natomiast działania w sferze odnowy przestrzeni będą instrumentem realizacji celów społecznych i gospodarczych. Tak zdefiniowana polityka rewitalizacyjna, wdrażana na podobszarach rewitalizacji odgrywających kluczowe znaczenie na mapie rozwoju miasta, ma potencjał do pozytywnego oddziaływania na pozostałe jego fragmenty. Interwencja rewitalizacyjna w Wałbrzychu, mająca za cel m.in. poprawę zwartości miasta na podobszarach rewitalizacji, doprowadzi docelowo do poprawy efektywności prowadzenia wielu polityk publicznych na tych terenach, ograniczając negatywne skutki kurczenia się miasta. Planowane polepszenie warunków i jakości zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji skutkować będzie ograniczeniem procesów migracji mieszkańców z centrum miasta na obszary peryferyjne. Za pomocą działań poprawiających efektywność energetyczną zabudowy mieszkaniowej obszaru rewitalizacji oraz działań z zakresu poprawy mobilności zostanie ograniczona emisyjność w skali całego miasta. W ten sposób polityka rewitalizacyjna w Wałbrzychu ma szansę stać się istotnym narzędziem ograniczenia negatywnych skutków jego kurczenia się.

Samorząd Wałbrzycha nie ograniczył się do wskazania zadań, które wynikają z realizacji zadań publicznych jednostki samorządu terytorialnego. Liczne spotkania z potencjalnymi beneficjentami pozwoliły wspólnie zaplanować kompleksowe rozwiązania problemów rewitalizowanego obszaru w celu wyprowadzenia go ze stanu kryzysowego. Równoczesna realizacja działań w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej, obejmująca zarówno przedsięwzięcia (projekty) inwestycyjne (w tym infrastrukturalne), jak również działania miękkie, stwarza szansę na uruchomienie procesu rewitalizacji mającego cechy zrównoważonego rozwoju.

Do GPR zgłoszono łącznie 671 przedsięwzięcia, z czego 642 to zadania podstawowe, a 29 działania uzupełniające. Zaplanowane w GPR przedsięwzięcia przenikają się wzajemnie w odniesieniu do sfer problemowych i celów programu rewitalizacji. Przedsięwzięcia przypisano odpowiednio do celu GPR, jaki realizuje. Do celu 1 „Wzrost aktywności, zaradności i poczucia współodpowiedzialności wśród mieszkańców” przypisano 57 przedsięwzięć rewitalizacyjnych w tym 36 jest podstawowych, a 21 uzupełniających. Cel 2 „Wysoka jakość przestrzeni publicznej i poprawa warunków zamieszkania” realizowany jest poprzez 596 projektów, w tym 590 podstawowych i 6 uzupełniających. W tej grupie najliczniejsze są propozycje wspólnot mieszkaniowych (411 pozycji) dotyczące zwiększenia efektywności

energetycznej i odnowy części wspólnych budynków, których realizacja przyczyni się również w równym stopniu do osiągnięcia celu 1. Tego typu projekty są również przykładem odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w kilku sferach jednocześnie: społecznej (ubóstwo, niska jakość warunków zamieszkania), technicznej (poprawa stanu technicznego budynków, w tym zabytkowych), jak i środowiskowych (poprawa stanu środowiska poprzez obniżenie zanieczyszczenia atmosferycznego - np. dzięki elementom termomodernizacyjnym). Do celu 3 „Stymulowanie rozwoju osobistego i gospodarczego” przypisano 18 projektów, 16 z listy podstawowych przedsięwzięć oraz 2 z uzupełniających.

Propozycje projektowe będące odpowiedzią na zidentyfikowane problemy:

w sferze społecznej

- to projekty ukierunkowane na zdiagnozowane problemy społeczne, które będą realizowane zarówno poprzez wykonanie działań inwestycyjnych, jak i nieinwestycyjnych. W odniesieniu do bezrobocia priorytetem będzie realizacja 5 propozycji przedstawionych przez Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu, skierowanych do wszystkich podobszarów rewitalizacji. Będą one miały na celu aktywizację osób bezrobotnych i tym samym często dotkniętych ubóstwem, niwelując w ten sposób jedną z głównych przyczyn problemów społecznych mieszkańców. Drugą grupą projektów, skierowanych na problemy społeczne mieszkańców są działania planowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który zgłosił 11 projektów (w tym 6 podstawowych), których celem jest zwiększenie aktywności mieszkańców podobszarów rewitalizacji i pobudzenie do zaangażowania się w „życie swojej dzielnicy” oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez stworzenie oraz prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz dziennych domów pobytu. Projekty te skierowane będą do dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, młodzieży potrzebującej wsparcia w nauce, osób starszych i niepełnosprawnych wymagających pomocy z powodu samotności i braku opieki. Ponadto projekty inwestycyjne związane z utworzeniem placówek wsparcia i pobytu w podobszarach rewitalizacji wpłyną również na polepszenie sfery technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Scaleniem powyższych działań będą przedsięwzięcia Gminy Wałbrzych i organizacji pozarządowych skierowane do osób niesamodzielnych i narażonych na wykluczenie społeczne, pobudzające aktywność społeczności lokalnej, ukierunkowanych na budowę kompetencji społecznych i obywatelskich, do których zalicza się projekt (przykłady):

- „Nie emigruję, tu zostaję” - realizowany przez Fundację Rozwoju Ekonomii Społecznej, Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych oraz Gminę Wałbrzych na całym obszarze rewitalizacji miasta;
- „Rewitalizacja Stacji GOPR w Wałbrzychu oraz terenów przyległych na cele społeczne” – realizowany w podobszarze Podgórze;
- „Przebudowa budynku przy ul. Przywodnej w Wałbrzychu na cele mieszkaniowe wraz z zagospodarowaniem terenu” (utworzenie mieszkań socjalnych) – zlokalizowany na podobszarze Stary-Zdrój;

- „Rewitalizacja Domu Katechetycznego przy ul. Młynarskiej 16 w Wałbrzychu i utworzenie Domu Aktywności Lokalnej "Pod Aniołami" – dotyczący podobszaru Śródmieście;
- „Odkrywamy życie na nowo – Centrum Integracji Społecznej w Wałbrzychu”, którego inicjatorem jest Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, skierowany do mieszkańców całego obszaru rewitalizacji;
- „Adaptacja budynku na potrzeby Domu Dziecka oraz Placówki Dziennego Wsparcia wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego” – zrealizowany w podobszarze Podgórze;
- Przebudowa i termomodernizacja budynku przy ul. Beethovena 24A na potrzeby noclegowni, schroniska dla bezdomnych oraz ośrodek interwencji kryzysowej – skierowany do całego obszaru rewitalizacji.

Gmina Wałbrzych zaplanowała również działania służące realizacji społecznych inicjatyw oddolnych na wszystkich podobszarach rewitalizacji poprzez „Program mikrograntów” (edycje w latach 2017-2025).

Poza powyższymi, planowane są również przedsięwzięcia zgłoszone przez placówki edukacyjne, instytucje kultury oraz inne pomioty zaangażowane w działania ze sfery społecznej (przykłady projektów edukacyjnych, kulturalnych oraz rekreacyjnych) np.:

- „Remont, przebudowa i nadbudowa budynku Hufca ZHP Ziemi Wałbrzyskiej na Centrum Harcerskiego Wolontariatu i Domu Harcerza”;
- „Piątka na piątkę” oraz „O(d)czarujmy zakłętę dzielnicę” - PiMBP „Biblioteka pod Atlantami”;
- „Nowe Miasto - Nowa Biblioteka” - PiMBP „Biblioteka pod Atlantami”;
- „Miasto górniczych tradycji” oraz „Białe Złoto Wałbrzycha” - Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu;

w sferze gospodarczej

- największym przedsięwzięciem odnoszącym się wprost do zdiagnozowanych problemów w sferze gospodarczej jest utworzenie inkubatora przedsiębiorczości, który powstanie w podobszarze Śródmieście, jednak oddziaływał będzie na cały obszar rewitalizacji Wałbrzycha; kolejnym przedsięwzięciem, istotnym dla rozwoju gospodarczego OR, jest realizowana przez prywatnego inwestora „Budowa węzła przesiadkowego wraz infrastrukturą drogową oraz częścią usługowo handlową „Wałbrzych Centrum””; lepsze wykorzystanie potencjału gospodarczego obszaru rewitalizacji zakłada też propozycja projektowa Cechu Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości w Wałbrzych; uważnym z punktu widzenia sytuacji kryzysowej w obszarze przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji, są dwa projekty Powiatowego Urzędu Pracy w Wałbrzychu, które zakładają udzielanie wsparcia osobom bezrobotnym na podjęcie działalności gospodarczej. Przedsięwzięciami, które niwelowały będą problemy w sferze gospodarczej są także projekty:

- „Zawodowy Dolny Śląsk”,
- „Czas na zawodowców – innowacyjne wyposażenie wałbrzyskich szkół zawodowych),
- WAŁBRZYSKI INKUBATOR ZAWODOWY - dostosowanie oferty edukacyjnej 4 zespołów szkół zawodowych w Wałbrzychu do potrzeb rynku pracy,

wspierające umiejętności i kwalifikacje zawodowe oraz techniczne uczniów szkół z obszaru rewitalizacji, polegające na doposażeniu pracowni kształcenia praktycznego. Ponadto Gmina Wałbrzych zaplanowała realizację przedsięwzięcia pn. „Branżowe Centrum Umiejętności przy w dziedzinie mechatroniki w Wałbrzychu (przy ZS nr 5)”, które wpłynie na rozwój oferty szkoleniowej i stworzenie nowoczesnej infrastruktury do praktycznej nauki zawodu; Odpowiedzią na problemy gospodarcze, zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji, jest propozycja projektowa „Wspieranie sektora ekonomii społecznej na terenie Wałbrzycha”, ukierunkowany na rozwój przedsiębiorstw społecznych dzięki którym jest szansa na rozwój staży i miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, długotrwałym bezrobociem i ubóstwem. Łącznie na listach propozycji projektowych zawarto 8 przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę sfery gospodarczej.

w sferze środowiskowej

- są to projekty związane głównie z obniżeniem niskiej emisji kominowej oraz komunikacyjnej, m.in. przebudowa i modernizacja dróg lokalnych, wymiana źródeł ciepła na ekologiczne, tworzenie centrów przesiadkowych, a także projekty związane z termomodernizacją budynków (wielorodzinnych mieszkalnych oraz użyteczności publicznej). Propozycje projektowe zidentyfikowane jako środowiskowe przyczynią się zarówno do poprawy stanu środowiska, poprawy sfery technicznej, funkcjonalno-przestrzennej, jak i wpłyną pozytywnie na zamożność mieszkańców obszaru rewitalizacji (mniejsza energochłonność i kosztocłonność budynków). Uzupełnieniem tych działań będą przedsięwzięcia związane z zagospodarowaniem/rewitalizacją obszarów zieleni miejskiej (skwery i parki) oraz rozwojem błękitno-zielonej infrastruktury i małej retencji. Wśród działań inwestycyjnych ukierunkowanych na środowisko promowanie i kształtowanie pozytywnych postaw proekologicznych. Łącznie w dokumencie zidentyfikowano ponad 100 projektów ukierunkowanych na sferę środowiskową.

w sferze funkcjonalno-przestrzennej

- są to działania z zakresu poprawy przestrzeni publicznej oraz rewitalizacji terenów zielonych, modernizacji układu komunikacyjnego (w tym również tworzenie centrów przesiadkowych), poprawy dostępności komunikacyjnej oraz dostępności do usług dla mieszkańców (np. tworzenie placówek wsparcia dziennego, dziennych domów pobytu dla seniorów oraz domu pomocy społecznej). Przedsięwzięcia zgłoszone do GPR Miasta Wałbrzycha z tej sfery problemowej są wielokierunkowe, dzięki czemu realizują jednocześnie działania sfery technicznej, środowiskowej jak i społecznej. Przykładem projektów są tu m.in.:

- Ograniczenie niskiej emisji poprzez wprowadzenie zrównoważonej mobilności miejskiej

i podmiejskiej, polegającej na wybudowaniu centrum przesiadkowego Wałbrzych Plac Solidarności (dawniej Pl. na Rozdrożu) oraz poprawie systemów zarządzania ruchem i energooszczędnym oświetleniem miejskim;

- Przebudowa i rozbudowa Placu Grunwaldzkiego wraz z przyległymi do niego ulicami;
- Wykonanie nawierzchni drogi i chodników na terenie Państwowej Uczelni Angelusa Silesiusa;
- Budowa Tężni Solankowej w Parku im. Króla Jana III;
- „Relaks – centrum sportu i zabawy”;
- Utworzenie przestrzeni publicznej w rejonie ul. Kilińskiego w Śródmieściu;
- Wymiana nawierzchni drogi w Parku im. T. Kościuszki;
- Rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynku przy ul. Kościelnej 3a;
- Wspólne podwórko - rewitalizacja rekreacyjnego placu zabaw i budowa boiska wielofunkcyjnego na terenie PSP 6 dla mieszkańców Wałbrzycha;
- Wykonanie modernizacji (wraz z przebudową) Stadionu Sportowego "Nowe Miasto" przy ul. Chopina 1a;
- Utworzenie terenu rekreacyjnego z miejscami postojowymi przy nieruchomościach Zajęczka 6, 6a, 5, 4a wraz z uporządkowaniem wód deszczowych z ww. terenu oraz działki przy ul. Zajęczka 2 – WBP 2017;
- Modernizacja boiska wielofunkcyjnego ORLIK przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 4 w Wałbrzychu.

Łącznie do projektów sprzyjających poprawie w sferze funkcjonalno-przestrzennej zaliczono ponad 70 przedsięwzięć.

w sferze technicznej

- do poprawy sytuacji kryzysowej obszaru rewitalizacji Wałbrzycha w wymiarze technicznym, odnoszą się wszystkie projekty infrastrukturalne, są to głównie przedsięwzięcia z zakresu:

- remontów i odnowy części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych,
- poprawy efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych,
- zmiany sposobu ogrzewania budynków użyteczności publicznej/mieszkalnych,
- wprowadzenia zrównoważonej mobilności miejskiej (zmniejszenie natężenia ruchu komunikacyjnego w centrum miasta i ograniczenie niskiej emisji),
- remontów, adaptacji, wyposażenia istniejących zdegradowanych budynków, obiektów, zagospodarowanie terenów i przestrzeni – w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych lub rekreacyjnych w połączeniu z dostosowaniem przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych,

- ochrony dziedzictwa kulturowego,
- poprawy dostępności komunikacyjnej i bezpieczeństwa dzięki przebudowie istniejących dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
- zagospodarowania/poprawy estetyki przestrzeni publicznej towarzyszącej zabudowie mieszkaniowej i terenów zieleni miejskiej.

W odniesieniu do sfery technicznej do GPR Miasta Wałbrzycha zgłoszono łącznie 634 propozycji przedsięwzięć, których jednoczesnym celem jest interwencja w odniesieniu do pozostałych sfer problemowych miasta.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne (671) łącznie zamieszczone w załączniku 2A i 2B do GPR, realizowane będą przez szereg różnych podmiotów, zarówno publicznych, jak i prywatnych. Najwięcej, bo aż 411 działania zgłosiły wspólnoty mieszkaniowe, 187 projekty to działania przewidziane do realizacji przez Gminę Wałbrzych i podległe jej jednostki, w tym m.in. związane z samorządowymi instytucjami kultury (17), Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej (11) oraz szkołami (26). Swoje propozycje projektowe do GPR zgłosiły także uczelnie wyższe (7). Parę istotnych przedsięwzięć skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji Wałbrzycha, zakładają zrealizować organizacje pozarządowe (22 projekty). Kilkanaście przedsięwzięć zaplanowanych zostało przez przedsiębiorstwa (np. Libertador Sp. z o.o. Partner: Fundacja "Szyb Irena", Galeria 7 Sp. z o.o., Wałbrzyskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o.o.).

Tym samym można uznać, że Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha jest dokumentem kompleksowym.

Opis przedsięwzięć, zgodny z Wytycznymi krajowymi oraz Wytycznymi programowymi IZ RPO WD dotyczącymi zasad przygotowania lokalnych programów rewitalizacji (lub dokumentów równorzędnych) w perspektywie finansowej 2014-2020 (wytyczne regionalne), ujęty jest w zał. 2 A i 2 B GPR. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji przez Gminę Wałbrzych zostaną niezwłocznie wpisane do wieloletniej prognozy finansowej gminy, o której mowa w art. 226 ust. 3 ustawy o finansach publicznych.

Ponadto, w zgodzie z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., Gminny Program Rewitalizacji Wałbrzycha obejmuje również swym zakresem przedsięwzięcia rewitalizacyjne mające na uwadze zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1062 z późn. zm.). Obszar rewitalizacji Wałbrzycha wyznaczony uchwałą nr XIX/285/16 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29.03.2016 został określony obszarem wymagającym szczególnego wsparcia i podjęcia działań również z powodu koncentracji zjawisk społecznych, technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych w odniesieniu do osób ze szczególnymi potrzebami. Celem powyższego jest wzmocnienie zdolności Gminy Wałbrzych do uwzględniania problematyki dostępności, która na etapie

tworzenia szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji miasta została wskazana jako istotna i dostrzegana przez interesariuszy rewitalizacji. W związku z powyższym, opis planowanych do realizacji działań, ukazany jako zał. 2 A i 2 B, zawiera również przedsięwzięcia mające na celu zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. Przykładowo są to projekty tj.:

- Przebudowa budynku przy ul. Przywodnej w Wałbrzychu na cele mieszkaniowe wraz z zagospodarowaniem terenu;
- "Modernizacja i budowa budynków komunalnych - zadanie polegające na termomodernizacji budynku OSiR przy ul. Wysockiego 11a";
- Modernizacja i budowa budynków komunalnych – zadanie polegające na remoncie budynku na potrzeby MOPS;
- Dom Pomocy Społecznej - rozwój infrastruktury społecznej w Gminie Wałbrzych- ul. Gen. Władysława Andersa 162A, 58-304 Wałbrzych, działka nr 180/4, 184/1, obręb nr 15 Konradów, działka nr 139/4, obręb nr 14 Biały Kamień;
- Budowa czterosegmentowego budynku mieszkalnego wielorodzinnego przy ul. Staszica w Wałbrzychu;
- Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Gen. Zajączka 7 i 8 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont.

Dodatkowo Gmina Wałbrzych bierze udział w realizacji projektu pn. „Program Dostępność PLUS - Rozwój Lokalny”, którego celem jest rozwój usług społecznych wraz ze zwiększeniem dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Łącznie w GPR ujęto 163 projekty, które zawierają działania zapewniające lub zwiększające dostępność oraz przyczyniają się do zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców, wśród których są również osoby w wieku senioralnym i osoby z niepełnosprawnościami. Gmina Wałbrzych zgłosiła łącznie 82 projekty o ww. charakterze. Dużą grupą wałbrzyskich przedsięwzięć rewitalizacyjnych, uwzględniającą osoby ze szczególnymi potrzebami, są tzw. projekty „drogowe”. Jest ich na liście podstawowej 21, dotyczą kompleksowej modernizacji dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Warto podkreślić ponadto, że 66 projektów wspólnot mieszkaniowych zgłoszonych do niniejszego programu jest wyposażonych w elementy dotyczące zwiększenia dostępności dla swoich mieszkańców, choć podmioty te nie są zobligowane ww. ustawą do zapewniania dostępności).

4.1. Mechanizmy integrowania działań

Mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych związane są z kompleksowym charakterem rewitalizacji, czyli procesem przy pomocy którego działania przenikają się z różnymi dziedzinami działań społecznych. Projekty zawarte w Gminnym Programie Rewitalizacji są wynikiem potrzeb jakie zostały zdiagnozowane w obszarze zdegradowanym, a także realizują cele i kierunki działań dla obszaru rewitalizacji, wskazane

w rozdziale 4. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w programie realizowane będą w oparciu o komplementarność: przestrzenną, problemową, proceduralno-instytucjonalną, międzyokresową i źródeł finansowania.

Projekty z grupy podstawowych	Powiązania z grupą innych projektów podstawowych	Powiązanie z grupą projektów uzupełniających	Powiązania z innymi celami i kierunkami działań GPR	Charakter powiązań			
				Komplementarność problemowa	Komplementarność przestrzenna	Komplementarność źródeł finansowania	Komplementarność międzykresowa
C1.1(1-4)	C.1.2, C1.7, C2.3	U1.1, U1.2	CEL 2	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - braku inicjatyw oddolnych, - niskiego poziomu aktywności społecznej i integracji mieszkańców, - braku przestrzeni działalności dla NGO, instytucji i liderów lokalnych na rzecz lokalnej społeczności, osób i grup zagrożonych wykluczeniem, - niskiej jakości przestrzeni publicznej towarzyszącej zabudowie mieszkaniowej. - niskiego kapitału społecznego, - braku tożsamości z miejscem zamieszkania.	Projekty realizowane są jednocześnie na wszystkich podobszarach rewitalizacji. Efektywnie oddziałują na cały obszar. Stanowią odpowiedź na główne problemy obszaru i potrzeby jego mieszkańców. Wyszczególnione projekty wzajemnie dopełniają się i przyczynią się do poprawy warunków życia na obszarze rewitalizowanym, jak również w mieście. Poprzez działania kreowane przez mieszkańców dla mieszkańców obszarów rewitalizacji, będą wpływały na pobudzenie aktywności lokalnej, integrację oraz rozwój inicjatyw oddolnych. Ich efekt może mieć wpływ na poprawę współpracy pomiędzy NGO i budowanie tożsamości z miejscem zamieszkania. Realizacja konkretnych mikrograntów wpłynie na polepszenie przestrzeni publicznej.	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.1(1-2) dotacja UE POPT 2014-2020, budżet państwa, C1.1(3) dotacja UE POPT, budżet państwa, środki własne, C1.1(4) środki własne. Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,9), C1.7(1-2), C2.3(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.2(5-7), C2.3(2-15, 25-26, 29-31, 33-35), U1.2(1) środki własne, C1.2(10) program krajowy Maluch PLUS, C2.3(36-37) środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, C2.3(27,32) RFIL, środki własne, U1.1(1) – dotacja UE POPT 2014-2020, budżet państwa.	Projekty C1.1 wykorzystują potencjał przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u> - Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Kościelnego w Wałbrzychu, - Modernizacja infrastruktury przestrzeni publicznej „Pasaż Gdański” w Wałbrzychu, - Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Teatralnego w Wałbrzychu „STYK – Wałbrzyska Strefa Kultury. Ludzie – sztuka– zabawa –nauka”, - Modernizacja zdewastowanej drobnej infrastruktury przestrzeni publicznych Śródmieścia Wałbrzycha <u>oraz projektów współfinansowanych z EFS, tj.:</u> - „Działajmy wspólnie” - „Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS” - „Od bierności do aktywności” - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu
C1.2(1-10)	C1.1, C1.3, C1.7, C2.3	U1.1, U1.2	CEL2, CEL3	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - niskiego poziomu aktywności społecznej i integracji mieszkańców, - wykluczenia społecznego, - niedostosowania obiektów/ przestrzeni do zaspokajania	Wszystkie projekty skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią odpowiedź na główne problemy obszaru i potrzeby jego mieszkańców. Ich realizacja wywoła pozytywne skutki na całym obszarze rewitalizacji. Projekty	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.2(1-4,9) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.2(8) Dotacja UE RPO WD EFS, środki własne C1.2(5-7) środki własne,	Projekty C1.2 stanowią kontynuację przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u>

	C3.2, C3.3			<p>potrzeb edukacyjnych i rekreacyjnych mieszkańców,</p> <ul style="list-style-type: none"> - niskiej jakości życia mieszkańców, - degradacji technicznej przestrzeni i obiektów infrastruktury społecznej, - niskiej jakości przestrzeni publicznej, - braku alternatywnych form spędzania czasu wolnego - braku wolontariatu. 	<p>dotyczy obiektów użyteczności publicznej. Korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru oraz całej gminy. Wpłyną na poprawę jakości przestrzeni publicznej. Realizacja projektów zwiększy wachlarz oraz wpłynie na poprawę jakości usług społecznych oraz form spędzania wolnego czasu. Przełoży się to na wzrost liczby osób zaktywizowanych, korzystających z nowej infrastruktury na danym obszarze.</p>	<p>C1.2(10) program krajowy Maluch PLUS.</p> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.1(1-2) U1.1(1) dotacja UE POPT 2014-2020, budżet państwa, C1.1(3) dotacja UE POPT, budżet państwa, środki własne, C1.1(4), C1.3(3,8) C2.3(2-15, 25-26, 29-31, 33-35), U1.2(1) środki własne, C1.3(1-2,9), C1.7(1-2), C2.3(1), C3.2(1-2,6,8-9), C3.3(1-3) dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C1.3(4), C3.2(10) RFIL, środki własne, C1.3(5,6,10) C3.2(3-5) EBI, środki własne, C1.3(7) MRiPS, BGK, C2.3(36-37), C3.2 (7), C3.3(4) środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, C2.3(27,32) RFIL, środki własne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja Zespołu Szkół nr 2 im. Kołłątaja w Wałbrzychu - Modernizacja budynku PSP nr 28 w Wałbrzychu - Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych przy Publicznym Gimnazjum nr 1 w Wałbrzychu - Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię Młodych” - Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza26 w Wałbrzychu, <p><u>projektów współfinansowanych z EFS, tj.:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - „Działajmy wspólnie”, - „Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS”, - Multicentrum Edukacyjne pod Atlantami, - „Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów wałbrzyckich szkół poprzez realizację programu zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i dodatkowych dla uczniów o szczególnych potrzebach”, - „Indywidualizacja procesu nauczania dla uczniów klas I-III wałbrzyckich szkół podstawowych” <u>oraz projektów finansowanych ze środków Gminy, tj.:</u> - Trener Osiedlowy – Boisko Orlik przy Publicznym Gimnazjum nr 1
C1.3(1-3)	C1.2, C1.7 C2.1, C2.2, C2.3	U1.2	CEL 2	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykluczenia społecznego dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, - brak pomocy w nauce i właściwych wzorców spędzania czasu wolnego, 	<p>Wszystkie projekty skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią odpowiedź na główne problemy obszaru i potrzeby jego mieszkańców.</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.3(1) dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.3(2) RFIL, środki własne, C1.3(3) środki własne,</p>	<p>Projekty C1.3 stanowią kontynuację przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych ze środków</u></p>

				<p>- braku wystarczającej liczby miejsc w domach dziecka i placówkach wsparcia socjalnego dla dzieci i młodzieży</p> <p>- niskiej jakości życia mieszkańców,</p> <p>- degradacji technicznej obiektów infrastruktury społecznej i nadania im nowych funkcji,</p> <p>- niskiej jakości przestrzeni publicznej</p> <p>- niskiego kapitału społecznego i braku tożsamości lokalnej,</p> <p>- niskiego poziomu wiedzy o miejscu zamieszkania,</p> <p>- braku alternatywnych form edukacji dzieci i młodzieży.</p>	<p>Projekty dotyczą obiektów użyteczności publicznej. Korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru oraz całej gminy. Ograniczą występowanie takich problemów jak wykluczenie społeczne, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, brak wystarczającej liczby miejsc w placówkach wspierania dzieci, Wpłyną na poprawę jakości przestrzeni publicznej.</p>	<p>Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,9), C1.7(1-2) C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65,67,71,76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388), C2.2(1-13), C2.3(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.2(5-7) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) środki własne, C1.2(9) program krajowy Maluch PLUS, C2.1(1,3,11) C2.3(18-22) BGK, środki własne, C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) C2.2(34-35, 65) środki własne, C2.2(14-16,22,28)EBI, BGK, środki własne, C2.2(17-21)POPT, BGK, EBI, środki własne, C2.2(23-27, 29-31), C2.3(17,20-21,28) EBI, środki własne, C2.2(33)POIŚ, środki własne, C2.2(36-64) EBOiR C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, C2.3(27,32) RFIL, środki własne.</p>	<p><u>EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u></p> <p>- Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych przy Publicznym Gimnazjum nr 1 w Wałbrzychu,</p> <p>- Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademii Młodych”,</p> <p>- Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza26 w Wałbrzychu,</p> <p><u>projektów współfinansowanych z EFS, tj.:</u></p> <p>- Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS,</p> <p>- Multicentrum Edukacyjne pod Atlantami,</p> <p>- Partnerska rodzina - program wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym,</p> <p>- „Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów wałbrzyskich szkół poprzez realizację programu zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i dodatkowych dla uczniów o szczególnych potrzebach”,</p> <p>- „Indywidualizacja procesu nauczania dla uczniów klas I-III wałbrzyskich szkół podstawowych” <u>oraz projektów finansowanych ze środków Gminy, tj.:</u></p> <p>- Trener Osiedlowy – Boisko Orlik przy Publicznym Gimnazjum nr 1</p> <p>- Środowiskowa świetlica opiekuńczo-wychowawcza</p> <p>- Punkt Informacyjno-Konsultacyjny „Niebieska Linia”</p> <p>- Ośrodek profilaktyki dla dzieci i młodzieży</p>
--	--	--	--	---	---	---	--

<p>C1.4(1-4)</p>	<p>C1.5, C1.7, C2.3</p>	<p>U1.2 U1.3</p>	<p>CEL 2, CEL 3</p>	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - braku miejsc całodobowej i dziennej opieki dla osób starszych, niepełnosprawnym, - starzenia się społeczeństwa, samotności i braku opieki dla starszych/niepełnosprawnych mieszkańców, - wykluczenia społecznego, - niskiej jakości życia mieszkańców, - degradacji technicznej obiektów infrastruktury społecznej i nadania im nowych funkcji, - niskiej jakości przestrzeni publicznej - negatywnego wizerunku postrzegania osób starszych, - niskiej samooceny i braku więzi wśród osób starszych, - niskiego kapitału społecznego i bierności. 	<p>Wszystkie projekty skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią odpowiedź na główne problemy obszaru i potrzeby jego mieszkańców.</p> <p>Projekty dotyczą obiektów użyteczności publicznej. Korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru oraz całej gminy. Ograniczą występowanie takich problemów jak wykluczenie społeczne, niska jakość życia mieszkańców, brak wystarczającej liczby miejsc całodobowej i dziennej opieki dla osób starszych, niepełnosprawnym. Projekty skupiają się na problemie starzenia się społeczeństwa, samotności i braku opieki dla starszych/niepełnosprawnych mieszkańców. Wpłyną na poprawę jakości przestrzeni publicznej.</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.4(1) EBI, środki własne, C1.4(2) SENIOR+, EBI, środki własne, C1.4(3) dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.4(4) RFIL, środki własne,</p> <hr/> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.7(1-2), C2.3(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.3(18-22) BGK, środki własne U1.2(1) środki własne, C2.3(36-37) środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, C2.3(27,32) C1.5(1) RFIL, środki własne, C1.5(1) RFIL, środki własne, U1.3(1-2) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne, U1.3(3) POWER, środki własne.</p>	<p>Projekty C1.4 wykorzystują potencjał przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza26 w Wałbrzychu, <u>projektów współfinansowanych z EFS, tj.:</u> - Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS
<p>C1.5(1-2)</p>	<p>C1.4, C1.6, C1.8, C2.3,</p>	<p>U3.1</p>	<p>CEL 2</p>	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - braku wystarczającej liczby lokali socjalnych, noclegowni i zaplecza wsparcia dla osób bezdomnych, - wykluczenia społecznego, - niskiej jakości życia mieszkańców, - degradacji technicznej obiektów infrastruktury społecznej i nadania im nowych funkcji, - niskiej jakości przestrzeni publicznej, - niskiego kapitału społecznego i bierności. 	<p>Projekty rewitalizacyjne tej grupy będą efektywnie oddziaływały na dotknięty kryzysem obszar. Mają rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez stworzenie szerokiej i oferty socjalnej dla osób wykluczonych społecznie, ubogich, niepełnosprawnych oraz starszych. Dopelnianie się projektów tego typu, realizowanych na obszarze ma zapobiegać powstawaniu negatywnych zjawisk takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Projekty dotyczą obiektów użyteczności publicznej.</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.5(1) RFIL, środki własne C1.5(2) środki własne</p> <hr/> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.4(1) SENIOR+, środki własne, C1.4(2) SENIOR+, EBI, środki własne, C1.4(3) dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.4(4) RFIL, środki własne, C2.3(36-37) środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne,</p>	<p>Projekty C1.5 wykorzystują potencjał przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFS w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Od bierności do aktywności” - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, <u>oraz projektów finansowanych ze środków Gminy, tj.:</u> - Punktu konsultacyjnego uzależnień oraz punktu Niebieskiej Linii.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

					Dodatkowo wpłyną pozytywnie na poprawę przestrzeni.	C2.3(27,32) C1.5(1) RFIL, środki własne, C1.6(1) BGK, środki własne, C1.8(1,5-7,10) U3.1(1) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne, C1.8(2-4,8-9) dotacja UE RPO WD EFS, budżet państwa,	
C1.6(1)	C1.5, C1.8, C2.1, C2.2, C2.3 C3.3	U1.2 U1.3 U3.1	CEL 2, CEL 3	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - braku wystarczającej liczby mieszkań komunalnych/ socjalnych, - wykluczenia społecznego, - niskiej jakości życia mieszkańców, - degradacji technicznej obiektów infrastruktury społecznej i nadania im nowych funkcji, - niskiej jakości przestrzeni publicznej, - braku więzi sąsiedzkich, - braku zaangażowania mieszkańców w życie dzielnicy, - niskiego kapitału ludzkiego i bierności społecznej.	Projekty rewitalizacyjne tej grupy będą efektywnie oddziaływać na dotknięty kryzysem obszar. Mają rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez stworzenie oferty mieszkaniowej dla zagrożonych wykluczeniem i ubóstwem osób. Jednocześnie celem jest stworzenie warunków do podjęcia pracy lub samozatrudnienia. Dopełnianie się projektów realizowanych na obszarze ma zapobiegać powstawaniu negatywnych zjawisk takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Projekty dotyczą obiektów użyteczności publicznej. Dodatkowo wpłyną pozytywnie na poprawę przestrzeni.	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.6(1) BGK, środki własne. Grupa projektów powiązanych: C2.1(1,3,11) C2.3(18-22) BGK, środki własne, C1.5(1) RFIL, środki własne, C1.8(1,5-7,10) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne, C1.8(2-4,8-9) dotacja UE RPO WD EFS, budżet państwa, C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65,67,71,76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) środki własne.	Projekty C1.6 są kontynuacją przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.: - Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza26 w Wałbrzychu, - Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha, <u>współfinansowanych ze środków EFS, tj.:</u> - „Od bierności do aktywności” - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, - Środowiskowa świetlica opiekuńczo-wychowawcza, - Partnerska rodzina - program wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, - Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS, <u>oraz projektów finansowanych ze środków Gminy, tj.:</u> - Punktu konsultacyjnego uzależnień oraz punktu Niebieskiej Linii.
C1.7(1-3)	C1.2, C1.3, C1.4,	U1.2 U1.3	CEL 2, CEL 3	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - niskiego kapitału społecznego mieszkańców,	Projekty realizowane są na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy obszaru i potrzeby mieszkańców.	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.7(1-2) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne	Projekty C1.7 są kontynuacją przedsięwzięć realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych</u>

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

	C2.3,			<ul style="list-style-type: none"> - braku oferty wsparcia usług społecznych dla mieszkańców, - braku przestrzeni ingerującej mieszkańców, w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, - niskiej jakości życia mieszkańców, - degradacji technicznej obiektów infrastruktury społecznej i nadania im nowych funkcji, - niskiej jakości przestrzeni publicznej. 	Przenikają się wzajemnie i uzupełniają. Przyczynią się do poprawy warunków życia mieszkańców. Projekty dotyczą obiektów użyteczności publicznej. Korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru oraz całej gminy. Wpłyną na poprawę jakości przestrzeni publicznej.	<p>C1.7(3) środki własne</p> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,8) C1.3(1-2,9) C1.4(3) C2.3(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.2(5-7) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) U1.2(1) środki własne C1.2(9) program krajowy Maluch PLUS, C1.3(4) C1.4(4) C2.3(27,32) RFIL, środki własne, C1.3(5,6,10) C2.3(17,20-21,28) EBI, środki własne, C1.3(7) MRiPS, BGK, C1.4(1) SENIOR+, środki własne, C1.4(2) SENIOR+, EBI, środki własne, C2.3(18-22) BGK, środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, U1.3(1-2) U3.1(1) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne, U1.3(3) POWER, środki własne.</p>	<p><u>ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza 26 w Wałbrzychu, - Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię Młodych”, <p><u>współfinansowanych ze środków EFS, tj.:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Partnerska rodzina - program wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, - Multicentrum Edukacyjne pod Atlantami. - Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS, <p><u>oraz projektów finansowanych ze środków Gminy, tj.:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Środowiskowa świetlica opiekuńczo-wychowawcza, - Punktu konsultacyjnego uzależnień oraz punktu Niebieskiej Linii.
C1.8(1-10)	C1.2, C1.5, C1.6, C1.7 C3.1, C3.2, C3.3,	U1.3 U3.1	CEL 3	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wysokiego poziomu bezrobocia, - niskiego kapitału społecznego, - niskiej jakości życia mieszkańców, - niewystarczającej oferty wsparcia usług społecznych dla mieszkańców, - zagrożenia wykluczeniem społecznym, - niskiej aktywności ekonomicznej i społecznej, - braku samozatrudnienia i braku nowych miejsc pracy, - słabego rozwoju gospodarczego. 	Projekty skupiają się na obszarze rewitalizacji i jego problemach społecznych. Ich celem jest poprawa warunków życia nie tylko na obszarze rewitalizowanym, ale również w całej Gminie, Zahamuje to przenoszenie problemu na pozostałe obszary miasta. Ograniczą występowanie bezrobocia i ubóstwa, wykluczenia społecznego, niskiej jakości życia i kapitału społecznego. Dodatkowo wzmacnia rozwój gospodarczy poprzez samozatrudnienie i tworzenie	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łącznym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C1.8(1,5-7,10) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne, C1.8(2-4,8-9) dotacja UE RPO WD EFS, budżet państwa.</p> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,8) C1.7(1-2) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.2(5-7) C3.2(7) C3.3(4) środki własne, C1.2(9) program krajowy Maluch PLUS,</p>	<p>Projekty C1.8 związane są z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFS w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Od bierności do aktywności” - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu,

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

					nowych miejsc pracy na obszarze miasta.	C1.5(1) C3.2(10) RFIL, środki własne, C1.6(1) BGK, środki własne, C3.2(3-5) EBI środki własne środki własne, U1.3(1-2) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne, U1.3(3) POWER, środki własne.	
C2.1(1-386)	C2.2, C2.3, C2.4, C2.5, C2.6 C1.1, C1.2, C1.6, C1.7 C3.2, C3.3,	U2.1	CEL1, CEL 3	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - degradacji technicznej obiektów mieszkalnych wielorodzinnych, - niskiej jakości życia mieszkańców ze względu na niewystarczający stan techniczny budynków, infrastruktury i otoczenia, - wysokiej energochłonności budynków, - niskiej jakości powietrza, - braku dostępności dla osób niepełnosprawnych, - niskiego poziomu estetyki otoczenia i wizerunku miasta, - niskiej jakości przestrzeni publicznych, - braku dostosowania obiektów/przestrzeni do zaspokajania potrzeb mieszkańców (w tym mieszkaniowych, rekreacyjnych).	Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji. Wiele z nich realizowanych jest w bliskim sąsiedztwie, na tych samych ulicach objętych rewitalizowanym obszarem. Rozwiązują jeden z najpoważniejszych problemów zdegradowanej przestrzeni miasta. Poprawiają jednocześnie warunki życia mieszkańców, poziom estetyki i wizerunek miasta. Zachowanie komplementarności przestrzennej rozwiązuje problem degradacji technicznej obiektów infrastrukturalnych zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. Dzięki przedsięwzięciom termomodernizacyjnym pozytywnie wpływają na poprawę warunków środowiskowych w przestrzeni objętej rewitalizacją i w całym mieście.	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65,67,71,76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-386) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne. C2.1(1,3,11) BGK, środki własne C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) środki własne. Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,8) C1.7(1-2) C2.2(1-13) C2.3(1) C2.4(1-2) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.1(4) C1.2(5-7) C2.2(34-35, 65) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C2.4(19-21) C2.5(1-32) C2.6(1) C3.3(4) U2.1(1) środki własne, C2.2(14-16,22,28)EBI, BGK, środki własne, C2.2(17-21)POPT, BGK, EBI, środki własne, C2.2(23-27, 29-31) C2.3(17,20-21,28) C2.4(3,5,11,13,17) C2.6(2) EBI, środki własne, C2.2(33)POIS, środki własne,	Projekty C2.1 stanowią kontynuację przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013</u> : - Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha

						<p>C2.2(36-64) EBOiR, C1.6(1) C2.3(18-22) BGK, środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, C2.3(27,32) RFIL, środki własne, C2.4(4,6,8,9,10,12,14,15,16) POPT, budżet państwa, EBI, środki własne, C2.4(7) POPT, budżet państwa, EBI, RFRD, środki własne, C2.4(18) RFRD, środki własne. C1.1(1-2) dotacja UE POPT 2014-2020, budżet państwa, C1.1(3) dotacja UE POPT, budżet państwa, środki własne, C1.2(9) program krajowy Maluch PLUS.</p>	
C2.2(1-121)	<p>C2.1, C2.3, C2.4, C2.5, C2.6</p> <p>C1.1, C1.2, C1.6, C1.7</p> <p>C3.2, C3.3,</p>	U2.1	CEL 1, CEL 3	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wysokiej energochłonności budynków, - złych warunków środowiskowych (niskiej jakości powietrza), - degradacji technicznej obiektów mieszkalnych/ infrastrukturalnych, - niskiej jakości życia mieszkańców ze względu na niewystarczający stan techniczny budynków, infrastruktury i otoczenia, - braku dostępności dla osób niepełnosprawnych, - niskiego poziomu estetyki otoczenia i wizerunku miasta, - braku zaspokojenia potrzeb mieszkańców (w tym m.in. mieszkaniowych, rekreacyjnych). 	<p>Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji. Wiele z nich realizowanych jest w bliskim sąsiedztwie, na tych samych ulicach objętych rewitalizowanym obszarem. Rozwiązują jeden z najpoważniejszych problemów zdegradowanej przestrzeni miasta. Dzięki przedsięwzięciom termomodernizacyjnym pozytywnie wpływają na poprawę warunków środowiskowych w przestrzeni objętej rewitalizacją i w całym mieście. Poprawiają jednocześnie warunki życia mieszkańców, poziom estetyki i wizerunek miasta. Polepszają jakość usług edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, społecznych.</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C2.2(1-40,55,91,108-114,116,119-121) Dotacja UE RPO WD EFRR(FEDS 21-27), środki własne C2.2(52,57-58,118) środki własne C2.2(41,53)EBI, BGK, środki własne C2.2(44-49)POPT, BGK, EBI, środki własne C2.2(50-52,54) EBI, środki własne C2.2(56,115,117)POiŚ, środki własne C2.2(59-90) EBOiR</p> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,8) C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65,67,71,76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388) C2.3(1) C2.4(1-</p>	<p>Projekty C2.2 stanowią kontynuację przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha - Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię Młodych” - Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza26 w Wałbrzychu, - Modernizacja Zespołu Szkół nr 2 im. Kołłątaja w Wałbrzychu, - Modernizacja budynku PSP nr 28 w Wałbrzychu.

						<p>2) C3.2(1-2,6,8-9) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C1.1(4) C1.2(5-7) C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C2.4(19-21) C2.5(1-32) C2.6(1) C3.2(7) C3.3(4) U2.1(1) środki własne C2.3(17,20-21,28) C2.4(3,5,11,13,17) C2.6(2) C3.2(3-5) EBI, środki własne, C2.1(1,3,11) C2.3(18-22) BGK, środki własne, C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne, C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne, C2.3(27,32) RFIL, środki własne, C2.4(4,6,8,9,10,12,14,15,16) POPT, budżet państwa, EBI, środki własne, C2.4(7) POPT, budżet państwa, EBI, RFRD, środki własne, C2.4(18) C3.2(10) RFRD, środki własne U2.1(2) środki krajowe, środki własne. C1.2(9) program krajowy Maluch PLUS. C1.1(1-2) dotacja UE POPT 2014-2020, budżet państwa, C1.1(3) dotacja UE POPT, budżet państwa, środki własne.</p>	
C2.3(1-37)	C2.1, C2.2, C2.4, C2.5, C2.6	U2.1	CEL 1, CEL 3	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niskiej jakości przestrzeni publicznej, estetyki otoczenia i wizerunku miasta, - zdegradowanych obiektów/ przestrzeni do zaspokajania 	<p>Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, w tych samych podobszarach, często na tych samych ulicach objętych rewitalizowaną przestrzenią. Rozwiązują jeden z najważniejszych problemów</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C2.3(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.3(2-15, 22,25,29-32,35) środki własne</p>	<p>Projekty C2.3 stanowią kontynuację przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych</p>

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

	<p>C1.2, C1.3, C1.4, C1.5, C1.6, C1.7,</p> <p>C3.1, C3.2, C3.3,</p>			<p>potrzeb mieszkańców (w tym m.in. mieszkaniowych, edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, społecznych). - niskiej jakości życia i bezpieczeństwa mieszkańców.</p>	<p>zdegradowanej przestrzeni miasta. Pozytywnie wpływają na poprawę warunków środowiskowych w przestrzeni objętej rewitalizacją i w całym mieście. Poprawiają jednocześnie warunki życia mieszkańców, poziom estetyki i wizerunek miasta. Polepszają jakość usług edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, społecznych.</p>	<p>C2.3(18,21) BGK, środki własne C2.3(17,20,24,26) EBI, środki własne C2.3(19) BGK, EBI, środki własne C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne C2.3(27,36-37) Ministerstwo Sportu, środki własne C2.3(23,28) RFIL, środki własne C2.3(34) Polski Ład</p> <hr/> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.2(1-4,8) C1.3(1-2,9) C1.4(3) C1.7(1-2) C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65,67,71,76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388) C2.2(1-13) C2.4(2) C3.2(1-2,6,8-9) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne, C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) C2.2(34-35, 65) C2.4(19-21) C2.5(1-32) C2.6(1) C3.2(7) C3.1(4) środki własne, C2.2(23-27, 29-31) C2.4(3,5, 11,13,17) C2.6(2) EBI, środki własne C1.5(1) C2.4(18) RFRD, środki własne C1.6(1) C2.1(1,3,11) BGK, środki własne, C2.2(14-16,22,28)EBI, BGK, środki własne C2.2(17-21)POPT, BGK, EBI, środki własne C2.2(33)POIŚ, środki własne</p>	<p>ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013: - Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha - Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię Młodych” - Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza26 w Wałbrzychu, - Modernizacja Zespołu Szkół nr 2 im. Kołłątaja w Wałbrzychu, - Modernizacja budynku PSP nr 28 w Wałbrzychu, - Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych przy Publicznym Gimnazjum nr 1 w Wałbrzychu, - Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Kościelnego w Wałbrzychu Modernizacja infrastruktury przestrzeni publicznej „Pasaż Gdański” w Wałbrzychu, - Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Teatralnego w Wałbrzychu „STYK – Wałbrzyska Strefa Kultury. Ludzie – sztuka – zabawa – nauka”, - Modernizacja zdeprawowanej drobnej infrastruktury przestrzeni publicznych Śródmieścia Wałbrzycha, -Monitoring wizyjny Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha</p>
--	---	--	--	--	---	---	--

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

						C2.2(36-64) EBOiR C2.4(4,6,8,9,10,12,14,15,16) POPT, budżet państwa, EBI, środki własne C2.4(7) POPT, budżet państwa, EBI, RFRD, środki własne	
C2.4(1-18)	C2.1, C2.2, C2.3, C2.5, C2.6 C3.2, C3.3	U2.1(1)	CEL 3	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - niskiej dostępności komunikacyjnej, - niskiej jakości przestrzeni publicznej, estetyki otoczenia i wizerunku miasta, - zdegradowanych przestrzeni, - niskiej jakości życia mieszkańców, - niskiego poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym, - wysokiej emisji spalin i hałasu, - złego stanu infrastruktury towarzyszącej,	Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, w tych samych podobszarach, często na tych samych ulicach objętych rewitalizowaną przestrzenią. Zachowanie komplementarności przestrzennej daje szansę na rozwiązanie najpoważniejszych problemów dot. zdegradowanej przestrzeni miasta. Poprawiają jednocześnie warunki życia mieszkańców, bezpieczeństwo, poziom estetyki i wizerunek miasta. Rozwiązują problemy komunikacyjne i środowiskowe.	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C2.4(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki krajowe, środki własne C2.4(2) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.4(3,7,11-13) EBI, środki własne C2.4(5-6,8-10) POPT, budżet państwa, EBI, środki własne C2.4(4) POPT, RFRD, budżet państwa, EBI, środki własne C2.4(14-15) RFRD, środki własne C2.4(16-17) środki własne 6-17 C2.4(18) NFOŚiGW, środki własne Grupa projektów powiązanych: C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) C2.2(34-35, 65) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C2.5(1-32) C2.6(1) C3.2(7) środki własne C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65, 67,71, 76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388) C2.2(1-13) C2.3(1) C3.2(1-2,6,8-9) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.2(23-27, 29-31) C2.3(17,20-21,28) C2.6(2) C3.2(3-5) EBI środki własne	Projekty C2.4 stanowią kontynuację przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013: - Modernizacja dróg gminnych prowadzących do zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową - Modernizacja drogi gminnej prowadzącej do Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową – ul. Pługa

						<p>C2.2(14-16,22,28)EBI, BGK, środki własne C2.2(17-21)POPT, BGK, EBI, środki własne C2.2(33)POIŚ, środki własne C2.2(36-64) EBOiR</p>	
C2.5(1-31)	C2.1, C2.2, C2.3, C2.4, C2.6	—	—	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niskiej jakości sieci wodno-kanalizacyjnej, - awaryjność sieci wodno-kanalizacyjnej, - zaspokajania potrzeb mieszkańców, - niskiej jakości infrastruktury, - niskiej jakości życia mieszkańców. 	<p>Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, w tych samych podobszarach, często na tych samych ulicach objętych rewitalizowaną przestrzenią. Zachowanie komplementarności przestrzennej daje szansę na rozwiązanie najpoważniejszych problemów dot. zdegradowanej przestrzeni miasta oraz towarzyszącej infrastruktury. Poprawiają jednocześnie warunki życia mieszkańców, bezpieczeństwo.</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C2.5(1-32) środki własne</p> <p>Grupa projektów powiązanych: C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) C2.2(34-35, 65) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C2.4(19-21) C2.6(1) środki własne C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65, 67,71, 76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388) C2.2(1-13) C2.3(1) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.2(23-27, 29-31) C2.3(17,20-21,28) C2.6(2) C3.2(3-5) EBI środki własne C2.2(14-16,22,28)EBI, BGK, środki własne C2.2(17-21)POPT, BGK, EBI, środki własne C2.2(33)POIŚ, środki własne C2.2(36-64) EBOiR C2.4(4,6,8,9,10,12,14,15,16) POPT, budżet państwa, EBI, środki własne C2.4(7) POPT, budżet państwa, EBI, RFRD, środki własne</p>	<p>Projekty C2.5 stanowią kontynuację przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja dróg gminnych prowadzących do zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową - Modernizacja drogi gminnej prowadzącej do Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową - ul. Pługa

C2.6(1-2)	C2.1, C2.2, C2.3, C2.4, C2.5 C1.2 C3.2	—	—	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - złej jakości powietrza (niskiej emisji), - degradacji technicznej obiektów mieszkalnych/ infrastrukturalnych, - niskiej jakości życia mieszkańców - braku zaspokojenia potrzeb mieszkańców. 	<p>Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, w tych samych podobszarach, często na tych samych ulicach objętych rewitalizowaną przestrzenią. Zachowanie komplementarności przestrzennej daje szansę na rozwiązanie najpoważniejszych problemów dot. zdegradowanej przestrzeni i problemów środowiskowych wynikających zarówno z przestarzałych instalacji grzewczych oraz wysokiej energochłonności budynków. Poprawiają jednocześnie warunki życia mieszkańców, bezpieczeństwo.</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C2.6(1) – środki własne C2.6(2) EBI, środki własne</p> <hr/> <p>Grupa projektów powiązanych: C2.1(2,4-6,8-10,12-17,20-45,48-49, 52,54-56,60-62, 64-65, 67,71, 76,77, 80-87, 89, 92-98, 100, 109-123, 126, 128-140, 142, 146-148, 150-155, 157-170, 172-180, 182-220, 223,226,231,239-336, 346-349, 354-366,368-388) C2.2(1-13) C2.3(1) C2.4(2) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C1.2(5-7) C2.1(7,18-19, 46-47, 50-51, 53, 57-59, 63, 66, 68-69,70, 72-75, 78-79, 88, 90-91, 99, 101-108, 124-125, 127, 137, 141, 143-145, 149, 156, 171, 181, 221-222, 224, 232-238) C2.2(34-35, 65) C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C2.4(19-21) C2.5(1-32) C3.2(7) środki własne C2.2(23-27, 29-31) C2.3(17,20-21,28) C2.4(3,5,11,13,17) C3.2(3-5) EBI, środki własne C2.2(14-16,22,28)EBI, BGK, środki własne C2.2(17-21)POPT, BGK, EBI, środki własne C2.2(33)POIŚ, środki własne C2.2(36-64) EBOiR C2.4(4,6,8,9,10,12,14,15,16) POPT, budżet państwa, EBI, środki własne C2.4(7) POPT, budżet państwa, EBI, RFRD, środki własne</p>	
C3.1(1-6)	C3.3, C1.8,	U3.1	CEL 1	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niewystarczającej oferty szkoleniowej, 	<p>Projekty realizowane dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, obszaru miasta oraz regionu Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania:</p>	<p>Projekty C3.1 związane są z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata</p>

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

	C2.3			<ul style="list-style-type: none"> - brak osób posiadających umiejętności i kwalifikacje zawodowe/techniczne, - niskiego poziomu rozwoju osobistego i gospodarczego, - niskiego kapitału społecznego, - niedostosowania poziomu kształcenia do rynku pracy, - doposażenia i rozwoju infrastruktury szkół zawodowych, instytucji publicznych - ubogiej oferty zajęć praktycznych, - problemu ograniczonej dostępności. 	<p>unowocześnienie kształcenia zawodowego poprzez rozwój zajęć praktycznych i infrastruktury z tym związanej. Podniesienie standardów kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych, rozwój zajęć praktycznych oraz systemu staży zawodowych odpowiada potrzebom mieszkańców, rynku pracy i regionalnej gospodarki. Poprzez poprawę warunków kształcenia poprawione zostaną warunki życia mieszkańców, w tym mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zachowanie komplementarności przestrzennej daje szansę na rozwiązanie najpoważniejszych problemów dot. niskiego poziomu rozwoju gospodarczego i pobudzenia rynku pracy.</p>	<p>C3.1(1,4) Dotacja UE RPO WD EFS, środki własne C3.1(2) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C3.1(3) EBI środki własne C3.1(5) środki własne C3.1(6) fundusze norweskie</p> <hr/> <p>Grupa projektów powiązanych: C1.8(1,5-7,10) dotacja UE RPO WD EFS, środki własne C1.8(2-4,8-9) dotacja UE RPO WD EFS, budżet państwa C2.3(1) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C3.3(4) środki własne C2.3(17,20-21,28) EBI, środki własne C2.3(27,32) RFIL, środki własne C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne C2.3(27,32) RFIL, środki własne</p>	<p>2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFS w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Od bierności do aktywności” - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu,
C3.2(1-5)	C3.3, C2.3	U1.1	CEL 1	<p>Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niewystarczającej oferty kulturalnej i turystycznej, - niskiego kapitału społecznego, - niskiej jakości przestrzeni publicznej i estetyki miasta, - zanikania dziedzictwa kulturowego, - niskiego poziomu lokalnej przedsiębiorczości, - zły stan techniczny przestrzeni/ obiektów publicznych (w tym zabytkowych). 	<p>Projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, w tych samych podobszarach. Podniesienie jakości funkcjonowania instytucji kultury zlokalizowanych w przestrzeni objętej rewitalizacją daje szansę na stymulowanie rozwoju osobistego mieszkańców, a także rozwoju gospodarczego. Działania odpowiadają na potrzeby społeczne mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności do zasobów kulturowych i turystycznych, zachowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla obecnych i przyszłych pokoleń mieszkańców</p>	<p>Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C3.2(1-2,4-5) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C3.2(3) EBI środki własne</p> <hr/> <p>Grupa projektów powiązanych: C2.3(1) C3.3(1-3) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C3.3(4) środki własne C2.3(17,20-21,28) EBI, środki własne C2.3(27,32) RFIL, środki własne U1.1(1) – dotacja UE POPT 2014-2020, budżet państwa C2.3(18-22) BGK, środki własne C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne</p>	<p>Projekty C3.2 związane są z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię Młodych” - Promocja turystyki aktywnej i produktów kulturowych Centrum Wałbrzycha, w tym projekt kulturalny realizowany przez Muzeum w Wałbrzychu i Biuro Promocji na Placu Kościelnym

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

					obszaru, miasta jak i regionu Wałbrzyskiego. Zachowanie komplementarności przestrzennej daje szansę na rozwiązanie zarówno problemów rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, jak i stworzenie nowej oferty kulturalnej i turystycznej.	C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne	„Porcelanowe Święto Wałbrzycha”,
C3.3(1-4)	C3.1, C.2.3	U3.1	CEL 1	Projekty łącznie przyczyniają się do rozwiązywania problemów dot.: - niskiego poziomu rozwoju gospodarczego i lokalnej przedsiębiorczości, - niskiego kapitału społecznego, - degradacji technicznej przestrzeni i obiektów (w tym zabytkowych), - niskiej jakości przestrzeni publicznej i estetyki miasta, - stagnacji społeczno-gospodarczej w mieście, - braku rozwoju klimatu przedsiębiorczego na lokalnym rynku, - niewystarczającej oferty kulturalnej i turystycznej, - niskiej jakości przestrzeni publicznej.	Projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, częściowo w tych samych podobszarach. Odpowiadają na zdiagnozowane na obszarze problemy głównie związane z niskim poziomem rozwoju gospodarczego i osobistego mieszkańców. Ich celem jest stymulowanie rozwoju gospodarczego, ale również poprawa stanu technicznego obiektów służących przedsiębiorcom i mieszkańcom. Poprawa wizerunku i estetyki miasta. Zachowanie komplementarności przestrzennej daje szansę na rozwiązanie zarówno problemów rozwoju oferty kulturalnej, turystycznej miasta i regionu, jak i pobudzenia przedsiębiorczości.	Przedsięwzięcia opierają się na łączonym wsparciu z różnych źródeł finansowania: C3.3(1-3,5) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C3.3(4) środki własne Grupa projektów powiązanych: C2.3(1) C3.1(2) Dotacja UE RPO WD EFRR, środki własne C2.3(2-15, 25-26,29-31, 33-37) C3.1(4) środki własne C3.1(1) U3.1(1)dotacja UE RPO WD EFS, środki własne C2.3(18-22) BGK, środki własne C2.3(17,20-21,28) C3.1(3) EBI, środki własne C2.3(16) NFOŚiGW, środki własne C2.3(23-24) Ministerstwo Klimatu, środki własne C2.3(27,32) RFIL, środki własne	Projekty C3.3 związane są z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 -2015, <u>współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u> - Promocja turystyki aktywnej i produktów kulturowych Centrum Wałbrzycha, w tym projekt kulturalny realizowany przez Muzeum w Wałbrzychu i Biuro Promocji na Placu Kościelnym „Porcelanowe Święto Wałbrzycha” <u>współfinansowanych ze środków EFS w ramach RPO WD 2007-2013, tj.:</u> - „Od bierności do aktywności” - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, <u>Inwestycje zewnętrzne:</u> Galeria Handlowa Victoria u zbiegu ulic Wysockiego i Lubelskiej

4.2. Szacunkowe ramy finansowe gminnego programu rewitalizacji

Ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2023 roku wynikają z planów projektowych Gminy Wałbrzych, podległych jej jednostek, jak również propozycji projektowych zgłoszonych przez innych beneficjentów – uczestników procesu rewitalizacji. Ujęte w programie przedsięwzięcia są interwencją skierowaną do obszaru zdegradowanego i mieszkańców tego terenu, oznaczonego granicami obszaru rewitalizacji.

W roku 2021 podjęto Uchwałę nr XL/450/21 z dnia 30 września 2021 r. w sprawie przystąpienia do zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025. Wobec powyższego Gmina Wałbrzych ogłosiła nabór propozycji projektów rewitalizacyjnych, które służyły do opracowania aktualizacji GPR oraz pozwolą na podjęcie wszechstronnych działań, ukierunkowanych na wyprowadzenie ze stanu kryzysowego wyznaczonych podobszarów rewitalizacji – Białego Kamienia, Starego Zdroju, Śródmieścia, Sobięcina, Nowego Miasta oraz Podgórze. Nabór propozycji projektów rewitalizacyjnych prowadzony był w formie otwartej rekrutacji, szeroko promowanej wśród mieszkańców, organizacji pozarządowych, instytucji i innych podmiotów zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji Miasta, lub też prowadzących swoje działania w tym obszarze. Miał on na celu zweryfikowanie zgłoszonych w 2016 i 2019 roku projektów oraz pozyskanie informacji na temat działań, które nie zostały ujęte w programie wcześniej. Pierwotnie nabór ten trwał od 06.10.2021 r. do 05.11.2021 r., a następnie ze względu na duże zainteresowanie wspólnot mieszkaniowych, został wydłużony do 22 listopada 2021 r. Zainteresowani beneficjenci mogli poprzez specjalnie przygotowany formularz propozycji projektowych zgłosić planowane działania, zgodnie z zasadami i instrukcjami publikowanymi w ogłoszeniach w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu, na stronie „rewitalizacja.walbrzych.pl” i prasie lokalnej.

W naborze tym do UM w Wałbrzychu wpłynęło ponad 250 propozycji projektów. Większa część złożonych formularzy dotyczyła przedsięwzięć planowanych do wykonania przez wspólnoty mieszkaniowe zlokalizowane na obszarze rewitalizacji miasta Wałbrzycha. Na podstawie przeprowadzonego naboru dokonywana została aktualizacja GPR. Procedura naboru była przejrzysta, powszechnie dostępna i niedyskryminująca. Łącznie do programu wpisano 671 propozycji projektowych z czego 642 umieszczono na liście projektów podstawowych, zaś 29 na liście projektów uzupełniających. Podsumowanie wartości zgłoszonych projektów pozwoliło określić szacunkowe ramy finansowe GPR.

Środki na realizację projektów ujętych w programie, uwzględniając zasadę dodatkowości środków UE, pochodzą z różnych źródeł. Głównym źródłem finansowania rewitalizacji są środki finansowe o charakterze publicznym. W przypadku Gminy Wałbrzych są to:

1. zaplanowane przez lokalne władze środki, określone w budżecie gminy, stworzonego m.in. z dochodów własnych, pożyczek, kredytów, obligacji, itp.,
2. instrumenty zewnętrzne, czyli środki pochodzenia krajowego i zagranicznego.

Miasto Wałbrzych w procesie finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych wykorzystuje współpracę z sektorem prywatnym, angażując środki finansowe wspólnot mieszkaniowych, przedsiębiorców, parafii, stowarzyszeń lokalnych. Uzupełniają one braki w bilansie wykonalności programu rewitalizacji i zmniejszają zaangażowanie środków publicznych.

Założenia ujęte w niniejszym programie stanowią podstawę do konstruowania montażu finansowego i przygotowania aplikacji o wsparcie finansowe wybranych projektów. Program zakłada, że jednym z istotniejszych źródeł finansowania projektów będą środki unijnie, pochodzące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego, dostępne na poziomie:

- w latach 2014-2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014–2020, wspierane wkładem podmiotów prywatnych i publicznych;
- w latach 2021-2027 w ramach programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDS 2021-2027).

W okresie programowania środków finansowych na lata 2014-2021, alternatywą dla dofinansowania z polityki spójności w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 dla zadań objętych GPR będą inne źródła, tj.:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020,
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna na lata 2014-2020,
- Rządowy Program Wieloletni Senior+ na lata 2015-2020, realizowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
- Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- fundusze celowe: Fundusz Dopłat Banku Gospodarstwa Krajowego, Fundusz Termomodernizacji i Remontów.

Również w nowym okresie programowania środków UE, dot. lat 2021-2027 Gmina Wałbrzych, a także pozostali interesariusze GPR, będą korzystali z dostępnych programów UE, tj.: Spójności oraz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. W ramach planowanych działań istotne będą Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko oraz Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego.

Gmina Wałbrzych, w celu finansowania działań rewitalizacyjnych, wykorzystywała również narzędzia finansowe oferowane przez Europejski Bank Inwestycyjny. W październiku 2017 r. rozpoczęto rozmowy z EBI na temat możliwości zastosowania do finansowania GPR tzw. planu Junckera. Współpraca ta zaowocowała możliwością sfinansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych przy niskim koszcie pozyskiwania kapitału. Jest to jednocześnie pierwszy przypadek w Europie, kiedy plan Junckera został zastosowany dla finansowania rewitalizacji miasta w takiej skali. W roku 2018 podpisano umowę z EBI. Plan inwestycyjny odzwierciedla wieloaspektowość Gminnego Programu Rewitalizacji. Zgodnie z GPR wyodrębniono następujące sektory wspierające rewitalizację: środowisko (jakość powietrza, klimat), energia i efektywność energetyczna, budownictwo mieszkaniowe, pomoc społeczna, kultura,

rewitalizacja przestrzeni miejskich/drogi, inne, np. opieka. Wszystkie przedsięwzięcia ujęte w umowie z EBI są przedsięwzięciami wieloletnimi. Łączna ich wartość to 240 mln. Zgodnie z polityką EBI udzielony kredyt to 50% wartości przedsięwzięć.

Dodatkowo w roku 2019 Gmina Wałbrzych, i działający w jej imieniu Miejski Zarząd Budynków, rozpoczęli rozmowy z Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju z zakresie finansowania inwestycji mieszkaniowych. W związku z tym, powstała lista przedsięwzięć dot. poprawy efektywności energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych na obszarze miasta. 29 budynków gminnych, zgłoszonych do EBOiR, zlokalizowanych jest na obszarze rewitalizacji. Łączna wartość tych inwestycji szacowana jest na ponad 70 mln zł.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte w programie są realizowane zgodnie z budżetami rocznymi i Wieloletnią Prognozą Finansową Miasta Wałbrzycha, uchwaloną przez Radę Miejską Wałbrzycha. W tabeli poniżej zaprezentowano w sposób szczegółowy ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji, które opracowano z uwzględnieniem wartości oraz źródeł finansowania zarówno przedsięwzięć podstawowych, jak i uzupełniających.

Łączna wartość przedsięwzięć objętych programem wynosi **1 275 032 330,57 zł**, w tym możliwe do pozyskania dofinansowanie zewnętrzne w ramach dostępnych środków pochodzących z UE (w szczególności z EFS, EFRR) zamyka się w kwocie 331 414 880,37 zł.

Wartość środków prywatnych planowanych do zaangażowania we wdrażanie przedsięwzięć objętych programem rewitalizacji wynosi 277 479 674,16 zł, natomiast wkład publiczny konieczny do zapewnienia przez miasto Wałbrzych i pozostałe instytucje sektora finansów publicznych wynosi 241 984 911,35 zł. Szczegółowy podział źródeł finansowania przedstawiono w tabeli poniżej.

5. Realizacja zasady partycypacji i partnerstwa

Rewitalizacja to **proces** kompleksowych **przemian realizowanych na rzecz mieszkańców** obszarów zdegradowanych **przy aktywnej współpracy interesariuszy rewitalizacji** na każdym etapie.

Zdjęcie 33. Warsztaty dla liderów lokalnych i pracowników samorządowych

Partycypacja w rewitalizacji uznawana jest za wzajemną komunikację pomiędzy różnymi grupami społecznymi, podczas której uczestnicy mają możliwość przedstawienia swoich propozycji, wpłynięcia na podejmowane w danym temacie decyzje, a następnie udział w ich realizacji.

Istotą tych działań jest zaprogramowanie takich przedsięwzięć, które zaspokajają będą faktyczne potrzeby społeczności lokalnej.

Rewitalizacja bowiem prowadzona ma być nie tylko przez podmioty publiczne, lecz przez wszystkich uczestników tego procesu - osoby i podmioty, których szeroko pojęte interesy spotykają się na obszarze rewitalizacji.

Dlatego już na etapie opracowania dokumentu niezmiernie istotne było zgromadzenie wokół wspólnej idei jak najszerszego grona interesariuszy, którzy będą realizować projekty w najbliższym czasie.

Udział społeczeństwa jest konieczny także na etapie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji, stąd zaplanowane zostały przedsięwzięcia, które pozwolą realizować zasadę partycypacji i partnerstwa także podczas realizacji działań rewitalizacyjnych.

5.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowania GPR

W pracy nad programem rewitalizacji zaangażowani byli przedstawiciele różnych grup społecznych, w tym lokalne organizacje pozarządowe, liderzy wałbrzyskich instytucji, przedsiębiorcy, eksperci oraz mieszkańcy zamieszkujący wybrane obszary zdegradowane.

Zdjęcie 34. Wałbrzyska Agora

Pierwsze spotkania o charakterze otwartej dyskusji mieszkańców, ekspertów i urzędników na temat przyszłości i nadania nowych funkcji wałbrzyskiej starówce, miały miejsce jeszcze w 2012 roku i odbyły się z inicjatywy lokalnej organizacji pozarządowej. Otwarta dyskusja plenerowa o Starym Mieście, nazwana Wałbrzyską Agorą, została

powtórzona w 2014 roku na zrewitalizowanym już Placu Magistrackim.

W latach 2015-2016 spotkania w formie rozmów, konsultacji i warsztatów prowadzone były we wszystkich podobszarach rewitalizacji. **Zaplanowane przez Gminę Wałbrzych działania mają na celu wzmocnić kapitał społeczny zdegradowanych obszarów, wspomóc budowę odpowiedzialnej i świadomej wspólnoty.**

Wszelkie działania partycypacyjne służyły aktywizacji społeczności lokalnej, pozwoliły też wykorzystać jej doświadczenie i wiedzę na temat zamieszkiwanego obszaru. Łącznie w debatę o potrzebach zdegradowanych obszarów Miasta włączyło się niemal tysiąc mieszkańców.

Otwarte spotkania konsultacyjne

W roku 2015 zorganizowanych zostało siedem otwartych spotkań konsultacyjnych. Odbywały się one w sześciu dzielnicach miasta i skierowane były do wszystkich zainteresowanych osób, przedstawicieli instytucji i organizacji. Ważnym elementem konsultacji były warsztaty, podczas których mieszkańcy przekazali swoje propozycje i uwagi na temat

Zdjęcie 35. Otwarte spotkania konsultacyjne

oczekiwanych kierunków rewitalizacji Miasta. Mieszkańcom prezentowane były wstępne plany i założenia programu rewitalizacji Wałbrzycha, zaproszeni eksperci przedstawili dobre praktyki rewitalizacji w Polsce i na świecie. Z punktu widzenia budowania tożsamości lokalnej, istotnym punktem spotkań była prezentacja dziedzictwa historycznego każdej z dzielnic.

W spotkaniach wzięło udział ponad 300 osób. Efektem rozmów było określenie miejsc istotnych dla społeczności lokalnej, które mogłyby stanowić ośrodki rozwoju poszczególnych dzielnic. Zgłaszano również konieczność przeprowadzenia prac infrastrukturalnych w wyznaczonych obszarach, a także propozycje projektów zwiększających ofertę na spędzanie wolnego czasu w miejscu zamieszkania, np. uporządkowanie zieleni, stworzenie ścieżek i miejsc do wypoczynku w parkach, zagospodarowanie podwórek, a także zadbanie o bezpieczeństwo w tych miejscach. Uwagi i wnioski mieszkańców pomogły uporządkować i uzupełnić mocne i słabe strony oraz potencjały zdegradowanych obszarów. Wypracowane podczas spotkań wnioski pokazały, że Wałbrzych dla mieszkańców jest bardzo ważny i chętnie wezmą udział w przedsięwzięciach wpływających na jego rozwój.

Spotkania z interesariuszami rewitalizacji na temat budowania partnerstw lokalnych

Po wyznaczeniu przez Radę Miasta obszaru rewitalizacji Wałbrzycha, rozpoczęliśmy proces budowania partnerstw lokalnych w każdym z sześciu podobszarów rewitalizacji. Organizacja 30 spotkań z liderami społeczności lokalnej pozwoliła na skupienie wokół idei ożywienia obszarów zdegradowanych blisko 400 osób.

W każdej dzielnicy objętej obszarem rewitalizacji zorganizowano 5 spotkań. Bardzo różny był poziom zaangażowania i frekwencja mieszkańców, jednak wartością dodaną spotkań było zgromadzenie w jednym miejscu przedstawicieli różnych grup społecznych, zarówno tych, od których zależą zmiany w Mieście, jak i tych, których te zmiany dotyczą, m.in. przedsiębiorców, przedstawicieli

Zdjęcie 36. Spotkanie z liderami społeczności lokalnej

organizacji pozarządowych, klubów sportowych, artystów i twórców, pozostałych aktywnych osób, w tym seniorów, młodzieży, nauczycieli, bibliotekarzy, pracowników socjalnych.

Podczas indywidualnych rozmów, wywiadów oraz pracy w grupach warsztatowych, zidentyfikowano problemy, potrzeby, zasoby oraz potencjał poszczególnych zdegradowanych podobszarów. Przedstawione problemy i potrzeby mieszkańców zdegradowanych dzielnic stanowią szereg wyzwań i nowych doświadczeń nieodzownie wpisanych w proces odnowy Miasta. Efekt, jaki chcieliby uzyskać mieszkańcy realizując działania rewitalizacyjne, to głównie: poprawa infrastruktury drogowej i technicznej, rozszerzenie oferty kulturalnej i zwiększenie liczby miejsc do spędzania wolnego czasu, a także rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Wypracowane przez interesariuszy założenia posłużyły do opracowania diagnozy potrzeb i potencjałów podobszarów rewitalizacji. **Diagnoza ta podkreśla też potrzebę wsparcia społeczności lokalnych w zakresie budowania postaw obywatelskich, samoorganizacji i współodpowiedzialności.** Zauważana jest potrzeba zwiększenia integracji mieszkańców i motywowania ich do aktywności. Jednocześnie należy sobie uświadomić, że praca nad włączeniem mieszkańców w sprawy społeczne, to proces wieloletni. Dlatego Gmina Wałbrzych planuje dalej wspierać, utworzone w ramach organizacji spotkań, partnerstwa lokalne. Dla zapewnienia trwałości mechanizmów włączenia partnerstw lokalnych w proces rewitalizacji Gmina Wałbrzych planuje realizować dalsze działania w formie „Programu komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Wałbrzych”. Program zakłada m.in. wsparcie partnerstw lokalnych poprzez organizację ich spotkań w każdym z 6 podobszarów oraz wyposażenie partnerstw w narzędzie finansowe w postaci programu mikrograntów na realizację społecznych oddolnych inicjatyw wpisujących się w cele rewitalizacyjne. **Przyświeca nam idea, aby partnerstwa lokalne działające na rzecz mieszkańców stanowiły platformę współpracy interesariuszy rewitalizacji.**

Spacery z mieszkańcami po obszarach objętych rewitalizacją

Doskonałą formą integracji społecznej, umacniania tożsamości lokalnej i poznania oczekiwań mieszkańców, były organizowane wiosną 2016 roku przez Urząd Miejski spacery historyczne. Powrót do gasnącej tradycji bezpośrednich spotkań umożliwił mieszkańcom wzajemne poznanie się i porozmawianie o historii oraz przyszłości swoich dzielnic.

Pasjonujące opowieści o miejscach, które mijamy na co dzień i które zmieniają się na naszych oczach, połączyły miłośników lokalnej historii i stały się punktem wyjścia do rozmów

o ożywieniu miejskiej przestrzeni. Były dyskusje o miejscach priorytetowych do rewitalizacji z punktu widzenia mieszkańców, zebraliśmy wiele ciekawych koncepcji na temat ich przyszłego zagospodarowania. Łącznie zorganizowano sześć spacerów historyczno-rewitalizacyjnych, w każdej dzielnicy objętej obszarem rewitalizacji. Blisko 300 mieszkańców, oprócz zdobytej wiedzy historycznej, miało okazję na żywo ocenić uwarunkowania przestrzenne obszaru rewitalizacji. Dla samorządowców, spotkania z mieszkańcami w tak nietypowych okolicznościach okazały się być inspirujące. To jedna z ciekawszych form popularyzowania wiedzy na temat rewitalizacji miasta, bardzo pozytywnie odbierana również przez samych mieszkańców. Dzięki temu wiemy, że **Wałbrzych jest nie tylko miastem o niezwykle bogatym dziedzictwie kulturowym, ale też miastem o dużym potencjale społecznym i pozytywnej energii mieszkańców.**

Warsztaty dla liderów lokalnych i pracowników samorządowych

W prace nad programem rewitalizacji zaangażowali się lokalni liderzy, aktywni mieszkańcy oraz przedstawiciele instytucji i organizacji, które mają wpływ na rozwój społeczny i poprawę warunków życia mieszkańców Wałbrzycha. W organizowanych w czerwcu 2016 r. warsztatach nt. tworzenia gminnego programu rewitalizacji udział wzięło blisko 60 interesariuszy

Zdjęcie 38. Warsztaty dla liderów lokalnych i pracowników samorządowych

rewitalizacji. Byli wśród nich przedstawiciele wielu środowisk, m.in.: Rady Miejskiej, lokalnych przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, instytucji kultury i edukacji, pracownicy samorządowi oraz reprezentanci Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Powiatowego Urzędu Pracy, Straży Miejskiej i Policji, ale też Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Nie zabrakło również przedstawicieli Instytutu Rozwoju Miast oraz

Ministerstwa Rozwoju, którzy od początku prac nad programem wspierają nasze Miasto w ramach projektu pilotażowego. W tak szerokim i pluralistycznym gronie pracowano nad definiowaniem potrzeb, wizji, celów i kierunków działań dla obszaru rewitalizacji Wałbrzycha.

Punktem wyjścia w pracach był materiał zgromadzony podczas spotkań z mieszkańcami w każdym z sześciu podobszarów rewitalizacji, w tym wywiadów i opinii zebranych podczas spacerów. Przeanalizowano uwagi mieszkańców dotyczące obszarów: bezpieczeństwo, bezradność i mentalność, ekologia, estetyka i ochrona środowiska, infrastruktura, kapitał społeczny, miejsca spotkań i aktywności, przedsiębiorczość i praca, seniorzy oraz sport i rekreacja. Podczas warsztatów zgromadzone wnioski, obszary problemowe i określone potrzeby, zostały uporządkowane, uzupełnione i przypisane do poszczególnych sfer:

Zdjęcie 39.
Warsztaty dla
liderów lokalnych
i pracowników
samorządowych

społecznej, gospodarczej, techniczno-budowlanej i przestrzenno-funkcjonalnej. Biorąc pod uwagę faktyczne problemy i potencjały obszarów zdegradowanych, sformułowane zostały cele dla obszaru rewitalizacji i propozycje niwelowania barier rozwojowych w postaci kierunków działań. Wypracowano też wizję obszaru rewitalizacji, która była podstawą do dalszych prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha.

Dzięki wspólnej pracy "ambasadorów rewitalizacji" udało się nie tylko wypracować założenia do GPR. Nowe formy współpracy wzmocnią też efekt samego procesu rewitalizacji, uczestnicy warsztatów lepiej poznali rzeczywiste potrzeby i potencjały poszczególnych podobszarów, jednocześnie zadeklarowali aktywny udział w przedsięwzięciach związanych z ich rozwojem.

W wyniku pracy nad definicją Miasta, każda z grup nieco inaczej przedstawiła swoją wizję, jednak zawierały one podobne kluczowe słowa, które stanowią o istocie rozumienia Miasta. Najczęściej pojawiającymi się hasłami były:

Rysunek 34.
MIASTO

W oparciu o definicję Miasta wypracowane podczas warsztatów, zbudowana została wizja Wałbrzycha po 2025 roku.

Konsultacje społeczne

Konsultacje społeczne są obligatoryjną formą partycypacji społecznej nie tylko w procesie tworzenia programu rewitalizacji, ale także w stanowieniu wielu innych aktów prawa lokalnego.

Zdjęcie 40. Konsultacje społeczne. Stara Kopalnia

Konsultacje mają na celu zebranie od interesariuszy uwag, opinii i propozycji dotyczących przedmiotu konsultacji. Zarówno w przypadku wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Wałbrzycha, jak i przedstawienia projektu Gminnego Programu Rewitalizacji, konsultacje społeczne prowadzone były w sposób umożliwiający wypowiedzenie się każdego interesariusza rewitalizacji. Organizowane były spotkania konsultacyjne, podczas których zainteresowane osoby mogły zapoznać się z projektami uchwał i zgłosić uwagi do ich treści. Do dyspozycji mieszkańców byli pracownicy urzędu i specjalnie przygotowane materiały w wersji niespecjalistycznej. Dodatkowo uwagi do projektów uchwał można było zgłosić drogą pocztową, elektronicznie i osobiście w punkcie konsultacyjnym.

Inne działania upowszechniające proces rewitalizacji

W ramach upowszechniania wiedzy o rewitalizacji wśród najmłodszych mieszkańców, Gmina Wałbrzych zorganizowała konkurs plastyczny pn. „Moja wymarzona dzielnica”. Konkurs skierowany był dla szkół podstawowych zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. Celem było popularyzowanie wśród uczniów wiedzy na temat miejsca, w którym żyją, budowanie tożsamości lokalnej najmłodszych mieszkańców Wałbrzycha, próba wzbudzenia dumy ze swojej Małej Ojczyzny, a także zainteresowanie uczniów oraz ich rodziców działaniami związanymi z rewitalizacją Miasta. Prace plastyczne, wykonane przez najmłodszych

Zdjęcie 41. Laureaci konkursu plastycznego

interesariuszy rewitalizacji, przedstawiają miejsca, z którymi uczniowie najbardziej są związani, gdzie lubią spędzać czas. Dzieci uruchomiły swoją wyobraźnię i pokazały jakich zmian oczekują w swojej okolicy - najczęściej były to nowe atrakcje, tereny zielone, place zabaw, ale też odnowa budynków. Łącznie w konkursie udział wzięło 116 dzieci z dzielnic objętych rewitalizacją.

informowania mieszkańców o działaniach rewitalizacyjnych został utworzony portal internetowy **www.rewitalizacja.walbrzych.pl**. Dodatkowo Biuro ds. Rewitalizacji Miasta prowadzi profil na portalu społecznościowym pn. **Akcja rewitalizacja: Wałbrzych**, gdzie aktywni mieszkańcy na bieżąco mogą śledzić wydarzenia i plany związane z rewitalizacją, a dodatkowo wyrazić swoją opinię i wymienić się poglądami z innymi użytkownikami internetu.

Wykorzystanie różnych form partycypacji umożliwiło przedstawicielom wszystkich grup społecznych wzięcie udziału w przygotowaniach Gminnego Programu Rewitalizacji. Z pewnością udało się też pogłębić rozumienie zasad realizacji procesu rewitalizacji. **Priorytetem było rozpoznanie potrzeb mieszkańców, a także zachęcenie ich do uczestnictwa i współpracy przy realizacji wspólnych działań.**

Liczne i owocne bezpośrednie spotkania z interesariuszami rewitalizacji, pozwalają sformułować stwierdzenie, że Program Rewitalizacji Wałbrzycha jest wynikiem szerokiej partycypacji społecznej i dziełem wielu osób - głównie samych mieszkańców naszego Miasta.

5.2. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania GPR

Partycypacja, czyli aktywny udział w wydarzeniach, które nas dotyczą, możliwość zabierania głosu, uczestniczenia w działaniach i decyzjach, a także skuteczny sposób komunikacji z władzą, jest niezwykle ważna na etapie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji. Efektem działań prowadzonych na etapie programowania było zawiązanie partnerstw lokalnych wyłonionych na bazie spotkań i przeprowadzonego badania potencjałów poszczególnych obszarów zdegradowanych, z którymi prowadzono szereg działań opisanych w rozdziale 5.1. Kontynuacja działań w zakresie budowania postaw obywatelskich, samoorganizacji i współodpowiedzialności prowadzona będzie przez gminę w następnych latach. Zaplanowane działania mają na celu wzmacniać kapitał społeczny zdegradowanych obszarów, wspomóc budowę odpowiedzialnej i świadomej wspólnoty.

W celu zapewnienia trwałości ww. mechanizmom włączenia społecznego gmina Wałbrzych planuje kontynuację działań w formie „**Programu komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Wałbrzych**”, złożonego z następujących komponentów:

Wsparcie partnerstw lokalnych poprzez organizację ich spotkań

Realizacja działań umożliwi organizacyjne i merytoryczne wsparcie utworzonych partnerstw lokalnych. Spotkania organizowane będą raz na kwartał w każdym z sześciu podobszarów rewitalizacji. Partnerstwa zostaną wyposażone w narzędzie finansowe w postaci programu mikrograntów na realizację społecznych oddolnych inicjatyw wpisujących się w cele rewitalizacyjne. Partnerstwa lokalne będą działać na rzecz integracji społecznej, aktywizacji

mieszkańców oraz planowania i konsultowania działań społecznych planowanych na poszczególnych podobszarach (np. "urodziny ulicy", realizację mikrograntów, itp.). Wsparcie lokalnych interesariuszy poszczególnych podobszarów rewitalizacji wzmocni grupy lokalnych liderów. Partnerstwa składać się będą m.in. z przedstawicieli mieszkańców, NGO-ów, instytucji kultury, pracowników socjalnych i szkół. Podobny charakter ma partnerstwo lokalne zawiązane w ramach prowadzonych w Wałbrzychu we wcześniejszych latach działań rewitalizacyjnych w Śródmieściu (partnerstwo lokalne EPICENTRUM). Partnerstwa lokalne będą uzupełniać działalność streetworkerów, Komitetu Rewitalizacji, pracowników Biura ds. Rewitalizacji Miasta, jednocześnie współpracując ze sobą na rzecz wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji Wałbrzycha.

Zatrudnienie streetworkerów dla 6 podobszarów

Jednym z elementów „**Programu komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Wałbrzych**” jest zatrudnienie streetworkerów (menedżerów podobszarów rewitalizacji) wspierających oddolnie proces rewitalizacji. Planowane jest zatrudnienie pracowników na stałe przebywających w podobszarach rewitalizacji, będących w stałym kontakcie z mieszkańcami i innymi interesariuszami, zapewniających stałą komunikację pomiędzy Urzędem Miasta a społecznością lokalną, identyfikujących bieżące problemy we wdrażaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz zaangażowanych w ich rozwiązywanie ze wsparciem ze strony UM; inicjujących i koordynujących aktywności interesariuszy na obszarach rewitalizacji oraz wspierających proces partycypacji społecznej.

Przeprowadzenie akcji społecznych w celu rozwijania sieci liderów lokalnych i działania upowszechniające rewitalizację

Komponentem „**Programu komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Wałbrzych**” są następujące działania aktywizujące mieszkańców i budujące sieć relacji społecznych z wykorzystaniem idei rewitalizacji:

1. Akcje wspomagające włączanie społeczne, w tym:
  - kontynuacja spacerów po obszarze rewitalizacji z poczęstunkiem (piknik rewitalizacyjny – spotkanie w plenerze jako propozycja integracji wśród interesariuszy rewitalizacji, aktywne spędzenie czasu w mieście i wymienienie się spostrzeżeniami nt. rewitalizacji), atrakcja artystyczna, przewodnik po dzielnicach rewitalizowanych,
  - organizacja obywatelskich kawiarenek – spotkania „przy kawie” w poszczególnych obszarach rewitalizacji w celu omówienia planów rewitalizacyjnych,
  - urodziny ulicy – eventy ulicy, poczęstunek, pokazy artystyczne (teatry itp.).
2. Spotkania i akcje edukacyjne mające na celu wzrost świadomości nt. rewitalizacji Miasta skierowane szczególnie do najmłodszych mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zastosowane będą narzędzia wspierające dodatkowo proces odbudowy lub wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej, w tym:

- organizacja gry miejskiej „Miasto moje, a w nim... akcja rewitalizacja!” – zabawa polegająca na budowie wymarzonej dzielnicy i planu zagospodarowania miasta,
  - organizacja gry miejskiej „Rodzinny bieg rewitalizacyjny”.
3. Działania informacyjno-edukacyjne dla interesariuszy rewitalizacji, m.in.:
- debaty i spacery poświęcone zmianom układu komunikacyjnego, z uwzględnieniem uspokajania ruchu, wzmocnienia dostępu do transportu zbiorowego, rowerowego i ruchu pieszego w podobszarach rewitalizacji dla mieszkańców,
  - prowadzenie portalu internetowego www.rewitalizacja.walbrzych.pl jako platformy informacyjno-edukacyjnej dla interesariuszy rewitalizacji.

Działania Komitetu Rewitalizacji na etapie wdrażania GPR

Ustawa o rewitalizacji wprowadza obowiązek powołania Komitetu Rewitalizacji. Wałbrzyski Komitet powołano po uchwaleniu Gminnego Programu Rewitalizacji. 11 kwietnia 2017 roku Prezydent Miasta Wałbrzycha, Zarządzeniem nr 269/2017 powołał skład Komitetu Rewitalizacji na kadencję 2017-2021 w liczbie 13 osób – reprezentujących różne grup interesariuszy, w tym mieszkańców obszaru rewitalizacji i pozostałych mieszkańców gminy. Zarządzeniem nr 290/2021 z dnia 17 maja 2021 r. Prezydent Miasta Wałbrzycha powołał skład KR na kolejną kadencję na lata 2021-2025.

Komitet Rewitalizacji nie ma żadnych kompetencji władczych. Może jednak wydawać opinie i doradzać w sprawach związanych z procesem rewitalizacji. Powołany KR realizuje trzy cele ustawy o rewitalizacji:

- zapewnienia udziału interesariuszy w rewitalizacji;
- pełni funkcję opiniotwórczo-doradczą dla Prezydenta Miasta w sprawach związanych z rewitalizacją;
- stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

Posiedzenia Komitetu odbywają się w zgodzie z regulaminem określonym w Uchwale nr XXXV/438/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 12 stycznia 2017 r., a ich tematyka zależy od potrzeb w zakresie bieżących prac dot. wdrażania GPR lub od zgłaszanych przez członków wniosków.

Data posiedzenia	Temat posiedzenia	Streszczenie
16.05.2017 r.	Posiedzenie organizacyjne	Zgodnie z Uchwałą nr XXXV/438/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 12 stycznia 2017 r., pierwsze posiedzenie jest organizacyjne, na którym wybrano Przewodniczącego KR oraz jego Zastępcę. Wykorzystano je również do zapoznania się z jego członkami oraz zasadami funkcjonowania KR.

<p>16.01.2018 r.</p>	<p>Potrzeby w zakresie aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha</p>	<p>Uczestników zapoznano z aktualnym stanem procesu rewitalizacji w mieście, zapisami ustawy o rewitalizacji w zakresie aktualizacji GPR, do którego przygotowuje się Gmina Wałbrzych oraz rolę Komitetu Rewitalizacji w tej procedurze. W trakcie dyskusji omawiano przesłanki, które mogą stać się podstawą aktualizacji dokumentu.</p>
<p>18.12.2018 r.</p>	<p>Rekomendacje i zaopiniowanie „Kalkulatora efektywności finansowej inwestycji dla wspólnot mieszkaniowych z modułem kalkulatora dla inwestycji termomodernizacyjnych”</p>	<p>Posiedzenie dotyczyło zaopiniowania przez Członków KR „Kalkulatora efektywności finansowej inwestycji dla wspólnot mieszkaniowych z modułem kalkulatora dla inwestycji termomodernizacyjnych” - narzędzia wypracowanego w ramach projektu pilotażowego pn. „Finansowe i planistyczne narzędzia w programowaniu i wdrażaniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha”. Zakończone podjęciem uchwały KR.</p>
<p>11.06.2019 r.</p>	<p>Zaopiniowanie przez Komitet Rewitalizacji sprawozdania Prezydenta Miasta Wałbrzycha pn.: „Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025”</p>	<p>Zgodnie z art. 22. Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz zapisami rozdziału 9 GPR Wałbrzycha, KR zaopiniował, w formie uchwały Członków, zaprezentowane na posiedzeniu sprawozdanie Prezydenta Miasta Wałbrzycha pn.: „Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025”. Ww. uchwałę KR ogłoszono na stronie BIP Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu, która wskazała na konieczność dokonania aktualizacji GPR Wałbrzycha. W związku z powyższym w czerwcu 2019 roku rozpoczęto ustawową procedurę dokonania zmian w programie, wynikających ze sprawozdania Prezydenta Miasta Wałbrzycha.</p>
<p>14.12.2019 r.</p>	<p>Konsultacje dot. Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego na obszarze rewitalizacji</p>	<p>Posiedzenie poświęcone było konsultacjom w zakresie opracowania Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego północno-zachodniej części obszaru Śródmieścia, wpisującego się w obszar rewitalizacji miasta. Uczestnikiem specjalnym posiedzenia był Główny projektant ww. Planu, z którym zgromadzeni członkowie mogli przedyskutować problemy tego obszaru i wskazać na jego najważniejsze potrzeby. Padło wiele propozycji, które powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu MPZP.</p>
<p>30.07.2020 r.</p>	<p>Zaopiniowanie projektu aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025</p>	<p>Zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt. 4 podpkt. a ustawy o rewitalizacji, w sytuacji, gdy Komitet został powołany, obligatoryjnie dokonuje opiniowania projektu GPR. W tym celu, po zakończonych konsultacjach społecznych programu rewitalizacji, Prezydent występuje do przewodniczącego KR z wnioskiem o dokonanie ww. opinii. Komitet Rewitalizacji, na zwołanym posiedzeniu, dokonuje opiniowania przedstawionego projektu GPR. Stanowisko Komitetu wyrażane jest w</p>

		formie uchwały, przyjmowanej zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy składu Komitetu. W dniu 30.07.2020 r., zgodnie z powyżej opisanymi zasadami podjęto Uchwałę 01/2020 r. Komitetu Rewitalizacji, w której członkowie KR pozytywnie zaopiniowali przygotowany w drodze aktualizacji dokument.
15.06.2021 r.	Posiedzenie organizacyjne	Zgodnie z Uchwałą nr XXXV/438/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 12 stycznia 2017 r., pierwsze posiedzenie KR było posiedzeniem organizacyjnym, na którym wybrano Przewodniczącego KR oraz jego Zastępcę. Rozpoczynając nową, 4-letnią kadencję Komitetu, podziękowano Członkom, którzy zakończyli pracę na rzecz rewitalizacji Miasta Wałbrzycha. Posiedzenie wykorzystano również do zapoznania Członków z zasadami funkcjonowania KR.
18.08.2021 r.	Zaopiniowanie przez Komitet Rewitalizacji sprawozdania Prezydenta Miasta Wałbrzycha pn.: „Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025”	Zgodnie z art. 22. Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz zapisami rozdziału 9 GPR Wałbrzycha, KR zaopiniował, w formie uchwały Członków, zaprezentowane na posiedzeniu II Sprawozdanie Prezydenta Miasta Wałbrzycha pn.: „Ocena aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 – według stanu na 31.12.2020 r.”. Ww. uchwałę KR ogłoszono na stronie BIP Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu, która wskazała na konieczność dokonania aktualizacji GPR Wałbrzycha. W związku z powyższym rozpoczęto ustawową procedurę dokonania zmian w programie, wynikających ze sprawozdania Prezydenta Miasta Wałbrzycha.
01.12.2022 r.	Przedstawienie i podsumowanie działań rewitalizacyjnych prowadzonych przez Gminę Wałbrzych w roku 2022 r.	Uczestników zapoznano ze stanem procesu rewitalizacji w mieście, działaniami prowadzonymi w roku 2022. Przekazane informacje poddano pod dyskusję.

Ponieważ członkowie Komitetu mają stanowić forum współpracy i dialogu interesariuszy z Gminą, nie ograniczono KR jedynie do posiedzeń. Zaangażowano jego przedstawicieli do udziału w ważnych wydarzeniach dot. przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. W związku z tym członkowie systematycznie są zapraszani i angażowani do udziału w istotnych wydarzeniach i spotkaniach, organizowanych na rzecz rewitalizacji. Dotychczas były to m.in.:

- spotkanie warsztatowe poświęcone zagadnieniom dot. wdrażania i przygotowaniom do aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha, zorganizowane w dniach 9-10 listopada 2017r. w Świeradowie-Zdrój;

- konferencja podsumowująca realizację GPR Wałbrzycha, prezentującą wałbrzyskie doświadczenia w zakresie wspierania społeczności lokalnych (mikrogranty, partnerstwa lokalne, urodziny ulic, spacer historyczne, kawiarenki obywatelskie), które w sposób modelowy działają na rzecz mieszkańców zdegradowanych obszarów Wałbrzycha, wpisując się w społeczną rewitalizację. Konferencja odbyła się 29.01.2018 r.;
- warsztaty pn. „Analiza celów i kierunków działań zapisanych w Gminnym Programie Rewitalizacji pod kątem aktualizacji Programu w roku 2019”, które odbyły się w dniach 29-30 listopad 2018 r. w Zamku Książ w Wałbrzychu;
- warsztaty wyjazdowe dla partnerstw lokalnych, które odbyły się we Wrocławiu. Podczas dwóch dni przeprowadzono warsztaty nt. „Wyzwań rewitalizacji” i „Sieciowania i współpracy na rzecz rewitalizacji”, spacer po nowej przestrzeni rewitalizacji na terenie Przedmieścia Oławskiego oraz wizyta studyjna w Infopunkcie Nadodrze, połączona ze zwiedzaniem murali w dzielnicy Nadodrze.

Ponadto Przewodniczący KR, reprezentując Komitet, wziął udział w II Ogólnopolskim Forum Komitetów Rewitalizacji, które odbyło się w dniu 19 października 2019 r. we Włocławku. Forum miało charakter wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w tematyce funkcjonowania Komitetów Rewitalizacji, w tym roli Komitetów w prowadzeniu komunikacji społecznej i wymiany informacji z lokalną społecznością w zakresie podejmowanych działań.

5.3. Partycypacja społeczna na etapie aktualizacji GPR

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu. Jest niezbędnym elementem działań rewitalizacyjnych od etapu projektowania i przygotowania tych działań, przez ich wdrażanie, aktualizację aż po ocenę przeprowadzonego procesu. Prace nad przygotowaniem i wdrażaniem programu, jak również jego aktualizacją oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi.

W trakcie procesu aktualizacji GPR w Gminie Wałbrzych zorganizowano dwa dwudniowe warsztaty dla interesariuszy rewitalizacji, których celem było podsumowanie dotychczasowego procesu wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji oraz oszacowanie potrzeby jego potencjalnej aktualizacji. Uczestnikami warsztatów byli pracownicy Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu i jednostek organizacyjnych gminy, którzy są zaangażowani w proces wdrażania GPR, jak również reprezentanci partnerstw lokalnych 6 podobszarów rewitalizacji.

Podczas warsztatów zaprezentowano uczestnikom założenia projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji i jego wpływu na kierunek działań rewitalizacyjnych Wałbrzycha, w tym na zapisy GPR. Szczegółowo omówiono zasady opracowywania aktualizacji gminnych programów rewitalizacji, a także przekazano wiedzę na temat zasad opracowania projektów rewitalizacyjnych, wynikających z przepisów określających sposób opracowywania gminnych

programów rewitalizacji. Omówiono wyniki wstępnej ewaluacji GPR, a także przesłanki do aktualizacji GPR Wałbrzycha, które obejmują:

- a) konieczność uwzględnienia w zapisach GPR produktów projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji, które powstały po dacie uchwalenia programu,
- b) konieczność uwzględnienia zmian w otoczeniu prawnym dot. lokalnej polityki planistycznej w związku z aktualizacją suikzp Wałbrzycha,
- c) konieczność uwzględnienia wyników oceny stopnia realizacji GPR,
- d) konieczność uwzględnienia uwag zgłoszonych do zapisów GPR Wałbrzycha na etapie jego wpisu do wykazu pozytywnie zweryfikowanych programów rewitalizacji woj. dolnośląskiego,
- e) zmianę listy przedsięwzięć, w tym weryfikację źródeł finansowania niezrealizowanych przedsięwzięć, w celu wskazania projektów możliwych do wdrożenia przy udziale innych niż środki UE źródeł, identyfikację nowych przedsięwzięć oraz uzupełnienie listy o projekty, które realizowane będą przez Gminę Wałbrzych w ramach Planu Junckera dzięki pożyczce z Europejskiego Banku Inwestycyjnego.

Warsztaty z interesariuszami rewitalizacji podzielone były na część teoretyczną i praktyczną. W ramach przygotowania uczestników do opracowania koncepcji programowo-przestrzennych dla pod-obszarów rewitalizacji, na wniosek interesariuszy, przeprowadzono otwartą dyskusję na temat możliwości wzbogacenia GPR o nowe projekty. W czasie dyskusji uczestnicy zaprezentowali swoje autorskie pomysły, a także propozycje, które powinny znaleźć się na liście projektów, a których podmiotem realizującym byłaby Gmina Wałbrzych lub jej jednostki organizacyjne. Podczas pracy w grupach warsztatowych przeanalizowano bieżącą sytuację w podobszarach rewitalizacji, a następnie zaproponowano działania powiązane i uzupełniające projekty z GPR, które mogłyby zmaksymalizować ich pozytywne oddziaływanie. Kolejnym etapem pracy warsztatowej było wykonanie analizy SWOT, odnoszącej się do poszczególnych sfer życia na danym zdegradowanym podobszarze, zgodnie z metodologią wynikającą z zapisów ustawy o rewitalizacji. Wartością dodaną wykonanej analizy był fakt, iż nad jej przygotowaniem współpracowały ze sobą reprezentanci zróżnicowanych środowisk, różnych zawodów, o odmiennych zainteresowaniach, wykształceniu i doświadczeniu. Scharakteryzowane na poziomie analizy SWOT sfery problemowe, nieznajdujące odpowiedników w postaci przedsięwzięć ujętych w GPR, stanowiły punkt wyjścia do zidentyfikowania pomysłów na nowe projekty. Dzięki pracy warsztatowej powstała baza propozycji projektowych, które mogły stać się punktem wyjścia do umieszczenia ich w aktualizowanym dokumencie. Wnioski, które wypracowali interesariusze rewitalizacji

Zdjęcie 42. Warsztaty na etapie aktualizacji GPR

podczas zorganizowanych warsztatów, określiły ważne przesłanki do aktualizacji GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025.

Działania Komitetu Rewitalizacji na etapie aktualizacji GPR

Prócz opisanych w punkcie 5.2 działań realizowanych przez Komitet Rewitalizacji w trakcie wdrażania GPR, na etapie dokonywania aktualizacji programu, zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt. 4 podpkt. a ustawy o rewitalizacji, w sytuacji gdy Komitet został powołany, obligatoryjnie dokonuje opiniowania projektu dokumentu. W tym celu, po zakończonych konsultacjach społecznych programu rewitalizacji, Prezydent występuje do przewodniczącego KR z wnioskiem o dokonanie ww. opinii. Komitet Rewitalizacji, zgodnie z regulaminem określonym w Uchwale nr XXXV/438/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 12 stycznia 2017 r., w terminie do 14 dni od dnia złożenia wniosku, na zwołanym posiedzeniu, dokonuje opiniowania przedstawionego projektu GPR. Stanowisko Komitetu wyrażane jest w formie uchwały, przyjmowanej zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy składu Komitetu.

Szeroko zakrojone działania włączające interesariuszy rewitalizacji w prace związane z realizacją i monitorowaniem GPR, pozwalają zapewnić faktyczny udział partnerów samorządu gminnego w dokonywaniu pozytywnych zmian na obszarze rewitalizacji. Udział interesariuszy na etapie monitorowania wdrażania GPR, zapewniony został również poprzez możliwość uczestnictwa w pracach Komitetu Rewitalizacji.

6. Opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2023 roku jest dokumentem ściśle powiązany z kluczowymi miejskimi dokumentami strategicznymi, w m.in. ze:

- Strategią Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2020 r., która stanowi fundament systemu planowania lokalnego,
- Wałbrzych Green City Action Plan (GCAP) - Plan Działania Zielonego Miasta Wałbrzycha, stanowiący fundament strategicznego podejścia do planowania kierunków rozwoju miasta i przejścia z gospodarki i dziedzictwa węglowego w kierunku gospodarki niskoemisyjnej,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wałbrzych, które stanowi fundament systemu planowania rozwoju przestrzennego,
- Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021- 2025, która stanowi podstawę programową dla polityki społecznej,
- Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej wskazujących konieczność podjęcia działań rehabilitacyjnych miasta Wałbrzych.

Powiązanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2020 r., która wykazuje spójność z dokumentami wyższego rzędu (o statusie regionalnym, krajowym i europejskim) powoduje, iż przedmiotowy GPR korzysta również z tych relacji, w związku z tym brak jest konieczności ich szczegółowej analizy.

1. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2020 r.

przyjęta Uchwałą nr LXIII/645/2014 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 17 czerwca 2014 r.

Strategia sformułowana została w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju. Jest odpowiedzią Miasta na wyzwania i potrzeby rozwojowe oraz szanse jakie stwarza nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej. Strategia powstała w procesie uspołecznionym i jej ostateczny kształt jest wynikiem wielu spotkań, dyskusji i uzgodnień podejmowanych w różnych gremiach. Dokument identyfikuje stan kryzysowy w mieście i sankcjonuje na poziomie strategicznym kierunki jego rewitalizacji wyrażone w Celu nr 11. *Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta*. Strategia Zrównoważonego Rozwoju stanowi fundament systemu planowania lokalnego. Gminny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha jest programem sektorowym, wpisującym się w szerszą koncepcję zrównoważonego rozwoju Wałbrzycha. Kierunki działań GPR Miasta Wałbrzycha są zbieżne z celami *Strategii*: Celem 3. Atrakcyjna oferta turystyczna miasta, 3.5 Rewitalizacja szlaków turystycznych i rozwój turystyki pieszej oraz Celem 11. *Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta*, 11.1 Rewitalizacja Śródmieścia oraz innych dzielnic miasta.

2. Wałbrzych Green City Action Plan (GCAP) - Plan Działania Zielonego Miasta Wałbrzycha przyjęty uchwałą nr LVII/619/22 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 15.12.2022 r.

Plan Działania Zielonego Miasta ma na celu wypracowanie strategicznego podejścia do planowania inwestycji w mieście, w ramach długoterminowej strategii zrównoważonego rozwoju, realizowanej w perspektywie do 2030 roku. Punktem wyjścia do planowania kierunków rozwoju w mieście jest przejście z gospodarki i dziedzictwa węglowego w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.

Dokument jest spójny z istniejącymi planami, programami i strategiami obowiązującymi zarówno na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Uwzględnia on założenia wpisane w Agendę 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju, Porozumienie Paryskie, czy Konwencję o różnorodności biologicznej (UNCBD).

Wynikiem prac nad Planem Działania Zielonego Miasta jest wypracowanie listy celów i zestawu działań krótkoterminowych, które pozwolą sprostać wyzwaniom stojącym przed Wałbrzychem. Dokument zakłada, że: Wałbrzych będzie miastem zeroemisyjnym, realizującym założenia zrównoważonego rozwoju, atrakcyjnym dla mieszkańców, zapewniającym im odpowiednie warunki rozwoju, pracy i wypoczynku, gdzie zachowane są wysokie walory przyrodnicze, wdraża się błękitno zieloną infrastrukturę i dba o walory dziedzictwa kulturowego, tworząc idealne warunki do rozwoju przyszłych pokoleń.

Pozwoli to na skupienie się na inwestycjach obejmujących najważniejsze projekty środowiskowe miasta, służące poprawie jakości środowiska i życia mieszkańców. Dokument przedstawia kroki realizacji działań wraz z harmonogramem ich wdrożenia, ocenę finansową, wskaźniki realizacji działań, wraz z oceną korzyści ich wdrożenia. W Planie Działania przedstawiono ponadto kroki monitorowania i oceny efektów wdrażania oraz rekomendacje dotyczące szerokiego włączenia interesariuszy miejskich i zewnętrznych w celu realizacji założeń Planu. Kierunki działań GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku są zbieżne z celami GCAP.

3. Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwana „Strategią Rozwoju Sudety 2030”

przyjęta Uchwałą nr III/30/18 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 grudnia 2018 r.

Koncepcja, zwana „Strategią Rozwoju Sudety 2030”, zgodnie z polityką spójności Unii Europejskiej na lata 2021-2027, ukierunkowana jest na budowę spójności terytorialnej w oparciu o specyfikę danego obszaru oraz wzmacnianie tożsamości poprzez aktywizację społeczności lokalnej. Podstawą wdrażania założeń tego dokumentu stać się ma ukierunkowanie działań na budowę terytorium (place-based approach). Takie podejście łączy – w odniesieniu do jednego obszaru – kluczowe cele: ekonomiczne, społeczne, środowiskowe i przestrzenne. W Strategii dużą rolę przywiązuje się do aspektu społecznego zapisanych celów i przedsięwzięć strategicznych. Wizja, misja i cel główny, a także podporządkowane im cele strategiczne i operacyjne akcentują znaczenie poprawy jakości życia oraz ożywiania obszaru (zyskującego cechy terytorium) poprzez aktywizowanie społeczności lokalnych, ale także

przyciąganie nowych mieszkańców, w tym ludzi młodych, którzy wyjechali na studia do dużych miast, m.in. Wrocławia. Powrót oraz zatrzymanie „ucieczki” ludzi młodych jest warunkiem koniecznym dynamicznego rozwoju obszaru Sudety w przyszłości. Aby było to możliwe, koniecznych jest szereg kierunków działań pozwalających na nadrobienie zapóźnienia rozwojowego. Jednym z nich jest m.in. ochrona zasobów i ich rewitalizacja na płaszczyznach: kulturowej, ekonomicznej i społecznej. Zadania z zakresu rewitalizacji pojawiają się w wielu celach strategicznych lub operacyjnych, których zasadność jest opisana w Strategii. Kierunki działań GPR Miasta Wałbrzycha są zbieżne z celami *Strategii*.

4. Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r.

przyjęta Uchwałą nr LVII/720/18 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 21 czerwca 2018 r.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej jest dokumentem definiującym jej najważniejsze przedsięwzięcia społeczne, gospodarcze i środowiskowe, w tym kierunki alokacji zasobów, które w możliwie najlepszy sposób powinny przyczynić się do realizacji pożądanej wizji rozwoju. Dokument obejmuje syntetyczną diagnozę Aglomeracji jako miejskiego obszaru funkcjonalnego, bilans strategiczny w kategoriach sił i słabości oraz szans i zagrożeń wraz z analizą SWOT, a także rozstrzygnięcia strategiczne. Wizja rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowi projekcję stanu, który powinien być osiągnięty z uwzględnieniem istniejących i przewidywanych potrzeb mieszkańców jej obszaru oraz uwarunkowań globalnych, krajowych i regionalnych. Kierunki działań GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2023 roku są zbieżne z określonymi w *Strategii* priorytetami i działaniami, szczególnie z:

Priorytetem 2.1. Atrakcyjne i bezpieczne środowisko zamieszkania, w tym z działaniami: 2.1.1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego i poprawa stanu technicznego zasobów mieszkaniowych; 2.1.2. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej i prywatnej; 2.1.3. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej; 2.1.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii; 2.1.5. Poprawa bezpieczeństwa środowiska zamieszkania; 2.2. Sprawna i efektywna infrastruktura; 2.2.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych; 2.2.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia Aglomeracji Wałbrzyskiej z jej otoczeniem; 2.2.3. Uzyskanie spójności terytorialnej w zakresie komunikacji publicznej; 2.2.4. Zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych;

Priorytetem 2.3. Aktywna i zdrowa społeczność, w tym z działaniami: 2.3.1. Pobudzenie aktywności lokalnych; 2.3.2. Wzmocnienie organizacji pozarządowych działających na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej; 2.3.3. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa; 2.3.4. Wsparcie na rzecz rozwoju Podmiotów Ekonomii Społecznej; 2.3.5. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie; 2.3.6. Rozwój profilaktyki zdrowotnej i promowanie zdrowego trybu życia; 2.3.7. Wzmocnienie polityki senioralnej; 2.3.8. Przeciwdziałanie depopulacji.

5. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej

Strategia ZIT AW jest najważniejszym dokumentem regulującym zasady wsparcia w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. *Strategia* jest dokumentem wykonawczym do przyjętej w 2012 r. „Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej 2013 – 2020” określającej zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych, które mają wpływ na rozwój obszaru funkcjonalnego Aglomeracji Wałbrzyskiej. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru wsparcia wskazano niezbędne do realizacji cele rozwojowe i priorytety oraz zaplanowano plan finansowy wraz z listą przedsięwzięć możliwych do realizacji w formule ZIT⁶. Strategia wskazuje konieczność podjęcia działań rehabilitacyjnych miasta Wałbrzych, co zostało wyrażone w Celu rozwojowym nr 2. ZIT AW *Atrakcyjne środowisko zamieszkania i pracy*, Priorytet 2.4. *Wsparcie rewitalizacji fizycznej i gospodarczej ubogich społeczności miejskich i wiejskich*.

6. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

przyjęte Uchwałą nr XII/107/19 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 czerwca 2019 r.

Studium, obok strategii rozwoju gminy, jest głównym dokumentem kształtowania polityki przestrzennej. Przyjęty przez Radę Miejską Wałbrzycha 18 października 2016 r. Gminny Program Rewitalizacji na lata 2016-2025 wskazywał na konieczność aktualizacji SUiKZP. Uznano wówczas, iż konieczne jest m.in. określenie celu polityki przestrzennej w powiązaniu z celami rewitalizacji i uwzględnienia granic obszarów rewitalizowanych. Wymagano weryfikacji ustaleń Studium w oparciu o bilans terenów zabudowy w odniesieniu do aktualnych prognoz demograficznych, wprowadzenie ustaleń wspierających kształtowanie przestrzeni publicznych dla poszczególnych dzielnic oraz określenie polityki wobec zasobu kulturowego, jako podstawy budowania tożsamości miasta.

W związku z realizacją projektu „Finansowe i planistyczne narzędzia w programowaniu i wdrażaniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, Gmina Wałbrzych opracowała szereg dokumentów planistycznych i opracowań analitycznych zmierzających do realizacji powyższych celów. Opierając się na nich oraz na obowiązującym GPR, przygotowano projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Miasta Wałbrzycha, przyjętego Uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha Nr XII/107/19 z dnia 27 czerwca 2019 r. Nowe Studium opracowano kierując się przesłankami wynikającymi z polityki rewitalizacyjnej, określonej w dokumencie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025. Kierunki polityki rewitalizacyjnej wyznaczone w GPR dla obszaru rewitalizacji Wałbrzycha zostały przeniesione do zapisów nowego Studium, co wskazuje na pełną spójność obu dokumentów (szerzej opisano to w rozdziale 8).

---

⁶ Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej, str. 3

7. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2021-2025 przyjęta Uchwałą nr XXIX/306/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 22 grudnia 2020 r., zmieniona Uchwałą nr XXX/321/21 z dnia 14 stycznia 2021 r.

Po zakończeniu obowiązywania strategii na lata 2016-2020 Gmina Wałbrzych przygotowała kolejny, wieloletni dokument programowy na lata 2021-2025. Ma on istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Wałbrzycha, w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cele zawarte w dokumencie zmierzają do stworzenia warunków do integracji społecznej poprawiającej jakość życia wszystkich tych grup w obszarach życia społecznego. Celem głównym strategii na lata 2016-2020 2016 – 2020: *Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańcom poprzez ich aktywizację i integrację*. Cel główny aktualnej strategii to *Odpowiedź na wyzwania demograficzne, gospodarcze i kulturowe poprzez zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, aktywizację i integrację mieszkańców oraz instrumenty ekonomii społecznej*. Dokonując analizy w stosunku do Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha, zauważyć można zbieżność obu dokumentów w zakresie następujących celów operacyjnych: (Cel 2) System aktywizacji i integracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; (Cel 3) System aktywizacji i integracji społecznej (pozazawodowej) osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; (Cel 4) Działania na rzecz wysokiej jakości życia; (Cel 5) Partnerstwo na rzecz aktywizacji podmiotów lokalnych oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań społecznych.

8. Program gospodarki niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla Gminy Wałbrzych z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej przyjęty Uchwałą nr XXV/345/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 21 czerwca 2016 r.

Dokument został opracowany, aby m.in. przyczynić się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, tj.:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej z źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej, a także do poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia jakości poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu i realizowane są programy (naprawcze) ochrony powietrza (POP) oraz plany działań krótkoterminowych (PDK).

W dokumencie skoncentrowano się na działaniach niskoemisyjnych i efektywnie wykorzystujących zasoby, w tym poprawie efektywności energetycznej, wykorzystaniu OZE, czyli wszystkich działaniach mających na celu zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza w tym pyłów, dwutlenku siarki, tlenków azotu oraz emisji dwutlenku węgla, ze szczególnym

uwzględnieniem obszarów, na których odnotowano przekroczenia dopuszczalnych stężeń w powietrzu.

Kierunki działań wyznaczone w GPR dla obszaru rewitalizacji Wałbrzycha są spójne z Celem Strategicznym 1 PGN: Dążenie do utrzymania niskoemisyjnego wzrostu gospodarczego i zaspokajania potrzeb społeczeństwa, tj. rozwoju gospodarczo-społecznego Aglomeracji Wałbrzyskiej do 2030 roku następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną, zadanie 1.2. Zwiększenie efektywności wykorzystania energii i paliw w budynkach z uwzględnieniem aspektów rewitalizacji obszarów zdegradowanych oraz utylizacji azbestu, a także z Celem Strategicznym 6: Poprawa ładu przestrzennego, rozwój zrównoważonej przestrzeni publicznej, a także rewitalizacja zdegradowanych obszarów, Zadanie 6.2. Poprawa estetyki przestrzeni publicznych. Zasadność powyższych celów i zadań jest szczegółowo określona w tekście PGN.

9. Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzycha – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2023 przyjęty Uchwałą nr XIX/289/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 marca 2016 r.

Program jest dokumentem planowania strategicznego, wyrażającym cele i kierunki polityki ekologicznej miasta Wałbrzycha i określającym wynikające z niej działania. Jest to główny instrument strategicznego zarządzania gminą w zakresie ochrony środowiska, wykorzystywany podczas tworzenia programów operacyjnych. Przeprowadzona w 2016 roku aktualizacja Programu przedstawia aktualny stan środowiska, określa hierarchię niezbędnych działań zmierzających do poprawy tego stanu, umożliwia koordynację decyzji administracyjnych oraz wybór decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez różne podmioty i instytucje.

7. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach podejmowanych w trybie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego

W związku z aktualizacją Wieloletniego Programu Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Wałbrzych na lata 2019-2023, przyjętego Uchwałą Nr LXI/751/18 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 września 2018 r. (zmiany Uchwałą nr VI/59/19 RM Wałbrzycha z dnia 28 lutego 2019 r.), nie ma konieczności wprowadzania zmian do obowiązującej Uchwały.

Aktualnie obowiązujący *Wieloletni Program(...)*, zastąpił poprzedni dokument obejmujący lata 2014-2018 (przyjęty Uchwałą Nr LIII/520/2013 RM Wałbrzycha z dnia 24 października 2013 r. i zmieniony Uchwałą Nr LIV/537/2013 z dnia 5 grudnia 2013 r.), określając w szczególności prognozę dotyczącą wielkości oraz stanu technicznego zasobu mieszkaniowego na poszczególne lata, a także analizę potrzeb oraz plan remontów i modernizacji. Ponadto ustala planowaną sprzedaż lokali, zasady polityki czynszowej oraz warunki obniżania czynszu. Dokument reguluje też sposób i zasady zarządzania lokalami i budynkami wchodzącymi w skład mieszkaniowego zasobu gminy oraz przewidywane zmiany w zakresie zarządzania tym zasobem. Jednocześnie określa źródła finansowania gospodarki mieszkaniowej, wysokość wydatków z podziałem na rodzaj kosztów. Opisuje również inne działania mające na celu poprawę wykorzystania i racjonalizację gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy.

W powiązaniu z powyższym programem funkcjonują zasady wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Wałbrzych przyjęte Uchwałą Nr LVIII/584/2014 RM Wałbrzycha z dnia 20 lutego 2014 r. i zmienioną Uchwałą Nr LXV/658/2014 z dnia 29 sierpnia 2014 r. Poza określeniem wszystkich kryteriów wynikających z art. 21 ust. 3 Ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, *Uchwała* wprowadziła regulacje prawne umożliwiające przydział mieszkań w nowo-wybudowanych budynkach komunalnych, ustaliła zasady przyznawania lokali przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób ubiegających się o przydział lokali przeznaczonych do remontu przez przyszłego najemcę oraz osób ubiegających się o przydział lokali niesamodzielnych. Uchwała umożliwiła utworzenie zasobu mieszkań dla osób, które z uwagi na rodzaj wykonywanej pracy zawodowej, stanowią osoby niezbędne dla Gminy Wałbrzych. Uznano, że stworzenie takich regulacji w związku z prowadzoną rewitalizacją miasta, a w szczególności Śródmieścia sprawi, że obecność i aktywność zawodowa tych osób przyczyni się do poprawy wizerunku części miasta, zmieni istniejącą strukturę społeczną oraz pozwoli zaktywizować pozostałych mieszkańców obszaru.

Zaplanowane w GPR przedsięwzięcia nie rodzą konieczności wprowadzania zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 150 oraz z 2015 r. poz. 1322).

8. Sposób realizacji GPR Wałbrzycha w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

Diagnoza poprzedzająca wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji, przeprowadzona z uwzględnieniem zróżnicowania wewnątrzmięjskiego w sferach: społeczno-gospodarczej, technicznej, środowiskowej i przestrzennej, była jednym z pierwszych dokumentów w Wałbrzychu pokazujących rozkład analizowanych zjawisk kryzysowych w wymiarze terytorialnym i przestrzennym. Stała się również podstawą do sformułowania części diagnostycznej Gminnego Programu Rewitalizacji oraz zainspirowała szereg działań o charakterze planistycznym. Co istotne przyniosła informację nt. faktycznej skali degradacji i problemów miasta, wskazując jako kluczowe zagadnienie brak spójności uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych określonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, z faktycznym stanem zagospodarowania miasta, wywołanym procesami umiastowienia w nim zachodzącymi. Rozbieżność ta miała swoje źródło w nieaktualnych uwarunkowaniach dokumentu Studium, pochodzących sprzed okresu kryzysu społeczno-gospodarczego.

Jednym z kluczowych spostrzeżeń zawartych w diagnozie, jest pokazanie realnych procesów demograficznych i migracyjnych, tak istotnych dla obecnego stanu Wałbrzycha. Gminny Program Rewitalizacji uchwalony w 2016 roku, jako pierwszy dokument strategiczny zajął się zagadnieniem kurczenia się miasta i problemem postępującej depopulacji, w sposób jednoznaczny potwierdzając stawiane wcześniej hipotezy. Stał się też inspiracją dla dalszych analiz w tym zakresie, wywołując przede wszystkim konieczność aktualizacji polityki planistycznej. Z tych to właśnie powodów uznano, że polityką rewitalizacyjną należy objąć obszary realizujące funkcje centrotwórcze w Wałbrzychu, by wzmocnić ich procesy rozwojowe i wywołać efekt „rozłania się” pozytywnych efektów rewitalizacji na pozostałe części miasta. Długofalowo ma to zapewnić ograniczenie niekorzystnych skutków procesu kurczenia się miasta, poprzez m.in.:

- poprawę „zwartości miasta” w strefach centralnych, objętych procesem rewitalizacji, co prowadzi do poprawy efektywności prowadzenia polityk publicznych na tych terenach,
- polepszenie warunków i jakości zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, co prowadzi do ograniczenia procesów migracji mieszkańców z centrum miasta na obszary peryferyjne,
- ograniczenie emisyjności miasta za pomocą działań poprawiających efektywność energetyczną zabudowy mieszkaniowej oraz działań z zakresu polityki mobilności dedykowanych obszarowi rewitalizacji,

- wzmocnienie sprawczości i zwiększenie współuczestniczenia społeczności lokalnych w zarządzaniu miastem, włączonych w realizację polityki rewitalizacyjnej, co prowadzi do wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania i ograniczenie migracji zewnętrznych.

Kierunki tak sformułowanej polityki rewitalizacyjnej zostały uwzględnione w procesie aktualizacji Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania miasta, a jednym z kluczowych wyzwań było takie ukształtowanie jego zapisów, by poprawić zwartość miasta m.in. w oparciu o jego policentryczną strukturę i wspomniane już obszary centrotwórcze. Opracowanie dokumentu Studium poprzedziły opracowania specjalistyczne mające istotny wpływ na jego ostateczny kształt.

W ramach projektu pilotażowego: „Finansowe i planistyczne narzędzia w programowaniu i wdrażaniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, jednym z wiodących tematów było planowanie przestrzenne, a w ramach niego modelowe wykorzystanie ustawowych narzędzi planistycznych i opracowań analitycznych, umożliwiających sprawne prowadzenie działań funkcjonalno-przestrzennych w ramach procesów rewitalizacji, z poszanowaniem ładu przestrzennego.

Z uwagi na zakres tematyczny poszczególnych opracowań, uznano za zasadne prowadzenie części prac równolegle, na bieżąco wykorzystując wyniki poszczególnych opracowań (wg poniższego schematu). Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, opracowanie wytycznych konserwatorskich dla południowych dzielnic, studium krajobrazowe, dotyczące istniejących powiązań kompozycyjnych i obecnej (przekształconej) fizjografii przestrzeni, oraz koncepcje urbanistyczne (programowo-przestrzenne) dały podstawę do sformułowania kierunków rozwoju miasta, poprzez ustalenie nowych sektorowych polityk, spójnych z celami polityki rewitalizacyjnej sformułowanej dla najważniejszych części miasta.

Dokumenty te pozwalają w pełni poznać przestrzenne uwarunkowania poszczególnych podobszarów rewitalizacji, co długofalowo ułatwia zarządzanie ich rozwojem, a z uwagi na swój interdyscyplinarny charakter, przydatne będą również w realizacji innych polityk publicznych na tych terenach.

Rysunek 35. Planistyczne produkty pilotażu i ich wzajemne relacje. Źródło: opracowanie własne

8.1. Planistyczne produkty pilotażu

Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków

Celem opracowania było zaktualizowanie Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ), dokonanie waloryzacji (oceny stanu) zasobu oraz przygotowanie materiału wyjściowego do opracowania wytycznych dotyczących ochrony zasobu, w tym wytycznych urbanistycznych. W momencie rozpoczęcia prac na obszarze miasta rozpoznano ok. 1700 obiektów zabytkowych ujętych w Wojewódzkim Wykazie Zabytków, który był podstawą opracowanej w 2006 roku Gminnej Ewidencji Zabytków. W oparciu o prace terenowe, dokumentacje fotograficzne i kartograficzne oraz analizy materiałów archiwalnych, dokonano przeglądu istniejących obiektów zabytkowych w Mieście. Pozwoliło to na potwierdzenie zasadności objęcia ochroną części zabytków, a także umożliwiło włączenie do ewidencji nowych obiektów, jak również wskazano takie obiekty, dla których dalsza ochrona nie miała uzasadnienia.

W efekcie prac badawczych, na obszarze Miasta zidentyfikowano dodatkowych ok. 250 obiektów zabytkowych, nie objętych do tej pory ochroną (w tym 161 na obszarze rewitalizacji). Jednocześnie w toku przeprowadzonych analiz uznano, iż ok. 260 obiektów ujęto w Wojewódzkim Wykazie Zabytków bezpodstawnie lub obecnie obiekty te już nie istnieją. Dotyczy to 109 obiektów zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. Wypracowany materiał

został dodatkowo zweryfikowany przez Narodowy Instytut Zabytków na etapie opracowywania wytycznych konserwatorskich dla podobszarów rewitalizacji.

W celu prowadzenia prawidłowej polityki ochrony i opieki nad zabytkami, w 2021 roku kontynuowano prace związane ze sporządzeniem Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Wałbrzycha.

Przygotowanie projektu Zarządzenia w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków poprzedzała analiza dokumentów Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, w tym Wojewódzkiego Wykazu Zabytków oraz obiektów objętych ochroną w obowiązujących Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego.

Projekt Zarządzenia w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków został wysłany 16 września 2021 roku do poszczególnych Biur Urzędu Miejskiego, Miejskiego Zarządu Budynków oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Delegatura w Wałbrzychu, w celu zaopiniowania. Właściciele oraz posiadacze budynków, ujętych w ww. projekcie, również zostali zawiadomieni o zamiarze włączenia lub wyłączenia karty adresowej nieruchomości w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków miasta Wałbrzycha, przyjęta została Zarządzeniem Nr 788/2021 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 9 grudnia 2021 roku. 8 czerwca 2022 roku Zarządzeniem nr 392/2022 Prezydent Miasta Wałbrzycha zaktualizował Gminną Ewidencję Zabytków, poszerzając jej zasób o zabytki archeologiczne. Do ewidencji dodano 64 karty adresowe zabytków nieruchomych, w tym 54 dotyczące stanowisk archeologicznych, 6 dotyczących obszarów archeologicznych i 4 dotyczące obszarów ochrony archeologicznej. Zmiana została wcześniej skonsultowana z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. O zamiarze wprowadzenia nowych kart do ewidencji zostali również poinformowani Mieszkańcy Wałbrzycha Obwieszczeniem Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 19.05.2022 r.

Wytyczne konserwatorskie

Zgodnie z przyjętymi założeniami dla projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji, ewidencja zabytków miała posłużyć m.in. do przygotowania wytycznych ochrony i wykorzystania zasobu kulturowego miasta dla kształtowania atrakcyjnych warunków zamieszkania. Poszukując sposobu realizacji tego zadania nawiązano współpracę z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. W oparciu o podpisane w dniu 24 października 2017 r. porozumienie z Gminą Wałbrzych, Instytut zobowiązał się do opracowania wytycznych konserwatorskich dla wszystkich sześciu podobszarów rewitalizacji. Wykorzystując zawarte w GEZ informacje o zabytkach w Wałbrzychu, w oparciu o prace dokumentacyjne, inwentaryzacje w terenie i analizy materiałów archiwalnych, udało się opracować dokumenty mające istotny wpływ na rozstrzygnięcia planistyczne na tych terenach. Wytyczne wykorzystywano zarówno podczas opracowywania koncepcji urbanistycznych, jak i tworzenia nowego dokumentu Studium. Istotne było formalne zatwierdzenie Wytycznych przez służby konserwatorskie (uzgodnienie z dnia 29 marca 2019 r.), dzięki czemu stały się dokumentami wiążącymi instytucje uzgadniające, także projektantów – na etapie sporządzania przyszłych planów miejscowych na tych obszarach. Nie bez znaczenia jest możliwość wykorzystania potencjału dokumentów do

działań mających na celu budowę lokalnej tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania, tak istotnej w działaniach społecznych w ramach rewitalizacji.

Gminny program opieki nad zabytkami

W 2022 r. rozpoczęto prace nad Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami. Opracowanie programu jest obowiązkiem gminy określonym w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23.07.2003 r. Program opracowywany jest na okres 4 lat i co 2 lata Prezydent Miasta sporządza sprawozdanie z jego realizacji. W ramach prac nad programem poproszono instytucje, spółki miejskie, poszczególne biura Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu o informacje dotyczące aktualnie prowadzonych działań dotyczących ochrony i rozpowszechniania wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego. Przyjęcie Programu Opieki nad Zabytkami planowane jest na rok 2023.

Koncepcje urbanistyczne (programowo-przestrzenne)

Koncepcje programowo-przestrzenne przygotowane dla sześciu podobszarów rewitalizacji w Wałbrzychu wspierają praktyczne wdrożenie działań rewitalizacyjnych w wymiarze przestrzennym i terytorialnym. Wypełniają też lukę pomiędzy poziomami planowania przestrzennego w gminie: strategicznym, reprezentowanym przez Studium gminy, a operacyjno-regulacyjnym planowaniem miejscowym.

Koncepcje, wykonane w oparciu o bogaty materiał analityczny, zawierają szereg propozycji dotyczących:

- zakresu możliwych przekształceń dzielnic (w tym oszacowania chłonności inwestycyjnej) poprzez wskazanie uzupełnień zabudowy i rozbudowy zasobu mieszkaniowego w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- zakresu działań odnoszących się do kształtowania przestrzeni publicznych i inwestycji celu publicznego (w szczególności infrastruktury społecznej) w ramach realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- wskazania zasobu kulturowego w podobszarach rewitalizacji oraz zakresu jego ochrony
- z uwzględnieniem walorów krajobrazowych (w oparciu o aktualizację i waloryzację GEZ);
- kształtowania układu komunikacyjnego, z uwzględnieniem uspokajania ruchu, wzmocnienia dostępu do transportu zbiorowego, rowerowego i ruchu pieszego w podobszarach rewitalizacji;
- rekomendacji odnoszących się do zarządzania nieruchomościami i wskazania oferty nieruchomości do wykorzystania przy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych – w tym związanych z mieszkalnictwem;
- wytycznych urbanistycznych na potrzeby sporządzania planów miejscowych.

Przedmiotowe koncepcje stanowią swoistą analizę potencjału poszczególnych podobszarów rewitalizacji, przy czym realizacja przedsięwzięć na tych terenach powinna być spójna

z uwarunkowaniami i kierunkami rozwoju określonymi w Studium dla całego miasta. Mimo że każda z dzielnic stanowi odrębną (i powstałą niezależnie od pozostałych) jednostkę urbanistyczną, to na etapie planowania rozwoju miasta wykorzystuje się ich łączny potencjał, dlatego maksymalne, wskazane w koncepcjach, obszary zainwestowania, w krótkiej perspektywie nie zostaną w pełni wykorzystane. Są one częścią rezerw przestrzennych składających się na 30-letnią perspektywę określoną przez Studium.

Koncepcje programowo-przestrzenne przygotowywane były przy aktywnym udziale lokalnych społeczności. Ich uspołecznienie umożliwiło wypracowanie akceptowalnych społecznie modeli nowego, ale uwrażliwionego na uwarunkowania kulturowe, ładu urbanistycznego, dedykowanego podobszaram rewitalizacji. Ponadto udało się wskazać atrakcyjne przestrzenie publiczne i reprezentacyjne założenia urbanistyczne, podkreślające lokalne wartości poszczególnych podobszarów rewitalizacji.

Analiza krajobrazowa (Studium krajobrazowe)

Z uwagi na szczególne położenie Wałbrzycha w centralnej części Sudetów Środkowych, a także istotny wpływ otoczenia na obszar rewitalizacji, w projekcie pilotażowym w zakresie rewitalizacji opracowano analizę krajobrazową. Studium krajobrazowe dotyczy istniejących powiązań kompozycyjnych i obecnej (przekształconej) fizjografii przestrzeni.

Dzielnice Wałbrzycha wskazane w Uchwale Nr XIX/285/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, projektowane były przez niemieckich architektów w XIX w. – XX w. z poszanowaniem ładu urbanistycznego, uwzględniającego walory krajobrazu, które docelowo zostały wykorzystane do kształtowania przestrzeni. Ład architektoniczny obszarów rewitalizacji został ustalony i podporządkowany uwarunkowaniom krajobrazowym górskiego otoczenia Wałbrzycha. Istniejące linie zabudowy, dominanty i subdominanty zostały uzależnione od uwarunkowań krajobrazowych miasta, tworząc wyraźne osie, panoramy, zamknięcia widokowe. Szczególnie jest to widoczne w założeniu urbanistycznym Nowego Miasta oraz osiedli robotniczych – Podgórze i Starego Zdroju.

Celem opracowania krajobrazowego było budowanie wytycznych dla tworzenia wysokiej jakości spójnego systemu przestrzeni publicznych, w granicach sześciu podobszarów rewitalizacji,

ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania systemów zieleni. Opracowanie ma charakter wielobranżowy, łączący wiedzę z zakresu urbanistyki i architektury krajobrazu.

Dane historyczne niezbędne do analizy oraz oceny struktur zurbanizowanych i krajobrazu otwartego, zaczerpnięto z dostępnych materiałów źródłowych polskich i niemieckich, jak również najnowszej dokumentacji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w tym obowiązujących wytycznych konserwatorskich. Materiał będący niezbędną analizą

wykonywaną na potrzeby Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta, jest jednocześnie istotnym dokumentem dla potrzeb analiz krajobrazowych przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto może stać się materiałem wyjściowym do obrazowania historycznych przemian krajobrazowych metodą retrowersji, które mogłyby w przyszłości wzbogacić wiedzę o przemianach dotyczących poszczególne podobszary rewitalizacji, przyczyniając się do wzmocnienia lokalnej tożsamości mieszkańców.

Do prac nad uchwałą krajobrazową miasta Wałbrzycha przystąpiono zgodnie z uchwałą Nr X/145/2015 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 sierpnia 2015 roku, w sprawie przystąpienia do opracowania zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane. Celem uchwały krajobrazowej jest:

- 1) Ustalenie zasad i warunków sytuowania na terenie miasta Wałbrzycha obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane; obowiązujące na całym obszarze Miasta Wałbrzycha, z wyłączeniem terenów zamkniętych ustalonych przez organy inne niż ministra właściwego do spraw transportu;
- 2) Ochrona istniejącej struktury społecznej i przestrzennej, tradycji miejsca, istniejących zabytkowych obiektów i układów urbanistycznych oraz krajobrazu otwartego poprzez ustalenie zasad i standardów decydujących o harmonii i porządku przestrzennym;
- 3) Ochrona cennych przyrodniczo, historycznie i kulturowo walorów widokowych Kotliny Wałbrzyskiej w granicach miasta;
- 4) Poszanowanie dobrego sąsiedztwa rozumianego jako przeciwdziałanie degradacji publicznej przestrzeni zurbanizowanej i terenów otwartych przez urządzenia reklamowe, informacyjne, promocyjne i techniczne;
- 5) Ochrona przestrzeni publicznej przed dysharmonią i zawłaszczeniem wizualnym poprzez tworzenie właściwych relacji między terenami publicznymi a otaczającymi je nieruchomościami prywatnymi.

Ostatecznie projekt uchwały krajobrazowej został przekazany Radzie Miejskiej Wałbrzycha do uchwalenia i uchwalony na sesji 8 listopada 2022 r. Uchwała weszła w życie po upływie 14 dni od dnia publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego tj. 6 grudnia 2022 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Opisane powyżej materiały były niezbędne do opracowania nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta. Zweryfikowana Gminna Ewidencja Zabytków, wykonane dzięki porozumieniu z Narodowym Instytutem Dziedzictwa wytyczne konserwatorskie oraz opracowane dla podobszarów rewitalizacji koncepcje rozwiązań

przestrzennych w odniesieniu do potrzeb rewitalizacyjnych, umożliwiły lepsze zrozumienie uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i społecznych. Szczególne położenie miasta uwzględniono w opracowaniu krajobrazowym, umożliwiając przełożenie tych uwarunkowań na etap projektowania parametrów urbanistycznych istniejących i nowych obszarach mieszkaniowych zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i w pozostałych częściach miasta. Zwieńczeniem wszystkich opracowań jest nowe, opierające się na ustaleniach ww. dokumentów oraz na Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania miasta Wałbrzycha. Dokument ten, poprzedzony wykonaniem szeregu badań, symulacji i prognoz (w tym m.in. analizy demograficznej i chłonności terenów), w sposób nowoczesny i odbiegający od tradycyjnych metod planowania rozwoju miasta, proponuje rozwiązania przestrzenne będące planistyczną kontynuacją kierunków działań ustalonych na poziomie Gminnego Programu Rewitalizacji. Zarówno w opisywaniu poszczególnych uwarunkowań, jak i kształtowaniu kierunków rozwoju, bazowano na ustaleniach zawartych w GPR. Studium uwzględnia również specyfikę poszczególnych podobszarów rewitalizacji i wskazuje podstawowe zalecenia dotyczące kształtowania polityki przestrzennej dla każdego z nich.

Nowe Studium, będące głównym dokumentem strategicznym miasta w sferze planistycznej, formułuje polityki przestrzenne dla poszczególnych fragmentów miasta (m.in. w zakresie mieszkalnictwa i aktywności gospodarczej), zastępując nimi dotychczasowy układ podziałów funkcjonalno-przestrzennych. Co istotne, Rada Miejska Wałbrzycha, przyjmując nowe Studium, potwierdziła ponownie zawarte w nim kierunki polityki rewitalizacyjnej, która zawiera w sobie najważniejsze cele społeczne, gospodarcze, środowiskowe, funkcjonalno-przestrzenne i techniczne dla obszaru rewitalizacji.

8.2. Zakres niezbędnych zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

W wyniku realizacji projektu „Finansowe i planistyczne narzędzia w programowaniu i wdrażaniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach POPT 2014-2020, Gmina Wałbrzych opracowała projekt nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Miasta Wałbrzycha, opisane w poprzednim podrozdziale. Dokument został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha nr XII/107/19 z dnia 27 czerwca 2019 r. i nie wymaga wprowadzania zmian.

8.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego konieczne do uchwalenia lub zmiany

Wałbrzych nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego swym zasięgiem całe miasto. Obecnie w obrocie prawnym funkcjonuje 57 uchwał,

w przystąpieniu do sporządzenia jest kolejnych 7 uchwał, natomiast 2 procedury opracowania mpzp są w trakcie. Jedynie niewielka część z tych dokumentów obejmuje swoimi ustaleniami tereny poszczególnych podobszarów rewitalizacji. W największym stopniu ustaleniami planów miejscowych objęty jest podobszar Śródmieścia, a tereny podobszarów Starego Zdroju, Nowego Miasta nie posiadają tych dokumentów w ogóle. Wszystkie plany miejscowe zlokalizowane na obszarze rewitalizacji wymagały weryfikacji pod kątem zgodności z kierunkami ustalonymi w Gminnym Programie Rewitalizacji. Poniższa analiza została przeprowadzona w odniesieniu do każdego podobszaru rewitalizacji Wałbrzycha i obejmuje swym zakresem: obowiązujące plany miejscowe, przystąpienia do sporządzenia mpzp oraz propozycje planów koniecznych do uchwalenia w najbliższych latach.

Podobszar Biały Kamień

Plany obowiązujące:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru w rejonie ulic Ludowej i Andersa w Wałbrzychu (27), Uchwała Nr XLVI/321/2005 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 25 listopada 2005 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 grudnia 2005 r. roku poz. 4655.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Biały Kamień obejmuje jedynie niewielką część tego dokumentu. Brak przedsięwzięć rewitalizacyjnych na tym obszarze. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku aktualizacji planu miejscowego).

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru w rejonie ulicy Ludowej w Wałbrzychu (63), Uchwała Nr IX/123/2015 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 25 czerwca 2015 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 3 lipca 2015 roku poz. 2914.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Biały Kamień obejmuje jedynie zachodnią część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru w rejonie ulicy Ratuszowej w Wałbrzychu (78), Uchwała Nr XIX/189/2019 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 19 grudnia 2019 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 stycznia 2020 roku poz. 130.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Biały Kamień obejmuje jedynie wschodnią część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego.

Przystąpienia:

- Uchwała Nr LVI/610/22 z dnia 29 listopada 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego północnej części obszaru przy ul. Wysockiego w Wałbrzychu.

Dokument wywołany zmianami funkcjonalnymi w tym rejonie, niezbędny dla zabezpieczenia realizacji ustaleń Studium (w tym określonej w nim polityki rewitalizacyjnej). Uwzględnić będzie zaplanowane przedsięwzięcia określone w GPR.

Propozycja planów koniecznych do uchwalenia:

W pierwszej kolejności opracowania mpzp wymaga obszar w rejonie ulic: Władysława Andersa i Melchiora Wańkowicza (tzw. „Mijanka”).

Podobszar Podgórze

Podobszar pozbawiony jest obowiązujących planów miejscowych.

Przystąpienia:

- Uchwała Nr XV/135/19 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 sierpnia 2019 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru w rejonie ulic Sikorskiego i Niepodległości w Wałbrzychu.

Dokument wywołany zmianami funkcjonalnymi w tym rejonie, niezbędny dla zabezpieczenia realizacji ustaleń Studium (w tym określonej w nim polityki rewitalizacyjnej). Uwzględnić będzie zaplanowane przedsięwzięcia określone w GPR.

Propozycja planów koniecznych do uchwalenia:

W pierwszej kolejności opracowania wymaga obszar w rejonie ulic: Niepodległości i Świdnickiej.

Podobszar Stary Zdrój

Podobszar pozbawiony jest obowiązujących planów miejscowych.

Propozycja planów koniecznych do uchwalenia:

W pierwszej kolejności opracowania wymaga obszar w rejonie ulic: Armii Krajowej, Parkowej i Pocztovej.

Podobszar Nowe Miasto

Podobszar pozbawiony jest obowiązujących planów miejscowych.

Propozycja planów koniecznych do uchwalenia:

W pierwszej kolejności opracowania wymaga obszar w rejonie ulic: Fryderyka Chopina, Józefa Piłsudskiego i Elizy Orzeszkowej.

Podobszar Sobięcín

Plany obowiązujące:

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru pokopalnianego w rejonie ulic Świętego Józefa- Kosteckiego (obecnie ul. Karkonoska) w Wałbrzychu (48), Uchwała nr XXVIII/232/12 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 marca 2012 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 lipca 2012 roku poz. 2629.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Sobięcin obejmuje jedynie niewielką część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru pokopalnianego w rejonie ulic 1-go Maja- A. Kochanka (obecnie Gwarków) w Wałbrzychu (51), Uchwała nr XLI/377/2012 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 20 grudnia 2012 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 19 marca 2013 roku poz.1953.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Brak przedsięwzięć rewitalizacyjnych na tym obszarze. Podobszar rewitalizacji Sobięcin obejmuje jedynie południową część tego dokumentu. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku aktualizacji planu miejscowego).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru w rejonie ulicy Świętego Józefa w Wałbrzychu (67), Uchwała nr XV/192/15 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 26 listopada 2015 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 grudnia 2015 r. poz. 5450.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Sobięcin obejmuje północną część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

Propozycja planów koniecznych do uchwalenia:

W pierwszej kolejności opracowania wymaga obszar w rejonie ulic: Karkonoskiej, 1-go Maja i II Armii.

Podobszar Śródmieście

Plany obowiązujące:

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług kultury w Wałbrzychu (obszar położony pomiędzy Al. Wyzwolenia a linią istniejącej zabudowy mieszkaniowej) (9), Uchwała nr III/33/98 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 grudnia 1998 roku,

Dziennik Urzędowy Województwa Wałbrzyskiego nr 4 z dnia 7 lutego 2000 roku, poz. 33.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny tylko w części. Obecnie obowiązuje jedynie w niewielkiej części obszaru pierwotnej uchwały. Charakter i zakres jego opracowania wskazują na konieczność jego aktualizacji. W chwili obecnej zastępowany jest nowym planem miejscowym.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług, handlu, rzemiosła, mieszkalnictwa, komunikacji i zieleni w Wałbrzychu (obszar położony pomiędzy ulicami Sikorskiego, Lewartowskiego, Pługa, 1-go Maja w Wałbrzychu) (12), Uchwała nr III/36/98 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 grudnia 1998 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 4 z dnia 7 lutego 2000 roku, poz. 36.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny tylko w części. Z uwagi na zakres jego opracowania, nie przystający do obecnego kierunku rozwoju Śródmieścia, konieczna jest jego aktualizacja. W chwili obecnej zastępowany jest nowym planem miejscowym.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług ogólnomiejskich, handlu, rzemiosła nieuciążliwego, mieszkalnictwa, zieleni i komunikacji w Wałbrzychu (obszar położony pomiędzy ulicami Al. Wyzwolenia, Pl. Tuwima, Mickiewicza, Garbarską, Młynarską, Zamkową, Moniuszki, Kossaka, Pl. Kościelnym, Rycerską, Gdańską, Pl. Magistrackim, Kopernika w Wałbrzychu) (14). Uchwała nr III/38/98 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 grudnia 1998 r. Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 10 z dnia 14 marca 2000 roku, poz. 154.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny tylko w części. Z uwagi na zakres jego opracowania nie przystający do obecnego kierunku rozwoju Śródmieścia (w tym ustalenia funkcjonalne utrudniające realizowanie zadań rewitalizacyjnych), konieczna jest jego aktualizacja.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług centrotwórczych obszaru położonego w rejonie ulicy Sikorskiego w Wałbrzychu (21). Uchwała nr LVII/152/2002 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 10 października 2002 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 266 z dnia 31 grudnia 2002 roku, poz. 4483.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny tylko w części. Z uwagi na zakres jego opracowania nie przystający do obecnego kierunku rozwoju Śródmieścia, konieczna jest jego aktualizacja. W chwili obecnej zastępowany nowym planem miejscowym.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru centralnej części Śródmieścia – rejonu ulic 1-go Maja – Limanowskiego w Wałbrzychu. (38) Uchwała nr

XXIV/210/08 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 kwietnia 2008 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego Nr 162 z dnia 12 czerwca 2008 roku poz. 1857.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny tylko w części. Z uwagi na zakres jego opracowania nie przystający do obecnego kierunku rozwoju Śródmieścia, konieczna jest jego aktualizacja. W chwili obecnej zastępowany nowym planem miejscowym.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Moniuszki – Garbarskiej – Mickiewicza – Południowej w Wałbrzychu (40). Uchwała Rady Miejskiej Wałbrzycha nr XXV/222/08 z dnia 30 maja 2008 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego Nr 204 z dnia 25 lipca 2008 r., poz. 2279.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Generała Władysława Sikorskiego – 1-go Maja w Wałbrzychu (41). Uchwała nr XXVI/234/08 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 czerwca 2008 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 213 z dnia 6 sierpnia 2008 roku, poz. 2379.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Mazowieckiej – Bolesława Chrobrego – Piotra Wysockiego w Wałbrzychu (42). Uchwała nr XXVI/235/08 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 czerwca 2018 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 213 z dnia 6 sierpnia 2008 roku, poz. 2380.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru zabudowy mieszkaniowo – usługowej w rejonie Al. Wyzwolenia w Wałbrzychu (44). Uchwała nr LVII/483/10 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 15 października 2010 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 225 z dnia 2 grudnia 2010 roku, poz. 3700.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest w dużej części aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie

zawiera granic obszaru rewitalizacji. Otoczony terenami wymagającymi nowych opracowań planistycznych. Z uwagi na ich wzajemne powiązania, objęty został wraz z nimi uchwałą o przystąpieniu do sporządzania nowego planu miejscowego.

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru pokopalnianego w rejonie ulic Piotra Wysockiego- A. Kochanka (obecnie ul. Gwarków) w Wałbrzychu (52), Uchwała nr XLI/378/2012 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 20 grudnia 2012 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 19 marca 2013 roku, poz.1954.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru pokopalnianego w rejonie ulic Piotra Wysockiego- M. Kasprzaka w Wałbrzychu (53). Uchwała nr XLI/379/12 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 20 grudnia 2012 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 19 marca 2013 roku, poz.1955.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru ulic Bolesława Chrobrego-Kolejowej w Wałbrzychu (60). Uchwała nr IV/43/2015 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 19 lutego 2015 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 26 lutego 2015 roku, poz. 744.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru ulicy Wysockiego w Wałbrzychu (64). Uchwała nr XII/158/2015 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 24 września 2015 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 2 października 2015 roku, poz. 4021.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny tylko w części. Z uwagi na zakres jego opracowania, nie przystający do obecnego kierunku rozwoju rejonu ulicy Wysockiego, konieczna jest jego aktualizacja.

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Lubelskiej – Piotra Wysockiego w Wałbrzychu (68). Uchwała nr XLVII/574/2017 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 31 sierpnia 2017 roku, Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 11 września 2017 roku, poz. 3756.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Z uwagi na uchwalenie przed przyjęciem obowiązującego GPR-u, mpzp nie zawiera granic obszaru rewitalizacji (do uzupełnienia w przypadku jego aktualizacji).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru ograniczonego ulicami Garbarską, Młynarską, Św. Jadwigi oraz Mickiewicza w Wałbrzychu (70). Uchwała Rady Miejskiej Wałbrzycha nr XLIX/597/2017 z dnia 26 października 2017 roku, Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 listopada 2017 r., poz. 4742.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego (plan został sporządzony w 2017 r. z uwagi na brak zgodności z poprzednio obowiązującym dokumentem).

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Przemysłowej – 1-go Maja – Gen. W. Sikorskiego w Wałbrzychu (72). Uchwała nr LXI/757/18 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 września 2018 roku, Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 11 października 2018 r., poz. 4904.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Śródmieście obejmuje jedynie część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego.

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego północno-zachodniej części obszaru Śródmieścia w Wałbrzychu (80). Uchwała nr XXXVII/420/21 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 17 czerwca 2021 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 czerwca 2021 r. poz. 3098.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Śródmieście obejmuje jedynie część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego.

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru w rejonie ulic Sikorskiego i Niepodległości w Wałbrzychu (81). Uchwała nr XL/451/21 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 30 września 2021 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego z dnia 15 października 2021 r. poz. 4743.

Dokument w odniesieniu do polityki rewitalizacyjnej określonej w uchwalonym Studium jest aktualny. Podobszar rewitalizacji Śródmieście obejmuje jedynie część tego dokumentu. Zaplanowane przedsięwzięcia są zgodne z ustaleniami planu miejscowego.

Przystąpienia:

- Uchwała nr XXVI/268/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 25 września 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru południowo-wschodniej części Śródmieścia w Wałbrzychu.
- Uchwała nr XXVI/267/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 25 września 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Stanisława Moniuszki – Adama Mickiewicza w Wałbrzychu.

- Uchwała nr LXVI/693/23 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 27 czerwca 2023 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru multimodalnego centrum przesiadkowego położonego w rejonie ulicy Piotra Wysockiego w Wałbrzychu.

Dokumenty wywołane zmianami funkcjonalnymi w tym rejonie, niezbędny dla zabezpieczenia realizacji ustaleń Studium (w tym określonej w nim polityki rewitalizacyjnej). Uwzględnić będzie zaplanowane przedsięwzięcia określone w GPR.

Mpzp wymagające zmiany:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług kultury w Wałbrzychu (obszar położony pomiędzy Al. Wyzwolenia a linią istniejącej zabudowy mieszkaniowej), Uchwała nr III/33/98 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 grudnia 1998 roku, Dziennik Urzędowy Województwa Wałbrzyskiego nr 4 z dnia 7 lutego 2000 roku, poz. 33.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług, handlu, rzemiosła, mieszkalnictwa, komunikacji i zieleni w Wałbrzychu (obszar położony pomiędzy ulicami Sikorskiego, Lewartowskiego, Pługa, 1-go Maja w Wałbrzychu), Uchwała nr III/36/98 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 grudnia 1998 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 4 z dnia 7 lutego 2000 roku, poz. 36.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług ogólnomiejskich, handlu, rzemiosła nieuciążliwego, mieszkalnictwa, zieleni i komunikacji w Wałbrzychu (obszar położony pomiędzy ulicami Al. Wyzwolenia, Pl. Tuwima, Mickiewicza, Garbarską, Młynarską, Zamkową, Moniuszki, Kossaka, Pl. Kościelnym, Rycerską, Gdańską, Pl. Magistrackim, Kopernika w Wałbrzychu). Uchwała nr III/38/98 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 grudnia 1998 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 10 z dnia 14 marca 2000 roku, poz. 154.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług centrotwórczych obszaru położonego w rejonie ulicy Sikorskiego w Wałbrzychu. Uchwała nr LVII/152/2002 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 10 października 2002 r., Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego nr 266 z dnia 31 grudnia 2002 roku, poz. 4483.

8.4. Ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji

Art. 15 ust. 1 pkt. 12 ustawy o rewitalizacji wymaga w odniesieniu do gminnych programów rewitalizacji wskazania, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 tejże ustawy, wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania.

W ramach projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji, współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na podstawie umowy pomiędzy Gminą Wałbrzych a Ministerstwem Rozwoju, opracowano w tym celu „Analizę optymalnego wykorzystania

narzędzi SSR w poszczególnych podobszarach rewitalizacji Miasta Wałbrzycha”. Zbiornicze wyniki analizy, dodatkowo wzmocnione przez wyniki analizy WPF, wskazują, że w najbliższych latach wygospodarowanie znaczących środków na aktywne wykorzystanie szerszej palety narzędzi SSR nie będzie możliwe. W związku z powyższym, na podobszarach rewitalizacji Wałbrzycha nie przewiduje się utworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

Konsekwencją tej decyzji jest wygaśnięcie uprawnień wprowadzonych Uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha Nr XIX/285/2016 z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. W par. 3 niniejszej Uchwały ustanowiono na rzecz Miasta Wałbrzych prawo pierwokupu wszystkich nieruchomości położonych na obszarze rewitalizacji. Zgodnie z zapisami art. 11 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, w przypadku, gdy w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie uchwały dot. wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji z zastosowaniem prawa pierwokupu, nie weszła życie uchwała dot. SSR, ww. uprawnienia tracą moc.

8.5. Uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji

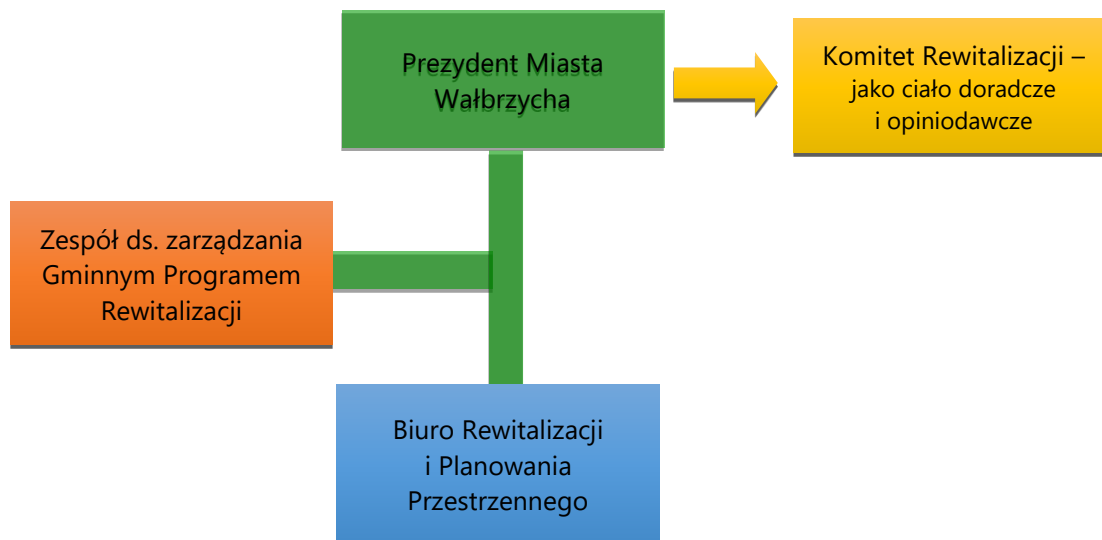
Zapisy Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku nie wskazują na konieczność sporządzenia i uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji.

9. System zarządzania, monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji

9.1. Opis struktury zarządzania realizacją GPR

Gminny Program Rewitalizacji realizowany będzie przez Gminę Wałbrzych w ramach struktur organizacyjnych Miasta.

Rysunek 36. Schemat powiązań w systemie zarządzania realizacją GPR. Źródło: opracowanie własne

W powyższym schemacie uwzględniono jednostki zaangażowane bezpośrednio w zarządzanie realizacją GPR. Prezydent Miasta odpowiada za wykonywanie uchwał Rady Miejskiej Wałbrzycha w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku oraz zadań gminy określonych przepisami prawa.

Biuro Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego

Za programowanie procesów rewitalizacji i opracowywanie koncepcji projektów rewitalizacyjnych w strukturze organizacyjnej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu odpowiada Biuro Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego (BRP). Biuro utworzono na początku 2018 r. na podstawie Zarządzenia nr 98/2018 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 7 lutego 2018 r. zmieniające Zarządzenie nr 368/2016 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 18 maja 2016 r. w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu.

BRP powstało w wyniku połączenia Biura ds. Rewitalizacji Miasta oraz Biura Urbanistyki i Planowania Przestrzennego. Takie połączenie daje szereg korzyści dla prowadzonego procesu rewitalizacji. Struktura wewnętrzna biura, łącząca zakres zadań dot. rewitalizacji Miasta z planowaniem przestrzennym, odpowiada obecnym wyzwaniom, przed którymi stoi Gmina. Rewitalizacja jest ściśle powiązana ze strukturą przestrzenną Miasta. Zarówno zaprogramowana w GPR rewitalizacja, jak i planowanie przestrzenne, to narzędzia wprowadzające zmiany

w przestrzeni. Zgodnie z założeniami prowadzonego procesu odnowy, polityka przestrzenna jest głównym instrumentem harmonizującym realizowane przedsięwzięcia.

W odniesieniu do prowadzonego w Mieście procesu rewitalizacji, BRP realizuje zadania m.in. w zakresie:

1. Przygotowania GPR oraz koordynowania procesów z tym związanych, w tym:
  - a) prowadzenia działań związanych z opracowywaniem analiz i diagnoz służących wypracowaniu rekomendacji, modeli, mierników i wytycznych do przygotowania programu rewitalizacji;
  - b) przygotowywania opracowań i analiz służących wyznaczeniu obszaru zdegradowanego, obszaru rewitalizacji oraz Specjalnej Strefy Rewitalizacji.
2. Inicjowania działań obejmujących przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji zapewniających aktywny udział interesariuszy rewitalizacji w ramach partycypacji społecznej, w tym przede wszystkim poprzez:
  - a) poznanie potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążenie do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
  - b) prowadzenie skierowanych do interesariuszy działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy oraz o przebiegu tego procesu;
  - c) inicjowanie, umożliwianie i wspieranie działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
  - d) współpracę z województwem, administracją rządową oraz innymi podmiotami realizującymi na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa,
  - e) organizację konsultacji społecznych.
3. Obsługi organizacyjnej Komitetu Rewitalizacji, który stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniotwórczo-doradczą Prezydenta Miasta.
4. Koordynowania procesu realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, oceny stopnia jego realizacji oraz aktualności, w tym:
  - a) monitorowanie osiągniętych wskaźników;
  - b) aktualizacja GPR we współpracy z merytorycznymi komórkami organizacyjnymi Urzędu, gminnymi jednostkami organizacyjnymi, mieszkańcami i podmiotami zewnętrznymi;
  - c) prowadzenie i koordynacja spraw związanych ze społeczno-gospodarczym aspektem rewitalizacji.
5. Pozyskiwania dla Gminy bezzwrotnych środków finansowych zapewniających współfinansowanie projektów inwestycyjnych i pozainwestycyjnych z zakresu rewitalizacji, z dostępnych programów Unii Europejskiej oraz międzynarodowych programów pomocowych.
6. Realizowania projektów z zakresu rewitalizacji, w tym realizację działań pilotażowego projektu rewitalizacji Gminy Wałbrzych.

7. Informacji i promocji działań dotyczących rewitalizacji, public relations, kontaktów z uczestnikami programu, w tym prowadzenie, redagowanie i administrowanie stroną www.rewitalizacja.walbrzych.pl i portalem społecznościowym „Akcja Rewitalizacja - Wałbrzych”.
8. Współpracy z miastami partnerskimi w zakresie rewitalizacji.
9. Współpracy z komórkami organizacyjnymi i jednostkami organizacyjnymi Gminy Wałbrzych w zakresie procesu rewitalizacji.

Biuro w swojej kompetencji posiada również wdrożenie programu, inicjowanie i koordynowanie wszelkich działań, w tym procesu wyłaniania oraz zarządzania strukturami oddolnymi - partnerstwami lokalnymi.

Zespół ds. zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji

Zespół ten powstał w wyniku przekształcenia Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji, powołanego na etapie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji (Zarządzenie Prezydenta Miasta Wałbrzycha Nr 834/2015 z dnia 14 października 2015 r. z późn. zm.). Członkami Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji byli kierownicy kluczowych komórek merytorycznych Urzędu Miejskiego Wałbrzycha. Celem Zespołu było opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2016-2025 poprzez realizację m.in. następujących zadań:

- współpracę z podmiotami zewnętrznymi, w tym z Ministerstwem Rozwoju;
- koordynację przekazywania danych między podmiotami zewnętrznymi a komórkami organizacyjnymi Urzędu;
- kontrolę nad zgodnością GPR z dokumentami wyższego rzędu, w szczególności pod kątem pozyskiwania środków zewnętrznych;
- bieżącą informację i promocję GPR;
- informowanie o realizacji procesu rewitalizacji Prezydentowi oraz kierownictwu Urzędu oraz jednostkom podległym w zakresie ich właściwości merytorycznych.

Struktura ww. Zespołu dobrana została w taki sposób, aby skoncentrować wiedzę pozwalającą na zintegrowane podejście do działań rewitalizacyjnych. Na jego posiedzenia, w miarę potrzeb, zapraszano również przedstawicieli innych instytucji, organizacji pozarządowych, pracowników UM odpowiadających za poszczególne dziedziny, będące przedmiotem konkretnych spotkań. Wypracowane podczas posiedzeń Zespołu materiały, opinie, wnioski były przedstawiane Prezydentowi Miasta celem podjęcia decyzji w poszczególnych kwestiach. Wypracowany podczas prac Zespołu model programowania i zarządzania procesem rewitalizacji posłużył do wykonania przez Biuro ds. Rewitalizacji Miasta diagnoz służących wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także do prowadzenia procesu uspołeczniania etapu programowania rewitalizacji, co w rezultacie przyczyniło się do opracowania we własnym zakresie (przy współpracy Biura Urbanistyki i Planowania Przestrzennego) Gminnego Programu Rewitalizacji.

Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji po podjęciu uchwały o przyjęciu Gminnego Programu Rewitalizacji został przekształcony w **Zespół ds. zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji** (Zarządzenie nr 1009/2016 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 30 grudnia 2016 r.). Zespół odpowiedzialny jest za monitorowanie procesu rewitalizacji i - co najmniej raz na dwa lata - będzie analizował postępy we wdrażaniu Gminnego Programu Rewitalizacji. Zespół rekomenduje Prezydentowi zmiany konieczne do wprowadzenia w programie. W oparciu o obowiązujące przepisy prawa Zespół w szczególności:

1. Inicjuje i koordynuje procedurę monitorowania GPR.
2. Współpracuje z podmiotami zewnętrznymi, w tym z Ministerstwem Inwestycji i Rozwoju oraz koordynuje przekazywanie danych między podmiotami zewnętrznymi a komórkami organizacyjnymi Urzędu.
3. Kontroluje i odpowiada za prawidłowość realizacji GPR i zgodność jego zapisów z dokumentami wyższego rzędu.
4. Zapewnia bieżącą informację i promocję realizacji GPR.
5. Co najmniej raz na dwa lata analizuje postępy we wdrażaniu GPR, na podstawie przyjętych w programie wskaźników.
6. Przekazuje na bieżąco informacje o realizacji procesu rewitalizacji Prezydentowi, kierownictwu Urzędu i jednostkom podległym w zakresie ich właściwości merytorycznych.
7. Przekazuje komórkom organizacyjnym Urzędu oraz jednostkom podległym Gminie Wałbrzych oraz innym organom administracji publicznej materiały dotyczące monitorowania GPR celem zaopiniowania lub konsultacji.

Członkowie Zespołu uczestniczą w procesie rewitalizacji Wałbrzycha, szczególnie w zakresie:

1. Przygotowania i opracowania materiałów niezbędnych do monitorowania GPR
2. Współpracy z komórkami organizacyjnymi urzędu w zakresie monitorowania GPR.
3. Czynnego udziału w konsultacjach i warsztatach, identyfikowaniu problemów i wskazaniu możliwości eliminacji przeszkód w realizacji zadań, opiniowaniu propozycji działań oraz inicjowaniu i zgłaszaniu konieczności aktualizacji GPR.
4. Gromadzenia danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach GPR.
5. Współpracy z interesariuszami zgłaszającymi swoje zainteresowanie udziałem w procesie rewitalizacji Miasta.

Komitet Rewitalizacji

Powołanie Komitetu Rewitalizacji jest istotnym elementem partycypacji społecznej. Stanowi forum współpracy i dialogu obejmującego zakres przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy rewitalizacji w rozumieniu art. 2 ust. 2 Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2019 r. poz. 730 z późn. zm.). Zgodnie z art. 7 ust. 3 *Ustawy*, zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu

Rewitalizacji określa w drodze uchwały rada gminy przed uchwaleniem gminnego programu rewitalizacji albo w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące licząc od dnia jego uchwalenia.

W styczniu 2017 roku Rada Miejska Wałbrzycha podjęła uchwałę nr XXXV/438/2017 w sprawie przyjęcia Regulaminu określającego zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji. Proces opracowania uchwały przebiegał zgodnie z wymaganiami w zakresie partycypacji społecznej, wskazanymi w art. 5, 6 oraz art. 17 pkt. 2 Ustawy o rewitalizacji. Projekt uchwały poddany został konsultacjom społecznym z wykorzystaniem form określonych w art. 6 ust. 3 pkt 1 i pkt 2 powyższej ustawy, tj. zbieranie uwag, wniosków, propozycji w postaci papierowej i elektronicznej, zbieranie uwag ustnych w punkcie konsultacyjnym oraz podczas spotkania grupy przedstawicielskiej.

Zgodnie z treścią Regulaminu, w skład Komitetu wchodzi przedstawiciele interesariuszy rewitalizacji, w rozumieniu art. 2 ust. 2 Ustawy. Kadencja Komitetu rozpoczyna się w dniu pierwszego posiedzenia Komitetu i trwa 4 lata. Członek Komitetu może pełnić swoją funkcję nie dłużej niż 2 kadencje. Kadencja Członka Komitetu wybranego w naborze uzupełniającym, o którym mowa w § 8, wygasa wraz z końcem kadencji Komitetu, na którą został wybrany. Komitet liczyć może nie więcej niż 19 Członków, w tym:

- 1) 6 mieszkańców – po jednym z każdego podobszaru rewitalizacji wyznaczonego uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha nr XIX/285/2016 z dnia 29 marca 2016 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Wałbrzycha (Dz. Urz. Woj. Dolnośl. z 2016 r. poz. 1767);
- 2) 1 przedstawiciela mieszkańców gminy innego niż wymienionego w pkt 1;
- 3) 5 przedstawicieli Urzędu Miasta Wałbrzycha/miejskich jednostek organizacyjnych/spółek miejskich, wśród których obowiązkowo wyznacza się pracownika MOPS w zakresie problematyki społecznej oraz ekspertów w zakresie problematyki: gospodarczej, środowiskowej, funkcjonalno-przestrzennej i technicznej;
- 4) 2 przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą lub organizacji zrzeszających pracodawców/przedsiębiorców, prowadzących swoją działalność na obszarze rewitalizacji, wyznaczonym uchwałą RM Wałbrzycha w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Wałbrzycha;
- 5) 2 przedstawicieli podmiotów prowadzących na obszarze rewitalizacji działalność społeczną, w tym organizacji pozarządowych;
- 6) 2 przedstawicieli właścicieli/użytkowników wieczystych nieruchomości/podmiotów zarządzających nieruchomościami znajdującymi się na obszarze rewitalizacji, w tym spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych i TBS;
- 7) 1 przedstawiciela organów/podmiotów wskazanych w art. 2 ust. 2 pkt 6 i 7 Ustawy.

Członkowie Komitetu, o których mowa w pkt. 1-2 oraz pkt. 4-7 wybierani są w trybie otwartego naboru. Członkowie, o których mowa w pkt 3 są wyznaczani przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha. Jeżeli w pierwszym naborze w danej kategorii podmiotów nie zgłosi się żaden kandydat na Członka Komitetu lub liczba wyłonionych Członków Komitetu z danej kategorii

jest mniejsza niż 13 osób, przeprowadza się nabór dodatkowy na zasadach określonych w Uchwale. W przypadku bezskutecznego rozstrzygnięcia naboru dodatkowego, Prezydent powołuje Komitet w składzie odpowiadającym przedstawicielom podmiotów wyłonionych w pierwszym naborze. Niezgłoszenie przez poszczególne grupy interesariuszy ich przedstawicieli do Komitetu Rewitalizacji, nie powoduje wadliwości jego funkcjonowania. Pierwsze posiedzenie Komitetu nowej kadencji zwołuje Prezydent Miasta Wałbrzycha. Na pierwszym posiedzeniu Komitetu obecni na nim Członkowie wybierają Przewodniczącego oraz jego Zastępcę. Pracami Komitetu kieruje Przewodniczący, a w przypadku jego nieobecności Zastępca Przewodniczącego. Posiedzenia Komitetu zwołuje: Przewodniczący nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy z własnej inicjatywy lub na wniosek co najmniej 5 członków Komitetu lub na wniosek Prezydenta Miasta Wałbrzycha. Komitet podejmuje rozstrzygnięcia zwykłą większością głosów, jeżeli w posiedzeniu bierze udział co najmniej połowa jego członków. Stanowisko Komitetu wyrażane jest w formie uchwały. Obsługę organizacyjną i techniczną Komitetu zapewnia Prezydent Miasta Wałbrzycha. Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym UM w Wałbrzychu, obsługą Komitetu zajmuje się Biuro Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego.

Na zasadach określonych uchwałą, Prezydent Miasta Wałbrzycha zarządzeniem nr 121/2017 z dnia 15.02.2017 r. ogłosił nabór kandydatur Członków Komitetu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha. Ze względu na niewystarczającą liczbę kandydatur, zarządzeniem nr 175/2017 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 08.03.2017 r., przeprowadzono nabór dodatkowy. 11 kwietnia 2017 roku Prezydent Miasta Wałbrzycha, Zarządzeniem nr 269/2017 powołał Komitet Rewitalizacji na 4-letnią kadencję (2017-2021 r.) w 13 osobowym składzie:

1. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój;
2. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Śródmieście;
3. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Sobięcín;
4. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto;
5. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Podgórze;
6. 1 przedstawiciel mieszkańców Gm. Wałbrzych z innego obszaru niż obszar rewitalizacji;
7. Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu;
8. Urbanista Miejski;
9. Dyrektor Zarządu Dróg, Komunikacji i Utrzymania Miasta w Wałbrzychu;
10. Kierownik Biura Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej, Rolnictwa i Leśnictwa;
11. Kierownik Biura Zarządzania Strategicznego, Nadzoru Właścicielskiego, Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego;
12. 1 przedstawiciel podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą lub przedstawiciel organizacji pracodawców/przedsiębiorców zrzeszającej co najmniej 10 podmiotów gospodarczych, na obszarze rewitalizacji;
13. 1 przedstawiciel podmiotu prowadzącego działalność społeczną, w tym organizacji pozarządowej i grupy nieformalnej, na obszarze rewitalizacji.

W roku 2021, wraz z zakończeniem I kadencji Komitetu Rewitalizacji, opierając się na ustalonych w 2017 r. zasadach wyboru KR, dokonano naboru członków na lata 2021-2025. Zarządzeniem nr 290/2021 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 17 maja 2021 r. w sprawie wyznaczenia składu Komitetu Rewitalizacji powołano Komitet w 11-osobowym składzie:

1. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój;
2. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Śródmieście;
3. 1 przedstawiciel mieszkańców podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto;
4. 1 przedstawiciel mieszkańców Gminy Wałbrzych z innego obszaru niż obszar rewitalizacji;
5. Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu;
6. Urbanista Miejski, Zastępca Kierownika Biura Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego;
7. Dyrektor Zarządu Dróg, Komunikacji i Utrzymania Miasta w Wałbrzychu;
8. Kierownik Biura Środowiska i Klimatu;
9. Kierownik Biura Zarządzania Strategicznego, Nadzoru Właścicielskiego, Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego
10. 2 przedstawiciele podmiotu prowadzącego działalność społeczną, w tym organizacji pozarządowej i grupy nieformalnej, na obszarze rewitalizacji.

Powołany Komitet Rewitalizacji jest podmiotem, który dostarcza opinie i stanowiska w trakcie realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, przyjmowane w drodze uchwał. Pozyskiwane na tej podstawie informacje od różnych grup interesariuszy, pomagają w prawidłowym kształtowaniu przebiegu procesu rewitalizacji. Wybrani w otwartym naborze członkowie Komitetu pełnią funkcję łącznika między organami gminy a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji. Komitet Rewitalizacji w szczególności:

- zgodnie z art. 22. ustawy o rewitalizacji oraz zapisami rozdziału 9 GPR Wałbrzycha, opiniuje przygotowaną przez Prezydenta Miasta ocenę aktualności i stopnia realizacji GPR;
- aktywnie współuczestniczy w szkoleniach, warsztatach oraz wizytach studyjnych w innych miastach realizujących proces rewitalizacji;
- angażuje się w realizację działań rewitalizacyjnych prowadzonych przez partnerstwa lokalne podobszarów rewitalizacji;
- minimum raz na 6 miesięcy w trakcie posiedzeń, analizuje i ocenia postępy prowadzonego w mieście procesu rewitalizacji.

Uchwała w sprawie zasad wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha nie wymaga wprowadzania zmian.

9.2. Monitoring i ocena wdrażania GPR

Za monitorowanie efektów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak również okresową ocenę aktualności programu rewitalizacji odpowiada Gmina Wałbrzych. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji reguluje, że zmiany w gminnym programie rewitalizacji powinny być

poprzedzone analizą sytuacji w obszarze rewitalizacji, wykonywaną przynajmniej raz na 3 lata. Nie ma również przeciwwskazań, aby ocenę aktualności przeprowadzać częściej, jeżeli taka potrzeba po stronie gminy zaistnieje.

Gmina Wałbrzych raport z monitorowania postępu procesu rewitalizacji będzie opracowywała i przedstawiała Radzie Miejskiej Wałbrzycha po upływie każdego 2 lat realizacji i wdrażania GPR, jednocześnie nie przekraczając terminów zapisanych w ustawie o rewitalizacji.

Poniżej w tabeli przedstawiono główne etapy w procesie aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha, wynikające z wymogów ustawy o rewitalizacji:

Tabela 85. Procedura aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha

Procedura aktualizacji GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku	
1.	Sporządzenie oceny aktualności i stopnia realizacji GPR w oparciu o art. 22 ust. 1 ustawy o rewitalizacji oraz rozdział 9.2. GPR
2.	Zaopiniowanie raportu z oceny aktualności i stopnia realizacji w drodze uchwały Komitetu Rewitalizacji
3.	Publikacja opinii Komitetu Rewitalizacji w Biuletynie Informacji Publicznej
4.	Złożenie wniosku o przystąpienie do zmiany GPR i przyjęcie uchwały przez Radę Miejską
5.	Poinformowanie społeczności o przyjęciu ww. uchwały
6.	Przystąpienie do opracowania aktualizacji dokumentu GPR, w tym ogłoszenie otwartego naboru na przedsięwzięcia uzupełniające program
7.	Przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu skorygowanego GPR na zasadach określonych w art. 6 ustawy o rewitalizacji
8.	Opiniowanie skorygowanego dokumentu przez instytucje wymienione w art. 17 ustawy o rewitalizacji
9.	Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu GPR
10.	Wystąpienie do Rady Miejskiej z wnioskiem o przyjęcie projektu skorygowanego GPR
11.	Przyjęcie uchwały zmieniającej istniejącą Uchwałę Nr XXIX/385/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 18 października 2016 r.

Obieg informacji w procesie monitorowania

Weryfikując aktualność GPR, zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji, Gmina przeprowadza analizy, w których wykorzystuje metody badawcze oraz obiektywne i weryfikowalne mierniki, wskazane w programie. **Monitorowanie polega na gromadzeniu i analizowaniu danych w zakresie: stopnia realizacji celów GPR w odniesieniu do stanu zjawisk kryzysowych wskazanych w programie, stopnia realizacji przedsięwzięć ujętych w programie.** Jest to droga do sporządzenia oceny skuteczności i efektywności prowadzonej rewitalizacji oraz, jeżeli zaistnieje taka konieczność, przeprowadzenia aktualizacji GPR. Każdorazowo analizy przedstawione w raporcie dotyczyć będą dwóch pełnych lat kalendarzowych za okres styczeń-

grudzień. Jest to ściśle powiązane i uwarunkowane sposobem gromadzenia informacji i danych statystycznych przez urzędy i instytucje, które na wniosek Gminy przekazują dane będące podstawą prowadzonego monitorowania. Uczestnikami procesu monitorowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha są:

- Prezydent Miasta;
- Biuro Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego;
- Zespół ds. zarządzania gminnym programem rewitalizacji;
- Komitet Rewitalizacji;
- Biura Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu;
- urzędy/instytucje dysponujące danymi statystycznymi;
- podmioty realizujące przedsięwzięcia ujęte w GPR.

Za gromadzenie informacji niezbędnych do przeprowadzenia procesu monitorowania odpowiedzialne jest Biuro Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego UM w Wałbrzychu. Biuro utrzymywać będzie stały kontakt z podmiotami realizującymi przedsięwzięcia ujęte w programie oraz z instytucjami, które z racji zakresu realizowanych zadań publicznych dysponują danymi na temat zjawisk kryzysowych wskazanych w GPR. Po każdym 2 latach kalendarzowych realizacji programu, pracownicy Biura będą zbierali od poszczególnych podmiotów dane na temat sytuacji społecznej, ekonomicznej, przestrzennej i środowiskowej obszaru rewitalizacji oraz stanu realizacji zgłoszonych do GPR projektów.

Rysunek 37. Uczestnicy procesu monitorowania. Opracownie własne

9.2.1. Monitorowanie zjawisk kryzysowych obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha

Opisany poniżej system monitorowania służy do kontrolowania realizacji program w odniesieniu do sfery społecznej, technicznej, środowiskowej i gospodarczej, które w początkowych rozdziałach dokumentu, są podstawą prowadzonych analiz pogłębionej diagnozy społecznej GPR.

Przyjęto, że ocena negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji, odbywać się będzie w cyklach dwuletnich. Wybór wskaźników przypisanych do monitorowania sytuacji kryzysowej w podobszarach rewitalizacji Miasta wynika ze specyfiki Wałbrzycha. Jest odpowiedzią na problemy społeczne, gospodarcze, techniczne i środowiskowe, które zostały zdiagnozowane w procesie rewitalizacji. Monitorowanie zjawisk kryzysowych będzie realizowane w odniesieniu do każdego z 6 podobszarów rewitalizacji (1: Biały Kamień, 2: Stary Zdrój, 3: Śródmieście, 4: Sobięcín, 5: Nowe Miasto, 6: Podgórze). Większa część wskaźników z tab. 86 odpowiada katalogowi wskaźników użytych w roku 2016 do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, które w okresie realizacji GPR powinny być głównym przedmiotem monitorowania.

Tabela 86. Zestaw wskaźników monitorowania zjawisk kryzysowych w podobszarach rewitalizacji

L.p.	Wskaźnik	Źródło	Częstotliwość	Wartość w roku bazowym 2016		Ocena realizacji	Wartość docelowa do roku 2025
Sfera społeczna							
Z1.1	Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tytułu ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	co dwa lata	1	70,34	maleje	Zmniejszenie o 20% w stosunku do roku bazowego
				2	155,76		
				3	125,58		
				4	86,23		
				5	106,31		
				6	93,71		
				OR	103,88		
Z1.2	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Powiatowy Urząd Pracy	co dwa lata	1	83,83	maleje	Zmniejszenie o 20% w stosunku do roku bazowego
				2	105,71		
				3	130,32		
				4	91,82		
				5	101,32		
				6	86,31		
				OR	99,89		
Z1.3	Liczba ludności obszaru rewitalizacji	UM Wałbrzych/ Biuro Ewidencji Ludności	co dwa lata	1	5189	Const.	Utrzymanie na poziomie roku bazowego
				2	3255		
				3	8085		
				4	4082		
				5	7563		
				6	5094		

				OR	33268		
Sfera techniczna i środowiskowa							
Z2.1	Cena jednego m2 lokali mieszkalnych na obszarze rewitalizacji	Dane lokalnych biur nieruchomości	Co dwa lata	1	2.243	rośnie	Zwiększenie o 20% w stosunku do roku bazowego
				2	1.867		
				3	1.585		
				4	1.770		
				5	1.753		
				6	2.234		
OR	1.908						
Z2.2	Liczba budynków w stanie lichym i złym w stosunku do łącznej liczby budynków w zasobie gminy [%]	UM Wałbrzych/ Miejski Zarząd Budynków	Co dwa lata	1	76,10 %	maleje	Zmniejszenie o 10% w stosunku do roku bazowego
				2	67 %		
				3	57,65 %		
				4	34,31 %		
				5	54,80 %		
				6	69,40 %		
OR	61,60 %						
Z2.3	Liczba dni w roku z przekroczeniami normy dobowej zapylenia powietrza pyłem zawieszonym PM10	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu	Co dwa lata	1	36-70	maleje	Nie więcej niż 35 dni (norma dopuszczalna w roku ze stężeniami powyżej 50 µg/m3)
				2	36-70		
				3	71-148		
				4	36-70		
				5	71-148		
				6	36-70		
OR	-						
Sfera gospodarcza							
Z3.1	Liczba aktywnych działalności gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej	Co dwa lata	1	63,60	rośnie	Zwiększenie o 20% w stosunku do roku bazowego
				2	80,49		
				3	155,05		
				4	50,71		
				5	49,05		
				6	42,27		
OR	72,14						
Z3.2	Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych w mieście	Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej	co dwa lata	1	65,76	maleje	Zmniejszenie o 15% w stosunku do roku bazowego
				2	50,38		
				3	55,04		
				4	67,63		
				5	63,34		
				6	70,54		
OR	60,28						

Powyższe wskaźniki mają wyrażać poziom osiągnięcia celów strategicznych programu rewitalizacji m.in. poprzez:

- zmniejszenie liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz pozostających bez pracy;
- zatrzymanie procesu wyludniania się zdegradowanych obszarów poprzez poprawę warunków życia mieszkańców obszaru;
- wzrost aktywności osobistej i gospodarczej przy zastosowaniu działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorczości.

9.2.2. Monitorowanie postępu realizacji przedsięwzięć ujętych w GPR

Monitorowanie stanu realizacji przedsięwzięć ujętych na liście projektów Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha odbywać będzie się w cyklach dwuletnich. Ocena będzie przeprowadzana na podstawie informacji pozyskiwanych od podmiotów zgłaszających przedsięwzięcia do GPR.

Tabela 87. Zestaw wskaźników monitorowania stanu realizacji przedsięwzięć ujętych na liście projektów GPR

L.p.	Wskaźnik	Źródło	Częstotliwość	Wartość w r. bazowym (2016)	Ocena realizacji	Wartość docelowa do roku 2025
Cel 1 - Wzrost aktywności i zaradności mieszkańców						
P1.1	Liczba osób objęta programami podnoszenia kompetencji	Powiatowy Urząd Pracy	co dwa lata	0	rośnie	500 os.
P1.2	Liczba działań inicjowanych przez lub zrealizowanych z udziałem mieszkańców obszaru rewitalizacji (konkursy ofert dla NGO, mikrogranty)	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	60 szt.
P1.3	Liczba osób zaktywizowanych, korzystających z nowoutworzonej infrastruktury społecznej	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	500 os.
Cel 2 - Wysoka jakość przestrzeni publicznej i poprawa warunków zamieszkania						
P2.1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków na obszarze rewitalizacji	UM Wałbrzych/ Miejski Zarząd Budynków	co dwa lata	0	rośnie	40 szt.
P2.2	Liczba wspartych obiektów infrastrukturalnych zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	UM Wałbrzych/ ZDKiUM/ WZWiK	co dwa lata	0	rośnie	20 szt.
P2.3	Wyremontowane budynki mieszkalne na obszarze miejskim	UM Wałbrzych/ MZB/wspólnoty mieszkaniowe	co dwa lata	0	rośnie	50 szt.
P2.4	Liczba dotacji udzielonych na zadania zw. z ograniczeniem niskiej emisji kominowej	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	400 szt.
P2.5	Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne, w tym usługi opiekuńczo-bytowe	UM Wałbrzych/ MOPS	co dwa lata	0	rośnie	6 szt.
Cel 3 - Stymulowanie rozwoju gospodarczego i osobistego						
P3.1	Liczba nowych obiektów infrastruktury służących rozwojowi gospodarczemu	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	2 szt.

P3.2	Liczba nowopowstałych/ zmodernizowanych pracowni zawodowych (GPR)	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	20 szt.
P3.3	Liczba osób korzystających z centrów kształcenia zawodo- wego na obszarze rewitalizacji	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	300 os.
P3.4	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	UM Wałbrzych	co dwa lata	0	rośnie	5 szt.

9.3. Koszty zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji

Zarządzanie procesem rewitalizacji jest istotnym zadaniem, dlatego też może mieć odzwierciedlenie w kosztach realizacji zadań gminy. Warto jednak zauważyć, iż realizowane działania dot. zarządzania, monitoringu oraz oceny Gminnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku, związane są ściśle z zadaniami Biura Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego, wynikającymi z Regulaminu Organizacyjnego UM w Wałbrzychu i określone corocznym budżetem na realizację działań bieżących Biura. Wszelkie prace prowadzone będą w ramach obowiązków służbowych pracowników. Ponadto Zespół ds. zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji składa się tylko i wyłącznie z pracowników Urzędu, którzy na podstawie Zarządzenia Prezydenta, realizują określone zadania w ramach umowy o pracę. Komitet Rewitalizacji, jako ciało doradcze i opiniotwórcze Prezydenta, funkcjonuje w oparciu o przedstawicieli Urzędu Miasta, jego jednostek organizacyjnych oraz wyłonionych przedstawicieli podmiotów publicznych i prywatnych. Praca w ramach Komitetu Rewitalizacji ma charakter wyłącznie społeczny. Koszty działań związanych z zarządzaniem GPR Miasta Wałbrzycha zostały zabezpieczone w budżecie Biura Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego w łącznej wysokości 20 000,00 rocznie.

9.4. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Rysunek 38. Realizacja GPR w podziale na etapy

Realizacja GPR oparta jest na schemacie przedstawionym powyżej. Harmonogram realizacji przedstawia katalog czynności wynikających z przyjętego systemu zarządzania, monitorowania i oceny aktualności GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku. Harmonogram wdrażania GPR Miasta Wałbrzycha obejmuje perspektywę 10 lat, wynikającą z okresu jego obowiązywania (lata 2016-2025). W czasie jego trwania wyszczególnić można główne okresy realizacji, wynikające z trybu przygotowania, realizacji i aktualizacji programu, przewidzianych w ustawie o rewitalizacji. W zależności od wniosków uzyskanych z przeprowadzanej co 2 lata oceny aktualizacji i stopnia realizacji GPR Miasta Wałbrzycha założono możliwość uruchomienia procesu aktualizacji programu dodatkowo w 2021 r. oraz 2023 r. Harmonogram jest możliwy do realizacji dzięki potencjałowi instytucjonalnemu Gminy Wałbrzych, zadeklarowanemu do wykorzystania na potrzeby systemu zarządzania GPR.

Tabela 88. Harmonogram realizacji GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025 z perspektywą do 2030 roku

Działanie	Lata realizacji															
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Przyjęcie Uchwały XIX/285/16 w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Wałbrzycha	■															
Przyjęcie Uchwały Nr IX/125/2015 w sprawie przystąpienia do opracowania GPR Wałbrzycha na lata 2015-2025	■															
Przygotowanie projektu GPR Wałbrzycha na lata 2015-2025	■	■														
Uchwała Nr XXIX/385/2016 w sprawie przyjęcia GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025		■														
Realizacja przedsięwzięć zapisanych w GPR Miasta Wałbrzycha		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Powołanie Zespołu ds. zarządzania GPR Zarządzeniem Nr 1009/2016 Prezydenta Miasta		■														
Posiedzenia Zespołu ds. zarządzania GPR		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Ocena aktualności i stopnia realizacji GPR Miasta Wałbrzycha				■			■	■		■	■		■	■		
Przyjęcie Uchwały w sprawie przystąpienia do zmiany GPR Miasta				■				■			■		■		■	

Spis tabel:

Tabela 1. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Biały Kamień.....	21
Tabela 2. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r.....	25
Tabela 3. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w roku 2013)	27
Tabela 4. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w roku 2014)	27
Tabela 5. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)...	27
Tabela 6. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Biały Kamień, Konradów" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016.....	28
Tabela 7. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami w Wałbrzychu.....	29
Tabela 8. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Biały Kamień.....	34
Tabela 9. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Biały Kamień.....	35
Tabela 10. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego - Biały Kamień.....	35
Tabela 11. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Biały Kamień.....	36
Tabela 12. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Biały Kamień.....	37
Tabela 13. Struktura bezrobotnych Biały Kamień.....	37
Tabela 14. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Stary Zdrój.....	41
Tabela 15. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym - Stary Zdrój	45
Tabela 16. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Stary Zdrój.....	46
Tabela 17. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w 2013 r.)	47
Tabela 18. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)	47
Tabela 19. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)	47
Tabela 20. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Stary Zdrój" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016.....	48
Tabela 21. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami w Wałbrzychu.....	49
Tabela 22. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Stary Zdrój.....	54
Tabela 23. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Stary Zdrój.....	55
Tabela 24. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego - Stary Zdrój.....	55
Tabela 25. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Stary Zdrój.....	56
Tabela 26. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Stary Zdrój.....	56
Tabela 27. Struktura bezrobotnych Stary Zdrój.....	57
Tabela 28. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Śródmieście.....	61
Tabela 29. Obrót nieruchomościami w 2014 roku oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r.	66

Tabela 30. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Śródmieście	67
Tabela 31. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w roku 2013)	68
Tabela 32. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)	68
Tabela 33. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)	68
Tabela 34. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Śródmieście, Gaj" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016 ..	69
Tabela 35. Dane statystyczne Biblioteki pod Atlantami	70
Tabela 36. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Śródmieście.....	75
Tabela 37. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Śródmieście	77
Tabela 38. Wskaźnik obciążenia demograficznego - Śródmieście.....	78
Tabela 39. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Śródmieście	79
Tabela 40. Struktura bezrobotnych Śródmieście	81
Tabela 41. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Śródmieście.....	82
Tabela 42. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Sobięcin	87
Tabela 43. Obrót nieruchomościami w 2014 r. i przegląd ofert biur nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r. - Sobięcin (ceny w zł za 1 m2).....	91
Tabela 44. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Sobięcin.....	92
Tabela 45. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w roku 2013)	93
Tabela 46. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)	93
Tabela 47. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)	93
Tabela 48. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Sobięcin" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016.....	94
Tabela 49. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami (liczba osób)	94
Tabela 50. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Sobięcin	99
Tabela 51. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Sobięcin.....	100
Tabela 52. Wskaźnik obciążenia demograficznego - Sobięcin	101
Tabela 53. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Sobięcin.....	101
Tabela 54. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Sobięcin.....	102
Tabela 55. Struktura bezrobotnych Sobięcin.....	103
Tabela 56. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Nowe Miasto.....	107
Tabela 57. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r. - Nowe Miasto	113
Tabela 58. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Nowe Miasto.....	113

Tabela 59. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w 2013 r.)	114
Tabela 60. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)	115
Tabela 61. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głos. w roku 2015)	115
Tabela 62. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Nowe Miasto" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016	115
Tabela 63. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami - Nowe Miasto.....	116
Tabela 64. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Nowe Miasto	120
Tabela 65. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Nowe Miasto.....	121
Tabela 66. Wskaźnik obciążenia demograficznego - Nowe Miasto	122
Tabela 67. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Nowe Miasto	123
Tabela 68. Struktura bezrobotnych Nowe Miasto	124
Tabela 69. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Nowe Miasto	125
Tabela 70. Ulice objęte obszarem rewitalizacji - Podgórze	128
Tabela 71. Obrót nieruchomościami w 2014 r. oraz przegląd ofert biur nieruchomości na rynku lokalnym w 2015 r.	132
Tabela 72. Struktura demograficzna w kraju, województwie i podobszarze rewitalizacji Podgórze	133
Tabela 73. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2014 r. (głosowanie w 2013 r.)	134
Tabela 74. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2015 r. (głosowanie w 2014 r.)	134
Tabela 75. Dane dotyczące projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego 2016 r. (głosowanie w 2015 r.)	134
Tabela 76. Protokół z wyboru projektów lokalnych "Podgórze, Stary Glinik, Nowy Glinik" - Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny 2016.....	135
Tabela 77. Dane statystyczne ze zbiorów Biblioteki pod Atlantami - Podgórze	136
Tabela 78. Sytuacja społeczna (pomoc MOPS) Podgórze.....	139
Tabela 79. Sytuacja społeczna (bezrobocie) Podgórze	140
Tabela 80. Sytuacja społeczna (bezpieczeństwo) Podgórze.....	141
Tabela 81. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego - Podgórze	142
Tabela 82. Struktura bezrobotnych Podgórze.....	142
Tabela 83. Stosunek wykreślonych działalności gospodarczych do liczby aktywnych działalności gospodarczych - Podgórze.....	143
Tabela 84. Indykatywne ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha (w PLN)	177
Tabela 85. Procedura aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha	227

Tabela 86. Zestaw wskaźników monitorowania zjawisk kryzysowych w podobszarach rewitalizacji.....	229
Tabela 87. Zestaw wskaźników monitorowania stanu realizacji przedsięwzięć ujętych na liście projektów GPR.....	231
Tabela 88. Harmonogram realizacji GPR Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025	234

Spis rysunków:

Rysunek 1. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Biały Kamień.....	22
Rysunek 2. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - Biały Kamień	25
Rysunek 3. Struktura demograficzna Białego Kamienia.....	26
Rysunek 4. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Biały Kamień [opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków]	38
Rysunek 5. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar Biały Kamień.....	38
Rysunek 6. Wyniki pomiarów stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu na obszarze Miasta Wałbrzycha (WIOŚ) ..	39
Rysunek 7. Liczba dni z przekroczeniem pomiarów stężenia pyłu zawieszzonego PM10 na obszarze Wałbrzycha w 2014 r. (WIOŚ).....	39
Rysunek 8. Poziom średnioroczny stężenia pyłu zawieszzonego PM2,5 w Wałbrzychu (WIOŚ, 2014 r.)	39
Rysunek 9. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój.....	42
Rysunek 10. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych Stary Zdrój.....	45
Rysunek 11. Struktura demograficzna podobszaru rewitalizacji Stary Zdrój	46
Rysunek 12. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Stary Zdrój (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków)	58
Rysunek 13. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar Stary Zdrój.....	58
Rysunek 14. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Śródmieście.....	62
Rysunek 15. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - Śródmieście	66
Rysunek 16. Struktura demograficzna podobszaru Śródmieście.....	67
Rysunek 17. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze rewitalizacji Śródmieście	85
Rysunek 18. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar rewitalizacji Śródmieście	85
Rysunek 19. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Sobięcin	88
Rysunek 20. Wielkość zasobów mieszkaniowych podobszaru Sobięcin.....	91
Rysunek 21. Struktura demograficzna podobszaru rewitalizacji Sobięcin	92

Rysunek 22. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze Sobięcin (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków).....	105
Rysunek 23. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar rewitalizacji Sobięcin.....	105
Rysunek 24. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Nowe Miasto	108
Rysunek 25. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - podobszar Nowe Miasto	113
Rysunek 26. Struktura demograficzna mieszkańców podobszaru Nowe Miasto.....	114
Rysunek 27. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar Nowe Miasto	126
Rysunek 28. Wiek zabudowy mieszkaniowej w podobszarze Nowe Miasto	126
Rysunek 29. Zdegradowane ulice podobszaru rewitalizacji Podgórze.....	129
Rysunek 30. Struktura zasobów budynków mieszkalnych Gminy Wałbrzych - Podgórze	132
Rysunek 31. Struktura demograficzna w podobszarze rewitalizacji Podgórze	133
Rysunek 32. Stopień zużycia technicznego budynków mieszkalnych Gminy - podobszar rewitalizacji Podgórze...	144
Rysunek 33. Wiek zabudowy mieszkalnej w podobszarze rewitalizacji Podgórze (opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji budynków).....	145
Rysunek 34. MIASTO.....	186
Rysunek 35. Planistyczne produkty pilotażu i ich wzajemne relacje. Źródło: opracowanie własne	205
Rysunek 36. Schemat powiązań w systemie zarządzania realizacją GPR. Źródło: opracowanie własne.....	220
Rysunek 37. Uczestnicy procesu monitorowania. Opracowanie własne	228
Rysunek 38. Realizacja GPR w podziale na etapy	232

Spis ilustracji:

Zdjęcie 1. Pozostałość reliefu na bocznej ścianie dawnej kuźni.....	21
Zdjęcie 2. Biały Kamień z lotu ptaka.....	23
Zdjęcie 3. Kościół św. Jerzego i Matki Boskiej Różańcowej.....	24
Zdjęcie 4. Realizacja projektu w ramach budżetu partycypacyjnego - Biały Kamień.....	27
Zdjęcie 5. Budynek Dworca Miasto.....	41
Zdjęcie 6. "Lwi Gród"	43
Zdjęcie 7. Ulica Wrocławska.....	44
Zdjęcie 8. Spacer historyczny, w tle Pałac Tielscha	44

Zdjęcie 9. Pomnik Jana z Nepomuk.....	49
Zdjęcie 10. Płaskorzeźba na budynku w Śródmieściu	60
Zdjęcie 11. Śródmiejski Rynek.....	63
Zdjęcie 12. Pałac Albertich - Muzeum Porcelany.....	64
Zdjęcie 13. Pałac Czetrtrizów - obecnie siedziba PWSZ	64
Zdjęcie 14. Plac Magistracki z miejskim Ratuszem.....	65
Zdjęcie 15. Kompleks byłej KWK Julia - obecnie Park Wielokulturowy Stara Kopalnia.....	65
Zdjęcie 16. Kościół Św. Józefa Oblubieńca	87
Zdjęcie 17. Autor: Rafał Tarnawski. Infrastruktura pokopalniana.....	89
Zdjęcie 18. Szyb Wojciech z budynkiem maszynowni	90
Zdjęcie 19. Zakład Aktywności Zawodowej.....	96
Zdjęcie 20. Detal na jednym z budynków w dzielnicy Nowe Miasto	107
Zdjęcie 21. Nowe Miasto z lotu ptaka	109
Zdjęcie 22. Kamienice przy ul. Staszica	109
Zdjęcie 23. Stadion sportowy na Nowym Mieście.....	110
Zdjęcie 24. I Liceum Ogólnokształcące	111
Zdjęcie 25. Szpital Ginekologiczno-położniczy	111
Zdjęcie 26. Zabytkowa zabudowa mieszkaniowa w dzielnicy Nowe Miasto.....	112
Zdjęcie 27. Park Sobieskiego	116
Zdjęcie 28. Zamek Nowy Dwór	128
Zdjęcie 29. Wiadukt kolejowy nad ul. Niepodległości	130
Zdjęcie 30. Spacer historyczny w dzielnicy Pogórze, Wzgórze Zamkowe	131
Zdjęcie 31. Projekt zrealizowany w dzielnicy Podgórze w ramach budżetu partycypacyjnego	135
Zdjęcie 32. Żłobek miejski.....	136
Zdjęcie 33. Warsztaty dla liderów lokalnych i pracowników samorządowych.....	181
Zdjęcie 34. Wałbrzyska Agora	182
Zdjęcie 35. Otwarte spotkania konsultacyjne	182
Zdjęcie 36. Spotkanie z liderami społeczności lokalnej.....	183
Zdjęcie 37. Spacer historyczny w podobszarze Sobięcina.....	184

Zdjęcie 38. Warsztaty dla liderów lokalnych i pracowników samorządowych	185
Zdjęcie 39. Warsztaty dla liderów lokalnych i pracowników samorządowych	186
Zdjęcie 40. Konsultacje społeczne. Stara Kopalnia	187
Zdjęcie 41. Laureaci konkursu plastycznego.....	187
Zdjęcie 42. Warsztaty na etapie aktualizacji GPR.....	194

Załączniki

ZAŁĄCZNIK 1 A - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI BIAŁY KAMIEŃ

ZAŁĄCZNIK 1 B - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI STARY ZDRÓJ

ZAŁĄCZNIK 1.1 C - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI ŚRÓDMIEŚCIE

ZAŁĄCZNIK 1.2 C - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI ŚRÓDMIEŚCIE

ZAŁĄCZNIK 1 D - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI SOBIĘCIN

ZAŁĄCZNIK 1 E - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI NOWE MIASTO

ZAŁĄCZNIK 1 F - PRZEDSTAWIAJĄCY PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH PODOBSZARU REWITALIZACJI PODGÓRZE

ZAŁĄCZNIK 2 A - LISTA PODSTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

ZAŁĄCZNIK 2 B - LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH